

Életmesék

Életmesék

azaz

igaz családi történetek a Kárpát-medencéből

Mosolyvirág

Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete

Debrecen, 2015

ISBN 978-963-12-2474-0

Kedves Olvasó!

Hányszor, de hányszor éljük meg mi magunk is, hogy csak úgy kutya-futásban megkérdezzük tőlünk: „*Hogy vagy? Mi újság?*” Ha nem éppen mi kérdezzük meg mástól, ugyanígy, örökké rohanásra készen. S nem is csak az ismerőseinktől, de még a legközelebbi családtagoktól, rokonainktól is.

S már nem is igazán várunk rá választ. Nem is igazán akaródzik feleletet adni rá. Nem egyszer maga a kérdező végez hamarjában mind a két udvariasági formulával, hogy aztán mielőbb mehessen mindenki a maga útjára: „*Hogy vagy? Látom, jól. Örülök. Viszlát!*”

Azt gondolnánk, hogy valóban a szorító idő miatt nem vagyunk kíváncsiak egymásra. De akkor miért van az, hogy a különféle képernyők előtt eltöltött idő tekintetében mi, magyarok a világ élcsoportjába tartozunk? Órákat el tudunk tölteni meddő bámulással és üres fecsegéssel.

Valójában ez is egyfajta divat: kicsi az értékük, megbecsültségük azoknak, akik kíváncsi szemek és fülek, kíváncsi kamerák és mikrofonok távollétében figyelnek oda másokra. Divat bekukucskálni a családi életetekbe, de csak a „való világ”-féle műcsaládok műtörténeiseibe. És sokszor ezek a kimódolt, megcsinált sztárok lesznek azok, akikről gyerekek is, felnőttek is a követendő mintát lesik. Ők a sztárok – nem az édesapák, nem az édesanyák, nem a nagyszülők, de még csak nem is a gyerekek vagy unokák. Az igazi családtagok – felmenők, utódok – nem divatosak. Az igaz valóságban fogant igazi történetek általában nem kelendők.

Általában nem. Annál nagyobb öröm, amikor mégis ilyenekkel találkozhatunk – miként ebben a kötetben is. Milyen jó magunk elé képzelni bár vesződő, ám mégis boldoguló családok apraját-nagyját, amint egymásra figyelnek és egymásnak mesélnek.

Milyen jó szüleink és nagyszüleink régi történeteit újra hallani, vagy az addig ismeretleneken elcsodálkozni: „*Micsoda világ volt?!*” Milyen jó gyermekkorunk csetlés-botlásain együtt kacagni, hajmeresztő kalandjain együtt izgulni.

S milyen jó látni, amint felcsillan a tekintete, felragyog az arca annak, aki iránt igazi érdeklődést mutatunk. Akinek nemcsak odavetjük, hogy „*Mi újság?*”, hanem letelepszünk mellé, és merengve megkérdezzük: „*Te, hogyan is volt az, amikor...?*”

Jó olvasást a válaszokhoz, kedves Olvasó!

Kövér László

Bevezetés

Kedves Olvasóink!

A Mosolyvirág Nagycsaládosok Debreceni Egyesületének könyvét hetedik alkalommal vehetik kezükbe. A civil szférában tevékenykedő egyesület pályázati kiírásának két témaköre változatlan: „*Életmesék, azaz igaz történetek szülőkről, nagyszülőkről, dédszülekről*”, valamint az „*Amikor kicsi voltam/kicsi voltál...*” A beérkező írásokból a legjobbakat a zsűri tagjai által kiválogatva kötetünkben jelentetjük meg.

Fő törekvésünk a család, a családban felnövekvő gyermekek nemzedékről nemzedékre hagyományozódó értékeinek megőrzése, valamint a példaadás. A családok szívhez szóló történetei betekintést nyújtanak nemzetünk történelmi sorsfordulóiba, bemutatva ezáltal a generációk közötti szolidaritás és összetartozás szép példáit. Az elmúlt években kötetünk átlépte az országhatárokat, hiszen pályázóink zöme a Kárpát-medencében, de annál jóval messzebb is él.

Harmadik éve már kiadványunk fővédnöke Kövér László úr, az Országgyűlés Elnöke. Megtisztelő támogatását, figyelmét ezúton is köszönjük.

„A hetedik te magad légy!” - írja József Attila. Megtapasztalhattuk, hogy egyesületi közösségünk is átérzi értékteremő voltát az Életmese kötetünknek. Idei pályázóink között szép számmal akadtak tagjaink családjaiból is tollat ragadó családapák, családanyák, gyerekek. Nagyobb közösségeink, a NOE (Nagycsaládosok Országos Egyesülete) és a KCSSZ (Kárpát-medencei Családok Szövetsége), tagjai is méhecskék módjára gyűjtik évről évre a könyv anyagát. Üzenetünkkel, miszerint az összetartozás elsősorban érzelmi kérdés, tágabb környezetünket is szeretnénk megszólítani. Kiadványunk is elsősorban az érzelmek oldaláról közelíti meg az életet. Évek óta érezzük, hogy nem vagyunk egyedül. Velünk vannak őseink, és gyerekeink, akik tanítanak, erősítenek, szeretettel vesznek körül bennünket.

„A szél kihívásaira a fa a gyökereivel válaszol.” (Illyés Gyula)

Ma különösen fontos a gyökerek erősítése, hogy a globális szél, az új idők idegen szelei el ne fújják nemzetünket, értékeinket, megmaradásunkat.

Debrecen, 2015. május

Radnainé Filep Ildikó
egyesületi elnök

Vagyas Zsuzsanna okleveles magyar, ének-zene szakos tanár. A Kárpát-medencei Magyar tanárok Kulturális Egyesületének tagja. A Debreceni Vörösmarty Mihály Általános Iskola és AMI-ban tanít alsó és felső tagozatos gyerekeket. Szabadidejében szívesen foglalkozik a magyarság történetével, a népköltéssel, népzenevel, nyaranta ismert és kevésbé ismert erdélyi tájak felfedezésével.

Dr. Huszti László - művész tanár. Rajz, művészettörténet, művészet ismeret, mozgókép- és média ismeret, drámaszakos végzettséggel tanít a debreceni Szent József Gimnázium és Kollégiumban, valamint a DE Zeneművészeti karán.

Több önálló és csoportos kiállításon vett részt, emellett könyveket is illusztrált.

Kricsfalussy Istvánné - Ibolya 40 éve szerezte meg a népművelő-könyvtáros diplomát. 2012-ig a városi könyvtár Központi Olvasótermének vezetője. 2013 januárjától a Méliusz Juhász Péter Könyvtár Helytörténeti Gyűjteményének és Fotótárának vezetője. Negyven, könyvtárban ledolgozott év után jelenleg a Méliusz Juhász Péter Könyvtárban végez önkéntes segítő munkát.

Egy izgalmas nap

1959.07.31.

Július utolsó péntekje volt. Megint ott töltöttem az időt a kiskőrösi nagyszüleimnél, mert június huszonegyedikén megszületett a kisöcsém Jánoshalmán, és édesanyám ragaszkodott a múlt tapasztalatához.

Különben korábban is itt éltem, de azért is lehetett jó kapcsolatom a nagyszüleimmel, mert kilenc hónapoként már beszélni tudtam, ám nem voltam veszedelmes, hiszen csak háromévesként tanultam meg járni. Nem kellett féltetni, hogy történne velem valami.

Ezen a délután a konyhában az ajtó melletti sarokban egy sámlin ülve hallgattam a dobozos hangszórón a Kossuth rádiót. Ugyanis volt megemlékezés Petőfi Sándor száztiz éves eltűnéséről, haláláról.

Breinik Magdolna dédnagyanyám ott ült a konyha sarkában a szekrény és a lavór melletti kihajtható faszéken, és ő is hallgatta a rádiót.

- Karcsika! Értetted, amit hallottál?

- Igen, Magdi néni.

- Karcsika! Gyere velem, mutatok neked valamit.

A műsor vége után fölvetem a szándálomat. Ő meg magára terített egy kendőt. Kimentünk a konyhából. A gangon dolgoztak a kötelesek. A nagyanyám kerékhajtó volt, a nagyapám meg madzagot font sétálva a gangon.

Az öregasszony szólt a fiának:

- Petár! Sétálunk egyet a dédunokámmal.

- Szerencsés eseményt, édesanya! – felelte a nagyapám.

A Rákóczi utcán elmentünk a térig a katolikus templom mellett, kézen fogva. Óvatosan átmentünk az országúton, majd a tanácsházával szemközti oldalon elmentünk egy nádtetős házig. A vert földből készült ház fala be volt vakolva, tapasztva. A padlás deszkákkal volt zárva. Az ablakokat takarta a zsalugáter. A bejárati ajtó be volt zárva. Nem mehettünk be, pedig a falon ott volt egy koszorú.

Az öregasszony mesélni kezdett.

- Karcsika! Ez a ház 1821-től 1859-ig Makovinyi Márton borbélymester tulajdona volt, tőle bérelte Petőfi édesapja. Ebben a házban született, valószínű, hogy az utcai szobában. De 1824-ben elköltöztek Kiskunfélegyházára. A házat 1859-ben örökölte a borbély lánya, Makovinyi Klára.

1863-ban apósomnak, Martinovics Györgynek a testvére, Martinovics Pál kötélfonó mester és neje, Varga Teréz lett a tulajdonos. Bár nekem nem

mondták el, hogy hogyan és miért vették meg, de az udvar olyan tágas volt, hogy lehetett ott dolgozni. Ettől a házaspártól vette meg a házát 1878. május huszonnegyedikén az Írók és Művészek Társasága nyolcszáz forintért, Jókai Mór volt az ügyintéző. A ház csak 1880. június nyolcadikán került a társaság tulajdonába. 1880. október tizenhetedikén volt az ünnepség. Ekkor már tizennégy éves koromban itt voltam Bajáról látogatóban Kiskőrösön – az iskolánk küldöttségével.

Mivel nem mehettünk be, ezért elindultunk a tér közepe felé.

- Karcika! Nézd csak! Itt volt a mészárszék, ahol Petrovics István dolgozott! De csak az alapokat láthatod. Ott távol van egy forráskút.

Kongott a harang tizet. Ezek szerint már hat óra volt. A nap eltűnődött a háztetők mögött.

- Karcika! Abban az evangélikus templomban keresztelték Petőfit – mutatott a toronyra dédnagyanyám.

- A dajkája meg az evangélikus temetőben van eltemetve.

Beborult az ég.

- Karcika! Nem megyünk el oda.

Mivel látszott egy villámcsík, ezért elindultunk haza.

Amikor megérkeztünk, akkorra már vége volt a munkának.

A konyhában vacsorázni készült a család. Az asztal körül ott ültek: a kilencvenhárom éves dédnagyanyám, vele szemben a hatvanegy éves nagyapám. Az egyik oldalon a huszonkilenc éves Petár és a huszonöt éves Gyurka, a két fiuk, aki megjött. A másik oldalon a huszonhét éves Juliska lányuk, aki szintén haza érkezett, és az ötvenegy éves nagyanyám. Én meg egy sámlin ültem egy hokedli előtt – arra terítettek.

A nagyanyám kelkáposzta főzeléket tett lábosban az asztal közepére, a nagyapám kenyereket szelt. Először imádkoztunk, majd jó étvágyat kívántunk. A vacsora után mindenki ihatott vizet vagy szódát. Odakint dörgött az ég. Én meg kaptam a nagypapától egy kockacukrot – a tűzhely melletti szekrényből vette ki a barna papírzacskót.

A vacsora után a három gyerekük átment a ház hátsó szobájába.

Engem a konyhában lavórban megmosdatott a nagyanyám, aztán be kellett mennem az utcai szobába. Felkapcsolták a villanyt, ezen kívül hallottam, hogy még szól a rádió. A gang ablaka melletti díványon meg volt ágyazva, fölvettem a pizsamámat. Aztán lefeküdtem, és magamra terítettem a pokrócot.

Bejött a dédnagyanyám, és a nyitott szekrényajtó mögött fölvette a hálóingét. Majd kibontotta a kontyát és megfésülte a haját. Szinte a csípőjéig ért. Utána befeküdt az ágyba, amely olyan nagy, pontosabban kettős volt, mint a szüleimé.

Bejött a nagyanyám is, ő is hálóinget vett fel a szekrényajtó mögött. Ám nem fésülködött, mert rövidere vágott haja volt. Majd befeküdt az ágyba az anyósa mellé.

Benyitott a nagyapám pizsamában.

- Karcika imádkoztál?

- Hogyne, nagypapa. Jó éjszakát kívánok!

A férfi megcsókolta az édesanyjának a kezét, a feleségének megpuszilta a homlokát.

- Jó éjszakát, szép álmokat!

Amikor kiment, lekapcsolta a villanyt, majd a konyhában a rádiót is.

A sötétben megszólaltam.

- Jó éjszakát kívánok! A nagypapa hol alszik?

A nagyanyám válaszolt:

- Az oroszok iskolai kórházából vásárolt egy vaságyat, és az ott van a konyhában a tűzhely előtt. Aludjál!

Becsuktam a szemem, és közben irigykedve gondoltam a jánoshalmi hatalmas Schwarz-házra, ahol a szüleim éltek, miután elköltöztek a Peták-házból. De ott is csak ritkán voltam, mert három éves koromig sok időt töltöttem itt Kiskőrösön.

Odakint döngetve az ablakot zuhogott az eső.

Nagyapám, édesapám történetei

A közösségépítés szükségessége

1891.02.17

A dögösi evangélikus elemi iskola mögötti parkos terület már száraz volt, február közepén már nyoma se volt a hónak. A hegyi szelek szépen megszáritották a talajt.

Az örökzöld bokrok rejtekében négy negyedik elemista fiú beszélgetett.

- Braun, te ki szeretnél lenni? – kérdezték a kilenc éves pajeszost.

- Vagy Bogár Imre, vagy Rózsa Sándor. Rosenthal lenni nem akarok, inkább Bogár Imre leszek, mert a monogramunk is egyezik. És te Kordás:

A sötétbarna bőrű, kajla orrú kilenc éves ezt mondta.

- Én Vidróczki leszek, mert szeretem a birkanyáját! Te meg Szerezla?

A szőke, szeplős kilenc éves töprengett.

- Lehetnék Rumcájsz, vagy Jánosik. Ám Jánosik híresebb zsvány volt. Tehát Jánosik leszek, hogy féljenek tőlem. Te meg? – fordult a hét éves magyarhoz.
- Én meg Sobri Jóska.
- Mert József a keresztnéved? – kérdezte a pajeszos.
- Nem csak azért, hanem mert jól ismerem a hegyeket, meg a fákat.
- Akkor hiába vagy hét évesen negyedikes elemista, a betyárokat te fogod vezetni – jelentette ki a szlovák gyerek.
- Hallgassatok rám. Sietnünk kell, mert rögtön jönnek a pandúrok, a zsan-dárok és a csendőrök. S amíg minket keresnek, addigra el tudjuk kapni a három esküdtet.
- Nem a bírákat? – kérdezte a cigány.
- De, az is a nevük – felelte Sobri.

Alig indultak el, amikor az iskolai épületből kiment kilenc gyerek. A játszótér-liget közepén álló két nagy fenyőhöz mentek. A tejfölös szőke hajú negyedikes kezdett el beszélni.

- Pandúrok! Szedjük rendbe magunkat. Először névsorolvasást tartok. Aki hallja a nevét, az emelje fel a kezét! Antonenko; Gyukity; Gyurkovics; Novotny; Osztiján; Petrov; Solino; Szilfidész! Mind megvagytok!
 - Te vagy a parancsnok, Viszovszki? – kérdezte az elsőnek megszólított ukrán/ruszin fiú.
 - A bírák rám bízták a feladatot – felelte a lengyel. – A betyárok négyen vannak, mi meg kilencen. Nem csak védeni tudjuk őket, de megakadályozhatjuk a támadást is. Osztiján – szólt az örménynek. – Másszál fel a magasabb fára, s ha látod őket, akkor jelezz! Két csoportra oszlunk, és bekerítjük őket. Mi nyolcan vagyunk, ők meg csak négyen. A többségé a győzelem. Madzagot hoztatok?
 - Csak drótot – felelte az olasz. – A kertészetben találtuk.
 - Az is jó lesz – dicsérte meg az olasz társát a parancsnok.
 - Viszovszki – kiáltott le az örmény a fa tetejéről.
 - Mi van?
 - A betyárok két felé szakadtak. Ketten az árokba húzódtak, kettő meg a szenespince felé tart.
 - Jól van, Osztiján! Maradj fent, figyeld őket, s majd visszajövünk. Nyolcan gyorsan megfogunk két zsványt. Irány az árok! Várjatok csak!
- Három részre oszlottak. Ketten az árok felső végéhez tartottak, ketten meg az alsó végéhez; négy pedig az árok közepéhez.
- Mikor Vidróczki és Jánosik meglátta a közeledőket, felkiáltottak, de a bekerítésből nem tudtak elmenekülni.
- Kötözzétek meg őket, a zsebkendőikkel meg tömjétek be a szájukat!

A pandúrok elvégezték a feladatot. A két foglyot visszavitték a fenyőfákhoz.

- Osztiján! Mi a helyzet? – kérdezte a lengyel.
- Behúzódtak a szenespince és a farakások közé.
- Gyere le; te fogsz vigyázni a két fogolyra!
- De Viszovszki, ők ketten kétfelé szaladhatnak.
- Ezek nem. Kössétek őket nadrágszíjakkal a fákhoz.

Miután biztosították a foglyokat, az előbbi haditervet követve három csoportra bomlottak. Két-két zsandár oldalról közelítette meg a betyárok búvóhelyét, négyen meg szembe mentek velük.

Ekkor a betyárok dobálni kezdték őket kavicsokkal.

- Rohamra! – kiáltotta a lengyel parancsnok.

A több felől rohamozó ellen Sobri és Bogár már nem tudott harcolni. Próbálkoztak pofozkodással, de elnyomták őket.

Megkötözve a fához vitték őket.

- Oldozzátok el a másik kettőt, és vigyük őket a bíróságra.

A lépcsőfeljárón ült a három bíró. Középen a magyar, Kovács volt a neve, jobbról Steinberg, az osztrák gyerek, balján meg Schaub, német fiú.

- Bíró uraim! Mit érdemelnek a bűnösök, akik kezünkbe kerültek?
- Mondjátok meg a neveiteket – parancsolta a főbíró.
- Sobri Jóska vagyok.
- Igazi neve Árpás József – mondta Steinberg.
- Bogár Imre vagyok.
- Igazi neve Braun Izsák – mondta Schaub.
- Jánosik vagyok.
- Igazi neve Szerezla Ladiszláv – mondta Steinberg.
- Vidróczki vagyok.
- Igazi neve Kordás Gyuri – mondta Schaub.
- Bíró uraim! – szólt ismét Viszovszki. – Kérek súlyos ítéletet, mert korábbi bűneik mellett Sobri és Bogár kövekkel hajigált bennünket; meg pofozkodtak a letartóztatáskor.

A három bíró összebújva suttogott, majd a főbíró Kovács felállt.

- A tótot és a cigányt hátrakötött kézzel húzzátok fel úgy a tetőgerendán, hogy csak a lábuk ujjja érje a földet. Ezt a katonáéknál kikötésnek hívják.

Négy pandúr gyorsan végrehajtotta az ítéletet.

- A magyart és a zsidót a nyakukba kötött kötéllal állítsátok vigyázzba, és kapjanak tizenkét, tizenkét vesszőcsapást!

Már a gyerekek nyakára hurkolták a ruhaszáritó kötelet, amikor megjelent Éberhardt lelkész.

- Álljatok meg! Mit csináltok?

- Tiszteletes úr! – szólt Kovács főbíró. – Rabló-pandúrt játszottunk, és sikerült elfogni a betyárokat, mielőtt betörtek volna, s bűnöket követtek volna el. Most pedig meg akartuk büntetni őket.

- Gyerekek! Miért vagytok ilyen erőszakosak? Oldozzátok el őket, és mindannyian jöjjetek be a nagyterembe. Bár ma nincsen tanítás, de ez a kedd így nincsen kedvemre.

A lelkész addig nem mozdult el, amíg a négy bűnös szabaddá nem lett. Vörös volt a drót nyoma a csuklójukon. A kikötés elmaradt. Viszont a két főbűnösnek véresre volt horzsolva a nyaka.

- Ti bejöttök a fürdőbe velem, ott ellátlak benneteket! Ti pedig várjatok rám a tanteremben!

- A lányok is ott lesznek? – kérdezte a lengyel.

- Nem, ők a lelkészházban segítenek a feleségemnek.

Alig öt perc múlva hárman megjelentek a tanteremben.

- Osztály, vigyázz – kiáltotta Viszovszki, mert ő volt a hetes.

- Fiaim, ma február tizenhetedike van. Itt van az osztálynapló. Hallgassátok csak! Antonenko Andrej, ruszin, görög-katolikus; Árpás József, magyar, római katolikus; Braun Izsák, izraelita; Gyukity Márk, horvát, római katolikus; Gyurkovics Milos, szerb, görög-keleti; Kordás Gyuri, cigány, nazarénus; Kovács Zsolt, magyar, baptista; Novotny Frigyes, cseh, evangélikus; Osztiján András, örmény, görög-katolikus; Petrov Sztjepán orosz, görög-keleti; Schaub Vilmos, sváb, református; Solino Antonio, olasz, római katolikus; Steinberg Ernő, osztrák, evangélikus; Szerezla Ladisláv, szlovák, evangélikus; Szilfidész Zeus, görög, görög-keleti; Viszovszki Witos, lengyel, római katolikus. Látjátok: különböző vallásúak és nemzetiségűek vagytok. Ellenben ne feledjétek: egy iskolába, egy osztályba jártok – immár negyedik éve –, és egy településen, Dögösön laktok. Ne csak magoljátok, de értsetek is meg, hogy mit jelent a felebaráti szeretet! Ne játszatok olyan játékot, amelyben az erőszak, az ellenségeskedés vallási és/vagy nemzetiségi létetekhez kapcsolódik. Hallgassatok rám! Foglak tanítani benneteket másféle játékokra is, amelyeket ráadásul lányokkal is játszhattok. Aki nem ezt akarja, az iratkozzon másik iskolába!

- Tiszteletes úr! – jelentkezett Kovács. – Mi ide akarunk járni!

- Először is kérjétek bocsánatot egymástól! Ne csak a megkínzottaktól, hanem mindenki mindenkitől! Ugyanis közösen döntöttek arról is, hogy ilyen szituációba kerültek.

A lelkész kiosztott a tizenhat gyerek között egy-egy üres lapot és egy-egy ceruzát.

- Mindenki írja le, hogy mit szeretne játszani. Tíz perc múlva visszajövök a lányokkal; összeszedem, és közösen megbeszéljük, hogy mit szeretnétek ti, és mit ajánlok én. Így lesz jobbá a közösség!
- Erős vár a mi istenünk! – köszöntek el kórusban a lelkésztől a gyerekek. Óriási csend volt, mindenki írt a lapra.

A dicsőség napja

1896.06.21.

Szépen sütött a júniusi nap. Az érsekújvári főtér házain zászlók lobogtak a tátrai szellőben, mely csökkentette a meleget. Az Ipartestület énekkara befejezte az előadást.

A taps után a szónok megszólalt az emelvényen.

- Az ezeréves évforduló nem csak a múlt ünnepe, hanem a jövő nyitánya is. Kihirdetem az idei tanoncvizsga eredményét. A háromszáz vizsgázó közül a legjobb teljesítményt egy tizenhárom éves szíjgyártó inas érte el, a dögösi Árpás József. Gyere ide!

Az ipartestület kórusából kilépett egy nyúlánk, fekete hajú kamasz. A tér szélén az egyik bricskából egy férfi, egy asszony meg a gyerekek integettek és kiáltottak.

- Éljen Józsi! –
- Csendet – mondta a szónok.

Az odaérkező fiúval kezét fogott, majd egy tálcáról átadott neki egy oklevelet, és a nyakába akasztott egy ezüstérmét.

- Árpás József! Nemcsak a városban, a megyében, de az országban te érted el a legjobb teljesítményt. Gratulálunk!

Hatalmas tapsvihár támadt, zúgott az „Éljen!” . A fiú meghajolt, s ekkor megszólaltak a harangok.

- A gyűlésnek időlegesen vége – folytatta a szónok. – Menjen mindenki a hálaadó misére, a katolikusok a Te Deumra!

Mintha varázspálcája lett volna, gyorsan szétoszlott a tömeg.

A bricskáról leszállók körülfogták az ünnepeltet.

- Büszkék vagyunk rád, fiacskám – mondta az apa.

Megcsókolták, megölelték.

- Elmegyünk a misére? – kérdezte a fiú.
- Egy pillanat – szolt az apa –, csak rögzítem a kocsit.

A család összeállt, amikor egy természetes, őszes szakállú férfi lépett hozzájuk.

- Jó napot adjon az Isten! Kikhez van szerencsém?

- Árpás József szíjgyártó vagyok Dögösről. Ő a feleségem, Danis Katalin. Ők pedig a gyermekeim: Katalin, Veronka, József, János, István, Julianna, Anna és Margit. Az úr kicsoda?

- Petróczi Pál érsekújvári szíjgyártó és kárpitos mester, a helyi ipartestületi választmány alelnöke.

- Üdvözljük, kolléga.

- Jóskám, hallottam már a hírért. Tudom, hogy nem kontár. Jöjjenek velem a vendéglőhöz!

- Petróczi úr! Mi misére szeretnénk menni!

- Majd elmennék Dögösön az estire. Viszont az ünnepség folytatása előtt szeretnék megbeszélni egy fontos ügyet.

- Katalin, Veronka, János és István – szólította meg az apa a nagy gyerekeit. – Itt maradtok a bricska mellett.

- Én ne maradjak velük? – kérdezte a felesége.

- Tekintetes asszony! Jöjjön velünk, ellesz ott a három kislánnyal.

A csoport elindult. Petróczi ment elől. Az apa Margitot vitte, az anya Annát, Julianna kezét Jóska fogta. Viszonylag gyorsan odaértek. A vendéglátó a ponyva alatti teraszasztalhoz hét széket igazított. Majd intett a pincérnek.

- Mit kíván, Petróczi úr?

- A három kislánynak hozzon krémest és málnát. Az anyjuknak tojáslikört, a fiúnak egy pikoló sört, az apának és nekem egy palack vöröset.

- Ennivalót?

- Pogácsa jó lesz – mondta az apa.

A pincér elment, sietve hozta a rendelést.

- Jóska komám! Hallottam az Ipartestületben, hogy a fia nemcsak ügyes kezű, hanem kiválóan számol és szépen énekel. A kitüntetéses vizsga bizonyítja rendkívüli képességeit. Szeretném holnaptól felfogadni segédemnek a műhelyembe.

- Pál úr! Otthon is dolgozhat.

- Jóska! Remekeim kint voltak a párizsi világkiállításon. Szerintem legalább négy év alatt úgy megtanítanám a két mesterségre, hogy sikeresen mestervizsgázza!

- Kárpitosnak?

- Nem bútorszövegetekről van szó, hanem hogy miképpen kell megoldani a bőrborításokat. Nemcsak nyeregről, hanem hintóbelsőről, díványról, pamlagról van szó. A fiúnak szállást biztosítok, fedezem a tanítási költségeit, s havonta egyszer a hazautazás útiköltségét is.

- De Jóska még csak tizenhárom éves – szólt az anya. – Miért szakítaná ki a családból?

- Kátya – szólt hozzá szlovákul a vendéglátó. – Beszéltem Éberhardt lel-
késszel is. A fia zseniális képességekkel rendelkezik. Higgye el, a legjobb,
ha fiatalon megtanul mindent.
- És mi velünk mi lesz? – törölte meg szemét az anya.
- Kátya! Marad még otthon hét gyereke! Nekem meg lesz egy csodagyere-
rek segédem, aki nemcsak a többi inasnak, segédnek példa, hanem a gyer-
keimnek is.
- Nagyon kedves magától, Pál. – szólt az apa. – Mikor kezdene a fiam?
- Ma vasárnap van. Hazamennek, elrendeznek mindent. Egy hét múlva
hozzák el a holmiját és a gyereket. Huszonkilencedikén, hétfőn reggel
megkezdődik a szerződéses munka. Beleegyeznek ebbe?
- Jóska! – szólt az apa a fiúhoz. – Jó lesz ez neked?

A kamasz felhajtotta a pohár sörét.

- Ha édesapáéknak ez nem gond, akkor szívesen tanulnék Petróczi úrtól.
Jó lenne mesterré válni.

Megszólaltak a harangok.

- Folytatódik a milleniumi ünnepély – mondta az apa. – Pál úr! Nem kell
visszamennie?
- De igen! S maguk?
- Mi hazamegyünk Dögösre.
- Pincér!

Petróczi fizetett, majd gyors léptekkel elment.

Az Árpás család menni készült, amikor a pincér ismét megjelent egy pa-
pírdobozzal.

- Kérem, vigyék el! Petróczi úr fizette.

Az apa kilépett az utcára, de Petróczi már nem volt látható.

- Anyuska! Vigyük haza!

Karjaiba vette a két kislányt, az anya megfogta a dobozt, Jóska pedig Julianna
kezét.

- Édesapa! Ugye nem baj, hogy vállaltam.
- Úgy legyen, fiacskám.

Azzal a csoport elindult a főtér felé. Kicsit borulni kezdett.

A gondoskodó felebarát

1917.10.01.

Az októberi első nap a bérház udvarán szórt fénnel riasztotta a lakókat.

A lengőfolyosón megjelenő őszülő hajú asszony bekopogott a lakásba.

- Jó reggelt, Jóska bácsi!
- Jó egészséget, Rebi néne!
- Befejezte a vasalást?
- Hogyne. Össze is van hajtogatva minden. El tudja vinni?
- Most ráérek; Naómi lányom elment a piacra, sorban állni a kenyérért, sóért, cukorért Mirjammal.
- Milyen szép, hogy megbízik a tizenkét és tíz éves lányaiban.
- Muszáj ez, Szepi bátya! Viszont most nem kell a segítsége, mert Hanna ügyel majd Ráchelre és Áronra.
- Egy nyolc éves leányka ennyire ügyes? Nincs gond a hatéves lányával és a négy éves fiúval?
- Hála a Teremtőnek! Nincs járványveszély.

A bajuszos férfi töltött a csészébe teát.

- Fogadja el, Rebi néne!
- Köszönöm, Szepikém! Szomorú nap ez a mai. Három éve, hét hónapja, hogy Kijevben meggyilkolták egy pogromban a férjemet.
- Ugyan mit keresett Weisz Jákob ott? Drága Rebi néne! Tudom, milyen nehéz eltartani az árvákat. Ám Stein Mózes úr, a háztulajdonos segíti magát.

Az asszony kortyolgatta a teát. Majd ránézett a bajuszos férfira.

- Jó lenne, ha beszélne a nagyfiammal!
- Gondok vannak? Ötödikén megkapom a fizetést. A félévi tandíjat ismét vállalom.
- Tudja, Szepi, ez nagy segítség!
- Nem akkora gond ez! A havi fizetésem egy részét hazaküldöm Dögösre, édesapáméknak. Számomra a megélhetés itt nem probléma, hiszen egyedül élek. Az albérlet alacsony, havi tizenöt korona (harminc ezüst forint). Ráadásul szinte mindig a gyárban vagyok.
- Szepikém, nehezednek a háborús viszonyok. Már negyedik éve, hogy folyik a háború. A jegyrendszer korlátozza az embereket.
- Nézze, Rebi néne! A gyárból szereztem babot, sárgaborsót, rizst – ha kívánja, akkor adok belőle.
- Még jó, hogy nem füstölt disznót akar!

A bajuszos férfi átadta a kispárna huzatba csomagolt élelmiszert.

Az ősz asszonyság magához vette a csomagokat, majd szólt.

- Drága Szepi! Beszéljen a fiammal!
- Ha sikerül a délutáni műszak előtt.

Azzal az asszony elindult a lépcső felé.

Alig csukódott be az ajtó, amikor egy suhanc ment el az ablak előtt.

- Ármin! Gyere csak be!

- Mi a gond, Szepi bácsi?
- Hétfő van; miért nem vagy az iskolában?
- Tudja, mással vagyok elfoglalva.
- Te, Ármin! Kustár rendőr-szakaszvezető mondta, hogy tolvajkodsz.

A tizenhároméves fiú megsimogatta pajeszát.

- Joszifu Atival szoktam az állomásról szemet, fát lopni.

A férfi megpödrötte a bajuszát.

- Ennyire ügyes ez a tizenkét éves fiú?
- Maga ismeri? Mi szoktunk másképpen is pénzhez jutni. Naómmal forgót csinálunk, meg kutyát és macskát sétáltatunk. A moziban meg szoktunk limonádét árulni.
- Te, Ármin! Egy végzős polgárista jobban figyeljen a fegyelemre! Édesanyáddal megbeszéltem, hogy a hét végén átadom a tandíjadat.
- Anyámnak nehéz az élete. A földszinti mosókonyhában mos, aztán meg a padlásra cipeli szárítani a ruhát.
- Nézd, Ármin! Segíthetnél neki.
- Tudom, Szepi bácsi! Hiszen maga meg vasalni szokott neki!
- A húgaid mindent megtesznek a testvéreidért. Kerüld a törvénytelensegeket! Ha majd a polgárit befejezed, akkor jobb állást kaphatsz.
- Állást? Atival beszélünk erről. Neki két nővérét kell támogatnia, mert az édesanyja ugyanúgy mosónő, mint az enyém. Nekem meg négy húgomat meg egy öcsémet kell eltartani.
- Ármin! Ettől már ma? Ha nem, akkor egyél. Nem sokára mennem kell a gyárba.
- Köszönöm kedvességét, Szepi bácsi! De sietnem kell haza.
- És az iskola?
- Ezen a héten délutánosok vagyunk.
- Akkor rendben. Az Úr legyen teveled!

A kamaszodó fiú leszaladt a lépcsőn.

A szentségek

1921.09.06.

Jellegzetes kora őszi este volt, szeptember első keddje. A fogadószobában a plébános egy nagy kézitáskába pakolt kegyeszereket a petróleumlámpa világánál.

- Tehát még egyszer: mit is kíván, Árpás úr?

A kifent bajszerű férfi bizonytalanul dörmögte:

- Hozzon mindent, ami a kereszteléshez kell. Meg ami az utolsó kenethez.
- A frissen született csecsemőnek nem kell az utolsó kenet. Ő a keresztléssel olyan tiszta lesz, mint amilyen ártatlanok sohasem lehetünk.

A magas férfi meggörnyedve válaszolt:

- Mattyasovszki doktor úr azt mondta, hogy a gyermek világra hozatala olyan megterhelés volt, hogy nem tud biztosat mondani az édesanya életéről.

A plébános elrakta a szükséges holmikat, s közben megjegyezte:

- Ki is a felesége?
- Dudás Rozália.
- A híres Dudások... Ugye, tavaly kötöttek házasságot Rozikával?
- Igen, decemberben, negyedikén, Kiskunhalason.
- S most meg... Egy év se telt el. No jó, induljunk Jézus nevében!

A két férfi kilépett a plébánia ajtaján, amelyre árnyékot vetett a hatalmas templom. Majd miután keresztet vetettek a vascorpus előtt, elindultak.

- Ferenc atya, a család akarta, hogy ott legyen. Én jobban szerettem volna itt, ha már idekerültem.
- Olyan rosszul van Rozika?
- A doktor úr estére mondta a véleményt, de feleségem azt kérte, hogy hívjam el Ferenc atyát.
- Jogosan; hiszen csecsemőkora óta ismerem: én kereszteltem, én áldoztattam. Ezernyolcszázkilencvenháromban helyeztek Jankovácra. És mi van a gyermekkel?

A bajszos férfi észrevétlenül megnyújtotta a lépteit.

- Ma kora délután született; hogy pontosan mikor, azt nem tudom, mert nem engedtek be. A műhelyben pedig nincs óra. Amikor a bába megmérte, s a mérlegen öt kiló felett volt a súlya, akkor anélkül, hogy megnézhettem volna a fiamat, azonnal elküldött Mattyasovszkihoz. Szerencsére, a doktor úr éppen otthon volt. Ő, meg amikor meghallotta a születési adatokat, azt mondta, hogy jöjjenek el a plébániára, és vigyék papot.

A plébános felvette a lépés ritmusát.

- Szóval maga a Felvidékről jött? Én is odavaló vagyok, a Klanszkyak onnan származnak.
- Salgón születtem, nyolcvanháromban, de a családuk Dögösön lakik. Ez Érsekújvár külterülete, már nem önálló község.
- S mi legyen a fiú neve.

A férfi hallgatott egy ideig. Csak a lépések zaja hallatszott; kihalt volt már az utca.

- Ferenc atya, nem tudom. Nem is nagyon beszéltünk róla a feleségemmel, meg az sem biztos, hogy megmarad.

- Ne legyen, Árpás úr, kicsiny hitű! Valami nevet csak kell adni neki. A maga neve olyan találó lenne: a család segítője. Szóval a József megfelel?
- Atyám, bocsáss meg nekem, de mivel ideszakadtam, és szeretnék nemzetségfővé válni, ezért nem akarom, hogy az elsőszülöttem sírba vigye a nevemet.

A plébános lehajtotta a fejét, s elmosolyodott. Lám, a magyar Jákob megjelent. Nemzetséget alapítani. Most, amikor megcsonkult az ország. Aztán felvette a szót.

- Mit szólna, édesapa, ha a betegségben segítő Borromeoi Szent Károlyt választanánk védőszentjének?
- Sosem volt a családban Károly az emlékezetem szerint.
- Ne vegye annyira a szívére. S ne felejtse: adhat egy második keresztnévet is.

Az apa elgondolkodott.

- Legyen úgy, ahogy Ferenc atya javasolta! Viszont a második keresztnéve legyen Mihály.
- Szép gondolat; hiszen szeptembert is Szent Mihály havának mondják.
- Sokkal földönjáróbb vagyok én, plébános úr. Nemcsak előfordult a családukban többször is a Mihály név, hanem a nagybátyám is az.
- Csak egy van?
- Több is van, nagy család a miénk. Csak hogy ő a kilencvenes évek elején kiment Amerikába. Legalább valaki emlékeztessen rá.
- És ha örökös nélkül hal meg, akkor ráhagyja a vagyonát.
- Ferenc atya! Ne vicceljen a szegény emberrel. A legfontosabb, hogy a gyerek megmaradjon!
- Azt tudja, hogy ez csak ideiglenes keresztelés. Majd a templomban meg kell ismételni. S akkor már keresztszülők is kellenek!

Éppen odaértek a házhoz. A bajuszos kulcsot vett elő kabátja zsebéből, ám mielőtt be tudta volna tenni a zárba, az ajtó kinyílt. Egy orvosi kézitáskát fogó, felleghajtós ember lépett ki az ajtón.

- Dicsértessék a Jézus Krisztus!
- Mindörökké. Amen.
- Jó éjszakát, Árpás úr!
- Doktor úr! A feleségem...
- Adjon hálát az Istennek, megmarad – s két kézzel megszorította az apa kezét.
- Istennek legyen hála! És a fiú?
- Mindent én sem tudhatok. De bízson Istenben!
- Doktor úr, mivel tartozom?
- Ha a fiú csúzlival betöri az ablakomat, akkor majd csináltassa meg!

A pap és az apa az elsiető orvos után néztek.

- Milyen nagyszerű, hogy ilyen doktorunk van – mondta a plébános. –

Tehát Isten akaratából csak keresztelő lesz.

- Istennek legyen hála! Akkor legyen Károly Mihály!

A két férfi belépett a kapun.

A leventeoktató délutánja

1931.04.17.

Szépen sütött az áprilisi nap.

A polgári iskola park felőli oldalán felsorakozott vagy ötven fiatal. Amikor megjelent egy vállas, egyenes tartású, fekete hajú, pödrött bajszú zsávolyruhás férfi, ekkor az egyikük elkiáltotta magát.

- Csapat vigyázz!

- Jó napot, leventék!

- Erőt, egészséget, őrmester úr!

- Csapat, pihenj! Üljön le mindenki a földre!

- Nem lesz kiképzés? – kérdezte egy alacsony szőke.

Az oktató úgy állt, hogy rá süssön a nap, ne a kamaszok szemébe.

- Az ezerkilencszázhuszonegyes törvény szerint nemcsak testnevelésről van szó, meg alaki kiképzésről.

- Tudjuk, őrmester úr! – felelte a testes ifjú. – A lövészetet nem maga tanítja, csak a lovaglást!

- Ne vágj a szavamba, Radvánszki! Ha még egyszer megteszed, akkor annyi fekvőtámaszt kell csinálnod, ahány szótagból állt a beszéded.

Nevettek a többiek.

- Csöndet! Én kaptam a feladatot, hogy az alaki kiképzést ismételtessem. Tegnapelőtt, szerdán és tegnap, csütörtökön figyeltem magukat, amikor gyakorolták a vigyázz-menetet. Nagyon sok probléma van vele. Május utolsó vasárnapján, harmincegyedikén, negyvennégy nap múlva, amikor a Hősök napján megyünk az országzászlóhoz, akkor hibátlannak kell lennie a felvonulásnak.

Az egyik levente megszólalt.

- Azért jött, őrmester úr, hogy meneteljünk a parkban? A téglagyárig, vagy az Erzsébet-erdőig?

- Ugyan. A hét vége közeledvén már nem akarom nyaggatni magukat.

Annak idején, tizenhét évesen a huszároknál megtanultam, hogy a

vigyázz-menet akkor szép, ha minden résztvevő érvényesíti a ritmusérzékét. Mindegyikük tud ráncolni? Emelje fel a kezét, aki még nem tud!

Alig öt kéz emelkedett a magasba.

- Nos, a vigyázz-menet nem társastánc. Viszont a ritmusérzékét erősíti a menetdal. Hallgassátok, s tanuljátok meg a következő két dalt! Az első a Tizenkettes Nádor-huszárok indulója. A szövegét Hertelendy Gábor altábornagy írta 1805-ben, az ulmi ütközet után. A zenéjét Mosonyi Mihály szerezte.

*Hős fiaim, ti vitéz nevetek,
rabláncsal váltjátok-e fel?
Ősz fejem is ma tehát veletek,
nyert koszorúim vesszenek el?
Nem magyar az, cudar az, ki kivont
karddal is esdekel, s kér pardont!
Rajta tehát, velem az, ki vitéz!
A csatán elő lobogó tollamra néz..
Ezredemet vér mezején vezetem,
győzni vagy halni tanulj meg seregem.*

Tetszik?

- Örmester úr! Maga vezetne minket a csatába?
- Nem háborúról van szó, hanem menetelésről.
- Jó lesz ez, csak rövid.
- Semmi gond, Van egy 1809-ben íródott Harc-szózat. Ez is szép, bár írója, Helmeczy Mihály sosem volt katona.

*Szittyavitézek, a harc zivatarja
ne rettegtesse szíveteket!
A magyarok hatalmas istene hadakozik,
ügyetekért ő vezérel benneteket.
Párducos ősi hőseitek
tüze lobbantgassa lelketeket!
Édes hazátokért, szabadságotokért
ne kíméljétek ontani véreteket!
Majd ezer dicső borostyán
koszorúzza fejeteiket,
briliánssal örökíti
Hunnia nagy neveteket:
száz maradék, száz ivadék
magasztalja halhatatlan tetteket.*

*Rajta tehát, fokos- és buzogánnyal
telítsétek meg markotokat!
Riad a tárogató, harsog a trombitaszó,
pödörjétek meg a torzonborz bajszoikat!*

*S hogy a ravasz ellenek
csele ne zúzza karotok,
a csaták mezején az ellen
diadalmat nyerjen merész táborotok.
Mennydörögve, dübörögve,
rontson-bontson ezredetek!
Ezer sebet, ezer halált
osszon villám fegyveretek!
Az ellenségnek hadait kaszabolja,
verje meg győzedelmes seregetek!*

- Ez nagyon jó! Őrmester úr, nem tudna még egyet?
- De igen.

*Házunk előtt huszárok mennek,
Nézzé, de szépek, édesanyám!
Minden mentén
Ott csillan hetykén
Gyémánt fénnel a napsugár.
Még az öreg Kossuth apánk
Is lenéz az égből,
És a délceg huszároknak
Visszaszalutál.
Holnap, rózsám, közéjük állok,
És én leszek
A legszebbik huszár.*

- Ez még jobb!
 - Csapat vigyázz! Álljatok össze kórusba. Kovács, osszad ki mindenkinek a lemásolt szöveget.
- A tizenöt éves nyúlánk kamasz gyorsan teljesítette a parancsot.
- Vigyázz! Helyben járás indulj! Egy-kettő, egy! Egy-kettő, egy!
- Az ütemes dobogásra az iskolai ablakok kinyíltak, sokan nézték a leventéket.
- Nóta!
- Hős fiaim, ti vitéz nevetek...*

Összekerülés

1931.05.

A délelőtti nap kelően világította meg a szobi vasútállomás melletti határőrségi barakk belső terét. A hosszú, kecskelábú faasztalok melletti padokon ültek a határon átjövők, s a határőrök kérdezgették őket.

- Árpás József vagyok, ezernyolcszáznyolcvanhárom április tizenötödikén születtem Salgón. Édesanyám Danis Katalin, édesapám Árpás József. Jánoshalmán lakom, s gyerekeimmel jöttem.

- A gyerekek neve?

- Árpás Károly Mihály vagyok – mondta a nagyfiú. – Ezerkilencszázhuszonegy szeptember hatodikán születtem Jánoshalmán. Édesanyám Dudás Rozália, édesapám Árpás József.

- Ügyes legényke vagy – dicsérte meg a határőr.

- Árpás Irén vagyok – mondta a nagyobbik lányka. – Ezerkilencszázhuszonhárom január tizenkilencedikén születtem Jánoshalmán. Édesanyám Dudás Rozália, édesapám Árpás József.

Ekkor egy zöld egyenruhás finác áll meg mögöttük. Közben a kisebbik fiú folytatta.

- Árpás József Sándor a nevem. Ezerkilencszázhuszonöt február elsején születtem Jánoshalmán. Édesanyám Dudás Rozália, édesapám Árpás József.

- Kérsz egy barackot? – kérdezte a határőr.

- Köszönöm, nem.

- S a kisebbik lány?

- Árpás Etelka – mondta a vállas, pödrött bajuszú apa. – Ezerkilencszázhuszonnyolc április huszonharmadikán született Jánoshalmán. Édesanyja Dudás Rozália, édesapja meg én, Árpás József.

- Jóska bácsi! Maga él? S ekkora családja van? – kiáltott fel a zöldruhás.

A bajuszos megfordult, s figyelmesen vizsgálta a vörös hajú finác arcát.

- Nem ismer meg? Fehér Árpád vagyok, a szobi határ fináncrészlegének őrsparancsnoka. Jöjjenek félre! Maga meg – szólt a határörhöz –, folytassa az ellenőrzést.

A bajuszos férfi feladta a kis hátizsákokat a két fiú és a nagylány hátára, aztán felvette a magáét, fogta a tarisznyát meg a vulkánfíber bőröndöt, meg a vesszőből fonottat és a gyerekekkel követte a fináncot. Az egy oldalsó helyiségbe vezette őket.

- Jóska bácsi!

- Kicsoda maga? – kérdezte a bajuszos.

- Nem akartam mások előtt mondani: Weisz Ármin vagyok.

- Ármin! – kiáltott az apa, s átölelte a fináncot. – Örülök, hogy találkoztunk!

- Tudja, tizennyolc évesen magyarosítottam a nevemet, mert jól láttam, hogy ebben a világban az idegeneknek nincs szerencsájük. Aztán elvégeztem a képzőt, és felvettek a pénzügyőrséghez.

- Édesanyád?

- Sajnos, ezerkilencszázharmincban elhunyt.
- Fogadd őszinte részvétem! Nekem meg abban az évben született Imre fi-am, aki most otthon van az édesanyjával. És a többiek?
- Naómi már huszonhét éves, férjnél van, és két fiacskát nevel. Mirjam huszonöt éves, szintén férjnél; három fia van. Hanna huszonhárom éves; férjezett; egy fiuk és két lányuk van. Ráchel, aki huszonegy éves szintén férjnél van, tavaly ikerlányokat szült.
- És Áron?
- Most töltötte be a tizenkilencediket; egyetemista Szegeden.
- Ez nagyon szép! S neked nincs családod?
- Múlt hónapban vettem feleségül egy szlovák lányt.
- Adja a Teremtő, hogy éljetez boldog családi életet!
- Viszont kívánom! – fogta meg a bajszos kezét.
- És mások?
- Ezerkilencszázhuszonnégyben elköltöztünk. Nem tudok róluk. Csak annyit, hogy a cimborám, Jozsifu szintén magyarosította a nevét, ma már ismert személy.

Majd rágyújtott egy cigarettára; közben az utasok lepakolták a holmijukat az asztalokra.

- Mondja, hol voltak, Jóska bácsi?
- Rastislavicén. Régen Dögösnek hívták, Érsekújvártól tizennyolc kilométerre, északnyugatra fekszik. Muszáj volt temetés miatt hazamennem.
- Tényleg, hallottam, hogy Jánoshalmán élnek. Mikor jutott el oda?
- Szóval Stein úr, a háztulajdonos nem mondta el. Titoktartó ember! Ezerkilencszáztizenkilenc augusztusában kellett odamenekülnöm. A háború alatt egyszer kaptam csak szabadságot, tizenhétben. Azóta egyszer sem fordultam meg a szülőfalumban. Most azért hoztam el a nagyobb gyerekeimet, hogy lássák: hol nőtt fel az édesapjuk. Majdnem tíz napig voltunk ott.
- Képzelve el Ármin bácsi! – vette át a szót a nagyfiú.
- Árpád!!
- Szóval, Árpád bácsi, Irénkével és Jóskával elmentünk a csehszlovák állami iskolába, hogy lássuk: hogyan tanulnak az ottani magyarok. A tanítók által felelt kérdésekre hamarabb jelentkezünk, mint a helybeliek. Ám öt nap után eltoltattak minket.
- Miért?
- Az volt a helyzet – folytatta az apa –, hogy az egyik nap a három gyerek a történelem órán elénekelte a székely himnuszt. Bejött a zajra az igazgató, felfüggesztette a tanítót, a gyerekeimet meg kitiltotta az iskolából. Aztán

szólhatott a policájoknak is, mert másnap kaptunk egy hivatalos levelet, hogy hagyjuk el Rastislavicét.

- Nagyon szerencsétlenül jártak. Tudja, hogy a csehszlovák határőrségnél azért jöttek át olyan gyorsan, mert gyakorlatilag kitoloncolták magukat. Ráadásul még nekünk is küldtek üzenetet, hogy szigorúan ellenőrizzük a csomagjaikat. Jóska bácsi! Mutassa meg, mit hoztak!

Az apa és a gyerekek gyorsan kipakoltak az asztalra.

- Tessék – mutatta a bajuszos –, itt van öt pár cipő a gyerekeknek ősre, meg nyárra négy pár szandál. Itt van öt vég ruhaanyag, hogy a jobbik felemnek, meg az anyjának, Muskó Annának lehessen ruhát varratni. Ebben a kis táskában árák meg tűk vannak, mert a szíjgyártónak szüksége van tartalék szerszámokra. Meg vettem varrófonalat is. Emitt meg van tíz rúd szalámi, tíz kiló cukor meg néhány tasak fűszer. A három iskolásnak ceruzák, tollhegyek.

- Füzetet nem hozott?

- Nem mert a magyar elemiben és polgáriiban csak Magyarországon gyártott taneszközöket szabad csak használni. Aztán még hoztam tizenkét doboz cigarettát.

- Ez nagyon jó, márkás!

- Árminka – suttogetta a bajuszos –, tegyél el a zsebedbe két dobozt.

- Köszönöm, Jóska bácsi!

Elővette a sípját, beléfűjt. Egy zöld ruhás nő futott be a másik ajtón.

- Itt vagyok, parancsnok úr!

- Veronika, kérem, írja! A fellapot hagyja ki, majd az irodában befejezi. Megvizsgáltam a gyanúsított Árpás József és négy gyermekének csomagjait. Sem fegyvert, sem hadianyagot, sem tiltott olvasmányokat, nyomtatványokat nem találtam. Kelt, dátum; Fehér Árpád őrsparancsnok.

Amikor a titkárnő elkészült, akkor a zöldruhás aláírta.

- Pakoljanak össze, mert nemsokára indul a vonatuk. A Keletitől nincsen messzire a Józsefvárosi pályaudvar. Bízzon benne, hogy estére már otthon lesznek!

- Holnap meg iskolába mehetünk – szólalt meg a nagyobbik lány.

Miután összeszedték a holmijukat, a finánc odaszólt nekik.

- Erre jöjjenek, gyorsabban eljutnak a peronra.

Amikor odaértek a peron kerítéséhez, a finánc kezét fogott a bajuszossal.

- Az Úr áldja!

- Mi ez – kiáltott fel a férfi, s felmutatott összecsavart százpengősöket.

- Jóska bácsi! Hálás vagyok a Teremtőnek, hogy összekerültünk. Már régen azon töröm a fejem, hogy hogyan fejezzem ki a hálámat, hogy annyit segített nekünk.

- De Árpád! Én nem azért tettem!
- Ne tudja a jobb kéz, hogy mit csinál a bal. Fogadja el, Jóska bácsi, mert látom, hogy most maga van nehezebb helyzetben. Vissza ne adja!
- Nagyon köszönöm! – a bajuszos átölelte a fináncot, megcsókolták egymást.
- Remélem, még találkozunk!

Sípolt a mozdony. Az apa a négy gyerekkel meg a bőröndökkel rohant a vagonokhoz, sikerült a felszállás.

Lassan elindult a vonat Esztergom felé.

Felebaráti kötelesség

1943.06.21.

A júniusi meleg úgy áradt be az Ipartestület gondnoki lakásának ajtóin, ablakain, mintha árvíz lenne.

A pödrött bajuszú gondnok kiszól az udvarra.

- Irén, Eta, Laci! Fejezzétek be a játékot, és gyertek be!

Mire a gyerekek bejöttek a nagyszobába, az asztalon már ott volt négy vizespohár, két szódásüveg, egy kancsóban málnaszörp és egy boros palack.

- Gyerekek! Üljetek le az asztalhoz! Egy nagyon fontos ügyről lenne szó.

- Anyuska nincs itt? – kérdezte Laci.

- Fiacskám, anyuska elment a Ferenczi házba a nagymamához. Lányok, ti tudjátok, hogy anyuska el szokta mondani a családi ügyeket. A Dudások híresek arról, hogy nem tudnak titkot tartani. Amiről most beszélgetni fogunk, arról nem szabad szólnotok senkinek!

- Gyónáskor a tisztelendő úrnak se? – kérdezte Eta.

- Nem, Etuska! Nem a Tízparancsolat megsértéséről lesz szó.

Az apa töltött mindenkinek szörpöt és hígította szódával.

- Laci, hozzá a konyhából három kanalat, hogy megkeverhessétek!

Míg a nyolc éves fiúcska oda volt, az apa fröccsöt készített magának.

A fiú visszajött, elosztotta a kanalakat. megkeverték.

- Egészségekre!

- Köszönjük, apuska! – mondták együtt.

- Olyan finom ez! Honnan van? – kérdezte a legidősebb lány.

- A söntésből hoztam, Irén. A szörpöt Tusoréktól vettem.

Mindenki letette a poharát, és hátradőlt a székén.

- Gyerekek! Tegnap, huszadikán, vasárnap Irén Karcsi bátyátnál volt látogatóban Szegeden. Hozott tőle egy nagy borítékban levelet, amelyben a segítségünket kéri. Segítetek?

- Igen, apuska – jelentette ki a fiú; a két lány bólintott.

- Az utász katona bátyátnak Szegeden találkozott három jánoshalmi munkaszolgálatossal. Schwarz Jakabbal, aki három vagy négy évvel felette végzett az elemiben; Glied Károllyal, aki alatta egy évvel járt a polgáriban és Sípós Imrével, aki az osztálytársa volt. Segítséget kértek tőle.

- És mi lesz a mi dolgunk? – kérdezte Eta.

- Először is, mindhárman egyenként elmegyünk a családjukhoz, és a nagy borítékban kapott, noteszlapra ceruzával írt leveleiket elvisszük. Utána megbeszéljük, hogy mikor jöhetünk a csomagokért.

- Milyen csomagokért? – kérdezte Irén.

- Karcsi megírta, hogy társai kérnek otthonról cukrot, aszpirint, szárasztészta, tarhonyát, sót, szárított, füstölt vagy pácolt birka-, kecske- vagy baromfihúst.

- Szalonnát miért nem? – szakította félbe az apját a fiú.

- Laci! Ne szakíts félbe! Különböztess meg, hogy az izraeliták nem ehettek disznóhúst.

- Bocsásson meg, apuska! – kérte a fiú.

- Folytatom – mondta az apa. – Kértek még szamárr- vagy marhaszalámit, meg kacsa- vagy libazsír.

- Ez tényleg nagy csomag lesz – szólt Irén.

- Laci! Te elmégy Eisel bácsihoz, és kérsz tőle vagy három szövethátizsákokot, vagy három zsáktarisznyát. Majd az árát lerendezem. Ebbe fogjuk majd tenni a viendőt.

- Akkor ki hova menjen? – kérdezte Eta.

- Te, Etuska Schwarzékhoz. Tudod, arra a bajai temető felé laknak. Majd megmondom az utcát és a pontos házszámot. Irén, te Gliedékhez mégy. Viszed a levelet is; mindet beleteszem egy kis borítékba. Én meg elmegyek Sípós bakterékhoz.

- Apuska! Inkább én mennék Sípósékhoz! A leventeparancsnokságon az iratokból láttam, hogy már régen kikeresztelkedtek. Nem szeretném, ha a munkahelyemen zsidóbarátnak bélyegeznének.

- Igazad van, Irén! Ne kockáztassuk az állásodat! Csak Sípósék messze laknak, túl a vasúton.

- Nem érdekes ez, apuska! Csak kerüljük el a bajokat!

- Rendben. – zárta le a titkos megbeszélést a gondnok, s megpödrölte a bajuszát.

Az apa megint töltött mindenkinek. Ittak egyet.

- Nem sokára indulnunk kell, mert nekem vissza kell térnem öt órára. Akkor nyílik a söntés.
 - Akkor mit mondjunk még – kérdezte Eta.
 - Tehát átadjátok a kis borítékokat. Aztán elmondjátok, hogy mi mindent kérnek a családtagoktól. Majd megadjátok, hogy pénteken, szabbath előtt elmentek a csomagokért. Viszitek vagy a hátizsákot, vagy a tarisznyát. Tehetnek bele levelet is.
 - Pénzt? – kérdezte Irén.
 - Azt ne, de ha nektek adják, akkor eljuttatjuk.
 - Mikor?
 - Irén és Eta huszonhetedikén, vasárnap elmennek a délelőtti vonattal Szegedre. Karcsi el tudja tenni a csomagokat a raktárba. Lassan másodéve utász, vannak kapcsolatai.
 - Tényleg – tette hozzá Eta. – Tavalý, ezerkilencszáznegyvenkettő őszén vonult be.
 - Te se szakíts félbe, lányom – szólt rá a gondnok. – A bátyátok majd megoldja, hogy hogyan juttassa el a küldeményeket a muszosoknak. Megértették?
 - Igen, apuska – felelték kórusban a gyerekei.
 - Még egyszer! Ne felejtsetek el, hogy senkinek se beszélhettek erről! Laci, akkor indulj Eisel szatócshoz. Mi meg mindjárt indulunk.
- Miután a bajszos adott egy-egy borítékot a két lánynak, elkészönt tőlük. A gondnoki lakás kiürült.

Ismerkedés a mezőgazdasággal

1962.09.14.

Szeptember második péntekjének reggelén Kovács fuvaros kivitt édesapámmal lovas kocsiján a kukoricaföldre. Némileg örültem, hogy pénteken, szombaton nem kell iskolába járnom – édesanyám írt kérvényt az ellenőrzőmbé.

Ugyanis édesapám elfogadva apai nagyapám tanácsát megtanulta a szíjgyártó mesterséget, és az Alkotmány tévesz kézművese lett. Ugyan nem kellett a majorban dolgoznia, de csak munkaegység-elemnek tekintették a szerszámjavítását. Igaz, fizetést nem kapott, ám kapott terményt igen.

Nyáron segítettem neki az udvaron zsákokba tenni a kapott, elszállított búzát. Ugyanis felvitte a padlásra a fél zsákokat. Ott úgy öntötte ki, és elrendezte laposan, hogy a búzaszemek magassága nem érte el a térdemet se. Aztán megint segítettem, amikor lehozta a búzát a padlásról. Egy fuvarossal elvitette

a búzát a malomba. Az őrölt nullás lisztet meg utána elvitette Új Annus nénihez, hogy süttessen kenyeret. A korpát meg hazahozatta a disznónak.

Néhány napja kapott értesítést, hogy majd két és félholdnyi kukoricát törhet, vagy törethet, de neki kell megoldania a hazaszállítását is.

Erre azért volt szüksége, mert tavasszal készítettett egy olyan magas talapatú kukoricagórét, melynek aljából disznóólat alakítottak ki. Kapott két malacot az egyik fuvarostól, mert elfogadta édesapjának a tanácsát: ne kérjen pénzt a lószerszámjavításért.

Csodálatos őszi nap volt ez a pénteki!

Amikor kiértünk a kukoricaföldre, akkor találkoztunk hat asszonnyal. Velük annak idején édesapám megbeszélte, hogy jöjjenek el kukoricát törni.

Volt velük több vödör is, mi is vittünk két vödröt. Mivel én már ötesztendős koromtól két vizeskannával jártam a Norton-kútra, az volt a feladatom, hogy kövessem a munkálkodókat! Édesapám kijelölt olyan tágabb sorokat, ahova el kellett vinnem a vödörnyi kukoricákat, és halmokat kellett kialakítani.

Apám is törte a csöveket, és tette a két vödörbe. A hét ember hét sornyi kukoricát tört. Én meg sietgettem, ritkán kiáltottak rám, hogy vigyem a vödröket. Noha még csak másodikos voltam, de volt annyi eszem, hogy mindenkitől csak egy-egy vödröt vittem el, s a másikba még pakolhattak.

Nem voltam fáradt. Mikor dél lett – a harangkongás nem hallatszott, de apám megnézte apjának a zsebóráját –, akkor a föld szélén lévő árokparton leültünk és ebédeltünk.

- Aludhatunk egy kicsit, Karcsi bácsi – kérdezte két néni.

- Pihenjenek harminc percet – felelte édesapám.

A hat asszonyból három leterítette a biciklijük csomagtartójából elővett pokrócaikat és lefeküdtek. A másik három meg cigarettázott.

Viszonylag volt még ereje a napnak.

Édesapám leterítette a kabátját, ráfeküdt, engem meg a mellére vett.

Alig aludtunk húsz percnél többet, amikor felébredtünk.

- Drága hölgyeim! Folyatassuk a munkát szólt az édesapám.

Azért is szükséges volt, mert Kiskunhalas felől megjelent egy kis szürkesség.

Lassan kezdett csak borulni, ám az asszonyok apámmal versengve dolgoztak.

Pirosodni kezdtek a felhők, mire befejeződött a kukoricatörés.

Ekkor motorzúgás hallatszott, megjelent egy kismotor, rajta ült egy fiatalasszony.

- Árpás bácsi!?

- Itt vagyok, Verácska! Miért jött?

- Édesapám nem tud ma estére kijönni a kocsival, mert el kellett mennie a körzeti orvoshoz.

- Hm! Jobbulást neki. Akkor mi lesz?
- Majd este elmegyek a sógorához, és holnap, szombaton délelőtt kijönnek egy vagy két lovas kocsival a csövekért.
- Köszönöm Verácska, hogy eljött és elmondta! Ügyesen, szerencsésen jusson haza, jó estét!

A fiatalasszony felszállt a motorra és elment.

Édesapám szólt az asszonyoknak:

- Drága hölgyeim! Menjenek nyugodtan haza, vigyék a vödröket, pokrócokat, kosarakat.
- Karsci bácsi! Félünk az esőtől, nem hagyjuk itt a kerékpárunkat. De három pokrócot igen. A kisfiát nem tudjuk elvinni!
- Mi nem megyünk haza gyalog, mert akkor meglátnának bennünket, és feltételeznék, hogy felügyelet nélkül maradt a törött kukoricánk. Van egy olyan rossz szokás, hogy ellopják a terményeket. Ám kérem Önöket, hogy jöjjenek ki holnap nyolcra, hogy segítsenek felpakolni a lovas kocsira a kukoricát. Jó éjszakát!

Lassan lemenőben volt a nap, és csak ketten maradtunk a kukoricaföldön. Apám elővette a bicskáját és elkezdte tőből kivágni a kukoricaszárait.

- Kisfiam, szedd össze a vágott szárait, és vidd ki a föld szélére!

Nagyjából tízesével hordoztam a kivágott szárait, és elvittem a dűlőig.

Végül megjelent az apám, a vállán hozott vagy hatvan szál kukoricaszárát.

A kocsit szélén volt egy száraz, üres terület. Édesapám a gazokból kialakított egy fonadékot, és készített majd harminc kéve kukoricaszárát. Kúpszerűen összerakva kialakított egy kunyhót belőle. A leszakított levelekből csinált belül egy derékaljat, és ráterítette az egyik pokrócot.

Az el nem használt szárból tűzrakást készített. Mielőtt meggyújtotta a tüzet, szólt:

- Kisfiam, keressél két egyméteres vesszőt! Nálad van a fanyelű bicskád?
- Igen. Kihegyezzem a vesszőket?

Mire visszahoztam a két vesszőt, addigra már világított a kicsi máglya. Édesapám a válltáskájából elővette a szalonnát, szeletre vágta. Majd vágott kenyeret is.

- Majd csak akkor tartsd a nyárson a szalonnát, ha megszűnik a láng! Viszont lesz elég parázs. Fölötte tartsd a szalonnát!

Bármennyire is sötét volt, de látszott, hogy hullanak a zsírcseppek a piruló szeletről.

- Ne hagyd, fiam, hogy megbarnuljon!

Szót fogadtam édesapámnak. Mikor befejeztük a szalonnasütést, akkor még több szárat tett a parázsra, hogy a lángok fényénél nyugodtan vacsorázhassunk.

- Jó étvágyat kívánok!

Jól esett a vacsora. Borús volt az ég. Se csillagok nem látszottak, se a hold.

- Kisfiam! Pisilj a parázsra!

Miután elvégeztem a kisdolgomat, apám mondta:

- Másszál be a kunyhóba!

Már bent voltam a szárkúpban, amikor hallottam, hogy apám is elvégezte a dolgát.

Utána négykézláb bemászott ő is.

- Feküdj ide mellém!

Körénk csavarta a két pokrócot. Nem volt hideg, meg édesapám teste elfogadható meleg volt.

- Imádkozzál édes gyermekem!

Magamban elmondtam az imát, majd mielőtt aludni kezdtem, arra gondoltam, hogy majd a jövő héten elmesélek minden t a barátaimnak.

Megdördült az ég, de a villám fényét nem láttam a szárkévéken keresztül. Egyszer csak elkezdett kopogni az eső.

Összeröffenések

1963.03.12.

A bádogkapu döngve nyílt, s a zaja megzavarta a márciusi alkony csöndjét.

A belépő öregember, s a kézen fogott kisgyerek a jobbról ágazó lugas zöldje árnyékában látta, hogy a fészkerben egy hokedlin ülő javakorabeli férfi szíjjal üti egy lehajolt fiú fenekét.

- Miért vered a Kisjósikát? – szólalt meg az öreg.

- Adj' Isten, édesapám! Tudja, hogy Károly a gyerek neve, ahogy nekem is. Mert az elsőszülött fiú az apa keresztnévét kapja; maga mesélte így.

- Akkor is hagyd abba, fiam! Itt van a Tomi!

- Mi Petinek hívjuk, édesapám; az apósom is Péter, s a sógorom, Petár a keresztapja. Jöjjenek be a szobába!

Az idős ember a fészkeren áthaladva a konyhán át a szobába ment, ahol a műhelyasztal le volt takarva egy damasztabrosszal. A két kisgyerek követte a felnőtteket, s megálltak a csikó mellett.

- Üljön le, édesapám!

- Apuka – jött be a fiatalasszony. – Hozhatok egy kis zweigeltet?

- Dági vendéglős, volt katonatársam itt járt a hétvégén – mondta a házigazda, – és hozott egy demizson hajósi bort.

Az asszony hozta a tálcán a kancsót és a poharakat. A férfi töltött a virágos kancsóból a három pohárba, majd sorba kínálta az apját, a feleségét és az utolsó poharat maga emelte.

- Egészségünkre.

Miután kortyantottak egyet, az öreg szíjgyártó megkérdezte.

- Miért verted meg az első Árpás-unokámat?

- Édesapám, amikor a veje megveri a kis Porkolábot, akkor is beleszól?

- Fiam! Most nem arról van szó, hogy ne verjed meg, ha szükséges. De miért tetted?

- Édesapám! Tudja, hogy a menyé, a feleségem a tanácsnál dolgozik az adóosztályon, és sűrűn előfordul, hogy túlóráznia kell. Így azt beszéltek meg, hogy amikor Kiskarcsi végez a Fiúiskolában, akkor elmegy az öccséért az óvodába, s hazakíséri. Ám ma nem hozta haza, hanem helyette a könyvtárba ment.

- Nem így volt, édesapa – szólalt meg a fiú, aki csak álldogált, mert a szíj nyomai miatt nem mert leülni. – Az iskola után elmentem az óvodába, ahova én is jártam, ám Peti akkor már nem volt ott. Így elindultam a piac felé, s ha már arra voltam, akkor visszavittem a könyveket a könyvtárba, mert lejárt a kölcsönzési határidő, s nem akartam büntetéspénzt fizetni. S ha már ott voltam, akkor kölcsönöztem is néhány könyvet.

- Derék fiú vagy – szólalt meg a nagyapa. – Most már nincs lámpalázad, mint az elsős osztályvizsgán?

Az apa kézbe vett egy gyeplőt, meghajtotta és csattintott egyet – mindkét gyerek összerezzen.

- És hova tűnt az öcséd?!

- Fiam – szólalt meg az öreg. – Sípos komád, volt osztálytársad apja, a bakter, elküldte hozzánk a gyakornokot, hogy menjek ki az állomásra, meg telefonált Madarász úrnak, az áruház vezetőjének. Ugyanis a két kisgyereket ott fogta meg az állomáson: bámulták a tolató mozdonyokat.

Az apa elkapta a kisebbik gyereket.

- Peti, hogy kerültél az állomásra?!

Az óvodásnak elkámpicsorodott a képe, de mert a gyeplő ott volt az apa keze ügyében, már mondta is.

- Az úgy volt. Édesapa, hogy Madarász Zoli megmutatott egy szakadást a drótkerítésen, s azt mondta, hogy menjük ki az állomásra, és nézzük meg a vonatokat.

- S nem szóltatok az óvó néninek – kérdezte az anya.

- Még a dadáknak se.

- Látod, fiam – mondta az öreg szíjgyártó –, Kiskarcsi nem hibás.

- Köszönöm, édesapa, hogy hazahozta a kicsit! Már nagyon aggódtunk, hogy mi lett vele.

Azzal töltött még egyet a kadarkából.

- Hát nem volt egyszerű – folytatta az öreg. – Amikor ráfordultunk a Fő utcára, azaz a Dózsa György útra, akkor Tomika kiszakította magát a kezemből, s elkezdett futni. Én már nem vagyok nyolcvanévesen fürge leghény, viszont megláttam, hogy Kindla komám kint ül a padon. Fogd meg, koma, kiáltottam, s az asztalos nyugdíjas létére olyan fürge volt, hogy egyből elkapta a kisunokámat. Onnantól olyan szorosan fogtam a kezét, mint a csikó kötőfékét.

- Álljatok csak ide – szólt az apa.

A nyolcéves és a négyéves fiú ott álltak vigyázban.

- Ez még egyszer meg ne történjék! Peti, adj két puszit a bátyádnak! Karcsikám, idd meg ezt a kis bort – s odaadta a poharát a megvert fiúnak.

- Köszönöm, édesapa!

Az anya nyelt egyet, de nem szólt.

- Akkor hazamegyek, mert Rozika vár rám – szólt az öreg.

- Kísérjétek ki a nagypapát – mondta az anya.

Amikor kiléptek a fészerből, akkor már feltűnt a vacsoracsillag. A kapunál megálltak.

- Nagypapa, maga süket – kérdezte az óvadás.

- Igen, kisunokám. Miért?

- Akkor adjon egy forintot.

- Tessék – mondta az öreg, s a bukszájából odaadott egy érmet, majd kilépett az utcára.

A becsukódó bádogkapu megdöndült.

Árpás Károly

Kedves gyermekévek

Hol is kezdjem...

Egy forró nyár utolsó napján jöttem a világra országunk fővárosában Budapesten. Születésem enyhülést hozott a nyári hőség után, beköszöntöttek a hűvösebb napok. Mikor meghallotta a család, hogy megszülettem, mindenki nagyon boldog volt. Szüleim első gyermekeként életük legnagyobb boldogsága voltam. Telt-múlt az idő... felcseperedtem. Életem első éveiben éjjel-nappal szórakoztattam szüleimet véget nem érő csínytevéseimmel, melyekről a mai napig is gyakran mesélnek nekem.

- Hol a lakáskulcs?
- A felmosó vödörben!
- Hol a fél pár cipője Ádámnak?
- A fagyasztóban!
- Hol a popsikrém?
- A szoba falán!
- Mi történt a tepsivel?
- Ádám kivajazta testápolóval!

Hát nem vicces? Ma is jót nevetünk rajta.

Lassan kinőttem ördögfióka- éveimből.

Báránra költöztünk, s igazi falusi betyár lett belőlem.

Kivettem részem a ház körüli munkákból, apukám ölében ülve „nyírtam” a fűvet, ültem a talicskában, mikor hordták a földet, s benépesítettem a házat és a kertet állatokkal. Lássuk mi mindent sikerült összegyűjtenem: Pöttyös, Vendég, Süti, Negró a kutyák, két mocsári teknős, törött szárnyú gerle, vadnyúl, bogárgyűjtemény, gyíkok, sünik, ebihalak...

Óvodás éveim nagy részét otthon töltöttem, mert szívesebben voltam otthon állatkáimmal, nem vágytam az óvodába, amit ma már nagyon bánok.

Ekkor született meg kisöcsém Levente, akit örömmel fogadtam. Nagyon hamar összehaverkódtunk, végre lett egy társam a csínytevésekben! Velem volt jóban-rosszban, dicséretben-büntetésben, sírásban-nevetésben, igazi testvérként. Mikor még is óvodába kerültem, sok baráttra tettem szert, akik még ma is a legjobb barátaim. Átlépve az iskola kapuit megkomolyodtam, felelősségteljes nebulóvá értem. Mindenem a tanulás, az iskola, a könyvek, de csak az operatőrködés, a filmforgatás, a számítógépezés után, melyre szívesen meg-invitalom osztálytársaimat, barátaimat is, akik örömmel követik az operatőr utasításait. És hogy mi leszek ha nagy leszek?

Operatőr Hollywood-ban!

Balaskó Ádám

A repülő kismókus

Kiskoromból rengeteg élményt őrzök. Most elmesélek egyet.

2005-ben voltam két éves. Egy rajzfilmben láttam, hogy a kis mókusok repülnek. Nagyon megtetszett nekem, és úgy gondoltam én is repülő mókus leszek. Felmásztam a szüleim ágyára. Kicsit magasnak tűnt, de én bátor voltam, nem rettentem meg a mélységtől. Két kezemet előre nyújtottam, és elrugaszkodtam, mint egy igazi repülő mókus. Hamarosan üdvözölhettem a padlót elég közlelől. Annyira meglepődtem, hogy sírni is elfelejtettem. Kitért kezekkel és lábakkal feküdtem ott elnyúlva. Hasonlítottam Csillag Patrikra. Ráadásul akkoriban kissé túlsúlyos is voltam, így jó nagyot puffantam. Anya,apa,meg Gyöngyi/ a testvérem/ ijedtem szaladtak be, mert hallották a puffanást. Én ott feküdtem széttárt karokkal, lábakkal a padlón. Gyorsan odaszaladtak, és amikor látták, hogy semmi bajom, elkezdtek nevetni, mert olyan voltam, mint egy palacsinta.

Mikor ez a történet eszembe jut, mindig elkezdek nevetni.

Balogh Viktória

Dédi

Hogy miről fogok mesélni Önöknek? Egy történetről. Igaz, ha az ember mesél valamit, az általában egy történet. Csakhogy ez, nem egy akármilyen történet...

Az egész 1946 tavaszán kezdődött. Az idő napsütéses volt. Dédapám Borsi Imre, és keresztmamám Borsi Rózsa a földekre indultak. A kukorica közé paszulyt akartak vetni, de nem tudták végbevenni tervüket... Az eső olyan sűrűn kezdett esni, hogy semmit sem lehetett látni. A közelben semmi menedék, csak egy vén, terebélyes cseresznyefa a föld végében, ezért oda is szaladtak. Dédapám a fának dőlve várta az ég nyugvását, Rózsi pedig az ágak alá állt. Ám olyan éghíaború volt, hogy a villámok is cikázni kezdtek, s az egyik eltévelyedett kis villám belecsapott a fába, s mivel dédapám a fának dőlt, rá is az a sors várt, mint a fára. Ő is a villám áldozatául esett. Holtan terült el, nem volt mit tenni. S Rozsi is csak állt tehetetlenül a cseresznyefa alatt, egyetlen reménye anyja volt, akinek az ebédet kellett hoznia pár perc múlva. Ott is termett nem sokára, de nem a megszokott látvány fogatta... Egy nyolc éves kislány azt kiáltja: „Apa meghalt! Apa meghalt!” Dédimama Borsi Rozália nem hitt lányának, hisz nem látott még halott embert a lánya...

De sajnos mégis igaza volt gyermekének. Fogalma sem volt mit tegyen. Menjen szüleihez? Nem, ők túl messze vannak. Úgy látta az a legjobb, ha visszaszalad a faluba... Megfogta a gyermeke kezét és szaladtak. Sírtak mind ketten. Mikor a faluba értek jó módú szomszédjuk Nagy Imre megkérdezte miért sírnak, ők pedig elmondták. Mikor meghallotta, befogta két legjobb csikóját, a legjobb szekérébe. Elindult a holttestért. Útközben mindenki megérdeklődte, hova megy szép csikóival, mindenkinek elmondta, hogy Borsi Imre meghalt, és a holttestéért megy. Mindenki, aki ezt megtudta, felugrott a szekérre, és mentek segíteni. Nagy Imre, és a fél falu embere hazavitte a holttestet. Ezek után az orvos átvizsgálta a holttestet. A villám agyoncsapta déditátát, ám az arca nem égett össze, egyetlen változás a testén az volt, hogy a fején három lyuk volt. Ilyen esettel az orvos még nem találkozott. Nagyon különös volt ez. A kivizsgálás után jöhetett a temetés. Az egész család szíve gyászban úszott. Árván maradt egy asszony és négy kisgyermek. (A legnagyobb 10 éves, a legkisebb 2 éves) Ezt követően a családfő Borsi Rozália volt. Aki tisztességgel felnevelte négy gyermekét, és túlélte a kommunizmust is. Ez a nő nem csak kívülről volt gyönyörű, hanem belülről is. Erős maradt, akkor is mikor egyedül maradt négy gyermekkel, és egy háztartással. Minden tiszteletem a Dédié, mert egy példaértékű életet élő asszony volt.

Baranyi Tünde

Történetek őseimről

A mi családukban számtalan érdekes, avagy vicces történetről, mendemondáról hallhattunk már az évek során szüleimmel, testvéreimmel. Ezekből szeretnék említeni párat ebben a csöppnyi fogalmazásban, mik is történtek őseinkkel.

Édesapám Pesten született, ám a szülei, nagyszülei, egészen vidékről, Jászalsószentgyörgyről származnak. Apukám lement nyaralni vidékre a nagyszülőkhez pesti kisgyermekként. Otthon neki mindig azt tanították, hogy annak köszönjön, akit ismer. Minden évben elment nyaralni a nagyszülőkhez, a falura. Ott viszont az volt a szokás, hogy minden áldott embernek kellett köszönni, mert ha nem köszönt, akkor megszólták. A nagymamája az egyik alkalommal elvitte a piacra, ahol rengeteg néni meg bácsi volt. Mindenki köszönt egymásnak, csak a mi vidéki világba belecsöppent városi főhősünk (Apu) nem köszönt egy árva léleknek sem, mivel nem ismert senkit. Erre a piaci népség elkezdett sugdolózni, hogy milyen pesti gyerek ez, aki nem hajlandó köszönni senkinek sem. Szó szerint rátarti gyereknek nevezték. Mikor a bazárról hazaértek, a nagymama elbeszélgetett az unokájával, hogy ez nem Pest, itt mindenkinek kell köszönni. Ettől kezdve mindenkinek köszönt a faluban.(De a városban nem.) Ennek tükröképe megtörtént az édesapám nagypapájával, mikor ő járt fönn, Pesten. Ez úgy történt, hogy a drágalátos Dédapám gyönyörűségesen felöltözött hófehér, nyakig begombolt, tej sima inget viselt, fekete öltönyt és kalapot. Ő viszont a fővárosban, minden járókelőnek köszönt, felemelte kalapját és azt mondta: Jézus Krisztus dicsértessék! Ebben az esetben viszont sejtették az emberek, hogy az illető vidékről jöhetett, mert csak is ők szoktak ilyesmit művelni. Következő kisméretű történetem már akkor történt, mikor Apukám serdülő volt, és ugyanúgy a nagyszülőknél volt nyaralni. Egyik délután el akart menni a barátjával csatangolni a környékre, de a libákra kellett vigyázni, terelgetni. Gondolkodtak, mit is tehetnének, mert ugyanis egy ilyen munka eltarthat akár két órán keresztül. A falun minden kertben termesztettek mákot. Eszükbe jutott, hogy a máknak altató hatása van. Így hát azt találták ki, hogy megetetik a ludakat a növényvel. Így is tettek. A madarak gyönyörűen, sorban kidőltek. Mikor a fiúk látták ezt a szép látványt, úgy gondolták, mint akik jól végezték dolgukat, elmehetnek csavarogni. De, ekkor arra járt főhősünk pajtásának az édesanyja, és látta a libákat amint édesen szunyókálnak. Megkérdezte az ifjaktól, hogy mégis mi az esze-veszett fáradtságos bajuk van ezeknek az állatoknak. Erre a két jóember azt válaszolta, hogy hát máklevelet ettek. Végül az asszony minden apróságról kifaggatta őket, ők pedig őszintén

elmondtak mindent. Ezekért a tetteket viszont komoly büntetést kaptak. Először is megkellet várni amíg a ludak felkelnek ,ami eléggé hosszadalmas folyamatnak bizonyult , másodszor meg végig kellett totyogni a környéket ötven libával ami ugyancsak két óra hosszába tartott. Tehát nem volt értelme ennek a hatalmas szökési tervnek, de sebj, mert többször nem fordult elő ilyesmi. Következő történetem már Pesten játszódik, mikor az 56-os forradalom zajlott. A helyzet borzasztó volt, mindenki rettegett, és aki tehetett nem ment ki az utcára. Az én nagyszüleim is így tettek. A szomszédjukban lakott egy nagyon aranyos házaspár, akikkel igen jóban voltak. A néni megkérte a kedvesét, hogy menjen le a boltba tejfölért, mert már elfogyott. A bácsi azt mondta, hogy rendben van, és lement az üzletbe. Az asszonyság várta a férjét, mikor jön már haza azzal az egy doboz tejföllel. A nő napokig, hónapokig, évekig, sőt évtizedekig várhatott férjére, mert ugyanis az ember, aki elment a boltba tejfölért, soha nem tért haza.

Azóta a Nagymamám hűtőszekrényében tejfölök hada sorakozott, nehogy véletlenül az ő férje is ebben hunyjon el. Amikor Anya egyszer belekukkantott anyósa hűtőszekrényébe, nem értette, miért van ilyen rengeteg tejföl. A történetet elmesélte a Nagymamám neki, és azóta a mi hűtőnk is tele van tejföllel.

Ezennel be is fejezném őseim különleges történeteinek sorozatát, melyek örökre szájról szájra fognak terjedni.

Bertalan Sára

Amikor kicsik voltunk

Én Czakó Júlia 3. osztályos és 9 éves tanuló vagyok. Ezek a kis események pedig rólam és testvéreimről szólnak.

Kiskoromban mindig nagyon rosszul ettem, ezért anyukám azt találta ki, hogy plüss állatkákat ültet az asztalra és úgy csinál, mintha megetetné őket. Én ezt eltanultam tőle, de a végén a tányéromat is a cumisüvegem felé emeltem és azt mondtam:

- Most iszik a tányér!

Ezt mindenkinek látnia kellett. De egyszer megbetegedett a bátyám, és nem tudott kijönni vacsorára. Ezért én mentem be hozzá, és megmutattam neki, hogy iszik a tányér. De egyszer vacsoránál Sári, a kisebbik nővérem az anyukám fülébe súgta, hogy:

- Anyu, remélem, hogy amikor a Julcsi nagyobb lesz, ezt már nem fogja csinálni. Én már úúúgy unom!

(Szerencsére én ezt akkor nem hallottam, különben megsértődtem volna.)

Még olyan is történt velem, hogy kinn voltunk a kertben, gyönyörű idő volt, sütött a nap és nem láttunk sötét felhőket. S hirtelen dörgött az ég. Én pedig azt kérdeztem:

- Hol dörög az ég? Nálunk vagy a Sanyi bácsiéknál?

Ugyanis a szomszédunkat így hívják.

Természetesen most azt írom le, amikor kicsik voltunk, szóval ez 5 évvel ezelőtt volt.

Kiskoromban mindig bábu állatkákkal aludtam a rácsos ágyban, ezek csak abban különböztek, hogy mindegyiknek más formájú feje volt. Éjjel gyakran kipotyogtak az ágyamból a földre. Amikor éjjel felébredtem és észrevettem, hogy nincs meg az egyik, kiabáltam az anyunak, hogy keresse meg őket. És amikor anyukám nagy nehezen megtalálta az egyiket a sötétben, közöltem vele, hogy:

- Nekem az oroszlán kell, nem a róka! – mert én szakértő voltam abban, hogy melyik melyik, és ha megtapintottam, megismertem őket a fejük alakjáról.

Amikor rosszat álmodtam, felkiáltottam: - Anyúúúú!

De nem anyukám jött, hanem a nagyobbik nővérem, Panni. Én csak azt mondtam neki:

- Te nem az anyukám vagy, te Panni!

Kiskoromban sokat rosszalkodtam is. És anyukám utána megbeszélte velem, hogy ezt nem szabad csinálnom. Ezután pedig mindig megkérdezte:

- Érted???

Én pedig már megszoktam, hogy mindig ezt kérdezi, ezért még mikor végig se mondta, már akkor mondom, hogy:

- Értem, értem.

Amikor megint rosszalkodtam, Panni is mondta, hogy „értem, értem”. De én nagyon felháborodtam és elkezdtem kiabálni, hogy:

- Te nem érted, csak én!

Ja, meg amikor a felhőket fújta a szél a templom tornya mellett és megkérdeztem anyukámat:

- Hova megy a templom?

De hogy ne csak rólam beszéljünk, mondok a testvéreimről is. Amikor a nővéreim orvosost játszottak, Panni megkérdezte Sárít:

- Hányingered van?

Sári viszont rosszul értelmezte, és ezt felelte:

- Három ingerem van.

Meg amikor a Sári hallgatta a zenét, és kiment, anyukám pedig leállította a zenét. Egy perc múlva visszajött a Sári és elkiabálta magát:

- Ki állította le a zenét, azt a macska bajuszát?!

Öten vagyunk testvérek, két nővérem van, Panni és Sári, egy bátyám, Márk meg egy öcsém, Dani. Igaz, Daniról nem írtam, de ő még beszélni sem tud.

Czakó Júlia

Anya szeretlek!

Sokszor nagyot hibázok,
Legtöbbször olyat, mit megbánok.
De ekkor is szeret anya,
Mert tudja mi lányának baja.
Tanácsot, segítséget ad,
Elmondja, hogy ekkor mit nem szabad.
Ha valamit elrontok nem mérges,
Bekeni a kezemet, ha érdes.
Mindig jót süt-főz,
Ha versenyre megyek mindig meggyőző:
Hajrá! Sikerülni fog!
Csak intézd a dolgod!
Nagyon szeretem és tisztetem,
Nem ül le tanulni csakis velem.
Sokszor elvisz kirándulni,
Hála neki hamar kezdek aludni.
Jó rajzos, ez kétségtelen,
Ötlete is végtelen.
Sok mindenhez jól ért,
A rablóktól nagyon félt.
Jó ruhákat vesz nekem,
S így stílusát átvehetem.
Segítek neki mikor náthás,
És ő ezért nagyon hálás.
Minden reggel kelt fel,
S én kelek álmos szemmel.
Nem tudom, hogy háláljam meg,
De megmondanám:
Anya szeretlek!

Ha majd én nagy leszek...

Ha majd én nagy leszek,
Minden jót megveszek.
Lesz majd kutyám, halam,
Tapétás lesz erős falam.
Piros autóval fogok járni,

Megállóban nem állok várni.
Autóznék városokon,
Segítenék másokon.
Állatorvos szeretnék lenni,
Halat, rákot nem fogok enni.
Nem vagyok egy buta gyerek,
Így ez mind meg is lehet.
Csak folytatom a tanulást,
És az állandó versírást.

Családommal a délután

Mikor jövök az iskolából,
Kezdődik az IQ tábor.
Faggat az egész család,
Ki volt ma veled galád?
Megetted az ebédedet?
Mutasd a matek jegyedet!
Jól viselkedtél ma?
Kérdezte a nagypapa.
Böbeszédű sosem voltam,
Válaszolok! Gondoltam.
Ezután a leckét írtam,
A gondolkodást eddig bírtam.
Jön papával a móka,
A frizbit el nem kapta.
Így az órát levertem,
S kerek szemmel meredtem.
Mire anya visszajött,
A rosszaságra rá se ütött.
Eltelt ezután egy-két év,
Mégis rájött mi történt.
Ágy alatt szilánkot lelt,
Amelyet fel is emelt.
A történeteket elmondtam,
A frizbivel meg felhagytam.

Czakó Orsolya

Szimfónia

A házunk hatalmas labirintus volt, ma már eltörpül a soron. A szomszédságában egy kisbolt állt, ahol télifagyit és kojaknyalókat lehetett kapni. Mindig belement a fogamba a kemény, márványos cukor, sosem tudtam megállni, hogy ne rágjam össze, pedig köztudottan a nyálókat nyalni és szopogatni kell. Szerettem a kezét fogni, amikor a téli sötétben mentünk át a délutáni édességért. A bejárat ajtótól hosszú járdaút vezetett a tömör kapuig, a hatalmas fa őrként állt a kert közepén. Félttem, hogy a nagy fenyő árnyéka egyszer beleakad a hajamba. Gyerekes félelem volt ez és alaptalan. A sarkunkban apró köröm kopogás loholt. A hűséges tacsó minden utunkra elkísért minket, neki póráz nélkül ment ez a mechanizmus. Tudta, hogy ő is kapni fog valami finomat, ahogy én szoktam. Ez a szeretnivaló egy centiméteres kutya nemsoká elhagyta a családot. Megdőglött és mi elsirattuk.

A kisbolt belehalt a környék szürkességébe, és egyik napról a másikra kocsmá lett belőle. A törzsvendégeket mind ismertük, lelkesen köszönnek a mai napig is. A kocsmá oldala a udvarunk várfala volt. Éppen annyira árnyékolta be az egyszemélyes szegélyt, hogy a nyári hőséget csak látni lehetett olyankor, de érezni nem. Ez volt számára a dohányzás rituális helyszíne. Először kiengedte a galambokat, majd egy darab cigarettát vett a földbarna kezébe. Az időtől sárga műanyag szék fontos része volt a meghitt lélegzésre. Leült a repedezett székre, recsegett alatta, ahogy egyre jobban átadta adta a súlyát neki. Az egész napos teher pihent meg ilyenkor a megvénült székben. Távolról néztem, mert akkor még nem értettem a füst titokzatos világát. A verandán álltam, és csodáltam, ahogy egyre nagyobb felhőkben távozik a száján és az orrlukain a fehérség. Egészen a repdeső galambok közé szállt fel a cigaretta füstje. A kocsmá, a sárga szék, a szárnyaktól felkavart levegő és a dohány sercegése együtt alkották meg a teljes világot, amelyben mindig is élt. Ha csak a régi kisbolt fala lenne, akkor nem szűrődne át a játékgépek és lelkes szurkolóik zaja, nem adnának jelentéktelen alapzajt a merengéshez. A szárnycsapások hiába vannak távolabb, mégis elnyomják a közelebbi hangokat. A dohány ég és a csapásokkal együtt játszik, a galambok turbékolása alázatosan szolgálja ezt a muzsikát.

Mindig felfelé nézett a madarakra, de látszódot rajta, hogy már nem látja őket. Valami mást látott. Az egyre halványabb szemében tükröt cseppentett az ég kéksége, belefolyt minden, ami felül volt, láthatatlan. Nem kérdeztem meg soha, hogy mi volt ott. Akkor megszegtem volna a hallgatás szabályát. Nem látott meg engem sem, hogy figyelem, és a kojaknyalóka már a kutya szájából lóg kifelé. Megőriztem a boldogság titkát. A madarak suhogása sosem tűnik el, még most is érzem.

Csabai Nikolett Éva

„Régi életek sok furcsa titkát
belepte már a moha, mint ahogy belepte az ösvényeket is régen,
melyeken hajdan emberek jártak ismeretlen célok után,
s melyek ma már nem vezetnek sehova.
Legyen ez a könyv tisztességteljes, ácsolt fakereszt az emberi vadonban,
múló emléke hajdani időknek.”
(Wass Albert: *A Funtineli boszorkány* 3. könyv 116.o.)

A század embere

Tóth nagyapám élettörténete, (és kicsit az enyém is)
avagy miért volt ferde Ludwig Feri bácsi orra?

I.

Hogy miért is volt ferde Ludwig Feri bácsi orra? Igazából nem fontos, most egyáltalán nem az, sőt, meglehet, nem is volt ferde, de majd később azért mesélek róla valamit. Mert nem az a fontos, hogy miért volt ferde, vagy éppen nagy, hanem az, hogy én rájöttem, hogy miért.

Igazából Ludwig Feri bácsi kicsit sem fontos. Fontos, mint Isten teremtménye, egy picit magam is emlékszem rá, legalábbis a rákos patak parti házra, ami majdnem arra volt, mintha orvoshoz mennénk, sőt a bácsitól is majdnem annyira féltem, mint az orvostól. Az orvost ráadásul Emese doktor bácsinak hívták, amit csak évekkel később értettem meg, hogy hogyan is lehet lányneve, pedig fiú, - és amúgy is olyan „jólviselkedős” felnőtt hely volt, mármint Ludwig Feri bácsiék lakása, illetve némileg polgári benyomást keltő. Csak akkor még nem tudtam, hogy az polgári, és hogy amit én Tóth nagyszüleimben éreztem, az mind-mind polgári, még ha szegényesen is, de az, (és valljuk be némileg unalmas). És Ludwig Feri bácsi kutya volt évekig a kitömött kutya a karácsonyi jászolban, a Szentlélek templomban a Kassai téren. A kitömött, halott kutya, ami talán ilyen értelemezésében még a bácsit is túlélte, meg az a tény, hogy a bácsi bajuszos volt, meg az, hogy nagyon öreg, sőt, még a néninek is egy nagyon furcsa, félelmetes betegsége volt, amit pedig ráknak hívtak. Ő ezt mégis legyőzte, ami állítólag nagydolog volt abban az időben, sőt az, hogy mindez a legyőzött rák a Rákos patak partján volt, számomra rendkívül titokzatossá, és valószerűtlenné tették a velük való találkozásokat, és arra való készülődéseket.

Hiszen mindössze 3 éves voltam akkor.

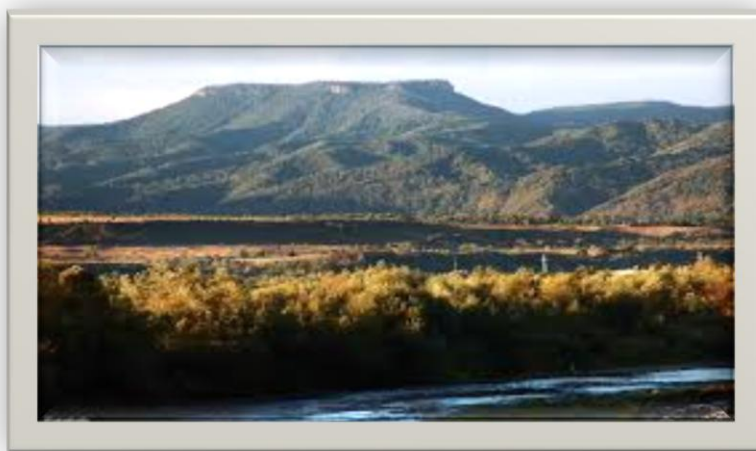
Akkor mi a fontos? Most azt gondolom, hogy Wass Albert fontos, az író. Több okból is fontos, legalább három okból. Mindig előbukkan valahogy a személye, ha akarom, ha nem, mint Ludwig Feri bácsié, várjátok csak ki! Igen, az író, akiről annyi rosszat lehet olvasni, hogy magyarkodó, meg vállalatlan, meg románellenes, meg ilyeneket. Úgyhogy már csak vettem egyszer egy könyvet tőle, mert akit ennyit szidtak, az már figyelemre méltó ember lehet, mindazzal együtt, hogy senkit a világon sem szabadna szigorúan a származása miatt hátrány, bántás érjen. A tettek alapján való megítéléssel már azért másként áll a helyzet persze. Ez az utóbbi megállapítás, hogy senkit se lehessen kirekeszteni, még magára Wass Albertre is vonatkozik, tehát nem tettem meg vele. Ezzel az volt a baj, - mármint a könyv megvásárlásával – hogy itt egy lovagias férfi legyőzött egy nőt. Mégpedig ez az Albert az Agátát. Igen, a Krisztit, az angolt. Ugyanis eddig ő volt az egyetlen író, akinek a könyvét egy ültő helyemben képes voltam végigolvasni. Olvastam én más klasszikust is, Jókait, meg még Passuthot is nem beszélve a Gulácsy Irénről, de hát azt úgy, hogy kicsit reggel, meg kicsit két nap múlva, aztán meg a buszon. És egyszer vége lett. Agatha Christie-t viszont akkor olvastam, ha éppen megengedtem magamnak, hogy fel se álljak mellőle. Wass Alberttel viszont, és a kezembe került Funtineli boszorkánnyal az volt a baj, hogy ha felálltam, a könyvet akkor sem tettem le. Márpedig úgy elég nehéz volt pelenkázni, gyerekekre vigyázni, de kénytelen voltam megoldani, mert a mondanivaló fontos volt.

Hasonló hatásról számolt be más is, aki olvasta ezen könyvet, sőt egyébként a könyvét is az említettnek. Pedig nem történik benne semmi. Ami történik, azt le lehetne írni három sorban: Egy árva lányt a nagyapja nevel fent a hegyekben, jószerével emberi kapcsolatok nélkül. Az öreget aztán börtönbe viszik, a lány egyedül marad, és ismeretek híján „jóféle” lesz belőle. (Bár ezt a könyvet 30 évesen olvastam, azért kellett egy pár oldal, amíg leesett a tantusz ehhez a kifejezéshez, hiába ha az ember nehézfejű, az is marad.) Persze lélekben nem lesz az a lány, csak a tudatlansága teszi ezt, meg az eleve elrendeltsége, az elátkozottsága, egészen pontosan „látó képessége”. Aztán gyereke születik egy gróftól, végül meghal a gróf is, a gyerek is, és lélekben a lány is. Közben meg még megtudunk ezt-azt azokról a szereplőkről, akikkel így-úgy találkozik a lány. Nagy kaland. Ennyi is lenne, ha mindezt nem úgy tenné az író, mint egy olyan személy, aki lelkük legmélyéig ismeri, és szereti ezeket az embereket, akiknek a legnagyobb része pedig nem is magyar. Akkor Magyarország állampolgára talán, de nem magyarok. Elsősorban hegyi emberek, olyan egyenes tartással és lélekkel, mint a fenyőfák törzse fent a hegyekben. Az író pedig azokat a félelmetes erőket mutatja be, amik ezeket a törzseket képesek megroppantani. Hát ez a titok.

Amiért engem ez különösen megrázott, az ebből az erőből fakadt, ami képes volt bennem a szunnyadó székely, egészen pontosan a hegyekből „jött”, lányt felébreszteni. Ezt olyan mélyen éltem át, hogy szinte végigsírtam a regényt. Csakhogy nem a cselekménye miatt, hanem azért, mert azt éreztem, hogy nekem az a világ az otthonom, és hogy nagyon hiányzik.

Pedig az Istenszéke jóval odébb található a Hargitánál, és még külsőre sem teljesen ugyanolyan. De azért az Isten, ha széket nem is, azért szállást biztos vett amarra is, nem hagyta volna ki, ha máshol nem, hát az emberek lelkében.

Pedig az író akkor már évek óta nem élhetett ott, és nem is látta a hegyeket Amerikából, csak azt, amit saját magában hordozott. Majdnem úgy, mint nagyapám. Vidám ember volt, vicces, néha talán huncut is. Egyszer felhősödött csak el a szeme, amikor nagyon sok év után nézett fel ismét a hegyekre, ott Szováta fürdőnél. Én akkor azt még nem érthettem. Ezt az író nem tehette meg. De hamvainak egy részét mégis az Istenszékéről szórták szét.

Istenszéke

„Ott áll az Istenszéke magosan a Maros fölött. Egyik oldalán a sokágú Galonya, másik oldalán a Bisztra-patak, s mögötte a Kelemen csúcsai. Persze, ma már ott sem olyan a világ, mint akkor volt, midőn az Isten pihenni leült volt a hegyek közé.” (Wass Albert)

II.

Ez a vér mindig is ott lakozott bennem, genetikailag is, hiszen nagyapám ott született, a helyek között Székelyudvarhelyen. Pedig az egyik felmenőnk

valójában nem is székely volt, hanem a családi legendárium szerint olasz. Nagypám látta is „az Olasz Antal” sírját, - ahogy ő emlegette, még a második háború előtt, ott fent, az udvarhelyi temetőben, aminek a területéből később sportpálya lett. A háború után keresték, már nem volt meg a sír.

Úgy lett neki ilyen mesélő neve, hogy egy székely jómódú házaspár arrafelé, Talián-földön kocsikázott egyszer, valamikor úgy az 1850-es évek táján. Ha 150 évvel később kocsikáztak volna, akkor valószínűleg egy-két magánklinikát is felkerestek volna, mert valószínűleg egy ma nagyon is mindennapi és szívszorító problémájuk lehetett. Mégpedig az, hogy nem lehetett gyermekük, pedig egyébként jómódúak voltak. Máskülönben valószínűleg nem is igen kocsikáztak volna arrafelé, még ma sem kis dolog az azért, valljuk be.

Szóval ott kocsikáztak, és megláttak az út mellett egy játszadozó kisgyereket, olyan kétéves formát, akire láthatóan éppen senki se vigyázott. Nem is tudott még rendesen beszélni, csak annyit tudott mondani, hogy „Toni”, amit ők Tóninak, azaz Antalnak értelmeztek. Meg annyit, hogy „génua”. Tehát valahol Genova környékén lehetett az eset. A jelekből ítélve körülbelül két éves lehetett. Meggyőzték magukat, hogy szegényre amúgy se figyelnek, biztos sokkal jobb dolga lenne náluk. (A kedves olvasó ítélje meg a többit. Milyen érdekes, hogy nincs új a nap alatt, bármelyik mai női oldal, vagy blog bő felvilágosítást tud adni a témának összes oldaláról.) A későbbiek szempontjából viszont – jelesül személyem pont ilyen létalakban történő megvalósulásának szempontjából – ez nagyon jelentős tett volt, hiszen az Erdélybe hazatérő házaspár, és a közben góbbá avanszált Tóni lett az „ősapja” azon a tájon a Wass nemzetségnek. Eddig a legendárium, amit nagypától hallottam.

Azt ne kérdezzétek meg, kedveseim, hogy az olasz Olaszból miképpen lett Wass. De lett, nyilván némi nőági rokoni segítséggel, az sose árt, láttunk már ilyet egészen a királyságig felfejlődő családoknál is.

A dédnagyaným Wass lány volt. Ő volt a Wass nagymama. Tehát az ő szálán kapcsolódunk mi, Tóthok a fent és alant taglalt történethez, és Olasz Antalhoz.

És itt kapcsolódunk a hegyeken és a Funtineli boszorkányon túl a második ponton Wass Alberthez. Meglehet, hogy ő is valahonnan onnan Wass. Egészen pontosan ez a „Wasság” onnan van, mint az övé. De ezt nem tudjuk igazából. És mindegy is. Mert lesz még kapcsolat, ennél fontosabb is. Nem is annyira Wass Alberttel, hanem inkább Farkas-Dumitruval, sőt inkább Nikodémmel, vagy inkább magával a reformációval, egészen pontosan az ő sajátos felfogásukkal, hitvilágukkal. Ha ezt megfejtjük, meglesz ám Ludwig Feri bácsi görbe orrának a titka, csak tartsunk ki, és higgyük el, hogy érteni fogjuk!

III.

Az már iratokkal igazolható tény, hogy 1907-ben megszületett nagyapám, ott a helyek között, Wass nagymama gyermekeként. Négy fiú közül ő volt az egyik. Az apja viszont, aki Tóth névre hallgatott, származásra bezdáni, foglalkozására nézve pedig szövőmester volt. Bezdán zömében szerbek, horvátok és magyarok lakta település Szerbiában, a Vajdaságban, a Nyugat-bácskai körzetben, Zombor községben. Hogy hogyan került pont Székelyudvarhelyre, azt pontosan nem tudom, de az már tény, hogy ott feleségül vette a négy Wass lány közül az egyiket. Szövőüzemük volt ott, tehát eredendően nem voltak nagyon szegények, bár kiemelkedően gazdagok se. Legalábbis egy darabig.

Azt ugyanis nem tudtam nagyapám, apám és Marci bácsi meséiből, hogy végül mi történt. Ha megvolt a megélhetésük, miért nem maradtak ott életük végéig. Erre is megvan a válasz, a hiteles válasz, ami olyannyira hitelesre sikerült, és maira, hogy szinte rossz ideírni, a múlt ösvényeire.

Ami nagyon jó benne mégis az, hogy egy másik szép szerelmemhez, Debrecenhez kötődik. (Itt csináltam ugyanis az idegenvezetői vizsgámat.) Bár nem nagyon kötődik, éppen annyira, hogy nagy keresésemben egy hölgy, Balaton Petra doktori értekezése került a kezembe, illetve a képernyőmre, amit a Debreceni Egyetem keretein belül tesz a felirat tanulsága szerint. Címe: „A székely akció története 1902-1914, avagy állami szerepvállalás Székelyföld felzárkóztatására”. Ebben a szép munkában találtam egy mondatot: „A textilipar terén a helyi viszonylatban jelentős Kun-Rápolti és Tóth székelyudvarhelyi, valamint Sequens József sepsiszentgyörgyi ipartelepek nem érték el a gyári szintet, és az állami támogatás ellenére is tökehiányban szenvedtek.” Maga a tény nem jó hír, így visszamenőleg sem, én viszont nagyon megörültem neki.

Láttam ugyanis még a helyét, nyomait is gyermekként a családban sokat emlegetett „gyárnak”, de erre bizonyítékot, írást még soha sem. Tévedés kizárva, mert nagyapámék is ezt a hármas nevet emlegették. Az idézett mondatból tehát sok dolgot tudtam meg a családomról, amit eddig nem értettem. Eredendően tényleg jómódúak voltak, hiszen „menő cégük” volt ott a városban, de az idő előre haladásával nem tudták már úgy tartani a lépést a politikai környezet miatt. Ugyanis azt nem értettem eddig, hogyha ott jól ment nekik, miért volt nagydolog, hogy a dédapám végül állást, tulajdonképpen „főiskolai” tanári állást kapott Késmárkon. Szép karéjt írt le az öreg ott a régi magyar területeken: Bezdán, Székelyudvarhely, Késmárk.

A négy Tóth fiú gyermekkoráról kevés történetet tudok, de azt, amit mégis, az nagyon jellemző székely Wass nagyanyámra, és úgy általában a székely népre, meg az akkori életre:

Történt, hogy az egyik fiúnak mandula gyulladása volt, és ki kellett azt venni, így javasolta az orvos. Ők a műtét helyétől – ne feledjük, az 1910-es években járunk – messze éltek. Kocsit nem fogadtak, mert hát egyszerűen minek azt, hiszen négy fiatal erős emberről van szó. Gyalog mentek el a műtetre, ott jószerevével állva kivették a mandulákat. Persze mind a négynek, mert hát ha már egyszer ebbe belevágtak, akkor nehogy úgy járjanak, hogy jövőre vissza kell jönni megint valamelyikkel. A ma is egyre divatosabb „ambuláns sebészeti beavatkozás” után indultak hazafelé. Gyalog, mert hát négy erős gyerekről van szó. Pedig szerették őket a fiúkat, féltették is, ennek jeleként, meg az akkori tudományok szerint a legjobb gyógyszerként első útjuk a cukrászdába vezetett, ahol is annyi fagyit ehettek, amennyi belégjük fért. Nagyapám véleménye szerint kár is lett volna az árát taxira költeni.

IV.

Idővel nagyapámat beírátták a gimnáziumba ott Székelyudvarhelyen, tanulhattott, ami azért akkoriban még nem volt annyira mindennapos, mint manapság. Bár már akkor is igaz volt, mint ahogy egyre többször ma is az, hogy az a testvére boldogult később a legjobban, aki hentes lett. Illetve nézőpont kérdése, mert más szempontból viszont inkább az, amelyik a „gróf” barátja volt. Bár azért vele a többi testvér meg nem volt olyan jóban. Nem ismerős a történet? Már említettem, hogy új nincs a nap alatt, a történelem ismétli önmagát, meg a családi legendáriumok is egymást. Ennek oka talán az emberi jellem, ami egyetemes.

Dédnagyapám vállalatát tehát nem hozza már a várt hasznót, és ő maga Késmárcra megy tanítani. Oda megy az egész család is vele, leszámítva nagyapámat, aki otthon marad, egészen pontosan a Wass nagymamánál, Udvarhelyen. A többiek meg szabályosan elköltöznek, mindent visznek Késmárcra. Még a Wass nagymama egyik testvérét is. Nagyapám azért marad, hogy befejezze a híres gimnáziumot. Ez akkoriban csak annyi volt, mintha ma egy pesti gyerek otthon maradna tanulni a nagymama lakásában, a szülők meg éppen Debrecenben kaptak volna munkát, és oda mennének dolgozni.

Nagyapám ugyan tanulni maradt ott, de még a saját maga elbeszélése szerint is jobban szeretett inkább úszni a Küküllőben, meg tornázni a nyújtón. A Küküllő egyébként a Görgényi Havasokban ered, tehát összeköti képletesen a Wass Albert regény helyszíneit Udvarhellyel. Később, a mai Nyéki Imre, avagy ismertebb nevén Kondorosi uszoda elődjében, Budán, úszómesterként sokaknak mesélte, hogy ő még a Küküllőben tanult meg úszni. Azt nem tudom, hogy mesélte-e hozzá, hogy az érettségije viszont nem lett meg. Csak

a papír a négy osztályról. Jó, azért annak komolyabb oka is van, mint pusztán a patak vonzása.

Mégpedig az, hogy közben néhány határ odébb ment. Mai fejjel nehéz azt megérteni, hogy ha nem egy nap alatt történt, akkor miért nem ment ő is gyorsan a szülei után. Mai fejjel. De akkor még azt el sem tudták képzelni, hogy ilyen valójában megtörténhet. Az pont olyan volt, mint ha ma azt mondanák, hogy holnaputántól Kazahsztán fennhatósága alatt leszünk királyság. Persze, sokan menekültek akkor át a maradék Magyarországra, de nem volt az annyira magától értetődő. Meg nem is tudták, hogy ez a változás valójában mivel fog járni. A határ tehát odébb ment, nagyapám maradt. Elvágva mindentől, szülőktől, anyagi forrásoktól. Ott maradtak koldus szegényen a nagymamával. Aztán már persze, amikor kiderült, milyen világ van ott, jött volna, akkor viszont már nem jöhetett. Nem kapott útlevelet. Tehát maradtak évekig a szegénységben. Vizsgákra úgy járt be, hogy egy baráti ügyvéd család egyik fiától, aki osztálytársa volt, kapta kölcsön az öltönyt.

Mára már sajnos megszakadt a viszony a Szász-Köpeczi családdal, de gyermekkoromban nem egyszer, veszélyekkel is dacolva mentünk, amikor már lehetett, a még mindig Udvarhelyen élő család leszármazottait látogatni. Vittünk nekik élelmet, gyógyszereket, ami nekünk akkor itt magától értetődő volt, nekik viszont elérhetetlen kincs. Aki nem járt az 1980-as években arra felé, annak mesélem, hogy a húsboltban voltak a kampók, azon kívül három lejárt konzerv a polcon. Kenyérért mi mentünk Pistikével, annak a férfinak az unokájával, aki az öltönyt adta kölcsön. Órákig nem is volt kenyér. Amikor meg jött, akkor én nem ismertem rá, hogy az, mert nálunk az nem ilyen kis kemény barna gombóc volt. Ebben az állapotban tudtunk mi egy icipicit segíteni azokon, akik egykor nekünk, avagy nagyszülőmnek segítettek.

6 éves voltam ekkor.

Az érettségi vizsgája tehát nagyapámnak, ami akkor egész más színvonalat takart, mint manapság, nem lett meg. Azt ugyanis kizárólag román nyelven lehetett volna letenni.

Amikor itt néhány év múlva Magyarországon megpróbálta megint, akkor viszont már egész egyszerűen nem sikerült. Ő is megvallotta, hogy a masszív alapok hiányoztak, a teljes felkészüléshez meg akkor már nem volt elég erős. De amit tudott, azt szavalta, élete végéig, az „Egy gondolat bánt engemet, ágyban párnák közt halni meg” című Petőfi verset ezért tudom kisgyermek korom óta, kitörölhetetlenül. Ő is ettől félt. Az Isten meghallgatta.

Akkor, amikor végül megérkezett a maradék Magyarországra, a szülei, családja már itt voltak. Őket Késmárkon hagytuk el. Egy darabig zajlott ott az életük az 1910-es években rendesen, csak hogy ott is egyre inkább elvárták, hogy aki magasabb pozícióban van, beszélje a cseh nyelvet, mert idővel már csak az a magyar maradhatott meg állásában, aki beszélte. Nagyapám, a bezdáni születésű székelyudvarhelyi mester meg származásának megfelelő nyakassággal ellenállt. Gondolom, nem azért, mert képtelen lett volna a bezdáni – azaz szláv nyelvvel igencsak érintett területről származó – gyökerekkel megtanulni a kötelező penzumot. Hanem mert csak. Persze ma már ezt nem értjük, amikor örülhetünk, ha nyelvi közegben tanulhatunk egy nyelvet, egy kultúrát. De azért még emlékszünk, vagy éppen szüleink meséiből tudjuk, hogy az orosz nyelvvel 30-40 évvel ezelőtt azért ez nem volt annyira így. Nem tanulták, pedig de tehették volna. Én meg, aki az első évfolyam voltam, akiknek megadták a különleges tanácsi engedélyt, hogy angolt tanulhassanak, a mai napig azt az álmot dédelgetem, hogy majd megtanulok oroszul, angol nyelvvizsgám meg azóta sincs. Csak egy kóbor német felsőfok. Ilyen ez a történelem.

Visszatérve dédnagyapámhoz, mivel hát nem hajlott, így hajlottak ők. Arra, hogy többedmagukkal kitelepítsék a családot. Magyarországra. A maradékra. Persze amit addig összeszedtek ott, házat, lakást, ingóságot azt elfelejtették velük küldeni. Viszont amit, avagy akit nem felejtettek el, az a Wass nagymama testvére, a Nene. Ő is ment velük Késmárkra, és utána meg Magyarországra. Két évig itt aztán egy vasúti kocsiban laktak. Erről nekem annyit meséltek, hogy megfagyott a víz télen a vödörben. Még jó, hogy nem nyáron tette ezt.

Ennek ellenére, és éppen ezért dolgoztak sokat, és néhány éven belül már több házuk volt Szödligeten. Az egyiket még én is láttam. Marci bácsi, aki a családban a legjobban őrzi a legendákat, ő mutatta meg nekem. Nekik még mindig van egy házacskájuk ott a községben. Marci bácsi Sándor bácsinak a fia, aki pedig a nagyapám testvére volt, egyike a négy fiúnak.

Marci bácsiék az egyetlenek a leszármazottak közül, akikkel ma is tartjuk komolyan a kapcsolatot. Sőt, az ő fia, a kis Marci az egyetlen esély arra, hogy dédnagyapám Tóth neve tovább öröklődjön. Mert az összes többi leszármazott vagy lány, vagy nem született gyereke. Ennek a kis Tóth Marcinak most lesz az esküvője. Május 1-jén. Gondoljátok az öreg, hogy örül a dátumnak. Rajta nevet az egész család. A lényeg mégis az, hogy sikerüljön, és szülessenek Tóth gyerekek. Nem azért, mintha nem lennének elegenden ezzel a névvel, de hát azért nem mindegy ám, mi lakik mögötte.

Ebbe a keserédes sorsba és világba csöppent vissza tehát nagyapám Udvarhelyről a családjá körébe. A Wass nagymama, aki Székelyudvarhelyen maradt, akinél nagyapám lakott, 1933-ban halt meg, egyedül. Hentes hivatású testvére a papának, aki mindamellett, hogy hentes volt, sokkal életrevalóbb is volt, mint nagyapám, dolgos, de kellemes megélhetést biztosított. Ez a Sándor bácsi az a fajta volt, akinek a szeme sem áll jól, talán ő volt a legigazibb góbé az összes fiú közül.

No, erről a Sándorról is van egy-két emlék, ami ebben „Tóth-krónikában” nagy űrt okozna, ha nem állna itt: Gyermekkorában Udvarhelyen ősszel hordák a fát kocsikkal a téli fűtéshez, és a házak előtt rakták le. Sándorunk minden kérdés-kérdés nélkül kiválasztott egy módos házat, és elkezdte behordani a fát a hátsó kamarába az udvarra. El is készült vele derék módon. Majd betért a nagyasztal körül kvaterkázó családhoz, és kérte a fizetséget. Hát az atyafiak ráförmedtek, hogy hogyan képzeli ezt, hiszen ők nem kérték, hogy hordja be a fát, nem fizetnek. Mire Sándorunk csak annyit mondott, hogy „ha nem, hát úgy is jó” – és elkezdte ugyanazzal a lendülettel kihordani a már előzőleg a helyére applikált rönköket.

Erre aztán már a háziak is felpattantak, és mondták: „dejszen’ ki ne hordja, már ha egyszer behordta, inkább kifizetjük”.

Mondanom se kell, ő volt az, aki édesapámék esküvőjére 1976-ban kis szilkével érkezett, és az el nem fogyasztott maradékot szépen betárazta. A családjá majd elsüllyedt szégyenében. Ő csak annyit mondott: „fiam, ez ki van fizetve”. Azóta Sándor bácsit rehabilitálta az idő, hiszen ma már elit éttermekben is elfogadott szokás elcsomagoltatni az el nem fogyasztott ételt. „Hiszen ki van fizetve.”

Valljuk meg, nagyapám nem volt ilyen. Ő kifejezetten kétbalkezes, kissé szerencsétlen típus volt. Már a szónak abban az értelmében, hogy bár aztán ő is elvégezte a hentes szakmát, de nem tudott egy konkrét helyen úgy megmeglegedni. Meg nem is volt igazán soha szerencséje sem, mindig a legkisebb pénzért dolgozott, amit a piacon kapni lehetett.

A kissé szerencsétlenebb jelző viszont nem az egész emberre vonatkozott, mert külsőre nézve még 80 évesen is egyenes tartású, szép szemű, sportos, huncut ember volt. Az a fajta, aki bár nem kiugróan sikeres, de azt, ami éppen van a legnagyobb nyugalommal fogadja, és ha lehet viccet csinál belőle. Erre később szüksége is volt. Talán nem is élte volna túl a fogságot, ha nem ilyen lett volna. De hogy nagyanyámat nem élte volna túl, aki napi háromszor küldte a piacra, az már meg egészen biztos. No de ne szaladjunk ennyire előre!

VI.

Mert közben az ország más tájékán is zajlottak események, amelyek előrevetítették a jövőt, bár akkor ez még nem tűnt ki azok számára, akik részt vettek benne.

Történt ugyanis, hogy egy pesti „Beszkártos”, (mai szóval élve BKV-s, vagy BKK-s) szépen élt a családjával, feleségével és lányukkal. Hol Pesten, hol Perkátán, ahonnan az anyuka származott. De amíg a férfi dolgozott, főként Pesten. A lány meg szép volt, látszik a régi képeken is. Pont úgy, mint a korabeli lányok. Göndörített haj, szemérmes tekintet. Érdekes, nekem abból a korból mindenki egyforma, a legszebb színésznőktől egészen Kabos Gyula „Mimijéig”. De azért a szóban forgó lányt tűzzel-vassal óvták attól, hogy ez utóbbi művésznőt kövesse. Mert ugyan egy szegény parasztlány volt, az anyja, és talán ő is mindig egy kicsit többet, jobbat akart, mint ami járt volna. Nem volt elég az elemi, ő ment polgáriba, tanult németet is. Később pedig dolgozott, eltartotta magát gond nélkül. És amikor jöttek a kérők, bizony neki nem volt jó a legtöbb. Érkezett pedig egy igen megfelelőnek látszó is, legalábbis minden egyéb szemnek megfelelő lett volna. A lány már akkor sem 16 éves volt, hanem húsz felett, tehát a kor szokásai szerint már igencsak eladó korban volt. A kérő neve Ludwig Ferenc volt. Ő ezt a kérést azzal a megszólással kosarazta ki, hogy „nem kell, mert túl nagy az orra”.

Mit lehet erre mondani?

Hagyjuk is, menjünk vissza a habókos Tóthhoz.

Tehát miután csatlakozott a családjához, hol a testvére mellett dolgozott, hol máshol, néha úszómesterként – a Küüllőben szerzett tudás alapján – hol meg éppen építkezéseken. Sőt udvarolgatott is, mégpedig vidékre, de családja szerint a hölgy nagyon is „mimis” volt. Csak hogy ne a Wass Alberttől tanult másik kifejezést használjuk, azt hagyjuk ott a hegyek között. Lényeg, hogy nem nősült meg a fiatalember. Közben nagynénje, a Wass nagymama testvére, a Nene, akit már említettem, hogy ment Késmárcra, meg jött Magyarországra a családdal, már Zuglóban élt. Abban a lakásban, ahova költözött, ott lakott előzőleg a már fent említett „Beszkártos” a családjával, a szép, de cifra lánnyal. A költözés, lakáscsere nyomán jó viszonyba keveredtek Nenével, tartották a kapcsolatot valamelyest. Közben telt múlt az idő, a lány nem ment férjhez, holott már 30 éves is elmúlt, igazi szingli volt, meg ez Tóth Laci gyerek se nősült meg, ő meg szerintem simán mafla volt hozzá. Nenének furcsa gondolata támadt. Ezeket valahogy össze kéne hozni. Nem tudom, hogy hogyan történt a nagy találkozás, de hogy jól sikerült, az elég valószínű, hiszen a cifra lány gögje is megtört, és a Tóth családnak is ez a hölgy már megfelelő volt. Éppen idejében.

Azt el tudom képzelni, hogy nagyanyám talán valami sértőt azért mondott nagyapának, amit neki esze ágában sem volt komolyan venni, elviccelte, és ezek után már muszáj volt nevetni. Meg férjhez menni is.

És megint előjött a Wass név. Jöjjön elő a Wass Albert is. Számomra itt érkezett el a legnagyobb kapcsolat ideje: Debrecenben, és attól keletre a magyar ajkú területek lakosságának a legjelentősebb része valamelyik reformált vallás híve. Mindannak ellenére, hogy a mi családuk katolikus.

Én, mint ilyen kiskorom óta sokat gondolkoztam az eleve elrendelés, azaz a predesztináció fogalmán. Nem értettem, hogy miért jó ez, hiszen, ha azt mondom, hogy minden előre meg van írva, akkor minek nekem bármit is tenni, minek magam megerőltetni. De mit mond erről a Wass Albert regény? Sok élet titkos fájdalját tárja fel, lassan, először csak célozgatva valamilyen tragédiára. Ilyen Farkas-Dumitru története, akinek a családját a farkasok ették meg, ezért ő néha eltűnik, és megöl egyet-kettőt. És ilyen azé az emberé is, aki összeveszik a feleségével. A nő a gyerekükkel dühében felpattan a kocsi-jukra, és elhajt a község határában lévő híd irányába. A férfi látja ezt, és tudja, hogy a híd nem biztonságos, hogy le fog szakadni. Nem akarta ő a család halálát, mégse tudott szólni:

„- Ne gondolj annyit arra a székérre, Nikodém! Gondolj arra, hogy ha valakinek a vállán egyszer már ott ül a halál, az alatt akkor is leszakad a híd, ha szólasz neki. Ha nem az a híd, egy másik híd. S ha nem híd, hát egyéb. Nem akkor halnak meg az emberek, amikor véletlenül történik velők valami, hanem akkor történik ez vagy az, amikor meg kell haljanak. Annak az asszonynak meg kellett halnia. S annak a gyereknek is meg kellett halnia. Hogy szomorú, vagy nem szomorú, az mindegy: velők volt már a halál, szemük mögött hordták, vagy a homlokukon. Nem azért szakadt le a híd alattok, mert te nem szóltál. Nem, Nikodém. Te nem szólhattál, mert annak a hídnak le kellett szakadnia, azért... Érted ezt?” (3. könyv 63.o.)

Értitek ezt?

Mert én most értettem meg, kedves református testvéreim az Úrban, ez által, hogy a predesztináció nem azt jelenti, hogy nem teszünk meg valamit. Hanem az Isten akaratának bölcs elfogadását jelenti, annak elfogadását, hogy ő tudja legjobban, minek hogyan és miként kell lennie.

Ezért volt Ludwig Feri bácsi orra olyan amilyen.

Ha nem lett volna olyan, megtetszett volna nagyanyámnak, hozzáment volna, akkor mi lett volna velünk? Amikor az Istennek más volt a terve. A tekervényes életútja nagyapámnak úgy lett összerakva, hogy ez megtörténjen. És később a többi dolog is.

VII.

Pedig, ha tudta volna a jövőt. Mert ugyan úgy nézett ki, végre, ha szerényen is, de révbe érnek. Nagyapámnak, mint gimnáziumot végzett embernek valamilyen kis irodai állása is lett. 1943-ban meg is született első gyermekük, egy kislány, de akkor a világ fele már lángokban állt. Nagyapámat is elvitték katonának, nyugat felé.

Ő, aki jelleménél fogva egy legyet sem volt képes leütni a háborúban – és arrafelé nem is nagyon kellett, - ő volt az első, aki hadifogságba került. A kevésbé vagány. Pedig állítólag ott volt a zsebében egy soproni cím. Mehetett volna, mint ahogy sokan megszöktek. Ő nem. Hogy miért, ezt ma talán már nem is lehet megérteni, talán nem is kell. Ennek is így kellett lennie. Talán azért, mert jobban félt a háború alatt attól, hogy katonaszökevény lesz, és lelövik, mint a fogságtól. Budapesten át mentek kelet felé, akkor még valamilyen módon el tudott a családtól búcsúzni.

A kislánya akkor alig múlt egy éves. Nagyanyám ismét egyedül maradt, bár akkor már annyira nem élvezte. Amikor az ostrom alatt a szomszéd házat találat érte, megijedt, otthagya a zuglói lakást, lement Perkátára a szüleihez, hogy ott talán biztonságosabb, talán élelem is jobban van. Még. Talán. A pesti lakást elhagyta, így oda sem tudtak később visszamenni.

Nagyapám pedig ment tovább kelet felé a marhavagonban. A Kaukázus hegység felé, Georgia környékére.

Arról, hogy ott mi történt, igazából nem tudunk semmit. Vagy legalábbis nagyon keveset. 8 éves voltam, amikor nagyapám meghalt. Sokat voltam vele, nagyon szeretett engem, sokat rosszkodtunk együtt, ettünk fagyit télen, másztunk a legmagasabb veszélyes mászókára. De a fogságról soha sem beszélt. Illetve érdekes, mert arról, igen, hogy volt fogságban, és ott nem volt kalács. Sokat ettünk kalácsot náluk. A sima, ma is kapható fonott kalácsot. Ő vagy kakaóval, vagy vajjal ette. Mert akkora luxus azért nincs, hogy kakaóval, meg vajjal is együtt együk. Nem, nem játszotta ő a szentet, nem volt ő aszkéta alkat, szerette a süteményt, az életet, minket. Csak az neki úgy volt természetes.

Szóval azt tudtam, hogy nem volt ott kalács. Meg annyit tudtam, hogy bányában dolgozott. A csilléket tolták. Úgy kellett tolni, hogy a fejet le kellett hajtani, a kezük magasabban volt, mint a fejük. Reggelente két ujjal nézték meg a combjukat, hogy leviszik-e az adott rabot dolgozni. Gondolom, mi lett azzal, akit tartósan nem tudtak levinni. Ő mindig bírta. Volt, hogy egy szovjet tiszt szobájába kellett mennie, ott valamiről az beszélt neki. De közben háttal állt, nézett ki az ablakon. A szalonba meg lógott a falon. Ő odalépett, és

lekanyarintott egy darabot. Dupla, vagy semmi. Ha sikerül, még pár nap. Ez utóbbi történetet nem tőle, hanem természetesen Marci bácsitól tudom. Ez a szalonna-annektálás olyan Sándor bácsis volt. Azért a vér csak nem válhat vízzé teljesen.

Ő bírta fizikailag, lelkiileg, talán pont azon jellemvonása miatt, hogy semmit sem vett igazán komolyan. Nem átkozódott, nem szidta az Istent, sem a szovjeteket, nem kommunistázott, nem politizált. Én sem hallottam később soha ilyet tőle.

Egy kedves barátnőm, zsidó lány, ugyanezt mesélte kedves nénikéjéről, Mária néniről. Ő a másik irányban járt táborban akkoriban. A néni is visszajött, és soha nem panaszkodott, nem szólt rossz szót senkiről, vidáman, Istennek hálásan élte le azt a 90 évet.

Nagyon fontos dolog ez, ha ezt értené a világ, talán nem ott tartana ma, ahol tart. Tőlük kellene tanulni. Úgy mind a kettőtől egyszerre, és akkor helyére kerülhetne jó néhány dolog, ami ma sokaknál nincs ott.

Közben nagyanyám egy fényképet nézegetett mindig. Azt mutogatta az immáron 5 évesse cseperedett kislányának is. Valami minimális számú levél talán érkezett, abból tudhatta, hogy él-e még egyáltalán a férje, van-e még kit várni. A kislány nézte, nézte a képet, várta az apukáját. Jószerével azt se tudta, mi az, de várta, mert várni kellett.

Amikor végre hazaérkezett, - mert az is eljött egyszer – akkor meg nagyot csalódott. Őszinte, 5 éves kis cserfes száját elfintorította, és csak ennyit mondott:

- Nekem ilyen apuka nem kell, nekem olyan kell, amilyen a képen van, én őt vártam!

Igen, a képen, ami az a négy év előtt készült. El tudjuk képzelni, hogy nézhetett ki nagyapám utána.

Zuglóban egy pincelakást tudott nekik az önkormányzat biztosítani. Pont ott, ahol a Nene lakott. A fővárosban azért mégis több munkalehetőség volt, még ha nagyon kicsi pénzért is. Édesapám már oda született. Nagyanyám 40 éves volt akkor.

1949-ben született meg apám. Amikor – még pontos ultrahangos információk híján – a szülés pillanata után nagyanyám kérdezte, hogy mi lett, az orvos csak annyit mondott, hogy „mi hát mi, egy nagy lapaj”.

Kísértetiesen ezt éltem át harmadik gyermekem születésénél, aki az előző 2400 grammos versenyzőhöz képest már jóval nagyobbak ígérkezett. Végül a 42. terhességi héten, 12-es fejátmérővel, 3860 grammal született meg Árpád fiam. Ahogy letették, elfolyt az arca az egyik irányba, első táplálkozásakor 40 grammot evett. Igazi nagy lapaj volt.

Később is nagyon hasonlított apukámra, pláne a „Mosolyalbumnál” készített azonos korú képeire. Az egyiket a férjem elé tettem egyszer. Azt hitte, hogy a ma divatos „régiesített” kép Árpádról.

A Tóth Család – 1954

Árpád fiam – 2014

Bár mindezzel együtt apósomra is hasonlít, akinek az ősei szintén erdélyiek voltak, talán még inkább, mint az enyéme. A másik három gyermekemhez nem tudom, miért kellettem én, elég lett volna egy lombik, mert ők kizárólag az apjukra hasonlítanak, vagy az ő felmenőire.

Az eredeti nagy lapaj meg nagy szegénységben, negyedmagával élt a pin-celakásban. Közben nagyanyám anyukája is odaköltözött Perkátáról, mert már nem tudta fenntartani ott magát. Ennek ellenére jó tanuló volt mind a két gyerek, nagyanyám is talált állást, dolgozott.

Apám óvodába nem járt, otthon maradt a gangos bérházban, és valaki, ha más nem, a Nene vigyázott rá, amíg kicsi volt.

VIII.

Előbb már azt gondolhatta volna a kedves olvasó, hogy Ludwig Feri bácsi szerepe véget ért. Bár ha irományom első felét figyelmesen olvasta, támadhattak kétségei, hiszen azt írtam, hogy az öreget én is ismertem. Történt ugyanis, hogy 1956 után már valamikor nagyanyám sétált az Erzsébet királyné útján, Zuglóban, és szembe jött vele Feri bácsi. Megismerték egymást, nagyon megörültek így majd 15 év után. Kiderült, hogy ő lóhús-kereskedéssel foglalkozik. Bár nagyanyám soha nem evett volna lovat magától – olyan éhínség nem létezhetett, hogy a cifra asszony lovat egyen, – de csellel bebizonyították neki, hogy még az is ehető, sőt finom. Főleg a vesepecsenye. Úgy tálalták először ugyanis neki, mintha marhát enne. Aztán persze megmondták az igazat. Attól kezdve a Ludwig Feri bácsi nyugdíjba vonulásáig biztosítva volt

a pult alól is alkalmanként a vesepecsenye. A két család meg összebarátkozott, és jószerével életük végéig összejártak, még öreg korukban is minden pénteken állandó program volt, hogy meglátogatták egymást. Így ismerhettem én is Ludwig Feri bácsiék a Rákos patak partján.

Közben már lehetőségük volt átköltözni egy másik lakásba az Erzsébet királyné útjára Zuglón belül. Édesapámnak itt volt először saját ágya. Ide hozta később haza anyukámat is. Én is ide születtem, innen költöztünk el szüleimmel alig négy éves koromban egy budai lakótelepre. Nem mellesleg én most mégis ebben a lakásban írom ezeket a sorokat. Eddig nekünk sem volt saját lakásunk, ez sem a miénk, az unokatestvéremé. Annak a – ma 72 éves – kislánynak a gyermekéé, aki „nem ilyen apukát” várt haza.

IX.

Az egész történet summájaként még elmesélek egy epizódot, ami régen volt, a 80-as évek közepén, de már én is a részese voltam, részben már említettem is. Akkor már lehetett Romániába, Erdélybe menni. Néha engem is elvittek a szüleim. Egyébként általában apukám egyedül ment néhány napra.

Ekkor jutottam el Székelyudvarhelyre is, de más városokat is megnéztünk, kirándultunk egy kicsit, ismeretségeket ápoltunk. Nemcsak engem vittek el, hanem amikor Udvarhelyre mentünk, nagyapám, is jött velünk. Akkor már 80 éves volt, de szó nélkül vállalta az éjszakai, jószerével két napig tartó vonatozást. Ugyanúgy fogadta azt is, mint a csipkebogyó pucolására, vagy a napi háromszori piacra menésre való felkéréseket. Ha ez van, hát ez van, akkor ezt élvezzük.

Volt, hogy a román vámosok elől elrejtendő, udvarhelyi ismerősöknek viendő holmikon mi feküdtünk, - mármint nagyapa meg én – mert hát mi voltunk az „öreg”, meg a „gyerek”. Bár néha azt gondolom, hogy ez az egész színjáték volt, a vámosok is nagyon jól tudtak mindent, sőt, azt is tudták, hogy mi tudjuk. De máskor meg ennek ellentmondani látszott az alapos kutatás, sőt, olyan eset is, amikor semmilyen holmit nem engedtek visszahozni a határon, még a saját holminkat sem.

Lényeg, hogy mentünk. Akkor láttam nagyapám szemében azt a más, azt a tőle idegen, komoly pillantást. Amikor ott még egyszer körülnézett. Felkerestük a régi Wass nagymama házát, a gimnáziumot, a Küküllő partját. Nagyon kis gyerek voltam akkor, ma részben sajnálom, hogy nem emlékszem jobban részletekre, tényekre. De ugyanakkor lehet, hogy ha tudatosabban éltem volna meg a dolgokat, akkor azok a hullámok nem mentek volna át, amikhez a még gyermeki, elfogulatlan lélek szükséges.

Nagyapám és köztem biztos, hogy erős lelki kötelék volt. Nem tudom, van-e jelentése, egyre inkább hiszem, hogy igen. Amikor meghalt, 3 napig nagyon beteg voltam. Annál is inkább eszembe jutott ez, mivel a lányom az ő apai nagyapja halálakor ugyanígy járt. Apósom hosszabban haldoklott, pontosan nem tudtam, hogy mikor következett be a halála. Mint utólag visszaszámoltuk pont azon a délutánon, amikor a lányom minden előjel, és minden utóélet nélkül belázasodott.

Egyszer ott Udvarhelyen a nagyapámnak a gimnáziumi évek alatt öltönyt kölcsönző családnál, a Szász-Köpecziéknél laktunk. Mondanom sem kell, a férfi matematikatanár a gimnáziumban, és a beceneve „százköbcenti tanárúr”. Szóval üldögélünk, nagyapám, a gyerekek, meg az asszonyok.

Akkor esik haza a tanár úr, lihegve jön, mint akinek fontos híre van. A testtartása előrehajoló, szeme riadt:

- Lezárták a határt, nem tudtok hazamenni – mondja apámnak.

*„Szó bennszakad, hang fennakad,
Lehellet megszegik. –„ /Arany/*

Csak pár óra múlva, amikor némi utánajárás után kiderült, hogy annyira nem vészes a helyzet, jó esetben még hazajutunk, csak akkor vallotta be egyenként mindenki, hogy senkinek sem az volt az első gondolata, hogy mi lesz velünk, hanem az, hogy „a Tóth papa másodszor ragad Romániában”.

Két évvel később, az első szabad Szent István napi Szent Jobb körmenetre készült az ország. Nagyapám is készült a nagy alkalomra. Elindult. Nagyanyám nézett utána az ablakon, mint mindig, negyven éve mindig, amióta megszelídítette ez a habókos székely gyerek. Azt látta csak, hogy a piros pulóver esik hátra, le a villamosról. Ott, akkor kapott agyvérzést. Neki nem az volt a legfontosabb, hogy részt vegyen, hanem az, hogy elinduljon.

Mint egy másik Wass Albert regényben, az Elvész a nyom címűben a papnak. Amikor már tudta, az a pillanat elég volt. Minden, ami ez után történt országunkban már közvetlenül a mához kapcsolható. Igaz, nagyapa halotti anyakönyvi kivonatán pár nappal későbbi dátum olvasható, de ez nem fontos.

1989. augusztus 20. Én tudom, hogy ez az a dátum, amikor valójában véget ért a XX. század.

Csikiné Tóth Viktória

Anyum könyve

Ha a családra gondolok, mindig valami különös fészekmeleg jut eszembe. Az összetartozás, a szeretet, a kölcsönös és feltétel nélküli elfogadás.

Gyermekkoromban valahogy nagyon vágytam minderre, nem vettem észre azokat az apró dolgokat, ami nekem megadattak, de Édesanyámnak nem. Megérintett a sorsa, hogy kiskorában elvesztette édesanyját, hogy nem sok emléket hordoz gyermek és ifjúkorából. Ezek az emlékek mindig valami keserű szomorúsággal voltak átítatva néha vicces felhanggal, pedig a családi és ismerősi körben mindig ő volt a mosolygós, örök vidám Klárka.

Édesanya lettem én is. Három gyermekemnek igyekszem megteremteni azt a bizonyos fészekmeleget, amire olyannyira vágytam. S ebben a folyamatban más megvilágításba kerülnek a múlt eseményei, máshogy tekintek édesanyám életére is.

Fontos számomra a család és az is, hogy a gyermekeimnek gyökere legyen, szerető családi, biztos háttere. Hiszek az önkifejezésben és annak gyógyító erejében. Ezek a sorok abból az indítatásból születtek, hogy segítsék Édesanyámnak abban, hogy az élete terheit (sok és nehéz az övé) könnyebben tudja vinni. Azzal biztattam, hogy az unokái örömmel vennék, ha történeteket olvasnának a nagymamáról.

De több lett ettől.

Anyunak egy láthatatlan önismereti és műtfeldolgozási folyamat, egy könyvbe öntött vallomás, nekem pedig családtörténeti kirándulás és a felismerés, hogy milyen erős asszony az én Anyukám. Megerősítés, hogy a gyermekeimnek mindenféleképpen meg akarom adni azt, amit ő nem kaphatott meg. Egy szerető családot.

Az Én életem, ahogy emlékeim szerint megéltem (részlet)

Gyerekkoromból nem sok mindenre emlékszem. Az egyik dolog, ami nagyon belém vésődött, hogy Anyukám kint ült a diófa alatt, és amíg tudott, varrogatott. Mi pedig ott játszottunk a közelében.

Miért is írtam többes számot? Azért mert mi hatan voltunk testvérek: Margit, Erzsébet, János, Piroska, én Klára és Julianna (Jutka). Nem emlékszem, hogy milyen volt a kapcsolatunk, hiszen én többet voltam Keresztanyáméknál, mint odahaza.

A szüleimről mit is tudok? Anyukám apukájára annyira emlékszem, hogy nagyon beteg volt és a fiáéknál lakott. Őt Dánielnek hívták, a feleségét Rózának. Dani az öccse volt. De volt az Anyukámnak egy nővére is, akit Zsuzsannának hívtak. Apukámék is hárman voltak testvérek: András, János és István. Róluk annyit tudok, hogy András és Apukám valami zenekarban játszottak. Apám bögőn. István börtönőr volt, de egy börtönlázadás során az életét vesztette. A Keresztszüleimről: a Keresztapám (Papa) Kovács János, a Keresztanyám Kovács Jánosné, Tóth Julianna. Nekik is volt három fiúk: János (Tarkaszakáll), József és Sándor.

Gyerekkoromban sokat voltam náluk hisz mindig úgy szerettek, mintha én is a családhoz tartoznék.

Bármikor mentem hozzájuk Papának levettem a kucsmáját vagy a kalapját, megborzoltam a haját és úgy pusztam meg, így köszöntem neki. Mamát meg csak megpusztam. Azt hiszem Mama ezért egy kicsit féltékeny is volt.

Emlékszem kicsi voltam és húsvétkor, ha ott voltam náluk Papának és a fiúknak nagy unszolásra megengedtem, hogy meglocsoljanak, de utána elbűjtam, hogy ne locsoljon meg senki.

Egyik alkalommal mikor mentem, Keresztanyám elég ideges volt. Mikor kérdeztem az okát, elmondta, hogy Kovács Erzsivel volt vitája miattam. Tudnotok kell, hogy Erzsi a keresztlányuk és egyben a Keresztapám a nagybátyja is. A vita tárgya az volt, hogy Erzsi azt mondta Keresztanyámnak, hogy „persze Klárit szereti a legjobban”. Erre Mama felkapta a vizet és kiosztotta. Bármikor mentem azt se tudta szegény, hogy járjon a kedvemben illetve amikor már megvoltak a gyermekeim, a kedvünkben. Nem tudom, hogy Erzsók és Lajos hogy emlékszik Kovács Mamára és Kovács Papára, csak bízom benne, hogy jó szívvel gondolnak rájuk.

Gyerekkoromban azért is voltam nagyon sokat Keresztanyáméknál, mert Anyukám ágyban fekvő beteg volt.

1960 nyarát is éppen Keresztanyáméknál töltöttem. Egy napon kaptak egy üzenetet, hogy azonnal vigyenek haza! Odahaza Anyukám behívta Apámat és a Keresztszüleimet, hogy beszéljen velük. Később tudtam meg, hogy arra kérte őket, hogy Keresztanyámék vegyenek örökbe, és ezt Apám engedélyezze. Ekkor láttam Anyukám utoljára.

Szeptemberben első osztályos lettem.

November 11. Ezen a napon a Nővérem, Margit elment Látóképre vásárolni, de még nem volt otthon, mikor Apám hazaért. Mikor mondtuk

neki, hogy hol van Margit, utánament és később úgy jöttek haza együtt. Láttuk rajta, hogy valami baj lehet, mert Apám szeme ki volt sírva. Gyönyörű égszínkék szeme volt! Ekkor elmondták, hogy Édesanyánk meghalt. Ez volt életem legfájdalmasabb és legszomorúbb napja!

Emlékszem, leültem az asztalhoz a székre és ott sírtam, amikor a kutyánk, Mackó felugrott az ablakpárkányra és ott vonyított. A kutyát is akkor láttam utoljára. Azóta is, ha kutyavonyítást hallok megborzongok, hogy már megint meghalt valaki. De ahogy mondani szokás, az élet megy tovább, és ha szeretünk valakit, azt a szívünkben gyászoljuk örökre.

Telt, múlt az idő és elérkezett 1961 májusa, az Anyák napja. Én makacs voltam és azt mondtam a Tanító néninek, egyedül akarom a verset elmondani. Végül is megengedte. Életem első és utolsó Anyák napi ünnepsége volt. Most ide leírom, talán Ti is elmondjátok Édesanyátoknak.

Anyák napjára

Aranyeső, jázminák,
Kék nefelejcs, gyöngyvirág
Bokrétába kötlek Én,
Édesanyák ünnepén.

Viruljak, nyíljak!
Bimbók, rügyek, csillagok!
Harangocskák, levelek,
Tarka virág s gyerekek.

Helyettem is szóljak!
Sziromesőt szórjak.
Anyácskámra kedvesen,
hogy örökké szeressen!!

Mikor elmondtam a verset, lementem a színpadról. Margitnak átadtam a virágot és a vállán zokogtam.

Mikor elvégeztem az első osztályt, a nyári szünet egy részét a keresztszüleimnél töltöttem. Sajnos augusztusban, egyszer csak hopp és már Debrecenben

a Demkében találtam magam: Erzsivel, Jánossal és Piroskával. A húgom Julika odahaza maradt Apámmal és Margittal.

A Demke akkoriban az állami gondozottak gyűjtőhelye volt. A Demkében nagyon elhagyott és szomorú voltam. Keresztanyám elmondása alapján minden nap ott álltam a kerítésnél sírva és azt kérdeztem az arra járó nőktől: Te vagy az Anyukám? Ugye hazaviszel?

Innen vittek bennünket különböző intézetekbe. Erzsit Hajdúnánásra, Jánost Komádiba, Pirit és engem pedig Berettyóújfaluba a gyermekvárosba. Innestől egy szétszórt család lettünk...

S milyen a fészek? Valahogy mindig hívja az embert. Még akkor is, ha nincsen(ek) szülő(k)!

Éveken át keresték és végül megtalálták egymást a testvérek. Kít hamarabb, kit később. Az Anyukám és a Húga igen szoros kapcsolatban van a mai napig. Bár évente egyszer tudnak találkozni, mert a nagy távolság elválasztja őket, számomra ez az év egyik legcsodásabb időszak. Ilyenkor érzem a család erejét.

Dorogi Erzsébet

Vallomás Gyermekeimnek

Mivel egyre többet értetek meg a körülöttetek lévő beszélgetésekből, vitákból, nézeteltérésekből, úgy gondolom, ideje, hogy megismerjétek a szüleitek álláspontját, a családok működésének hátterét.

Gyakran hallhatjátok, hogy felelőtlenek, meggondolatlanok, naivak vagyunk az életmódunk miatt. Főként az alábbi témák kerülnek keresztútba:

- miért vagyunk hívők?
- miért van ennyi gyermekünk?
- hogyan tudunk Benneteket felelősségteljesen felnevelni?
- miért nem tervezünk, csak élünk bele a nagyvilágba?

Szeretném elmesélni Nektek az életünk/életek történetét, az események lelki hátterét.

Közös „filmünk” 1998-ban kezdődött, amikor megismerkedtünk édesapáttal. Én már hívő voltam, apa számára ez egy ismeretlen, furcsa világ volt, de nyitott ember lévén nem utasította el Isten létezését. Hosszú utat jártunk végig, aminek az eredményeként apa is befogadta a szívébe Jézust, megkeresztelkedett, és elhatároztuk, hogy együtt szeretnénk leélni a hátralévő éveinket.

1999. augusztus 7.-én Isten és az emberek előtt örök hűséget vállaltunk, és megfogadtuk, hogy bármit is hoz az élet, kitartunk egymás mellett.

A vádakkal ellentétben voltak terveink: saját családi ház, 3-4 gyerek, jól fizető állás, autó, boldog élet. Először úgy gondoltuk, hogy 2 évig ne legyen még gyermekünk, hogy megismerkedjünk, összeszokjunk, kialakítsuk a saját családi fészket, mivel mamáéknál laktunk.

Aztán fél év elteltével vágyakozni kezdtünk a baba után, és nagyon hamar jelentkezett is, Dóri. Örömmel vártunk, bár nem volt saját házunk, de lépéseket tettünk az építkezés irányába. Minden hónapban fényképezte apa a pocakomat, sokat beszélünk Hozzád, figyeltük a mozgásodat, amikor már látható volt a hasamon kívülről is. Nagyon izgatottak voltunk, hogy mikor fogsz megszületni, milyen lesz a nagy esemény. Rábeszéltem apát, hogy ő is legyen ott a szülőszobán, nem akartam egyedül végigcsinálni. Az utolsó hónapig dolgoztam, aztán készítettem a ruhácskáidat, a szobának azt a részét, ahová a bútoraidat tettük (ugyanis egy szobánk volt).

Emiatt is ért minket kritika, hogy miért nem vártuk meg, hogy legyen saját házunk, külön szobád, fiatalok vagyunk még, ráértünk volna... A körülményekhez képest igyekeztünk önállóan élni, külön háztartást vezetni a szüleimtől, és ők támogattak is ebben. Volt saját konyhánk, lakrészünk, csak

esténként jöttek fel aludni a mellettünk lévő szobába, egyébként a földszinten alakítottak ki maguknak egy helyiséget nappalra. Letettük a házunk alapját, de tovább nem jutottunk abban az évben.

Végre elérkezett a várva várt nap! Már egy hete kórházban voltam, mert a tapasztalatlanságom miatt összekevertem a jósló fájásokat az igaziakkal, így csak délutánonként találkoztunk néhány órát apával. Nagyon rossz volt, szerettünk volna újra együtt lenni. Péntek este elkezdődött valami szép lassan, aztán sok-sok szenvedés után szombat délután fél kettőkor megszületett! Nagy hajad volt és nagy szemeid, pici, húsos testtel. Apa zokogott a meghatottságtól, én egyelőre örültem, hogy túl vagyunk a szülésen, és minden rendben van Veled is és velem is. A nagyszülők is megnéztek, gyönyörködtek Benned.

Hamar elteltek a kórházi napok, örültünk, hogy hazamehetünk. Azt hittem, mindent tudok, hiszen védőnő szakot végeztem, már dolgoztam is egy évet, nem érhetnek meglepetések. Saját gyermeket viszont nehezebb gondolni, mint másnak tanácsot adni. Állandóan aggodalmaskodtam mindenben. Sokat sírtál esténként, nehezen szopiztál, kevés tejem volt, nem fejlődött megfelelően, ráadásul 8 hetesen kórházba kerültem epehólyag-gyulladással, aminek műtét lett a vége. Amikor már helyre állt volna az életünk, Te lettél nagyon beteg 3,5 hónaposan, kórházba kerültél 1,5 hétre. Hajszálon múlt az életed, de hála Istennek túlélted a betegséget, bár az emésztésed és az étvágyad 1 éves korodig nem volt rendben. Mindezek ellenére mindig hittük, hogy túl leszünk a problémákon, és a megoldással törődtünk, nem az önsajnálattal, bíztunk Istenben, hogy Ő ebből a helyzetből is a legjobbat fogja kihozni!

Ebben a zűrös időszakban fogantál meg, Te, Dávid. 5 hónapos volt a nővéred, amikor kiderült, hogy újra gyermeket várunk! Bevallom, nem terveztünk, még nem gondoltunk kistestvérré, inkább 1-2 év múlva szerettünk volna másik kisbabát, de a sok-sok probléma között kimaradt egy-egy fogamzásgátló gyógyszer... Ismét jött a „jó” tanács: nem kell még testvér, menjünk el abortuszra, nem olyan nagy ügy, majd lesz később másik baba. Nehezen értették meg, hogy számunkra a terhesség megszakítása egyenlő a gyilkossággal, akármekkora is a magzat! Nem az a felelősségteljes gondolkodás, hogy eltávolítjuk a problémát, hanem az, hogy vállaljuk a tetteink következményét, akkor is, ha az nehézségekkel jár! Tehát elfogadtuk, hogy hamarosan két gyermekünk lesz, alig egy év korkülönbséggel. Örömmel vártunk Téged is a bizonytalanságok mellett. Még mindig nem volt saját házunk, csak az az egy szobánk, az építkezés közepén jártunk, ami rengeteg munkával és pénzzel járt. Apa félt, hogy nem tud majd még egy gyermeket úgy szeretni, mint az elsőszülött kislányát.

Dóri gondozása nem volt annyira nehéz, mert kistermetű volt és nyugodt természetű, úgyhogy viszonylag békességben teltek a várandósság napjai. Sokat fényképezgettünk most is, és örültünk, hogy kisfiunk is lesz a lányunk mellett. A szülés előtt egy hónappal apát kirúgták a munkahelyéről, ami árnyékot vetett az örömünkre, de kapott annyi végkielégítést, hogy 3 hónapig megéljünk belőle. Karácsony után vártuk a születésedet, december 28.-án meg is érkezél. Aznap reggel úgy mentünk be a kórházi rutinvizsgálatra, hogy baba nélkül nem jövünk haza. Így is lett, este 6 óra 20 perckor megérkezélt közénk, Dávid. Pici voltál, sovány (a legkisebb a gyermekeink között), de annál nagyobb hangod volt. Apát azonnal elvarázsoltad a nagy szemeiddel, fél órán át „beszélgettetek”, amíg engem rendbe tett az orvos. Már nem is volt kérdés, hogy tud-e szeretni két gyermeket egyszerre! Szilveszterre hazamehettünk, olyan ügyesen szopiztál, és minden rendben volt velünk. Dóri gyanakodva figyelte az új jövevényt, de hamar megbarátkoztatok, nagyon jó társak lettetek.

Isten csodát tett az életünkben, hiszen a kényszerszabadság alatt apa befejezte a főiskolát, és mire éppen elfogyott volna a pénzünk, kapott állandó munkát is! Ráadásul velünk lehetett a legnehezebb hetekben, segített ellátni egy 13 hónapos kicsit és egy újszülöttet. Nélküle nagyon nehéz lett volna az az időszak! Szerintem ez a legszebb a hívő életben, hogy Isten mindig úgy segít, ahogy nem is gondolnánk. Elvesz egy munkahelyet, hogy meg tudjuk oldani a fennálló problémákat, majd kinyit egy másik kaput, amikor éppen szükséges. Mi is tervezzük az életünket, de elfogadjuk a változásokat, és imádkozunk a megoldásokért a nehézségekben, majd nyitott szemmel járunk, hogy észrevegyük, amit Isten kínál. Nem kerüljük ki a problémákat, hanem megoldjuk azokat a hitünk segítségével.

Dáviddal már rutinosabb voltam a gondozás terén, kevesebbet aggódalmaskodtam, bár, őszintén szólva, nem is volt sok időm a gondolkodásra. Teltek a napok szépen, túléltek az első évet. Dóri továbbra is nyugodt kislány volt, Dávid pedig az ellentéte. Sok-sok átvirrasztott éjszakát köszönhetünk Neked! Az étvágyatok átlagon aluli volt, ezt a súlyotok is tükrözte. Kaptam is miatta tanácsokat: adjak több főzeléket, húst, vitamint... Biztos én vagyok a hibás, amiért nem vagytok kövérebbek... Eleinte magamra vettem a kritikákat, aztán már nem törődtem velük. Kiegyensúlyozott, boldog gyerekek voltatok kis étvágygal. Mi elfogadtunk így Benneteket, a többiek meg törődjenek magukkal!

Közben készült a ház, 2002. december végén be is költöztünk. Még nem volt minden teljesen kész, de lakható állapotba került, úgyhogy jöttünk. Végre külön szobát kaptatok és mi is! Eleinte magányosnak éreztem magam

napközben, mert megszoktam a szülői házban a nyüzsgést, de túlléptem rajta. Sokat énekeltünk, zenéltünk, kézműveskedtünk, és Dávid továbbra is adta a feladatot az izgága természetével. Állandóan futottál, felmáshalt mindenre, szétszedted a dolgokat, nem lehetett levenni Rólad a szemünket, nehogy baj történjen. A fejedben több sérülést is szereztél az esések miatt, egyszer kórházba is kerültél, mert kiugrottál az etetőszékből, és össze kellett varrni hátul a fejbőrt. Dóri nyugodtan üldögélt, rajzolgatott, épített, babázott, kirakózott egyedül is, Dávid csak addig, amíg mellette ültem. Ha felálltam, egyből felugrott ő is, és szaladgált, ugrált. A séta abból állt, hogy kiabáltam Dávid után, hogy várjon meg minket, mert Dóri minden követ, bogarat meg szeretett volna szemlélni, így egyikőtök mögöttem járt néhány méterrel, a másik előttem, együtt ritkán sikerült menni. Egy idő után inkább az udvaron játszottunk, ha valahová menni kellett, biciklire tettelek Benneteket, vagy autóba. Csak apával vállalkoztam a közös sétára, hogy tudjon a Dávid után szaladni, amíg én bevárom a Dórit. Sok-sok vita származott a családdal a nyughatatlan természeted miatt, és nagyon kifárasztottál bennünket, de éreztem, hogy ez nem a mi hibánk, és nem is direkt rosszalkodsz, hanem valami gond van a háttérben, emiatt mindig megvédtünk, nem szidtunk, hogy változz már meg. Próbáltunk óvni Téged, amennyire csak tudtunk.

Másoddiplomára jelentkeztem időközben, hogy megmozgassam az agytekervényeimet, mama segített, amíg iskolában voltam havonta 3 napot. A tanulást éjszakára és a délutáni alvás idejére tettem, nem volt gond belőle.

Egyre jobban megszoktuk a kétgyermekes életet, néha már kettesben is kimozdultunk apával, a nagyszülőkkel is jól elvoltagek. Dóri óvodás lett, nagyon könnyen beszoktál az új közegbe, pici sírás volt csak, betegséget sem hoztál haza különöbben, csak a bárányhimlőt, meg egy kis náthát. Furcsa volt, hogy napközben kettesben vagyunk Dáviddal, de így több időt tudtam rá szánni. Nagyon okos kisfiú voltál, szeretted kirakózni, képeket nézegetni. A beszéd és a szobatisztaság nehezen indult meg, szemben Dórral, aki kétévesen folyékonyan beszélt és már nem hordott pelenkát.

Eljött az ideje a munkába állásnak is, mivel 3 éves lettél, Dávid. Felvettek óvodába, de két hónap múlva szóltak, hogy sajnos nem járhat tovább, amíg szobatiszta nem leszel, így bébiszitter vigyázott Rád a továbbiakban. Persze jöttek a jó ötletek, hogyan lehetne Téged leszoktatni, de már rutinosan eleresztettem a fülem mellett ezeket, mert tudtam, hogy idővel sikerülni fog, csak még nem vagy rá érett. Így is lett, nyáron egyik napról a másikra kérted, hogy vegyük le a pelenkát, nincs már rá szükséged. Egyszerre lettél nappalra és éjszakára is szoba- és ágytiszta mindenféle erőltetés nélkül!

Az évek folyamán megtanultam, hogyan reagáljak a különféle tanácsokra. Eleinte vitatkoztam azokkal, akikkel nem értettem egyet, később már meghallgattam mindenkit, aztán kiválogattam a számunkra megfelelő megoldásokat, a többit „elfelejtettem”. Ez nem azt jelenti, hogy mindenkivel egyetértettem, vagy nem mondtam el a véleményemet, de már nem olyan harciasan, mint régebben. Ez is nagyon fontos az életben: toleránsnak lenni másokkal szemben, de közben őrizzük meg az egyéniségünket. Legyünk képesek a változásra, de az alapvető értékrendünk megtartása mellett. Például, ha hívő vagyok, ne tagadjam meg soha Isten létezését, vagy az Ő parancsolatait, de egyéb dolgokban nyitott lehetek mások véleményére. Olyan is volt többször, hogy megbeszéltünk valamit apával, de vagy az én szüleim, vagy az ő szülei mást tanácsoltak, és a szerint cselekedtünk, anélkül, hogy átbeszéltük volna, és ebből lettek veszekedéseink. Fontos megtanulni, hogy egy házasságban első a házaspár egyetértése és közös döntéshozatala, ez a békesség és az együttélés alapja! Természetesen meghallgatjuk a szüleinket, de a mi életünket mi irányítjuk, közösen, ketten (hárman Istennel).

Az életünk szépen alakult, dolgoztunk mindketten, Benneteket már hétvégre is elvállaltak időnként a nagyszülők, így elmehettünk néha kettesben ide-oda. A házat is csinosítottuk, egyre több minden elnyerte a tervezett állapotát, pl. lett konyhabútorunk, parketta, mosogatógép, szép udvar, kert, játszótér. Olyan kerek volt minden. És ekkor becsúszott egy figyelmetlenség, egyszer nem védekeztünk, amikor kellett volna... Éreztem, hogy lesz még egy babánk, pedig még jele nem volt, belülről mégis tudtam, hogy elkezdődött valami. A következő hónap elején a teszt igazolta a sejtésemet, ott voltál bent a pocakomban, Bálint. Vegyes érzelmekkel fogadott a család, megint felmerült a jó tanácsok között az abortusz lehetősége. Mi elfogadtunk, bár még nem mostanra terveztünk, talán 1 év múlva, amikor a Dóri kezdte volna a sulit. De ha Isten így akarta, eszerint alakítottuk az életünket. Még dolgoztam pár hónapig, aztán a nyarat már otthon töltöttem Veletek. Januárra vártuk Bálintot, azt gondoltam, mennyi mindent tudok majd csinálni, amíg oviban vagytok, de úgy elrepült az a néhány hónap, hogy észre sem vettem.

Január 15.-én éjjel mentünk a kórházba, és hajnali 6-kor már meg is születél. Te voltál a legdúcibb a testvéreid közül, a szülésznő csodálkozott, hogyan fértél el odabent. Nagyon életrevaló voltál, méltó a nevedhez (erős, egészséges). Ügyesen szopiztál, szépen fejlődél. Otthon volt némi gond az összeszokással, a családi rend helyreállításához kellett néhány hónap, de végül is kialakult minden. Most már még rutinosabb voltam, a szoptatás olyan jól alakult, hogy abba sem hagytad 2,5 éves korodig!

Sajnos elkövettem egy hibát, óvodát váltottunk, hogy helyben járjatos oviba, ne oda, ahol dolgoztam korábban (13 km), de Dávid nem tudott beszokni, így Dórit itthon hagytam a váli oviban, Dávidot visszavitettem 3 hónap elteltével a régi helyre. Nem volt semmi reggelente és délutánonként a koordinálás, főként úgy, hogy zeneoviba, úszásra és zongorára is jártunk! Bálint többet ült akkor autóban, mint babakocsiban, de igen jól viselte. Csak a délelőttök voltak nyugisak, délután mindig mentünk valahová.

Időközben Dórinál aktuálisá vált az iskolaválasztás témája, bár vidéken ez nem túl bonyolult, mert általában egy sulis van, oda mennek a gyerekek. Nálad viszont javasolták az ének-zene iskolát a tehetséged miatt, ezért megpróbáltuk a felvételt a Magyar Rádió Gyermekkórusába. Űgyesen szerepeltél, felvettek, szeptembertől Budapestre kellett vinni naponta, amit apa segítségével készültünk megoldani, hiszen ő ott dolgozott. Eddig vonattal járt, őszől kocsira váltott.

A döntésünket segítette az a tény is, hogy Dávidnál intenzív fejlesztésre volt szükség a nagycsoportban, enélkül nem volt esélye az egy év múlva esedékes iskolakezdsre. Vidéken viszont ez nagyon körülményes, több helyre, több szakemberhez vinni nap, mint nap, sok-sok időbe és pénzbe került volna. Körülnéztem a neten a fejlesztő óvodák között, és találtam a XII. kerületben egy megfelelőt. Bár a kedvezményes fizetési lehetőségről lekés-tünk, de felvették Dávidot, így két gyermekkel kezdhette apa az őszi bejárást.

Bolondnak néztek bennünket a nagyszülők, nagyon sok veszekedést kellett végighallgatnotok, de kitartottunk az álláspontunk mellett, és kénytelenek voltak belenyugodni. Dávid mozgásban, beszédben, viselkedésben is el volt maradva a korosztályához képest, értelmileg viszont magasabb szinten működött. Egyértelműen fejlesztésre szorult a felsorolt területeken, hogy ne kelljen visszamaradnia az oviban, és ne szenvedjen később a hiányosságai miatt. Mi ezt megbeszéltük egymás között, egyetértettünk, és addigra már erős volt annyira a kapcsolatunk, hogy álltuk a megpróbáltatásokat a szüleinkkel szemben. Nem volt egyszerű döntés, sok nehézséggel, anyagi áldozattal járt, de a gyermekünk jövője volt a tét, és ez megérte az áldozatot!

Ebben a zűrzavaros időszakban még egy meglepetés ért minket, karácsonykor megtudtuk, hogy babát várunk újra. Szerettem volna 4. gyermeket, hogy ne legyetek páratlanul, de nem terveztük tudatosan, hogy mikor jöjjön, hol védekeztünk, hol nem, és Isten karácsonyi ajándékként tudatta velünk, hogy nyár végére Te is megérkezel közénk, Gergő! Féltünk elmondani a nagyszülőknek az eddigi tapasztalatok miatt, de pozitívan fogadtak, nagyon szerettek volna még egy lányunokát.

Gyorsan szaladtak a hónapok, Bálint egyre nagyobb és okosabb lett, nagyon nyugodt kisfiú volt, Dóri és Dávid jól kijöttek a kicsivel, nem voltak különösebb konfliktusok. Dávid még mindig próbára tett minket az eleveenségével, de ha megfelelő étetteret és körülményeket biztosítottunk neki, békesség volt. Inkább idegen helyen okozott problémát a viselkedése, ezért többnyire ismerős közegekben mozogtunk.

Gergő váratott magára egy hetet, nem igazán akart kibújni, a végén még lázas is lettem, ezért megindították a szülést. Éjfél előtt pár perccel végre megláthattunk, elég haragos voltál, amiért meg kellett születned, de mi örültünk, hogy köztünk vagy. Nagyon szép baba voltál még morcosan is. Másnap megnézték a tesók, aztán ők elmentek a nagyszülőkhöz nyaralni néhány napra. Mikor hazamentünk, Bálint féltékenyen fogadott, mert még mindig szopizott, és nehezen osztozott Veled. Sok-sok küzdelem árán sikerült békét teremteni, de a legjobb az volt, ha valaki elfoglalta Bálintot, amíg ettél. Ha csak hármasan voltunk otthon, együtt szopiztatok. Így ment egy évig, hála Istennek volt elég tejem mindkettőtöknek. Sok kritika ért emiatt is, jöttek az okosabbnál okosabb tanácsok, vészjóslatok, de a pozitívumok erősebbek voltak, így kitartottam, nem választottam el Bálintot. Szépen fejlődött Gergő, nem ette el előle a nagytesó a tejet, így egy idő után elhallgattak a vészmadarak.

Közben Dávid és Dóri elkezdtek a mindennapos bejárást Budapestre. Sokkal jobban bírtátok, mint gondoltuk, apa fáradtabb volt, mint ti. Az óvoda beváltotta az ígéretet, nagyon sokat fejlődöttél, egy hónap alatt megtanultál biciklizni, érthetően beszélni, Dávid. A finommozgás és a nagymozgások még fejlesztésre szorultak, de nagyon sokféle terápiát biztosítottak napi szinten, ezért nem aggódtunk. Az iskola jól ment Dórinak, hamar megbarátkoztál a társaiddal, könnyen vettél az akadályokat. A fiúk körében népszerű voltál, bár csak négyen voltak az osztályban, de szólt a tanító néni, hogy csináljunk valamit, mert nem tudnak miattad figyelni az órán, mindig rosszkodnak, hogy foglalkozz velük. Végül választottál magadnak barátot, és lecsillapodtak a lovagok.

Ebben az időszakban gyakorlatilag kettészakadt a család, mert én itthon voltam a két kissebvel, apa meg elvitte reggel a két nagyot, és este jöttek csak haza. A hétvégéken volt együtt a család, de az mindig gyorsan elszállt. Nem volt egyszerű megoldani a kezdeti hónapokat, amikor még kicsi volt Gergő, de mama főzött az első hónapban, így könnyebben teltek a napok. Egyébként nyugodtak voltatok mindketten, Bálint és Gergő, a szoptatáson kívül nem voltak nagyobb konfliktusok. Az iskolai és óvodai programokon való részvétel több szervezést igényelt, sokszor vonatoztam a kicsikkel

egy-egy karácsonyi, farsangi, anyák napi ünnepély miatt. Volt, hogy haza kellett hozni a nagyobbakat, mert apa túlórázott, ilyenkor besegítettek a nagyszülők is.

Két autónk volt a kettőszakadt élet miatt. Vettünk egy 7 személyes kocsit, és apa kapott egy szolgálati autót saját használatra. A nagyot használtam én, és azzal mentünk, ha az egész család itthon volt, a kicsi meg a bejárás miatt kellett. Egyre csak nőttek az anyagi terheink, de mindig volt annyi pénzünk, amennyire szükségünk volt. Sosem bővelkedtünk, nem igazán volt tartalékunk, de nem kellett szűkölködnünk sem. Ezért mindig mérgesek apa szülei, mert nincs semennyi félretett pénzünk, amihez hozzányúlhatnánk, ha baj van. Azonban az évek tapasztalatai azt mutatták, hogy Isten mindig megadta a megoldást minden problémában, így nem aggódalmaskodunk. Spórolunk, ahol tudunk, de nem a pénzben bízunk, hanem Benne, Ő adja számunkra a biztonságot, nem kell félnünk a jövőtől. Nehéz ezt megérteni olyan embereknek, akik csak a maguk erejére támaszkodnak, de aki már megtapasztalta Isten gondoskodását, többé nem kételkedik, bátran néz a holnap felé.

Bálint asztmatikus problémái jelentettek inkább gondot, kórházban is voltunk miatta egy hetet. Mama maradt benn Veled éjszakára, mert még csak 3,5 hónapos volt Gergő, de napközben ott voltunk mi is, akkor tudtál szopizni, hozzám bújni. Még sokszor voltál beteg, kruppos-köhögős időszakok váltogatták egymást néhány hét egészség után egész télen, de végre megjött a jó idő, és könnyebb lett az élet. Nagyon sok alternatív megoldást kipróbáltunk, hogy erősítsük az immunrendszeredet, és az évek folyamán egyre jobb lett az őszi-téli időszak.

Aztán tavasszal kiderült, hogy Gergő nem fejlődik rendesen, elmaradt a mozgásban, ezért fejlesztésre kellett hordani. Hetente jártunk Pestre 1 órás tornára. Általában Bálint is jött velünk, testvér kocsival közlekedtünk a vonaton. 4,5 hónapon keresztül mentünk szinte minden héten. Hála Istennek, hatásos volt a kezelés, behoztad a lemaradást. Augusztus közepén abba is hagytuk.

Az első 4 gyermekes nyártól féltem, hogyan fogok boldogulni, amíg apa dolgozik, de túléltek. Igazából szerintem négy gyerekkel nem volt nehezebb, mint kettővel, jól megosztottuk a feladatot egymás között, és viszonylag gördülékenyen zajlott az élet. Még nyaralni is elmentünk 1 hétre bababarátt szállodába, hogy ne kelljen túl sok mindent magunkkal vinni, és gyerekvigyázás is volt, hogy pihenhessenek egy kicsit a szülők is. Apa rendesen kivette a részét a gyereke nevelésből, sokat foglalkozott Veletek, akár mókázásról, akár

gondozási feladatokról, vagy betegápolásról volt szó. Nem mondhatjátok, hogy kevés időt töltött a családjával, mindig mi voltunk/vagyunk neki a legfontosabbak. Mikor dolgozott, kicsit nehezebb volt a nyári időszak, de a nagy testvérek sokat segítettek, és a nagyszülők is elvittek Benneteket időnként magukhoz.

A következő tanévet már két iskolással kezdtük. Dávidot egyelőre felzárkóztató osztályba vették fel, mert még fejlesztésre szorult a mozgása és a finommotorika, így másik iskolába járt, mint Dóri. Hála Istennek ez az iskola apa munkahelyéhez közel volt, nem kellett nagyobb kitérőt tenni miatta. Két évig kellett idejárnod, ezalatt elértél a megfelelő szintre, és a 3. osztályt már Dóri iskolájában kezdhettek.

Mikor Gergő 2 éves lett, jeleztem a munkahelyemen, hogy visszamennék dolgozni, nem akartam GyES-en lenni, nem lett volna elég az a pénz egy akkora család mellett. Nagyon sok szabadságom halmozódott fel, több hónapig még otthon maradhattam a kicsikkel. Bálinttal próbálgattuk az óvodát, de nem igazán tetszett, nagyon sokat sírtál, inkább itthon akartál velünk lenni. Sokat betegeskedtél, úgyhogy tényleg csak ismerkedtünk a közösséggel.

Sajnos 2010. februárban váratlanul meghalt a nagyapátok (az én apukám). Ezzel egy időben kiderült, hogy lesz még egy testvéretek. Nem terveztük, védekeztünk is, egyetlen egyszer nem figyeltünk oda, és már jelentkezett is András. Épp a temetés másnapján derült ki, amit már 1 hete sejtettem, és a teszt igazolta a gyanúmat. Ez a várandósság minden eddiginél nagyobb vihart kavart apa szüleinél. Egyszerűen nem tudták elfogadni, hogy mi vállaljuk a babát, mindenképpen rá akartak beszélni az abortuszra. Eleinte szépen, nyugodtan, aztán a hetek múlásával egyre agresszívan, erőszakosan. Abban az időben nagyon sok veszekedésnek lehettetek szem- és fültanúi, teljesen kikészültem lelkileg. Mégis volt pozitív kicsengése ennek a konfliktusnak is, mert apa végre teljes mértékben felvállalt engem a szüleivel szemben, világossá tette számukra, hogy ha esetleg döntés elé állítják, a családját választja (a feleségét és a gyerekeit). Addig is kitartottunk egymás mellett, de itt történt egy végleges leválás, ekkor lett igazán felnőtt férfi, férj. Amikor ez nyilvánvaló lett a nagyapátok előtt, kezdtek csillapodni a veszekedések, nem akarta elveszíteni a fiát és az unokáit. A másik nagymamátok lelkesen várta az 5. gyermekünket, úgy érezte, a papa helyett kapja a kisbabát. Egyébként apa is nehezen fogadta el, hogy lesz még egy babánk, teljesen kereknek érezte az életünket 4 gyermekkel, és kicsit félt az anyagi terhek miatt, de Isten megnyugvást adott a szívébe, szép lassan feldolgozta a „meglepetést”.

Az élet zajlott a maga rendjében, átvészeltük a kezdeti nehézségeket. Mivel kivettem a szabadságokat, néhány hónapot dolgoznom is kellett szülés előtt, addig Gergő a mamánál volt, Bálint oviban, a nagyok suliban. Kicsit jó volt kimozdulni, emberek között forgolódni, nem fárasztott a munka, tulajdonképpen élveztem is. A nyarat táborokban, nagyszülőknél töltötték, augusztusban voltam csak itthon Veletek. Nem viseltem nehezen a várandós-ságot, viszonylag nagyok voltatok már, apa is vett ki szabadságot, úgyhogy gyorsan eltelt az a négy hét. Szeptemberben Gergő elkezdte az ovit, most már Bálint is szívesebben ment, bár nehezen értettétek meg, hogy miért kell járatok, ha én nem dolgozom.

Október közepére vártuk Andrást, aki nagy izgalmakat okozott, mert a fenekét tette lefelé, nem akart megfordulni. Felkészültünk a császármetszésre, de előtte való szombaton úgy gondoltad, hogy kijössz magadtól, és farral előre néhány óra alatt megszülettél, szinte a leggyorsabban. Sokat imádkoztunk, hogy minden rendbe legyen, nehogy elakadjon a fejed, és végül nem is történt komplikáció, szépen világra jöttél. Morcos baba voltál Te is, de nem sírós, csak szigorú nézésű, mint egy komoly férfi ember (a neved is férfias jelent). Ügyesen szopiztál, én is jól voltam, csodájára jártak az ápolónők, hogy faros szülés után milyen hamar elláttam magam, saját lábom mentem a kórterembe is. Hamar hazamehettünk, de éppen beteg volt Bálint, így egyhetesen már vissza kellett mennünk a kórházba, mert András is elkapta a vírusos megfázást, magas láza volt, nem ápolhattuk otthon. Nehéz volt megoldani azt az egy hetet, de szükségem is volt még a pihenésre, otthon nagyon sok lett volna a tennivaló, és 1 héttel a szülés után még jobban esett a kórházi nyugalom. A hét végén hazamehettünk, és akkor már megfelelően el tudtam látni a rám váró feladatokat. Sajnos Andrással kihatással volt ez a betegség, az antibiotikum miatt az első évben nagyon beteges volt, mindent elkapott az óvodásoktól. Hol a füle gyulladt be, hol köhögött, pedig már inkább otthon tartottam Bálintot és Gergőt, hogy legyen néhány nyugodt hetünk. Immunerősítőt adtunk, sokat szoptattam, de végül a tavasz hozta a megoldást, a jó idővel megszűnt a betegeskedés is.

Áprilistól apának lecsökkentették a munkaidejét, heti 3 napot dolgozhatott csak, többet nem fizettek ki, júniustól pedig megszűnt a munkahelye. Éppen volt tartalékunk, volt miből élnünk, de nem láttuk a hátterét a szeptembertől induló naponkénti autózásnak Budapestre. Úgy döntöttünk, hogy kiadjuk a házunkat, és abból a pénzből bérlünk lakást Budapesten, így kevesebb lesz a kiadás, mint a bejárással járó terhek. Augusztus végén sikerült találnunk egy lakást közel az iskolához, 30-án költöztünk, 1-jén kezdődött az iskola. Nem volt egyszerű, el kellett adni a kisautót a kaució miatt, időközben a mi

bérlőink nem vették ki a házunkat, apának visszamondták az állásajánlatát, elég bizonytalan lett a megélhetésünk, de tudtuk, hogy minden rendbe fog jönni, ígéretet kaptunk Istentől Bibliaolvasás közben többször is. Természetesen a nagyszülők teljesen bolondnak néztek bennünket, nem értették egyetlen gondolatunkat sem. Ők kivették volna a gyerekeket a pesti iskolából, és vidékre hozták volna őket, hogy ne kelljen bejárni, Zsolti esetleg kereshetett volna munkát az otthonától távolabb is, „a pénz a lényeg, nem az együttlét”. Mi máshogy gondoltuk, mindenképp szerettük volna együtt tartani a családot, és az iskolát jobbnak láttuk, mint a válít, ráadásul bíztunk Isten ígéretében. Jól tettük, Ő mindent elrendezett. Apának lett egy megbízása, ami hónapokig ellátott minket pénzzel, februártól állandó bérlőket is kaptunk, akik előreláthatólag 3 évig szerettek volna maradni. Bálintot és Gergőt felvették az iskola közelében lévő óvodába, pillanatok alatt beilleszkedtek, szerettek oda járni. Többet voltunk együtt apával, mint az előző években, jól éreztük magunkat.

Persze voltak problémáink a lakással, az alattunk és a mellettünk lévő szomszédokkal, nehéz volt megszokni, hogy társasházban lakunk, és halljuk a többiek életét, ha akarjuk, ha nem. A városi élet nem viselt meg bennünket, viszonylag zöldövezetben laktunk. Andrásnak nagyon tetszett a sok busz, villamos, autó, állandóan nézni kellett a forgalmat, ha boltba vagy piacra mentünk.

Februárban úgy éreztem, hogy újra babát várok, voltak jelei is, de az orvos képtelenségnek tartotta, mert szerinte peteérésem se volt abban a hónapban az UH-vizsgálat alapján. Ennek ellenére a teszt néhány nap múlva pozitív lett, és amikor közöltem a nőgyógyással a hírt, azt mondta, vannak még csodák. Szóval készülhettünk az új élethelyzetre. A nagyszülők pozitívabban fogadták a hírt, mint gondoltuk. Talán már beletörődtek a helyzetbe, látták, hogy úgysem ér semmit a veszekedés.

Másik albérletet kellett néznünk, mert nem fért volna el még egy baba ott, és a szomszédokkal sem akartunk veszekedni a továbbiakban. Olyan helyet kerestünk, ahol szívesebben fogadnak minket, és el is férünk. Júniusra találtunk lakást a Gellérthegyen, hasonló áron, eggyel több szobával. Ez is társasház volt, de nem közös lépcsőházzal, hanem különállóbb lakásokkal. A nyár nagyon jól telt, tényleg szerették a lakók a gyerekeket, nyugodtan játszhattak az udvaron, tiszta volt a levegő, boldogok voltunk.

Meg kell említenem azt a sok segítséget, amit kaptunk abban az évben. Egyrészt az egyház támogatott minket főként pénzzel, de néha játékokat is kaptunk. Másrészt volt egy házaspár, aki rendszeresen bevásárolt nekünk tartós élelmiszerekből. Harmadrészt a barátnőm elvitt havonta bevásárolni,

mivel akkor már a nagy autót is el kellett adnunk, hogy fenntartsuk magunkat. És nem mellesleg, ez a kerület támogatta a nagycsaládokat, anyagiakban és természetben is sok segítséget kaptunk az ott töltött hónapokban az önkormányzattól. A nagyszülők is segítettek, ahol tudtak, de nem akartunk teljesen rájuk támaszkodni, meg akartuk mutatni, hogy Isten képes segíteni. Hihetetlen módon mindig kapott apa újabb megbízást, ami szintén hozott pénzt a kasszába, így igazából nem szenvedtünk hiányt a fontos dolgokban. Persze volt, amire nemet kellett mondani, de úgy éreztem, megértitek, miért.

Szeptemberben Bálint is elkezdte az iskolát, most már hárman jártatok egy suliba, Gergő oviba, András pedig itthon velem. Apa reggelente elvitt Benneteket, aztán ha volt munkája, dolgozott, ha nem, segített a háztartás körül. Ebben az időszakban visszajöttek a felettünk lévő lakók Amerikából, és véget ért az idill. Folyamatosan veszekedtünk a gyerekek miatt, kifogásolták, hogy hangosak vagytok, zavarjuk az életüket. Teljesen megkeserítették a mindennapjainkat. Gátolták az udvari játékot is. Nagyon feszült volt a hangulat. Megpróbáltuk megoldani a konfliktust, de végül láttuk, hogy nem jutunk dűlőre, úgyhogy maradt a feszültség.

Novemberben megérkezett közénk Kristóf, 1 nappal Dóri születése előtt. 1 héttel később, mint kellett volna, de végül gyorsan és zökkenőmentesen. Pont akkora voltál, mint Dóri. Azóta is Rá hasonlítasz a legjobban. Mama ott lakott velünk már két hete, nem tudott tovább maradni, így amikor hazajöttünk a kórházból, másnap visszament Vádra a dédihez. De apa otthon volt, mindenben segített, ráadásul András és Kristóf is nyugodtan viselkedtek, nem emlékszem különösebb konfliktushelyzetre. Mindnyájan örömmel fogadtátok a kicsit, Főként Dávid dajkálta sokat, ha otthon volt, rendszeresen ő altatta el. Most is volt néhány hónap közös szopizás, már rutinosan ment az előzmények után.

Bálintnak volt egy nehezebb időszaka, az asztmagyógyszer miatt hallucinált éjszaka, sokszor felébredt, félt. Nem tudtuk eleinte, mi az oka, már pszichológushoz akartam vinni, de véletlenül elolvastam a gyógyszer papírját, és a mellékhatások között felfedeztem az észlelt tüneteket. Egyből abba hagytuk a szedését, de még egy hónap kellett, hogy véget érjenek a rémálmok. Azt hittük, fellélegezhetünk, de akkor Gergő kezdte újra az éjszakai felkeléseket. Azért mondom, hogy újra, mert az előző albérletben december környékétől rendszeresen felsírt éjjel, félt, szellemeket látott, végül úgy nyugodott meg, hogy a Bálint mellett aludt. Az új helyen eleinte nyugodt volt, mert négyen aludtak egy szobában, később már András is odaköltözött, így nem félt. Aztán ahogy Bálint már jól aludt, kezdte Gergő a műsort.

Próbáltuk mindenféleképpen megnyugtatni, de nem bizonyult semmi sem tartósnak. Végül átköltöztettük a három kicsit egy szobába, a nagyokat a másikba, mi pedig a harmadikba, és megbeszéltük, hogy ha felébred éjjel, ne sírjon, jöjjön át hozzánk szépen, csendben. Így is lett, ismét nyugodtabb éjszakák köszöntöttek ránk. Persze nem aludtunk folyamatosan, hiszen ott volt Kristóf, aki még egyszer szopott éjjel, de jelentősen többet tudtunk pihenni. Ez fontos is volt, mert áprilistól apa munkába állt, az óvodából az egyik apuka segített neki bejutni állandó munkahelyre, nagyon jó fizetéssel. Innentől kezdett helyreállni az anyagi helyzetünk, egyre kevesebb támogatásra szorultunk.

A nyár közeledtével az albérlőink bejelentették, hogy nem maradnak tovább, így döntés elé kerültünk, kiadjuk-e másnak, vagy visszamenjünk vidékre a saját házukba. Egyre erősödött bennünk a vágy az említett szomszédok miatt, nagyon untuk már a veszekedést, a gyerekek több szabadságot szerettek volna, ha kimennek az udvarra. Latolgattuk az előnyöket, hátrányokat, imádkoztunk megoldásért, végül a hazaköltözés mellett döntöttünk. A nagyszülők örültek, hogy ismét a közelükben leszünk.

Először mama házában laktunk, mert kicsit fel kellett újítani a bérlők után a lakásunkat, aztán júliusban végre tényleg hazaköltöztünk. Jó volt újra a sajátban lakni, örültetek a nagy udvarnak, sokat bicikliztetek, kirándultatok, barátkoztatok a helyi gyerekekkel, a régi barátokkal. Papáéktól kaptunk egy családi autót, hogy könnyebb legyen a közlekedés. Gyorsan eltelt a nyár, kezdődött a tanév. Bálintot és Gergőt nem akartuk kitenni az utazás fáradalmainak, ezért átírtuk őket a váli iskolába, óvodába. Mivel nálam maradt több gyerek, az autó is a mienk lett, a nagyok vonattal jártak apával iskolába. Nem volt egyszerű az élet, reggel nagyon nehezen értünk oda az iskolába (kocsival vittük Bálintot), ezért egy idő után felajánlotta az osztályfőnök, aki az utcában lakott, hogy ő szívesen elviszi minden nap. Örömmel elfogadtam a kedvességét, nagy segítséget jelentett. Az óvodába ráértünk később is odaérni.

A tanév jól telt, Bálint beilleszkedett az osztályába, sok barátja lett, az elsők között volt tanulásban. Gergőnek nehezebben ment az alkalmazkodás, sokáig emlegette a pesti barátait, az óvodát. Sokat verekedett, rossz társaságba keveredett. Nekem is nehéz volt újra megszoknom a vidéki életet, hiányzott a városi nyüzsgés, a piac és a boltok közelsége. A vonatozás jobban tetszett a nagyoknak, mint az autós bejárás, csak a késések, esetleges kimaradások okoztak bosszúságot, egyébként nem panaszkodtak. A tavasz közeledtével mégis egyre jobban hajlottunk a ház eladásához, mert közelebb szeretnénk költözni Pesthez. Úgy láttuk, hogy Bálint rossz irányba változott az osztályközösség miatt, egyre kevésbé akart tanulni, olvasni, nagyszájú lett,

Gergő sem találta igazán a helyét, és nem szerettem volna, hogy ő is rossz irányba menjen a közösség miatt. A zeneiskolába kevés fiú jár, több a lány, emiatt kevésbé vadak a fiúk, szimpatikusabb a légkör, ezért úgy döntöttünk, hogy Bálintot visszaíratjuk a régi iskolába, és Gergőt is felvételiztetjük az első osztályba. Minden az elképzeléseink szerint zajlott, csak a ház eladása nem sikerül azóta sem.

Egyelőre nem tudjuk, mi Isten terve a házzal, és nem tudjuk, itt maradunk-e, vagy költözzünk közelebb, de tapasztalataink szerint biztos lesz megoldás. A válasz egyébként egyre égetőbb, mert újra babát várunk, ezúttal tervezetten, és nyár közepére helyet kell találnunk a kiságynak, ami nem egyszerű a ház zsúfoltsága miatt. Nagyobbra lenne szükségünk, vagy a jelenlegi bővítésével, vagy egy másik vásárlásával. Sokat imádkozunk és várjuk, hogy merre induljunk el.

Remélem, az összefoglalóm segített Nektek abban, hogy megértsetek, mit miért teszünk, mi befolyásolta a döntéseinket, és azt is látjátok, hogy aki Istenre figyel, végül mindig révbe ér, megkapja a számára fontos dolgokat és főként biztonságban élhet, mert tudja, hogy Valaki gondot visel rólunk, nem hagy magunkra a szükségben.

A nagycsaládot pedig nem tudatosan terveztük, de elfogadtuk, hogy Isten ennyi gyermeket bízott ránk, és nem bántuk meg, mert a sok feladat mellett sok-sok örömet is adtok nekünk, és büszkék vagyunk mindegyikötökre. Szeretnénk segíteni, hogy boldog, értékes életet éljete és Istent követő felnőtté váljatok! (És sok-sok unokával ajándékozzatok meg bennünket!)

Érfalvyné Kecskés Bernadett

A tanácselnök lánya

Különösen szoros kapcsolat volt köztünk születésem óta. Mint általában a kislányok, én is nagyon apás voltam; de ma már belátom: vita esetén Te is mindig az én pártomat fogtad.

Szerettem, amikor a gyermekkorodról meséltél. Nem is a történetek fogtak meg igazán, hanem a mese hangulata, a számomra elképzelhetetlen környezet: a hét gyermek és a nagy szegénység, amiben éltetek. Hihetetlenkedve hallgattam, hogy nem volt elegendő lábbelitek, s így felváltva járhattatok a kilométerekre fekvő iskolába. Mennyire örültetek a tavasznak, hiszen akkor már nem volt gond akár mezítláb is elporoszkálni, hogy tanulhassatok. Ugyanis aki otthon maradt, annak keményen dolgoznia kellett.

Anyukámmal megismerkedve Abádszalókra költöztél, családot alapítottál. Megszületett a bátyám, majd hat évvel később én. Boldogságos és gondtalan kisgyermekkorom volt, amit részben anyukámnak, részben neked köszönhetek. Dolgoztatok, mellette jószágokat tartottatok, földet műveltetek. Mégis jutott idő és energia családi programokra, kirándulásokra, sőt, kétszer még nyaralásra is! Egy alkalommal a Balatonnál töltöttünk pár napot, s kempingezésről legyen szó, sátrat akartál állítani. Nem sikerült elsőre. Másodikra sem, de estefelé azért csak elfogadtad a mellettünk kempingező fiatal srácok segítségét, így nekünk is lett hajlékunk éjszakára.

Nem bántad, ha rajtad csüngök. Mindig érdekelt, amit csinálsz, én is szerettem volna olyan ügyes lenni, mint te. Igaz, amikor autószerelés közben egy fontos apró alkatrész eltűnt, először nem gondoltad, hogy nálam keresd. Meglett, az a lényeg, de utána inkább már csak a kocsi lemosásába vontál be.

Imádtam, amikor beléptél a szobámba és csak annyit mondtál: „Gyere csak, mutatok valamit!” Tudtam, hogy valami érdekes helyre viszel. Egyáltalán nem bántad, ha a földekre kilátogatva egy fécántojást hoztam haza, amit aztán napokig a babakocsimban tartva melengettem egy rakat ruhaneműt rátornyozva, abban bízva, hogy egyik reggelre fécáncsibe éles csipogására ébrednek. Nagyobb koromban vadászni is elvittél, bár egész úton azon izgultam, nehogy megpillantsunk egy zsákmányként szolgáló állatkát és lelőjük. Szerencsére egyetlen-egy sem került a szemünk elé, viszont a kirándulás, s az, hogy veled lehettem kettesben, mindent felülmúlt.

Az osztálytársaim segítőkésznek ismertek engem, szívesen fordultak hozzám segítségért. Egy orosz nyelvi órán a tanárnőnk egy feladatot adott azzal a megjegyzéssel, hogy el kell intéznie valamit a tanári szobában. Töltsük ki a feladatlapot, aztán ő összeszedi, s másnapra kijavítja. A feladatlapon személyes adatokra vonatkozó kérdések szerepeltek, ami nem lett volna nagy baj.

A problémát az jelentette, hogy orosz nyelven szóltak a kérdések. Osztálytársaim nagy része hadilábon állt az idegen nyelvvel, így megkértek, segítsék. Előbb próbáltam nekik magyarra fordítani a cirill betűs szavakat, de mivel az időnk fogytán volt, a végén már csak másolták az enyémről a megoldásokat. Másnap a tanárnőnk érdekes arckifejezéssel jött be órára: tettetett haraggal – de bujkáló mosollyal a szája sarkában – jelentette ki, hogy nagyon elcsodálkozott, amikor a feladatlapokat olvasva megtudta: az osztály több mint felének az édesapját Fábíán Gábornak hívják... Osztálytársaim egy része egy az egyben lemásolta az írásomat – így lettél te félosztálynyi gyerek édesapja egy éjszaka leforgása alatt. Nem szidtál meg, inkább mosolyogtál a dolgon.

Felső tagozatos voltam az iskolában, amikor tanácselnök lettél, én pedig „a tanácselnök lánya”. Nem mindig pozitív kicsengés hallatszott ki ezekből a szavakból. Időnként jogtalan előny és kivételezés vádját társítottak néhányan új, sosem választott szerepem mellé. Pedig én nem változtam; ugyanazok maradtak a barátnőim, ugyanúgy – sőt, talán még jobban – igyekeztem szerényen meghúzódní a tömegben. Eddig is jó tanuló voltam, de ezután mintha jobban kellett volna ezt bizonyítanom. Ezután is – épp úgy, mint előtte – jártam tanulmányi versenyekre, KI-MIT-TUD-okra, de az első három helyezett közé kerülve gyakran megkaptam: „Könnyű neki, hiszen a tanácselnök lánya.”

Számunkra te sem változtál, ugyanaz a családjának élő, szerető apuka maradtál, aki mindig is voltál. A tisztség azonban nem a munkád lett, hanem a hivatásod. Meg akartál felelni mindenkinek. Szabadságra nem mentél, nyaralni sem mentünk többé, hiszen nem hagyhattad itt a falut hosszú napokra! Ha itthon voltál, lélekben akkor is sokszor távol jártál; gyakran kazánházunk lépcsőjén ülve, cigarettával a szádban morfondíroztál, hogyan lenne jobb a településen élőknek. Mindamellet a családod volt az első és legfontosabb.

Ma is hálás szívvel emlékszem, hogy nekem mutattad meg először az éppen elkészült és átadott polgármesteri hivatal – akkor még tanácsháza – épületét. Büszke voltál az új és korszerű épületre, én pedig büszke voltam rá, hogy érdemesnek tartasz arra, hogy az elsők között léphessem át az új épület küszöbét; felfuthattam a hivatal lépcsőjén az emeletre és a végtelenségig foroghattam az akkor még újdonságnak számító vendégváró bőrfotel puha öblében.

Büszke voltam rád. Nem azért, mert tanácselnök voltál, hanem mert az én apukám! Amíg a többi kiskamasz barátnőm kemény harcokat vívott szüleivel, különösen édesapjával, addig te „csak” szeretted engem; jól szeretted.

Mit örököltem tőled? Nekem is a családom, a gyermekeim a legfontosabbak az életemben. Épp úgy szeretek vacsora közben újságot olvasni, ahogyan

te tetted. Igyekszem helyt állni otthon és a munkahelyemen is; törekszem mindenütt a legjobbra – ahogyan tőled láttam.

Egész életemben büszke leszek rád és szeretni foglak. Egyetlen dolgot nem sikerült megértenem a mai napig: miért kellett elmenned ilyen hamar? Húsz évesen, a felnőtt világ kapujában nem álltam még készen, hogy nélküled boldoguljak az életben. Szükségem lett volna az iránymutatásodra, a tapasztalatodra. Nehezen engedtelek el, s a temetés után, sokáig sírva bújtam a szekrényben vállfán lógó bőrkabátodhoz, aminek jó „apaillata” volt. Szerettem volna, ha megismerheted az unokáidat, hiszen tudom, fantasztikus nagyapjuk lettél volna!

Huszonöt évvel halálod után is vannak néhányan a „faluban”, akik még mindig úgy azonosítanak be engem: „a te apukád volt a tanácselnök, ugye?” Tudom, sokan szerettek Téged. Munkahelyemen emberekkel foglalkozom én is, munkámra hivatásként tekintek. Ma már megértem, annak idején nem volt könnyű dolgod. De jó is lenne, ha láthatnál felnőttként; hivatását szerető, dolgozó nőként és anyaként. Jó lenne, ha büszke lehetnél rám...

Fábián Krisztina

Ég veled, Puffogó!

Amit leírok, négy éves koromban történt. Régebben gyakran játszottam a két utcával arrébb lévő garázsunkban a testvéremmel, Ádámmal. Apa ugyanis a garázsban tartotta a régi kisautóit. Ilyenkor az összes játékot kipakoltuk a kocsink kalaptartójára. Apa egyik alkalommal már régóta szólongatott minket, hogy menjünk már haza, de mi tovább játszottunk. Hirtelen hangos, ijesztő, puffogó hangot hallottunk. Mindhárman nagyon megijedtünk.

- Gyerünk gyorsan haza! Ez a Puffogó sárkány!- kiáltotta apa.

Ádám erre úgy megijedt, hogy fejjel előre beleugrott az autónk nyitott csomagtartójába. Én pedig sürgettem apát:

- Menjünk haza!

Apa tudta ugyan, hogy ez nem sárkányhang volt, hanem egy motor kipufogója, de így legalább szót fogadtunk. Otthon anyával elmesélték, hogy a Puffogó sárkány minden vasárnap este eljön és elviszi azokat a játékokat, amiket nem pakoltunk össze. Ettől kezdve mindig elraktuk a játékokat vasárnap. Egyszer építőkockákból készítettünk egy palotát, ami olyan jól sikerült, hogy nem volt szívünk lerombolni. Sajnos pont vasárnap volt és közeledett az este. Ekkor anyának támadt egy ötlete:

- Takarjuk le Lili plédjével, hogy meg ne lássa a sárkány!

Így is tettünk. Letakartuk a plédemmel és nyugodtan mentünk aludni. Másnap nagyon örültünk, mert épen találtuk a várunkat. De továbbra is féltünk a sárkánytól.

Akkoriban sokszor aludtunk a nagyszüleinknél. A hét utolsó napján este mindig megijedtünk.

- Gyere Ádám, bújjunk az asztal alá, jön a Puffogó! - vezényeltem. Ádám engedelmeskedett, de mamáék csodálkoztak, hogy miért bújjunk el.

Később a testvérem harciasabb lett. Egyszer így szólt anyához lefekvéskor:

- Anya, hozzunk ide fűvet, hogy ha jön a Puffogó, akkor úgy megcsikizzuk az orrát, hogy nagyot tüsszent, felborul, kihal és meghal!

Azóta már rájöttünk, hogy a Puffogó sárkány nem létezik. De azért jó volt hinni benne.

Ég veled, Puffogó!

Fazekas Lili

Életre szóló ajándék

Hajnal van. Forgolódom az ágyban, de nem jön álom a szememre. Beköszöntött a tél, s hallom, a munkába igyekező emberek léptei alatt, csikorog a hó. Ez az első év, amikor hosszú évek után az első telet töltöm itthon szülőfalumban. Sokáig távol éltem.

A sötét szobából látszik Hold, és egy fényes csillag az ablakon át. Szememben gyűlik a könny, talán Apám figyel arról a csillagról.

Gondolataim fényévnyi távolságokban cikáznak, s az érzelmek szárnyán elrepítenek egy olyan világba, ahol csak a szép dolgok őrződnek meg. Azok, amelyek a fájdalmas hétköznapiakban energiát adnak ahhoz, hogy tovább tudjunk lépni, ha már úgy érezzük nincs erőnk.

1974 Karácsonyát írjuk. Tanyán laktunk, a falutól három kilométerre. Anyám örült, hogy téli szünet van, mert a napokban óriási hó esett, így nem kellett az óvodába, iskolába gyalogolnunk. Esteledett, vártuk Apánkat, hogy hazaérjen budapesti munkahelyéről, és hát a Jézuskát, aki meghozza a karácsonyfánkat, és valamit számunkra a fenyőfa alá.

A nagymamák, nagynénik és Anyu mindenféle finomságokat sütöttek az előző napokban a kemencében, és a férfiak disznót is vágtak. Friss hurka, kolbász, töltött káposzta, rántott hal illata szállt a konyhában.

Volt valami különleges, felemelő és magasztos ebben az estében!

Megérkezett Apám, - beszélgettek egymás között Anyámmal, - majd kivitt szánkózni, engem és az öcsémet, s megegyeztek, Anyu szól, ha bejöhethetünk. Az ilyen pillanatok nagyon ritkák voltak, hogy Apámmal kettesben beszélgethettem, - mert mindkét szülőm rengeteget dolgozott, - de mindig sokat jelentett nekem, mert ő egy igen érzékeny, okos, intelligens, rendkívül dolgozó ember volt! Ilyenkor háttérbe szorultak a hibái, gyengeségei. Sok mindenről beszélt és én felnéztem rá, úgy éreztem, hogy sokat tanulok tőle. Még az sem érdekelt, hogy fázik az orrom, vagy az út melletti akácok és bokrok ágairól olykor a nyakamba zúdul a friss, hideg porhó. Néha az öcsém felkiáltott, Apu húzzál még! Én csak ittam Apám szavait, és lelkem belesimult a pillanatok varázsába. Azt hiszem büszke voltam rá! pedig még azt sem tudtam mi az.

Az éber álomból Anyám kiáltása keltett fel. Jöhettek! - szólt. Jó volt belépni a szobába, ahol a cserépkályhában ropogott a tűz, és lágyan simogatott a jó meleg. Fenyőillata szállt és a lélegzetem elállt, mikor megláttam a méternyi magas karácsonyfát! Megjött a Jézuska! - mondtuk szinte egyszerre.

Boldogság és szeretet töltötte be a kis tanyát! Az Öcsém öt éves volt, a Húgom három hónapos, ők hamar elaludtak. Másnap nagyon tetszett nekik a házi készítésű szaloncukrok sztaniolpapírjainak csillogása, és a pergő-forgó fenyődíszek. Mindenki kapott valamit.

Anyám és Apám a ritkaságszámba ment narancs és banán mellé egy súlyos dobozt tett elém, amikor kibontottam szemem és szám tátva maradt! Könyvek voltak...

- Móra Ferenc: Kincskereső kisködmön
- Fekete István: Csí és más elbeszélések
- Molnár Ferenc: Pál utcai fiúk
- Arkagyij P. Gajdar: Timur és csapata
- és egy novelláskötet: Ember születik...

Boldogan sírtam, és sírtak ők is velem az örömtől. Mióta tudtam olvasni faltam a könyveket, bármit, ami a kezembe került. Éjszaka a paplan alatt is zseblámpával, amíg le nem buktam, mert hamar kifogytak mindig az elemek! Alig vártam, hogy fellapozzam az első könyvet és faltam a betűket. Kitűnő tanuló voltam, ezért Apámtól rengeteg könyvet kaptam a későbbiekben is. Ma már visszatekintve, a halálának emléke épp úgy facsar egyet a szívemen, mint amikor - már kilenc éve - meghalt.

A pillanatnyi kis örömök az igazi gyémántok, ezeket kell megragadni! Ezért őrzöm annak a karácsonynak is az emlékét kitörölhetetlenül.

A könyvek már igen kopottak, - negyven éve kaptam őket, kilenc éves voltam, - de az a szellemi és lelki táplálék, amit ezzel együtt átadtak nekem, nem lettek az enyészeté! Mondanivalójuk, és annak a karácsony estének az emléke fényesen, arany színben ragyog, mint az a csillag az égen, amit innen a párnámról figyelek.

„EMBER SZÜLETIK...” nézem a kopott, rongyos borítóját a könyvnek. Magamhoz szorítom, így merítek erőt az elmúlt sok-sok év szép emlékeiből. Kint csikorog a hó, testemen melegség fut át, könnyeim lassan, patakokban csorognak. Igen, ember született, ember lettem!

Fehér Katalin

Az én családom

Fölkel a nap, oly vidáman ébred,
A szellő is körüleng kora reggel mindent.
A fák lombja rügyekben pompázik,
Az udvaron vidám kakaskukorékolás hallik.

A család fölkel, látja e szép tájat,
Mindenki elindul útjára, munkába.
Mama is megérkezik, vigyáz a kicsikre,
A két nagyobbacska is elindul ízibe.

Anya elmegy a munkahelyére dolgozni,
Fehér köpenyében betegeket ápolni.
Figyel minden másodpercben rájuk,
Nehogy sokkal rosszabb legyen állapotuk!

Apa is ott van már a munkahelyen,
Kocsira rakja az árut, aztán indul sebesen.
Mikor odaért a kijelölt helyre,
Lepakolja azt, majd fordul egykettőre.

Estére az egész család hazaér,
Leülünk a vacsorához, apa,anya,a sok testvér.
Mindenki elmeséli örömét s bánatát,
Majd vár bennünket a puhapihe ágy.

Gulácsi Vivien

Kereszt az út szélén

Jártunkban, keltünkben gyakran látunk útmenti kereszteket, főleg a községek szélén. Valamikor gyalog, szekérrel, vagy lóháton indultak útnak az emberek a falujukból hosszabb távolságra. Biztosan megálltak egy fohászra, Isten segítségét kérve, hogy szerencsésen visszaérkezzenek családjukhoz.

A 2011-ben Forró határában felújított keresztet 1894-ben Tőkéczy György és Tóth Mária állíttatta. Ez a kereszt családi kötődést is jelent számomra, hiszen az ükunokájuk vagyok. Őseim Isten dicsőségére állíttatták fel, a faluból keleti irányba vezető út mentén.

Ezt a keresztet nevezhetjük a zarándokok keresztjének is. Régen hagyománnyá vált, hogy a monoki búcsúra indulókat eddig a keresztig kísérték el családtagjaik templomi lobogókkal. Majd hazatérőben is itt várták őket, csatlakoztak a búcsúsokhoz, úgy mentek a templomba hálát adni a kegyelmekért. Útközben, a faluban a következő keresztnél és a két kápolnánál is megálltak imádkozni. Ez a szép hagyomány még az 1960-as években is megvolt. Régebben még Máriapócsra is mentek úgy, hogy Rakamazig gyalog, majd onnan vonattal utaztak tovább.

Mi már elkényelmesedtünk. Sajnos nincs bennünk annyi kitartás, mint elődeinkben volt. Mi, magyarok elfeledjük szép hagyományainkat. Példát vehetnénk a lengyelektől és az erdélyi magyar testvéreinktől.

Őseink többféle gyümölcsfát ültettek a kereszt mellé, gondolva arra, hogy a fa árnyékában megpihen a vándor, és imát mond a kereszt tövében. Nem maradt meg egyik sem, ezért végül egy eperfát ültettek ide. Az is lehetett már vagy 100 éves, mert a vastag törzsének csak a fél oldala és egy ága élt már. Azt ki kellett vágni a felújítás miatt. Ám a Jóisten gondoskodik mindig, mert kicsit messzebb, az út szélén már nő egy kis eperfa a Temető sorosi gyerekek öröme, mert ők szoktak eprészni a kereszt mellett.

2011. nyár elején történt ennek a keresztnek a felújítása, megmaradt az eredeti formája, a régi betűk is. Sajnos, július 5-én a „fémgyűjtők” elérték ezt a keresztet is. Nem tudták elvinni a súlyos, fémből készült feszületet, de csúnyán megrongálták. A Krisztus testnek egyik karját lefűrészelték, azt vitték el. A súlyosabb részt bedobták az útszéli árokba.

Másik Krisztus testet (corpuszt) csináltattunk. A pótlás most nem fémből, hanem műgyanta anyagból készült, amely szép, de mégsem az eredeti. Reméljük, ezt nem rongálják meg.

Néhány gondolat a keresztet állító őseimről, Tőkészki Györgyről, Tóth Máriáról és családjukról.

A nemzet sejtje, legkisebb egysége a család. Ez így igaz, mert a történelem eseményei lecsapódnak egy család történetén belül is.

Őseim 5 gyermeket neveltek fel: 3 lányt, 2 fiút. Az idősebb fiú az I. világháborúban halt hősi halált fiatalon, még nőtlen volt. A 3 lány férjhez ment Forrón. Így ágazott a család Kertész, Jantkó és Konecsni ágra. A fiatalabb fiú, ifjabb Tőkészki György vitte tovább a család nevét. 13 unoka volt a leszármazott, közülük már egy sem él.

A II. világháborúban 1 unoka és 2 unoka férje lett áldozat a családból. Az 1950-es évek megviselték az akkor élő elődeinket. A beadási terhek, pénzbüntetések, zaklatások, megfélemlítések, kényszermunka korát élték meg.

A dédunokák száma 27 volt, de közülük már 7-en meghaltak. Az életben lévő 20 dédunoka életkora 60 és 83 év között van. Mi, ükunokák 44-en voltunk, 4-en fiatalon meghaltak.

A mi nemzedékünk már szétszóródott az országban és a nagyvilágban.

Jelen adatok szerint 46 család lett a Tőkészki család leszármazottaiból. Pontos adatokat nehéz számon tartani, mert néhányan külföldön élnek. Az ükunokák utódai 63-an vannak.

Az összes utód száma: 152.

Amikor az előttünk élőkre, őseinkre emlékezünk, hálával tartozunk nekik életünkért, hitünkért.

A felújított kereszt felszentelésén az egyik ükunoka gyermeke verset mondott:

Emlékezés

Sírjuk már az enyészeté,
de emlékük megmarad.
Őrizzük e kőkereszttel,
nemzedékről nemzedékre.
Összekapcsol egy családdá
Isten szeretetében.

Gulya Istvánné (Konecsni Jolán)

Megálmodni és elindítani valami jót

Ahogy minden embernek múltja, története van, minden növénynek gyökere, úgy a szervezeteknek, egyesületeknek életében is fellelhetőek azok a gondolatok, szándékok és tettek, melyek életre hívták őket. Így van ez a „Mosolyvirág” Debreceni Nagycsaládos Egyesület krónikájában is. Vajon hányan tudják vagy emlékeznek még, hogy honnét indult el ez a kezdeményezés, mik voltak az első lépések? Mikor lett a gondolat megszületése, a mag elvetése, gyökereztetése, ápolása? Én tudom. :-) Mivel íme, a debreceniek nagycsaládos egyesülete hatalmas, gazdag fává nőtt, bimbót, virágot hajtott majd termést hozott, ágain színes madarak fészkelnek, alatta fáradt vándor árnyékot lel, úgy vélem, illő, hogy visszaemlékezésemet papírra vessem.

Egészen 1997 őszéig kell visszatekintenünk, amikor a tóócskerti lakótelep három óvodáját, három általános iskoláját és egy gimnáziumát felkerestem, hogy vezetőjüktől 5-5 nagycsalád címét elkérjem kapcsolatfelvétel céljából. Tervem az volt, hogy meglátogatom a családokat és megosztom velük elképzelésemet, miszerint létrehozhatnánk egy csoportot, mely nagycsaládosokból áll, havonta egyszer találkozik, felnőtt és gyermek programokon vesz részt, megosztva egymással örömeit, bánatait. Több nehézséggel kellett megküzdenem. Egyik intézmény vezetője adatvédelemre hivatkozva nem vállalta a címek kiadását. Miután összegyűjtöttem a szükséges adatokat, útvonalat terveztem, hogy hogyan célszerű végigjárni a családokat. Emlékszem hideg tél volt már ekkor, s hamar sötétedett, fáztam a hatalmas lakótelep útjait járva, volt ahol bizalmatlanok voltak, be sem engedtek, máshol nem működött a kapucsengő... Az is előfordult, hogy bemutatkozásom után hivatkoztam az óvodára ahová gyermeke jár, s azt felelték, hogy nincs is óvadás korú gyermekük. Igazuk lett, hiszen nem írtam az útvonaltervre az oktatási intézmények nevét, s rosszul emlékeztem. Az említett gyermek már általános iskolás volt. Mások azt kérdezték, ha „belépnek” a nagycsaládosok csoportjába, tudom-e az anyagi nehézségeiket könnyíteni, számlájuk egy részét fizetni vagy egyáltalán mi hasznuk lesz belőle. Válaszoltam, hogy nem az anyagiak a célunk, más módon is lehet segítenünk egymásnak. Szerencsére a családok nagy része kedvezően fogadta elképzelésemet, így első összejövetelünket megtartottuk 1997.12.13-án a Forrás Lelki Segítők Egyesületének termeiben, melyeket ingyen rendelkezésünkre bocsátottak.

Közösen végiggondoltuk, hogy milyen témák érdekelnek bennünket, kiknek az előadását hallgatnánk meg szívesen. Programjainkhoz támogatókat kerestünk.

1999-re már olyan nagyra nőttünk, hogy felmerült az igény, hogy csoportból egyesületté váljunk. Ez nagyon fontos döntés volt, több szempontból pozitív változásokkal járt. 2000-ben megvalósult ez a terv és még ebben az évben közhasznúvá vált az egyesület. Az én feladatom az alapozás, elindítás volt, így a stafétabotot átadtam. 2000-től már egy másik történet indult. Pár évig még elnökhelyettesként segítettem az egyesület munkáját, jelenleg is aktív tagja vagyok családommal együtt.

Örülök, hogy részese lehettem ennek a nemes feladatnak, és kívánom, hogy mindenki, aki elolvassa ezt az írást, találja meg azt az álmát, melyet megszeretne valósítani maga és mások örömére, áldására. Tudom, sok idő, munka, fáradtság, de hiszem, hogy ez olyan, mint a magvetés, mely bő gyümölcsöt terem.

Gyarmati Barnáné

Sok mosolyra serkentő történet

Nevelőszülőként nagyon sok mosolyra serkentő történetet, mulatságos, tanulságos életképeket látok-hallok nap, mint nap. Ezekből szeretnék egy csokorra valót megosztani, amivel remélem másoknak is szerzek egy kis vidámságot pár percben.

Az egyik nevelt gyermekem szeptemberben kezdte az első osztályt. Nagy fiam boldogan lépkedett már több hete az iskolába. Minden délután megbeszéltük mi történt vagy mit tanultak. Egyik este nagyon komolyan közölte velem, hogy üljek le, mert kérdezni akar valami fontosat. Mondtam rendben, kérdezz! Gyermekem előbb leült mellém, majd felállt, később hátra tett kézzel járkált a szobában le-fel. Nagyon megijedtem, mert ilyen komolynak még sohasem láttam. Kérdezgettem, hogy csinált valami bajt? Megvert valakit? De, Ő csak rázta a fejét és komoly arccal közölte, hogy nem érti, és nem tudja, hogy kérdezze, meg amit akar. Végül a következőt kérdezte: Anya, létezik olyan hogy valaki anyukának születik, szül, egy gyereket - majd ezután átalakul apukává? Hű, ez aztán a nehéz kérdés. Kiderült, hogy az egyik osztálytársának az „anyukáját” Richárdnak hívják, az apukáját pedig Zsoltnak nevezik. Hogyan magyarázzam meg egy hétévesnek, hogy szeretheti egymást két férfi, sőt ma már élhetnek is együtt, sőt nevelhetnek gyermeket is. Sajnos hirtelen csak annyit tudtam kinyögni, hogy majd kérdezd meg a tanító nénit. Hogy megkérdezte-e nem tudom, mert az óta is kerülöm ezt a témát. Biztosan érdekes arcot vághattam, mert pici kezével megsimogatta az arcomat és azt mondta nem baj anya, ha nem tudod, attól én, még szeretlek!

☺

Öt éves óvodás gyermekem most ismerkedik a vallással. Minden napra jut egy-egy kérdése e témából. Nagyon nehéz elmagyarázni egy ilyen kis legénynek azt, ami nem kézzel fogható, egyértelmű. Egyik délután azt kérte had aludhasson velem, mert ő fél Istentől. Elmagyarázta, hogy az oviban az egyik barátja hisztizett, ezért nagyon megbüntette az az „ember”. Elvitte a legszebb, új autóját. Ekkor már gondoltam, hogy nehéz esténk lesz. Ekkor eszembe jutott az internet adta lehetőség. Képeket, rajzokat, festményeket mutogattam gyermekemnek a bibliából. Rámutattam, hogy milyen kedves szeme van Istennek, milyen barátságos arca van, mennyit segített mindenkinek stb. Megbeszéltük, hogy a hit hogyan segíthet abban, hogy jók legyünk. Az imádkozás Istennel való beszélgetés milyen fontos. Ezután gyermekem elköszönt és boldogan indult aludni. Pár perc után beszédet hallottam a gyerekszobából. Olyan volt mintha valaki mesét olvasott volna fel.

Párbeszédet, kérdő mondatokat, óhajtó mondatok sokaságát hallottam. Tovább fülelve a következőket hallottam: „Nem értem miért nem adod vissza a gépemet? (előző nap vettem el tőle a gyerekszámítógépet, mert az oviban verekedésbe keveredett) Én mondtam neked, hogy jó leszek! Biztos, hogy hallod, amit mondok? Már mindent megtettem. Este még a fogamat is megmostam! Miért kell ilyen sokáig könyörögnöm. Anya azt mondta, hogy Te nagyon aranyos vagy. Hidd el, hogy jó leszek. Na, most már álmos vagyok. Kár hogy nem beszélgetsz velem.” Ezzel az utolsó mondattal elcsendesedett a gyerekszoba. Reggelre csoda történt. A kedvenc számítógép a kispárnán pihent, készen arra, hogy újra tudjon a kis tulajdonosa vele játszani. A reggeli huncut mosolya bearanyozta az egész napomat. Az esti imáról azóta sem esett szó! Hogy mi történt akkor éjszaka, arról mindenki bölcsen hallgat. De az én nagy fiam biztosan gazdagabb lett egy boldog történettel. ☺

Okos, gyönyörű 10-éves nagy fiam színésznek készül. Tudatosan jár szavaló versenyekre, szép sikerekkel. Az idén márciusban megnyerte a Szintér tehetségkutató versenyt, próza kategóriában. Mivel a Pódium Gyermekek Színház tagja, ezért félévente vizsgáznia kell. Februárban az egyik vizsgafeladata az volt, hogy írnia kellett egy sztorit vagy verset egy olyan történetről, ami vele történt az utóbbi időben. Erről semmit nem tudva, boldogan ült be a család a fél osztállyal a vizsgára. Remekül alakult minden, büszkén feszítettem az első sorban. Gyermekelem a színpadon több darabban is brillírozott, amikor egyszer csak jöttek a kis színészpallanták a saját művükkel. Jánosom a színpad szélére állt és a szemembe nézve, kristálytiszt hangon a következőket mondta: „Drága matek kettesem! Úgy nem hiányoztál. De, sajnós megszületté, ezért veled kell beélnem. Haza kell, hogy vigyelek. Nem hiszem, hogy anya örülni fog neked, pedig olyan szép vagy. Kecses vagy és gyönyörű az alakod. Nem is értem anya miért nem kedvel? Sajnos ki kell, hogy javítsalak. Kérlek, felejts el, többé ne is gyere a közelembe. Bocs, búcsúzom: Janó”

Néztem és csak néztem. Ez vicc? Mi van? Már mindenki tapsolt a gyerek meg csak állt és nézett rám a színpadról. Így tudtam meg, hogy Janókámnak becsúszt egy kettes matematikából. Ő a maga módján így akart engem felkészíteni erre a rossz hírre. Az egész osztály tudott erről a meglepetésről az osztályfőnökkel együtt. A nagy meglepetés után hetekig azon nevettünk, hogy a videós milyen szuper filmet készített az értetlenséget tükröző arcomról. Ugye milyen jó néha egy rosszabb jegy?

Hisz elvégre színház az egész világ! ☺

Harangi Istvánné

Az én életem

Amikor én kicsi voltam,
Nagyon-nagyon sokat sírtam.
Anyukám mindig ott volt velem,
Megvigasztalt, s lett jókedvem.

Ahogy nőttem, növegettem,
A bölcsibe bekerültem.
Játszottam ott eleget,
Majd belőlem végül óvódás lett.

Anyu, apu dolgozott,
Így a tesóm hazahozott.
Egyre okosabb lettem,
Így már iskolába mehettem.

Tanítottak mindent nekem,
Ötös lett a feleletem.
Segített a családom,
Ha felnövök meghálálom.

Holczer Timea

Maris néni érzi az élet ritmusát

*„Nem tudhatom, hogy másnak e tájék mit jelent,
nekem szülőházam itt e lángoktól ölelt
kis ország, messzeringó gyerekkorom világa...”*

Radnóti Miklós- Nem tudhatom, részlet

Egy kis bevezető falumról, történelméről,
hogyan látóköred gazdagodjék e- kis település megismerésével.
És, hogy földrajzilag és a dátumokkal kapcsolatban ne legyenek kételyeid.

Fűr (szlovákul Rúbaň, korábban Fyr) község Szlovákiában, a Nyitrai kerületben, az érsekújvári járásban. Már a 8. századtól lakott a területe, azóta nagyon sok mindenben keresztül bandukolt a falu és lakói. A Rákóczi-szabadságharc idején több összecsapás is volt ezen a tájon.

1831-ben kolera, 1855-ben pestis pusztított a környező falvakban, Fürt ki nem hagyva.

26 személyt írtak össze a pusztítás után. Emiatt, a lakosság gyarapítása érdekében szlovákokat telepítettek be. Fűr lakossága megközelítőleg 800 személy. A magyar nyelv és a katolikus vallás a domináns falucskánkban.

Látnivalók, amelyeket ha felénk jársz, ne hagyj ki!

Szent Imre herceg tiszteletére szentelt katolikus templom, 1908-ban épült újjá neoromán stílusban, s magasztosságát a mai napig őrzi

Fűr gazdag szakrális emlékeiben:

út menti fészületek: 1908-ból, 1927-ből

Szűz Mária szobor

Nepomuki Szent János szobor- 19. század

Zichy kastély - neoklasszicista stílusú, hatalmas ősparkkal rendelkezik

Vargha-kúria, Ciglédke

Előszó

Felkerestem falunk időseit, Fűr aggastányja egy néni, több mint 90 éves. De az emlékei már eléggé porosak és megtudtam, hogy nem is szeret idegenekkel beszélni, főleg nem arról, amit átélt.

Ekkor kicsit búslakodtam, de nem adtam fel. Aztán, rátaláltam megfelelő „riportalanyomra” Mariska néni személyében. Mariska néni egyedül él, de

nem magányosan. Mikor ellátogattam hozzá először, a megbeszélrt időpontra haza küldött, mert éppen „Marichuy”-t nézett. Aztán másnap megint mentem, s most már szívélyesebben fogadott s elregélte, hogy miről is szól az a híres neves Marichuy - A szerelem diadala című sorozatfilm. Mariska néni meglehetősen jó memóriával, humorral rendelkezik. Nem csak szemeiből, szavaiból sugárzik a szeretet, de házikója, szobanövényei, szobrocskái is mind arról árulkodnak, hogy még ilyen idősen is nagy harmóniában él önmagával. Nagyon sok Bölcs gondolatot osztott meg velem. Összesen 3-szor látogattam el hozzá. Nem kérdeztem tematikusan, nem voltak előre megírt kérdésem, mivel már első alkalommal láttam Mariska néni, hogy rendkívül közlékeny, közvetlen velem szemben. Beszélgetéseink elég hosszúra sikeredtek, igyekezem mindent pontosan, ha nem is szóról szóra, de a valóságot hűen tükrözően leírni. Tehát...

3 testvére közül Ő a legidősebb. Idén októberben fogja betölteni életének 85-ik évét. Családjával albérletben lakott, mint akkor a Fűriek többsége. Mariska néni édesapja a malomban dolgozott, ahol a gabonát őrlték, Ő hozta családjának onnan a kenyeret. Mariska néni édesapját nem rukkoltatták be, s hadifogságban sem volt. A háborús időszakot otthon tudta tölteni családjával. Édesanyja, mint a többi asszony napi rendszerességgel otthon volt, nevelte Mariska néni és testvéreit.

„Nagyon furcsának vélem, még most is, hogy az asszonyok dolgoznak.”

Elmennek otthonról reggel és nem térnek haza csak este, lehet, hogy többet dolgoznak, mint az uraik...” – nyilatkozta Mariska néni felháborodottan-, „aztán csodálkoznak a nípek’, hogy olyan a fiatalság, amilyen!”

Abban az időben gyermeknek lenni...

„Itt Fűrön nem volt a gyerekek között ellenségeskedés, meg egyéb ilyen gonosz dolgok.” S mikor megkérdeztem Mariska néni, hogy ez hogy lehet, így felelt: „Úgy, hogy mindenki egyformán szegény volt, játszottunk sűstya babákkal, lepkékre, cserebogarakra vadásztunk, kristálycukrot s egy karaj kenyeret csórtunk otthonról, amit bevizeztünk, megszórtuk cukorral s elmajszoltuk a többiekkel.

Mi okunk lett volna irigykedni, mivel kellett volna dicsekedni? Mindenki nagyon boldog volt, sőt nem csak azt osztottuk meg egymással, ami kézzel fogható, hanem azt is, amit csak érezni lehet: a boldogságot, az örömet, a mosolyokat néha a bánatot s a könnyeket is. Akkoriban lelkem nem volt az, ami most. Ez az enyém, ez a tiéd. Köztünk, gyerekek között minden közös volt. A cukros kenyértől kezdve egészen az utolsó korty tejig. Nem csak testvérek között. – Mariska néni ezen mondatai, arra enged következtetni,

hogy a falu gyermekei, a lányok s a fiúk egyaránt, élő, szeretetteljes közösséget alkottak. Azt is megtudtam, hogy egy családban általában 2-3 gyermek volt s, hogy nemcsak a gazdagoknak, a faluban élő grófoknak, de minden családnál voltak háziállatok. Bár ők albérletben laktak, s földjeik sem voltak, Gajdosék háza tájékán is akadtak malacok, tyúkok, libák és kacsák, de Maris

néni elmondása szerint ez az állítás akkoriban minden családra igaz volt.

A leányok viselete, 1950-ben
egy májfa állítási ünnepségen

Az iskolában nagyon szerette azokat a tantárgyakat, ahol kiélhette rajzszeretetét, s megmutathatta szép írását.

Később aztán, az iskola után kézügyességének hála sec perc alatt a falu varró/hímző nőjévé vált.

Mikor már idősebb lett, barátnőivel összekarolkozva, 8-9-en sétáltak a faluban ez volt a vasárnapi program.

Volt egy kocsma, ami már nincs meg, de régebben a suhancok és a leányok helye volt. Sok mulatságot rendeztek ott, általában délután 3-tól este 10-ig tartott a muri.

Maris néni és Gyula bácsi egy ilyen vigadozáson ismerték meg egymást. Házasságukat a szülők ellenezték, mivel Mariska néni és Gyula bácsi is eléggé beteges volt. Szerelmüknek gyümölcse nem lett. Gyula bácsi 5 évig udvarolt, ebből 2 évet katona volt.

Mikor hazajött, eljegyezte Maris nénit és februárban házasságot kötöttek. Mariska néni nem dolgozott. Majorannát, kakukkfűvet és zöldségeket termesztett a kertjében, amit eladott a faluban. Házassága Gyula bácsival 54 évig tartott, mivel a sors rövidebbre szabta Gyula bácsi életét, Maris néni 2 éve özvegy s egyedül él. Lehet, hogy egyedül van napi 24 órát, de hogy szavaival éljek: „A szeretet erősebb, mint a halál, ha igazán szerettél életedben valakit attól még hogy meghalt, szeretetét ugyanúgy tudod tovább érezni, ezért nem vagyok magányos soha.”

Ám, nem csak szórakozni szerettek a fűriek. Nagyon szorgosak voltak, segítettek dohányt fűzni szomszédjaiknak, masináltak s egyebek.

Csoportos dohányfűzés

Masinázás 1951-ben

Mariska néni éppen akkor járta ki a 8. osztályt mikor jöttek a katonák...

A háború közeledte...

- Meg lehetett érezni a háborút itt Fűrön, mikor még messzebb volt?
- Nem lelkem, nem. A Fűriek soha sem voltak érdekeltek semmiben. Rádió, televízió nem volt, honnan tudtuk volna éppen mi fűriek, hogy mi zajlik a nagyvilágba-e'.

A német és az orosz katonákról, a kürti belövésekről aztán egyre többet hallottunk, de azt is csak akkor, amikor már a Dunánál voltak. Mikor már az oroszok Szögyén falujában voltak, a németek pedig itt nálunk a ciglédkében, akkor tudtuk csak, hogy a háború érkezett hozzánk is. Aztán az oroszok annyira nyomták a németeket, hogy azok egészen Pozsonyig szaladtak.

A fűriek jól kijöttek a német a katonákkal, Mariska néni elmondása szerint, művelt, intelligens emberek voltak. Nem bántották a nőket. A gyerekekre nem kiabáltak, s ami a legfontosabb a híres kutacskát, szenthelyet sem rongálták meg.

A háború alatt...

Mariska néni az egyik katonával annyit beszélgetett, hogy megtanult németül és egy kicsit franciául is, amit később aztán fel is használt. Tehát a német katonákat, látva viselkedésüket, be/elfogadták a családok.

Mariska néni így meséli:

„Tudod, mink' ugyebár 5-en voltunk, 2 testvérem is a szüleim. No, oszt amikor gyűttek a németek 4-5-en éjszakára aludnyi, költött nekik hoznyi be színát. Aztot apánk szitterítette a szoba közepin-e. Oda lefeküdtek a katonák. A gyerekek aludhattak a saját ágyukba, de a apámnak és anyámnak bizony átköltött adni a fekvőhelyüköt a németeknek, elig sokszor. Gondój bele lelkem, azoknak vót géppuska meg minden egyib osztand ismeretlenek is vótak, no aluggyá velük egy szobába. Én személylegesen, nagyon fítem elejivé.”

Így belegondolva, egy szobában 10-en aludni... főleg ismeretlenekkel, katonákkal, pisztolyokkal. Egy gyermek lelkén ezek nyomot hagynak. Kiskorom óta arra tanítanak, ne állj szóba idegenekkel! Néha, még visszamosolyogni is félünk a metrón egy nénire/bácsira. Nem még, hogy a házunkat megosztani, más nemzetiségű emberekkel, legyen az ellenség vagy akár barát. A XXI. század embere nem lenne képes ilyen áldozatot/kockázatot vállalni.

Aztán, az oroszok egyre nagyobb hatalomra törnek ezeken a tájakon is...

A szőlőhegy s Szőgyén felől nyomakodott az ellenség. Megtudtam, hogy amikor a fűriek értesültek arról, hogy az oroszok eléggé közel vannak, a szomszédunk pincéjébe bújtak. Maris néni nagymamája volt akkoriban a ház tulajdonosa. Most, Rózsi nénié a ház, az a ház aminek a faluban a háború idején a elég nagy „krumplis pincéje vót” . A falu népe, tehát: az el nem hurcolt férfiak, a leányok, az asszonyok és gyermekik minden, ide bújtak el. Maris néni úgy nyilatkozott, hogy a leghosszabb idő, amit a pincében eltöltöttek, 5 nap volt.

5 nap rettegés egy mély, hatalmas, telitömött pincében... sok-sok félelem és tömérdek aggodalom között, még az óra is visszafele ketyeg: takk-tikk....takk...tikk

A német ekkor eszeveszettül iszkolt (a fűri kastély, Érsekújvár, Pozsony irányába tartottak) a nép pedig, lázasan kereste a megfelelő menedékhelyet: pincékben, raktárokbán. Mindenki félt a rosszhírű ” oroszoktól.

Aztán a pinceajtó... kinyílt... orosz katona állott a pince bejáratában. Nagy géppuska volt kezében, de a hacukája elég rongyos volt. Mindenki rémületbe esett, a nők orcája hirtelen fakóvá vált. Az orosz katona elkezdett ordibálni Mariska nénivel, s mindenkivel, aki a pincében tartózkodott.

Davaj! Davaj! - kurjongatta az orosz, s kivezette a pincéből az rejtőzködőket. Az udvaron 3 külön sorba alította a nőket, a férfiakat és a gyermekeket. Ekkor mindenki megijedt.

„a-gyin” „dva” „tree” „cse-tir-ye” „pjaty” „shest” „szem” „vo-szem” „dgyev-jat” - kalkulálta az embereket a katona. A hadfi azt akarta, hogy mindenki menjen haza és a saját hajlékába tartózkodjon.

Minden egyes családnál, mindegyiknél leltem! Volt egy vagy kettő orosz katona, minden háznál, akik nappal és éjjel is örködtek az udvaron, nehogy a németek vissza találjanak érkezni hozzánk vagy más családokhoz. - közölte Mariska néni.

A német katonák már nem jöttek vissza Fűrre soha többé...

Ezek az élmények 13 évesen Mariska néni lelkét nagyon megsebezték. Főleg a 3 kislánnyal történt eset, aminek ő is könnyűszerrel áldozata lehetett volna, ha édesanyáék kiengedik játszani.

Azt mondja, gyermekként sem értette ez az „egészet”. Még most is azt hangoztatja, hogy már bizony megette a kenyere javát, nem érti miért kellett annyi ártatlan embernek, zsidónak s más Hitler számára nem kívánatos emberi „fajnak” meghalnia. Nem azért nem érti, mert nem tudja, hogy Hitler tiszta ária fajt akart létrehozni, hanem azt, hogy hogy lehet könyörtelenül gyermekeket árvává, feleségeket, asszonyokat özvegygé, katonákat csonkává tenni. Elmondása szerint mai napig imádkozik, azokért a gonosz lelkekért, akik ilyent, vagy ehhez hasonlót tettek/tesznek vagy csak próbálnak tenni az emberiséggel. Riportalanyom arra is kitért, hogy ezzel nemcsak az emberiségsérült meg, de az anyatermészet is óriási sebeket hordoz azóta.

Mikor megkérdeztem, hogy meglátása szerint, kitörhet-e a III. világháború, érdekes választ kaptam, ami morfondírozásba ejtett. Mariska néni hisz abban, hogy amíg ezen a bolygón lesznek gonosz, pénzéhes emberek, számíthatunk háborúra.

A cigléd története

avagy a híres, szent, kis kutacskáról, s a kápolnáról....

Ciglédi búcsúének:

*Cigléd dombos oldalán cseng a kisharang,
És a légben átrepül egy fehér galamb.
A harang hív most ide áldani Máriát,
Az Úr Jézus Krisztusnak drága Szűzanyját.
Áve, Áve, Áve, Mária!*

Mariska néni szavai által most te is megismerheted ciglédkét, a falu büszkeségét s annak történetét.

Olvass figyelmesen, s a kegyhely ismertető tényei eléd tárulnak.

Mariska néni szerint, amiket a mendemondákra alapoz, már a kezdetektől fogva a falu meghatározó pontja volt a hit. A 17. században éltek Fűrön szerzetesek. Barna csuhában jártak-keltek, fából faragtak edénykéket, kanalakat. Ezeknek a barátoknak köszönhető, a ciglédke kápolnájában függő Szűz Máriát és a Kis-Jézust ábrázoló festmények, mivel őrizték a képet a török

megszállás ideje alatt. A szent kút eredete ismeretlen, azt sem tudni mikor fakadt föl a forrás. De arról, hogy bukkantak rá vannak legendák. Egy fiatal legény lóháton érkezett a faluba, s szemet szűrt neki egy fehér káprázatos galamb. Ez a tubi szédítően szép kismadár volt s közvetlenül a legény előtt repdesett, aztán az ifjú elkezdte követni a madárkát. Ez a csodás gerlice egészen a halastón túl vezette a legényt, majd leszállott a földre. A fiú lepattant lováról, s ahogy széjjelnézett a talajon megpillantotta a földől bugyogó forrást.

A madárka elröppent, s eltűnt a mennyboltozaton. Az ifjú a megrendítő felfedezést szétkürtölte. A víz csak bugyogott megállás nélkül... Voltak, akik Mária jelenésekről is beszámoltak, mindezen által hitetlenek is voltak, akiknek szemet szűrt a sok szemlélődő és abszurdnak tartották az egész dolgot.

1920 táján egy zsidó földbirtokos trágyával betemette a forrást és körzetét, mert úgy vélte ingoványos lesz miatta a földje és nem lesz alkalmazható jószágaink, mint legelő. Másnap azonban a betemetett forrásvíz felemelte és félretolta a trágyahalmot. Többé már a földesúr sem acsarkodott a szent kút ellen.

„Ezt a vizet mindenki ingyen ihatja, bár illő és kellő tisztelettel, áhítattal. Különben hiába, mert csak egyszerűen szomjúságoltó talajvíz marad. Az isteni kegyelem mindig ingyenes.” -, hogy Mariska néni szavait idézzem.

Maris néni, mint országjáró

Mariska néni több nyelvet is elsajátított a háborús idők alatt. Maris néni tud(ott): magyarul, szlovákul, csehül, franciául az alapokat, németül és oroszul régebben kifogástalanul kommunikált, de mivel utazásain kívül ezen nyelvek többségét nem használta, s a korral is jár, fejből kiszálltak ezek a nyelvek, kivéve a szlovákot és magyart.

Zárszó

Maris néni életútját sok rossz dolog is árnyékolta, amit itt nem írtam le. Minden rossz dolog ellenére vidám mosolya, fittsége, szeretetteli szempárja példaként szolgálhat mai világunkban.

Maris néni még 85 évesen is érzi az élet ritmusát

Végtelenül hálás vagyok közvetlenségért. Megrendítő módon, néha elsírta magát, főleg amikor a háborúról esett szó. Friss emlékei nélkül nem tudtam volna ezeket a történeteket falucskámról megismerni, a gondolatokat a szeretetről és az Istenbe vetett hitről leírni és továbbadni. Maris néni sok olyan bölcs eszmét osztott meg velem, mely életem végéig el fog kísérni utamon. Sok ilyen gondolatot nem is írtam le, nem tudom megfogalmazni, csak megérteni lehet, például egy: hogy az életben jönnek-mennek az emberek.

Egy ember van, csak akivel örökké együtt élsz: önmagad. Ezért kell jóban lenned magaddal, s már értem, hogy miért nem érez Mariska néni 2 év egyedüllét után sem magányt. Vagy, hogy a szeretet az egyetlen dolog, amiből minél többet adsz, annál több marad meg neked.

Végül egy verssel szeretném zárni a munkámat, amit „riportalanyom” osztott meg velem:

*„Lassan folyik életem patakja,
a kilátszó köveket vizem faragja.
A dús folyam már csordogál csupán,
Életem óráján gurulnak az órák.
Már régmúltba réved tekintetem,
Régi csókok ízére emlékezem.
Remények s vágyak szunnyadnak bennem,
A tiszta szerelem képei elvesznek.
Szerető szívek még összeölelkeznek!
Áldott a feledés, eltakar mindent!
Béke és nyugalom, melyre vágyik lelkem.”*

(A vers íróját, és sajnos címét sem tudom, egy papírra volt leírva, Maris néni fényképalbumában).

Hrabovszky Tünde

Hit, Remény, Szeretet

Nem is tudnánk más címet adni a mi életmesénknek, élettörténetünknek. Az életünk ugyanúgy kezdődött szerintünk, mint minden fiatalnak, tudtuk, hogy nagyon szeretjük egymást és össze akarjuk kötni az életünket. Házasságkötésünk 1990-ben történt, Isten akaratából. Mindketten olyan házastársért imádkoztunk, aki megértő, szerető és mindenben segíti a másik félt.

Nem volt könnyű kezdet, mivel különböző felekezethez tartoztunk. Én görög katolikusként, férjem reformátusként házasodtunk össze. Nem engedtünk azoknak a befolyásolásoknak, amelyek azt sugallták, hogy ez nem helyes. Két különböző felekezetből összeházasodandó, soha nem fogja megérteni a másikat - mondták.

Mindketten vallásos családból származunk. Igaz, én nem annyira gyakoroltam a hitemet, nem erőltették szüleim a templomba járást. Nem meséltek gyerekként szerintem eleget Isten valóságáról. A férjem családja komolyan hitben járó család volt, anyósom már fiatal lányként elfogadta az Urat, az ő megváltójaként. Ezért is sokat gondolkodtam azon, hogy nem fogok beilleni a családjukba. Igyekeztem mindent megtenni, hogy tudják, én is hitben és szeretetben nőttem fel.

Soha nem tartoztunk az előkelők rétegébe, de büszke voltam arra, hogy jó nevelést kaptam a szüleimtől, s ezt a biztos szeretetet adhatom majd tovább a születendő gyermekeinknek.

1990-ben házasságot kötöttünk szerelemből. Egy életre kötöttünk házasságot, ami számunkra egy különleges érzés volt. Mindketten a család

híve voltunk. Vártuk, hogy Apa, Anya lehessünk, és azt, hogy gyermeket nevelhessünk.

Bemutatom hogyan bővült kis családunk egy focicsapatnyi gyerekkel.

Nem is kellett sokat várnunk Isten áldására. Első gyermekünk 1991 nyarán megérkezett. Nagyon nagy boldogság töltötte el a szívünket. Olyan csodálatos gyermekkel áldott meg az Úr, hogy nem is képzelhattunk volna el jobbat. A megtestesült nyugalom volt. Mint egy igazi kis angyal, gyönyörűen fejlődött. Minket sem kerülhetett el az Úr próbára tétele. Tíz hónapos volt kisfiúnk, Attila, amikor még csak próbálgatta hogyan kell lábacskaít használni. Ekkor következett be az, amire soha nem is gondoltunk volna, kezünket elengedve a földre esett és fejcskáját beütötte a földre. Ennek következményei is lettek. Agyrázkódást kapott a mi kis tündérünk. Istennek hála nem volt veszélyes. Mi, fiatal szülőként a legrosszabbra számítottunk. A türelmünk, Istenbe vetett hitünk átsegített bennünket ezen a fájdalomon. Lehet nem is volt olyan nagy a veszély, csak az volt bennünk, hogy mindenképp segítenünk kell neki. Ettől fogva dupla odafigyelést szántunk minden csetlés- botlásának. Mindig magabiztos baba volt, korán kezdett érdeklődni a mesekönyvek és az építőkockák iránt, ami a jövőben megalapozta az életét.

Úgy gondoltuk, nem lehet egy gyereként úgy felnőni, hogy ne legyen igazi gyerekzsivaj a lakásban. Jó lenne, ha lenne egy testvére a mi kis drágaságunknak. Nem is kellett sokat várnunk. 1994-ben megszületett második gyermekünk, Henrietta. Igazi beteljesülés, egy kisfiú és egy kislány. Érdekes volt kislányunk születése. Soha nem gondoltam volna olyat, hogy kicserélik két anya gyermekét. Minden anya érzi, hogy a saját gyermekét tartja-e a karjaiban - én is így voltam ezzel, amikor először karjaimba vettem az én hercegnőmet. Azonban ott volt egy nagy De. Ketten voltunk azok, akik aznap szültünk. Én és egy „kisebbségi” anyuka. Mikor megláttam a habfehér gyermekét és összehasonlítottam az én csoki barna babámmal, akkor kételyeim támadtak. Istennek hála nem sokáig, csak addig, míg be nem hozták nekem is az első evésre. Az első pillantás anya és lánya között, egy életre megmarad. Soha nem lehet elfelejteni, azt a bájos mosolyt, amelyet egy újszülött arcán lehet látni. Meghatározható lehet egy életen keresztül.

Az első találkozás a családdal nagyon fontos. Az én férjem egy csodálatos férj és még annál is csodálatosabb édesapa. Szívesen átvenne minden olyan terhet, amit én vagy a gyermekeink hordanak. Ennél jobb férjet nem is álmodhattam volna magamnak. A mi közös életünk forgatókönyve már rég meg volt írva Istennél.

Nem sokat váratott magára harmadik gyermekünk, Dániel. Nem volt a tervek között, tudtuk, hogy Isten ajándéka, aki megengedte, hogy nagycsaládként éljük le az életünket. A két nagyobb testvér alig várta, hogy

megszülessen a kistestvérük. Megtettek mindent annak érdekében, hogy kisöccsüknek boldog gyerekkora legyen. Mindig számíthattunk a gyermekeinkre. Szófogadóak és illemtudóak voltak. Nagyon jó volt így megtapasztalni a szeretetet, ebben a csodálatos felállásban. Ettől többet nem is kérhettem volna Istentől. Igazán boldogak voltunk, tudtuk, Isten ad elég erőt felnevelni gyermekeinket.

Sokszor megfogalmazódott bennem, hány olyan ártatlan gyermek él a földön, akiknek nem jut elég szeretet. Mi mindent meg szerettünk volna adni gyermekeinknek az egészséges fejlődéshez. Annyira könnyű volt gyermekeink nevelése, egy ilyen csodálatos férjjel és Isten tápláló erejével.

Mikor már minden tökéletesnek látszott, akkor jött egy felkérés, ugyanis először csak egy hirdetés a Református gyülekezetben. A hirdetésben az állt, hogy egy gyermeknek nyugodt, szeretető családra lenne szüksége. A hír a férjem keresztanyja által jutott el hozzánk. Nem is gondolkodtam sokáig a döntésen. Meglepődve nézett rám a szomszédasszonyom, hogy nem is akarom megbeszélni a férjemmel. Én tudtam, hogy ő is ezt szeretné. Mi ismerjük egymás gondolatait, óhajait, biztos voltam benne, hogy ő is így cselekedett volna. Rögtön hívtuk a lelkészt és kértük, ha még szükség van a gyermek elhelyezésére, akkor mi készen állunk a befogadására.

Hosszú idő telt el, míg egy napon kaptunk egy telefonhívást, hogy szeretnének velünk megismerkedni. Mi már el is feledkeztünk róla. Gondoltuk, voltak más jelentkezők is. Így is volt, többen jelentkeztek, mindenkihez elmentek és beszélgettek a családdal. Nálunk is ez történt. A tűz újból kezdett a szívemben-szívünkben fellángolni. Nem tudtuk mit takar a beszélgetés. Eltelt egy hét, mikor felhívtak és megkérdezték, hogy elvállalnánk-e egy gyereknek a befogadását. Mi rögtön igennel válaszoltunk, azonban nem tudtuk mi lesz a feladatunk. Nem érdekelt, csak azt tudtuk, Isten elkészítette számunkra, azt, amire mindig is vágytunk.

Az első lépés az volt, hogy megismerkedtünk a gyermekkel, akit magunkhoz vettünk. Bementünk a Járási Gyermekkórházba, az a látvány, ami ott fogadott, mind magáért beszélt, azok az ártatlan gyermekek, akik könnyes szemekkel néztek ránk, szinte az arcukra volt írva hogy „Ne hagyj itt engem”, soha nem felejttem el ezeket az arcokat. A szoba sarkába egyedül, egy kis ágyikóba egy gyönyörű gyermek, aki nagyon sok nehézségen volt túl. Nem tudott felállni az ágyacskájában, csak üldögélt, himbálta kis testét előre és hátra. Fürtökbe lógott a fekete hajacskája és sötét barna bőre elárulta, hogy ez a gyermek nem magyar származású. A nemzetisége miatt, a kórházban a nővérektől nem a legjobb ápolást kapta. Meg is jegyezték, mikor megtudták, hogy be akarjuk fogadni a családba, jó döntést hoztunk. Mivel kissebbségi származású, de betegsége egy egész életére ágyhoz fogja kötni. Nem is

hallottuk ezeket a mondatokat, a mi szívünkben el volt döntve, hogy igen ezt akarjuk. Alig vártuk, hogy haza vihessük ezt a gyermeket. Mikor látták rajtunk, hogy nem rettentünk el a feladattól, közölték velünk a terveiket.

Elsősorban azt, hogy azt szeretnék, hogy átköltözzünk egy másik lakásba. Mert úgy gondolták, képesek vagyunk több nehéz helyzetben lévő gyermekben segíteni. Nekünk nagyon tetszett az ötlet!

Nem sok idő elteltével ugyanabban a városban, ahol élünk Beregszászon, vásároltak egy lakást, ahová átköltöztünk, és vártuk a gyermekek érkezését. Nagyon sok tennivaló volt a háztáj körül, az volt a szerencsénk, hogy a férjem mindenhez értett. Nem tudok olyan dolgot mondani, amihez nem.

Mindketten otthagytuk az állami munkahelyünket. Férjem esztergályosként, én pedig tekeréslőként dolgoztunk egy helyi vállalatnál.

Mindig éreztem, nem ketten vállaltuk ezt a nemes feladatot, volt egy harmadik személy, Istennel kötöttünk szerződést egy életre. Életünket Isten kezébe helyeztük.

1997-tavaszaán átköltöztünk új lakásunkba, amit nagyon hamar megszerettem, nagyon sokat dolgoztunk, újítottunk, hogy lakhatóvá tegyük. Egy hónap eltelt, míg mindent felfrissítettünk és megnyithattuk a gyermekotthon kapuját az elhagyatott gyermekek számára.

Az első feladatunk az volt, hogy meglátogassuk azt a kisfiút, aki arra várt, hogy magunkhoz vegyük, ő volt István. Sajnos az a hír fogadott minket, nem tudjuk elhozni, mert elkapott egy súlyos fertőzést és nem engedik el, míg meg nem gyógyul. Egy kicsit csalódottak voltunk. Mikor a főorvos látta rajtunk, hogy elszántak vagyunk, szólt, hogy van egy kislány, akit elhoz, ha szeretnénk. Persze, hogy akartuk, és bízunk a tudásukban, hogy István hamar meg fog gyógyulni és mihamarabb haza hozhatjuk.

Elmentünk megnézni azt a kislányt, akit mondtak, hogy magunkhoz vehetünk. Mikor megláttuk, a szívünk összeszorult. A drága pici lánynak az arca terítve volt egy fura állagú sebbel és ugyanilyen volt a feje tetején is. Egy kis repedésnél már vér is kicsordult a sebből, szörnyű látvány volt. Közölték velünk, hogy a szívűtűtre van előjegyezve, mert születési rendellenességgel született a gyermek. Még ekkor sem ijedtünk meg, tudtuk és éreztük, hogy azt kell tennünk, amit a szívűnk diktál.

Hazahoztuk az első gyermeket, ő volt Fruzsina. Míg István gyógyult, Fruzsina beilleszkedett a családba. Egyidűs volt legkisebb vűrszerinti gyermekűnkkel, Dániellel. Nagy barátság született kettűjuk között. A kis tűrűkeny alkatára nagyon kellett vigyázunk. Vártuk a megfelelő pillanatot, mikor vihetűjuk megműteni piciny kis szívűcskűjét.

Mikor meglett a megfelelő összeg a műtétre, elindultunk, otthon hagyva saját gyermekeimet, egyedül édesapjukra, tudtam, hogy biztonságban lesznek, de mégis izgultam egy kicsit. Még soha nem voltam távol tőlük. Elindultunk egy hosszú útra, aminek nem tudtuk, hogy lesz vége. Érdekes volt, egy másik kislánnyal utaztunk, akit ugyanúgy szív műtétre hoztak. Könnyebb volt az utazásunk, mert legalább tudtuk egymást vigasztalni. Megérkeztünk Ukrajna fővárosába, Kijevbe, ahol már sürgősségi mentő várt minket. Hivatalos orvosi vizsgálattal érkeztünk, azonban a kórház számára nem felelt meg, így újból minden vizsgálatot végig kellett járnunk. Megint átélni azt a félelmet, hogy milyen lesz egy felébredés az altatás után... Nagyon hamar megcsináltak mindent, csak a szülők számára volt végtelen hosszú és félelmetes. Féltünk az eredménytől.

Először engem hivatott be az orvos, remegő lábakkal léptem a szobájába. Közölte, nyugodjak meg. Hogy is lehet ilyet kérni, nem értettem. Soha nem fogom elfelejteni a tekintetét, mikor közölte velem: „Kedves anyuka, a gyermekét nem fogjuk megműteni!” Abban a pillanatban minden lepörgött előttem, természetesen „csak rossz”, nem is tudom miért ilyen az emberi természet. Rögtön kérdeztem, mi az oka, hogy nem. Annyira nagy baj lenne, hogy nem bírná ki - kérdeztem. Még egyszer megkért, hogy nyugodjak meg, és figyeljek jól.

A gyermeknek nincs komoly szívrendellenessége, vannak szív körüli gyulladásai, de az egy kis odafigyeléssel hamar meggyógyítható. Nem lehet elmondani mit éreztem, hálát adtam Istennek abban a pillanatban. Kisebb hallgatás után, jött egy újabb aggodalomra okot adó mondat. Közölte a professzor, ha engedélyezem, szeretne pár vizsgálatot elvégezni, mert olyan dolgokat vett észre a kivizsgálások során, ami figyelemre méltó. Persze, hogy igent mondtam. Mindent megengedek, csak nyugodtan készítsék elő a következő vizsgálatra. Át kellett mennünk egy másik kórházba, de mindent az orvos rendezett el nekünk. Mikor kiléptem az orvos szobájából nem jutottam szóhoz. Hiába kérdezek tőlem bármit, nem tudtam szólni semmit. Kérdezték tőlem, mi a baj, nem jött ki a szó a számon. Rögtön a szobámba siettem és vártam, hogy az én drága Fruzsínám felébredjen. Összepakoltunk és siettünk át a másik kórházba. Ott is azonnal nekiláttak a vizsgálatoknak. Itt viszont már szembe kellett néznem a szörnyű valósággal. A doktor úr bebizonyosodott a kételyei felől. A gyermek komoly vese rendellenességgel él. Az egyik veséje elhalt, a másik pedig súlyos betegségbe van. Mikor behívatott a doktor magához, már láttam, nem olyan a tekintete, mint az első vizsgálatnál. Lesütötte szemét és közölte, sajnos bebizonyosodott, amitől nagyon félt. Közölte a diagnózist, nem tudtam fiatal anyukaként, mi lesz most. Istent kértem mutassa meg nekem a helyes döntést. A doktor nagyon kedvesen tájékoztatott a lehetőségekről. Feliratkoztunk sorba donorért, és addig

türelmesen várunk, és a kiírt kezeléseket betartjuk. Valahogy megnyugodtam. Nyugalom lett a szívemben, még az sem rendített meg, mikor feliratkoztunk a donorváró listára 1047-nek, 1997 szeptemberében. Visszamentünk a másik kórházba, ahonnan elindultunk. A másik kislány, aki velünk érkezett, már túl volt a kivizsgáláson, az édesanyját sírva találtam a szoba előtti széken. Nem tudott szólni, kérdeztem mi történt, mondta, hogy hazaküldte a professzor, hogy szedjék össze a műtetre a pénzt. Szörnyű volt látni a tehetetlenséget a szemében, tudtam, hogy nem tudja megszerezni ezt a pénzösszeget ilyen rövid idő alatt. Mivel Fruzsínának meg volt a műtétére a pénze és indulás előtt megbeszéltük, ha nekünk nem kellene, nem lesz rá szükségünk, felajánljuk ezt az összeget más gyermek megmentésére. Amikor átvittem és átadtam a pénzösszeget, egy pillanatra megállt az idő, én az örömtől sírtam, a másik anyuka a boldogságtól, csak összeborultunk és szavakat keresve köszöntük meg Istennek a csodálatos munkáját.

Mire hazaérkeztünk a hosszú utazásról, megkaptuk a hírt, hogy Istvánt is magunkhoz vehetjük. Egyszerre hirtelen öt gyermekünk lett. Nagy izgalommal készülődtünk István érkezésére. Egy kicsit megijedtünk, mikor közölték velünk betegségét és annak velejáróit. István nyitott hátgerinccel született, „Spina bifida” betegséggel. Ebből kifolyólag indult el az egész gyermekotthon létrehozása, beteg gyermekek megsegítésére. Leültünk a főorvossal megbeszélni, mi lesz a gyermek jövőben való gondozása. Közölték velünk, hogy készüljünk fel a legrosszabbra, nem fog megtanulni járni, sem egyedül étkezni és a tisztálkodást sem fogja tudni egyedül elvégezni. Egy pillanatra átfutott az agyunkban, mit fogunk kezdeni vele. A nővérké is megkérdezték, hogy jól meggondoltuk ennek a gyereknek a befogadását. Igent mondunk. Nagyon féltünk, az első napok nehezen teltek el, nem voltunk benne elég biztosak, Isten ezt akarja-e, hogy ennyire súlyosan sérült gyermeket neveljünk.

Teltek a napok és észre sem vettük, hogy fel sem vesszük azokat a nehézségeket, amikkel szembesítettek, nem éreztük azt, hogy fogyatékkal rendelkező gyermeket neveltünk. Közben gyermekeink nagy szeretettel fogadtak minden gyermeket, akik hozzánk érkeztek. Nagyon sok időt töltöttünk azzal, hogy megtanítsuk Istvánt az evésre, csúszásra, mászásra, aztán pedig járkálásra. Naponta több órát töltöttünk ezekkel a dolgokkal. Türelemmel minden taktikát bevetettünk, hogy meg tanuljon tipegni.

Hamarosan eljött az-az idő, mikor el kellett mennünk azzal az orvossal konzultálni. aki a műtétet végezte. Szerette volna látni művének eredményét. Tudatában volt azzal, hogy ez a gyermek halálra volt ítéelve, tudta, hogy tanítványai tanulmányozták ennek a gyermeknek a betegségét. Nem segítség volt a szándék, hanem egy tanulmánynak volt az eredménye. Elmentünk a nagy kitűzött vizsgálatra, ekkorára már István olyan ügyes volt, hogy egy

tizenhárom lépcsőfokot egyedül is meg tudott tenni. Büszkéek voltunk rá, hogy ennyire ügyes. A professzor a szobájából kilépve azzal szembesült, milyen ügyesen lépdél István felfelé a lépcsőfokokon. Tátott szájjal bámulta a csodát, nem hitt a szemének, gyorsan kihívta kollégáit és mesélni kezdte, hogy ennek a gyermeknek több idegszálát deréktól lefelé elvágtak. A műtét Isten akaratából jól sikerült, mert a mi Istvánunk önállósította magát, ami azt jelenti mindent megtanult egyedül csinálni, nagyon sok örömünk volt abban, hogy pozitívan láttuk a fejlődést az életében. István az idén töltötte be a huszadik életévét.

Úgy gondoltuk, nem kellene sokáig várakoznunk a babák befogadásával, ha van lehetőség, akkor minél hamarabb kell hoznunk a következő gyereket. Nem is kellett sokat várnunk, felhívtak a járási kórházból, hogy van egy gyerek, akit el lehetne hozni magunkhoz, de valahogy minden zűrös volt körülette. Annyit tudtam mikor megláttam ezt a gyereket, nekem kell, nem gondoltam, hogy valami komoly betegsége lehet. Nagyon csodálatos baba volt, elvarázsolt a gyönyörű szemeivel. Az első lépések nagyon nehezen indultak, de mégis sikerült magunkhoz venni a kis Márkot. Utólag kiderült, nem lesz könnyű az életünk, mivel ez a gyermek is súlyos betegséggel kezdi az életét. Epilepsziás volt a gyermek, ami nehéz nyolc hónapot hagyott maga után. Nyugalmi állapotában jött legtöbbször rá a roham, soha nem tudtunk nyugodtan aludni, mindig a tekintettünk az ő kis ágyacskáján volt. Isten itt is megmutatta csodálatos hatalmát, nyolc hónap után egyik napról a másikra megszűntek a fájdalmak, a rettegések a nehézségek. Isten csodát tett újból a családukbán. Mindennap éreztük oltalmazó szeretetét.

Boldogan éltünk, nem is gondoltuk, hogy az ilyen nagycsalád mennyi boldogságot tud adni az embernek. Nagy élmény volt minden napunk, voltak keserőségek, boldogság, ami kellett, hogy megtapasztaljuk milyen az igazi élet. Soha nem panaszkodtunk, mert tudtuk nem vagyunk egyedül, ezek a dolgok nem következhetek volna be, ha csak mi, emberek szerettük volna. Nem mi voltunk a főszereplők, mi csak eszköz voltunk Isten tervébe.

Így már hat gyerekünk volt, nem volt csendes a családukb, mindenki mindent egyszerre szeretett volna. Nem is tudom, hogy tudtunk megbirkózni fiatal szülőként hirtelen ilyen nagy gyermekáldással. Isten és férjem nélkül ez soha nem lett volna működőképes.

Nemsokára megint belátogattunk városi kórházba, ahol igazán gyakran láttak bennünket, figyelemmel kísértük az otthagytott gyermekek életét. A szívünk nyitott volt a befogadásra. Nagyon nagy öröm volt a szívemben, mikor szóltak, hogy van egy gyerek, aki alig öt hónapos és elvihető, mert a szülei elhagyták Kárpátalját és úgy gondolják, jobb helye lenne a gyermeknek nálunk. Ebben az időben voltunk egy olyan dilemmában a kislányunkkal,

hogy nagyon szeretett volna ajándékba egy babát, akit etethetne, pelenkázhatna, s nekünk ez nagyon elérhetetlen áron volt. Soha nem tudtunk volna annyi pénzt kiadni, hogy örömet szerezhessünk neki. Amikor biztosak voltunk benne, hogy elhozható a gyermek, tudtuk, hogy egyszerre két embernek szerzünk örömet. A kislányunknak, mert lesz egy igazi síró babája, akivel nagyon sokat játszhat majd együtt és a kis gyerekek, mivel egy szerető, nagy, családba kerül be, ahol mindenki nagyon fogja szeretni. Nem is sokat gondolkodtunk, rendeztük a hivatalos papírokat és elhoztuk. Minden gyermek családukba kerülése áldás volt. Persze ez a gyermek, is mint mindannyian, akik hozzánk kerültek valamilyen hátránnyal indultak az életbe, mindent megtettünk annak érdekében, hogy bepótoljuk a hiányosságokat. Nagyon sokat imádkoztunk gyermekeink boldogságáért és a szép gyermekkorukért. Amikor ilyen szépen gyarapodott a családuk feltettük az a kérdést, hogy családi típusú gyermekotthon működése is lehetne, ha mi is jónak látjuk és akkor még három gyermeket befogadhatunk a családba. Nekünk sem kellett hosszan gondolkodni, persze hogy szeretnénk volna, mindig az volt az álomom gyerekorom óta, hogy gyerekekkel foglalkozzak. Persze, hogy igent mondtunk.

Türelmesen vártuk, ki lesz a következő gyermekünk. Egyik vezetőnk felhívott, hogy van egy kislány, akit elvettek az édesanyjától, mert rossz körülmények között nevelte, sokat az utcán koldult. Elmentünk megnézni az intézményben, ahová bevitték, átmeneti otthonba. Szörnyű látvány fogadott bennünket, a gyermek kabátban, sapkában ült egy szobában a televízió előtt. Kopaszra nyírt fejcskője elrémisztő látvány nyújtott, ártatlan szemekkel nézet felénk, az arcára volt írva vigyetek innen gyorsan. Nem tudom sokszor azt gondoltam, nekem nem jó ilyeneket látni, mert én minden gyermeket haza akarok hozni. Itt is igent mondtam. Nagyon nehéz körülmények között élhette addigi életét, hosszú időbe telt, míg megszokta, hogy nem kell a párnája alá hordania az élelmet, nem kell eldugni, mert ami itt van azt mindent meg lehet enni, nem veszi el senki tőle. Nagyon sokat gondolhatott a szüleire, ő volt az egyetlen gyermekünk, aki szeretett volna találkozni az édesanyjával. Mi megadtuk neki a lehetőséget, hogy találkozhasson velük, megszerveztük neki, tudtam, ha tiltani fogom annál erősebb lesz a vágy benne. Háromszor látogattuk meg az édesanyját, mikor az utolsónál azt mondta a mi kislányunk, hogy többet soha nem szeretne találkozni a vérszerinti édesanyjával. Mi tiszteletben tartjuk a döntését, mindig meséltünk a szüleikről, azt szeretnénk volna elérni, hogy ne rossz gondolataik legyenek a vérszerinti szüleik iránt, mert nem tudhatjuk, miért kellett ilyen döntéseket meghozniuk, mi nem ítélkezhetünk emberek felett.

Nagyon szépen teltek a napjaink, nem is kérhettem volna szebb életet magunknak. Megvoltak a nehézségek is persze, de egy ilyen férjjel, mint az enyém könnyű volt minden teher. Tudtunk egymásra támaszkodni, ha én gyengültem, ő volt a támaszom, erőt adó energiám, de ez ugyanígy volt fordítottn is.

Nagyon szerencsések voltunk, hogy gyermekeink úgy nevelkedhettek, hogy megtapasztalhatták, a nagyszülő szeretetét is. Édesanyám velünk élt, édesapám halála után. Ő is segítségre szorult, mivel többszöri agyvérzés után fél oldalára lebénult. A gyerekek gyógyírként voltak mellette. Gyerekeink megtapasztalták nagyszülői szeretetét, de viszont édesanyám is nagyon sok erőt merített gyermekeink szeretetéből. Mindenki számára gyógyír volt. Hosszú 17 évig éltünk így együtt. Hálát adok Istennek, hogy ezt megtapasztalhattuk.

Még mindig nem volt meg a családi létszám, ezért úgy gondoltuk, elmegyünk az intézetbe, ahol nagyon sok gyermek vár arra, hogy családba kerülhessen. Érkezésünkkel elmondták, hogy nem sok gyermeknek van készen a papírja, de szívesen megmutatják a lehetőségeket. Soha nem gondoltam azt, hogy választani szeretnék, ki jöhet, ki nem. Akit a szívem diktált behozták a gyerekek adataival rendelkező mappát. Közölték ebből van lehetőség választani. Az első fellapozáskor, egy különleges gyermekarc nézet vissza rám. Réz vörös haj, különleges tekintet, rögtön mondtam, ő az, aki kell nekünk. Nem is volt baj, intézkedtek rögtön, és hamarosan haza is hozhattuk.

Mi úgy éreztük, minden gyermekünknek meg kell ismerkednünk a vérszerinti szüleivel, mert ha felteszik a gyerekeink azt a kérdést, hogy „miért” vagy szeretnénk megismerni őket, akkor ne legyünk tehetetlenek. Tudjunk mit válaszolni. Bennem is ott motoszkált, miért hoznak ilyen döntéseket a szülők, mi vezeti őket akkor erre az elhatározásra.

Így volt ez a mi kis Fanninkkal is. Fogtunk két különböző fotót, és kocsiba ültünk, és meglátogattuk az édesanyját. Megérkezésünkkel nem volt otthon az anyuka, vártunk rá. Mikor megérkezett, zavart volt a tekintete, nem tudta mit akarunk tőle. Megmutattuk neki a két fotót és közöltük vele, a kislánya nálunk van. Erre rögtön az volt a kérdése, hogy „Mindkét gyerek önöknél van?”, kicsit meglepődve álltunk a kérdés előtt. Mondta, hogy több gyermeke van, de a kislánynak van egy egyetűjű iker testvére, nagyon megörült, hogy egy helyen vannak mindketten. Mi közöltük vele, sajnos nálunk csak egy kislány van. Mi is elgondolkodtunk ezen a helyzeten. Sajnos semmit nem tehettünk érdekébe, hogy felkutathassuk. Ez a gyermek a mi kis Fannink egy két lábon járó őszinteség, ami a szívében az a száján. Családunk móka mestere, sokszor megnevetteti az egész családot.

Tervek szerint még mindig nem volt meg a család típusú gyermekotthon létszáma, közölték velünk, még szükség van egy gyermekre, hogy kiteljesedjen a család. Persze ez nálunk nem volt akadály, azonnali indulással kérvényeztük, hogy szeretnénk megnézni melyik gyermekek azok, akit elhozhatnánk a családba. Nem is volt olyan könnyű, mivel a gyerekek, akik egészségesek voltak himlőjárványban voltak, ezért nem látogathattuk meg őket, de szólt a nővérke, hogy egy szobába benézhetünk, ezek a gyerekek is szeretetre vágnak, de sajnos halmozottan sérültek. Vettük a bátorságot és benéztünk ebbe a szobába. A sötét szoba sarkába volt egy kiságy, abba feküdt mozdulatlanul egy gyermek. Megálltam az ágyánál, szemecskéjét alig bírta kinyitni. A karját nem tudta emelni, olyan volt a tekintete, mintha az utolsó lehelet hagyná el a kis testét. A látvány szörnyű volt. Mikor kiléptem a szobából, valami furcsa érzés töltötte el a szívemet. Nem tudtam mi lehet ez. Egész úton hazafele nem jött ki egy szó sem a számon. A gondolataim mindig a gyermek körül forogtak. Mikor eljött az este imádkoztam érte, hogy Isten mentse meg az életét, mert annyira szörnyű volt úgy látni egy gyermeket szenvedni. Elalvás után álmomban megjelent a gyermek szobája, hogy ott állok az ágya mellett és a gyermek törekeny kezecskéjét nyújtja felém. Nyúltam utána, de nem tudtam a karjaim közé venni. Felébredtem, egy pillanatilag elgondolkodtam, hogy most mi történik, visszafeküdtem, hamar visszaaludtam és megint a gyermek szobájában álltam, sóvárgó szemekkel nézett újból rám. Ezt az érzést nem lehet elmagyarázni, hosszan álmomban ott álltam vele. A hajnali órákban ki kellett mennem a mosdóba, gondoltam egy kis mozgás megváltoztatja a gondolataimat, reméltem, nem térek vissza újból a gyermek szobájába. De ez nem így történt, újból ott találtam magam. Addig sem volt ilyen álmom és azóta sem. Reggel mikor felébredtem, szóltam a férjemnek, menjünk az intézetbe, rendezzük a papírokat, mert azt a gyermeket, akit ott láttam, magunkhoz kell vennünk. Ő Isten ajándéka nekünk. A férjem értetlenül állt a döntésem előtt, de tudta, ha én ezt szeretném, akkor ezt meg kell tennie. Boldog voltam, és egy kicsit megkönnyebbült a szívem. A döntésemet senki sem értette. Mindenki hallgatott. Harapni lehetett a feszültséget. Minek ez nekünk, mit akarunk kezdeni egy félholt gyermekkel. Nem érdekelt senkinek a véleménye. Olyan szálak szövődtek kettőnk között, amit mai napig nem lehet megmagyarázni.

Mikor megérkeztünk a mi Mártonunkért, a nővérke közölte velünk, úgy vigyük haza, hogy lehet, holnap el kell majd temetnünk, mert annyi fogyatékossága van, hogy nem bírja majd tovább. Szinte meg sem hallottam a diagnózist. Hazafele utunk nem volt valami szórakoztató. Mindenki hallgatott. Senki nem akart megbántani. Mikor le tudtam tenni egy pillanatra az én drágaságomat, kezembe vettem az orvosi igazolást, ahol feltüntették

betegségének sokaságát. Egy A4-es lap tele volt írva a rendellenességekkel. Legelőször az szerepelt rajta: született 2016. április 25. 6 hónapra 20 cm-rel és 80 dkg –al. Ő volt a mi pici Mártonunk. Amikor magunkhoz vettük másfél éves volt és 3,4 kg volt a súlya, ami egy újszülött babának felelt meg. Tudtam a jó Isten angyalként küldte hozzánk ezt a gyermeket. Boldog voltam minden egyes vele töltött percben. Nekünk a gyerekeink nagyon sok erőt adtak, és adnak még a mai napig is. Márton egy különleges személyiség maradt a családukbán. Számomra csodák csodája Márton.

Már így teljes lett a családukb, tíz gyermek egy nagymama két szülő, egészséges felállás. Három generáció együtt, ami mindenkinek tanulságos, hogyan kell egymáshoz viszonyulni. Milyen az, amikor egy nagymama vigyáz a gyerekekre, vagy amikor a nagymamának van szüksége arra, hogy az unokák segítenek neki. Megtanulni a tiszteletadást, az egymás iránti szeretetet, a helyes kommunikációt.

Már azt gondoltuk, hogy ebben a felállásban nevelgethetjük gyermekeinket, és mindenkinek biztosíthatjuk a számára megfelelő helyes utat. Egyszer csak kaptunk egy telefont a Sámuel Alapítvány igazgatójától, szerette volna megkérdezni, nem e tudnánk befogadni a családba egy gyermeket, akinek nagyon nagy szüksége lenne arra, hogy családba kerüljön, mert ha hamarosan ez nem valósul meg, a gyermeket elviszik Kelet-Ukrajnába. Számunkra ez a felkérés nem jelentett gondot. Úgy gondoltuk, ahol tíz gyermek van, plusz egy nem számít. A szeretetünk tág és nem csak ennyire vagyunk képesek. Belevágtunk ebbe a feladatba is. Ám ez már nem volt olyan könnyű, szembesültünk a kezdet kezdetén azzal, hogy nem vehetjük magunkhoz a kisfiút, mert tizenegyedik gyermek, nem jöhet hozzánk, mert egy családban tíz gyermektől nem lehet több. A gondolataimban ott keringett, mi lenne, ha szülnék egy gyermeket, elvennék valamelyiket tőlünk? Bátorzkodtunk feltenni ezt a kérdést az illetékeseknek. A felelet meglepő volt, szülhetni szülhetek, amennyit akarok, ez nem jelent gondot a család felállításával. Felálltunk a beszélgetésből és azt mondtuk, hogy nincs további kérdésünk. Kint megbeszéltük, hogy a kisfiút, Leventét örökbe fogjuk fogadni. Nagyon gyorsan zajlottak körülötte az események, hihetetlen gyorsasággal készült el minden papírja, és így lett a mi Leventénk örökbefogadott baba, és viseli az Ilosvay nevet. Sajnos ő sem volt egészséges, autizmussal született, nem beszél, nagyon nehéz szegénykémnek az élete így. Mindent megteszünk, hogy boldognak láthassuk. Hosszú szeretettel, türelemmel tele időnek kell elteltie, mire eredményt fogunk nála elérni.

Olyan rég működünk, mint gyermekotthon, hogy már gyermekeink felnőttek. Vérszerinti gyermekeink már elhagyták a családi fészket. Legnagyobb gyermekünk Attila, a Műszaki Egyetem építőmérnöki karát

fejezte, lányunk Henrietta a Károli Gáspár Egyetem pszichológiai szakán tanul, legkisebb gyermekünk Dániel az Eötvös Lóránt Tudományegyetem sportszervezői szakán másodéves hallgató. Levente, az örökbefogadott gyermekünk Bárczi Gusztáv sérültek iskolájában, az autizmus csoportban tanul. Három befogadott gyermekünk is betöltötte már a tizennyolc életévét. István, aki már a húszat töltötte, ő a családukban van, mint rokkant nyugdíjas, Fruzsina a helyi cukrász szakiskolában folytatja tanulmányait, Viktória a II. Rákóczi Ferenc Főiskola katekéta képző hallgatója. Márk, aki közeledik a tizennyolchoz ő a Beregi Líceum tanulója. Így hét gyerekről azt lehet mondani, hogy lassan-lassan saját lábukra állnak. Igaz a szülői irányításnak ott kell még lennie.

A vezetőség úgy gondolta, hogy jól végezzük munkánkat és még az életkorunkba is belefér, jó lenne, ha még két gyermeket magunkhoz vennénk. Elgondolkodtunk rajta, hogy tudunk-e annyi szeretetet biztosítani, és megfelelő nevelést nyújtani ezeknek a gyerekeknek. Fel tudjuk-e nevelni őket megfelelően. A döntésünk igen lett, közöltük a gyermekeinkkel, hogy mi a következő tervünk. Fele-fele arányba kaptunk pozitív és negatív válaszokat. A kisebbek nagyon örültek neki, hogy újabb testvérük lesz, lesz, akivel boldogan játszhatnak, de viszont a nagyobbak már másik oldalról közelítették meg a helyzetet, féltettek bennünket a teherhordozás miatt, hogy nehezebben fogunk viselni egy-egy betegséget, ami a gyermekeinkkel történik majd. Mondtuk nekik, hogy Isten kezébe helyeztük már huszonöt évvel ezelőtt, és tudjuk, hogy Isten soha nem hagyott bennünket cserben. Úgy éreztük ez a felkérés még ő általa jött. Meggyőztük gyermekeinket a döntéseinkről, nehezen, de elfogadták.

2015. január 5-én magunkhoz vehettük a négy és fél éves tele temperamentummal rendelkező gyermeket, aki annyi szeretetre vágyik, hogy nem lehet szavakba önteni, de ugyanannyit tud viszonzni is. Ő a mi kis Rebekánk.

A vezetőink szóltak, hogy van egy gyerek, akit nagyon szeretnének biztonságban tudni, ezért ránk gondoltak, hogy mi ebben a feladatban helyt tudunk állni, és minden szeretetet meg tudunk neki adni, hogy egészségesen fejlődjön. Ez a gyermek két és fél éves, és egy fél évvel ezelőtt komoly szív műtétre került sor, és azért szerették volna, hogy biztonságban legyen, ő a mi kis Lídiánk. Hamarosan egy újabb műtét vár rá, amitől mindenki egy kicsit fél. Isten akaratában soha nem csalódtunk, ezért az ő kezébe helyeztük az ő életét is.

Tehát 2015 januárjától tizenhárom gyermek büszke szülei lehetünk. Annyi sokat dolgoztunk ez alatt a tizennyolc év alatt, rengeteg nehézségen mentünk

keresztül, ha nem is mindig látták rajtunk gyermekeink a fáradtságot szerintem mindig érezték. Meggyőztük őket, hogy ezután már csak pihenni fogunk.

*Bölcsé teszek és megtanítalak, melyik úton kell járnod,
tanácsot adok rajtad lesz a szemem*

Zsoltárok 32,8

Szeretném megköszönni férjemnek a csodálatos kitartását, szeretetét és rengeteg jóságát, bölcsességét, amivel mindig meg tudott vigasztalni a nehéz helyzetekben.

Gyermeeimnek a szeretetüket, a jóságukat és figyelmességüket.

Mindazoknak a barátainknak és ismerőseinknek, akik végig kitartottak mellettünk. Akik szeretetükkel, figyelmességükkel imába hordozták életünket. Ha kellett anyagi támogatást jutattak a család számára önzetlen szeretetükkel.

Így alakult a mi kis családuink tizenhét év alatt tizenöt fős családdá.

*Ilosvay Mária
Szivárvány Családtípusú Gyermekek otthon*

Köszí, Öreg!

Örülök, hogy látlak. Jó, hogy eljöttél, várlak már régen. Ne, ne szabadkozz! Igen, ezt a te tiszteletedre rendeztem így. De, de kell a fehér asztalterítő, kell. Nem baj, ha leeszed. Egyáltalán nem baj, ne törődj semmivel. Foglalj helyet az asztalnál! Együnk! Közben majd beszélgetünk..., már nagyon hiányzik nekem. Mért ne ennél? Húslevest főztem, velős csont is van benne. Ne is tagadd, hogy szereted, tudom én azt. Frissen reszelt torma van a főtt húshoz, tudom, azt is szereted. Lehet, hogy gyakran ehetsz ilyen..., de ezt most én készítettem neked. És nagyon vártalak. Egyél!

Nagyon várlak... már régen. De ha így láttad jónak..., hogy csak most jelentkezsz..., jó, hogy üzentél, így legalább megvendégelhetlek. Tudod, itt nálam most nem mindig van mit enni, inni. Jó, nem panaszként..., csak úgy mondom. Jó ez így, ahogy van. Te, jól vagy? Jól nézel ki, gondolom, nincs panaszod. Hogy mért kellett olyan sürgősen elmenned, nem tudom. Vagyis... tudom.

Apánk halála számodra érthetetlen volt. Negyven évesen..., mért neki kellett magát átgondolnia egy másik világba? Te ezt nem tudtad felfogni, megérteni. Én értettem. Neki itt lejárt a küldetése. S az volt a baj, hogy te ezt nem értetted, s méltatlannak tartottad, hogy ő elment, s te, aki már régen mehetnél volna, maradtál. Én tudom, mit érezhettél.

De egyél, mert kihűl a leves! Várj, adok csípős paprikát, tudom, olyan sziszegősen szereted a levest.

Sajnos, valami jóféle szilvapálinkával nem tudlak megkínálni. Itt a panel ötödik emeletén főzni az igazi nedűt, ugye, nem lenne túl egyszerű feladat. Ne neved..., én sem igazán érzem itt jól magam, de így alakult. Te, tudod, hogy utáltam szedni a potyogást a szilvafák alól? Annyi szilva! Jó ég! Mindig úgy láttam, hogy hiába szedem össze a túlérétt, letottyant szemeket, éjjel mindig újranoé a fán, aztán csak potyognak. Esténként néztem, talán reggelre lepotyog az összes, aztán már nem kell többet szedni. De reggel megint a kezembe nyomtad a ragacsos pléhkannát, s mikor félig volt, önthettem a hordóba. Nem sokkal voltam magasabb annál a hordónál. Úgy utáltam azt a hordót..., ha levettem a tetejét, millió apró bogár sereglett elő, az orromba, számba repültek. A fák alatt meg darazsak cikáztak ide-oda, féltem, hogy megcsípnek, de azt hiszem, nem igazán törődtek velem. A kezem egy ragacs volt. Nem tudtam, mire jó az a ragacsos massa ott a hordóban, s hiába kérdeztem, csak azt mondtad: „szedd a potyogást, bűdös ...!”..., így hívtál. Én büszke voltam rá, hogy ilyen különleges nevem van. Csak jóval később tudtam meg, mit jelent. Te nekem bármit mondhattál vol-

na..., nekem te voltál az, akire felnéztem, az erős, a hatalmas, aki óriási veszszőkötegeket cipel haza a bicikli csomagtartóján a Dunáról. Tudtam, nem vagy már fiatal. Csodáltam, milyen erős, egészséges vagy. A szomszéd bácsi már csak bottal sántikált, te meg vígan bicikliztél még télen is. Ő már rég szemüveget hordott, te szemüveg nélkül olvastad az újságot. Mesélted, hogy kórházban egyszer voltál, amikor comblövést kaptál az Isonzo mellett. Ugye, onnan hoztad a gyöngyvirággyökeret, ami átvészelve a hosszú utazást, minden év májusában a zöld levelek között megbúvó fehér virágok özönével bizonyítja a túlélés csodálatos lehetőségét. Tudom én, ne tagadd, titkos hódolattal adtad át a magad kötötte csokrokat a kiválasztottnak minden évben. Persze, először mindig anyánk kapott.

Emlékszem, mikor már az új házukban laktunk, elcsoszogtál hozzánk a szomszéd utcából, az öregházból, a gyöngyvirágos, szilvafás udvarból vasárnapi ebédre. S ebéd után, pohár borocska mellett mesélted Isonzót, Piavét..., amit már mindenki kívülről tudott. Én mindig úgy hallgattam, mintha először hallottam volna. Nem, nem haragudott ezért senki..., á, azért sem, hogy a vasárnapi ünnepi terítő folt nélkül nem maradt soha. Ez járt neked. Ahogy most is, itt nálam.

Együnk. Aztán öntök borocskát neked, tudom, az meghozza a kedved a meséléshez. Mese, hát... olyan igaz mese. No, mi volt az Isonzo mellett, a hegyekben? Tudod, így negyven fölött már könnyen felejt az ember. Ne neved ki, tudom, te nyolcvan fölött sem felejtettél, de hát... Hideg volt, ugye? A lovak már kimúltak a hosszú menetelés alatt. Hogy is szoktad mondani? „A lovak már mind elhulltak, csak mi mentünk...” A boradagot baltával mérték ki, mert megfagyott a hordóban. A lábad papírokba, rongyokba bugyolálva, hogy ne fagyjanak le az ujjaid. Az Alpokban kemény a tél...

Te, ha tudnád, mennyire vártam, hogy hozd a vesszőt, mert akkor a nyári konyhában olyan jó meleg volt, én meg szerettem a meleget, még nyáron is szerettem ott ülni. Megraktad a sparheltot, a hatalmas fazékban fortyogott a víz a vesszővel. Úgy imádtam a vessző illatát... Aztán mindig főtt a morzsolt kukorica egy pléhbögrében nekem, a másokban meg a csája neked..., amibe öntöttél valami különös illatú vizet... Nekem arról mindig a potyadék jutott eszembe.

Azért csak kilestelek egyszer! Akkor nagyon haragudtál rám. Bementem a fémháza, te meg valami különleges szerkentyűvel ügyködtél, agácifával tüzelte, mert így mondtad az akácfa. Te!...ne neved! Olyan különös illatok szálalóztak... Úgy szerettem volna ott lenni veled, de rám ripakodtál: „eriggy inné, bűdös ...! Pedig úgy szerettem volna nézni, mit csinálsz! Egy-két év múlva megtudtam, hogy az, amit csinálsz, tilos. Mindenki csinálja, mert

minden háznál van szilva, barack, potyadék..., amiből az illatos, jófajta nedű készül. De nem szabad...

Olyan boldog voltam, amikor hívtál vesszőt pucolni. A fazékból kivetted a vesszőköteget, s azon melegen nyúztuk a fűzfavesszőt, hogy szép fehérek legyenek. Nagyon igyekeztem, hogy a kosárfonásnál segítsek, de olyan gyenge volt a kezem..., a vessző csak nem akart úgy hajlani a kezem között, ahogy kellett volna. Úgy irigyeltelek..., neked csodaszép kosarak bújtak elő az ujjaid közül. Tanítgattál, mit csináljak, de talán még túl kicsi voltam hozzá. Sajnálom..., most már nagyon sajnálom...

Egészségedre, Öreg! Még egy pohár borocska! Igyál! Haj, Öreg! De kár, hogy úgy döntöttél, ahogy! Apánkkal találkozol, ugye? Kérlek, mondd meg neki, én nagyon szerettem, és nagyon szeretem most is. Csak akkor..., valami, valahogy... nem tudom... Azt mondod, most már minden rendben? Közbenjártál..., ugye? Tudom... Köszí, Öreg! Gyere bármikor, nagyon várlak!

Most nyílik a gyöngyvirág. Holnap viszek ki déd öregapám sírjára... meg apáméra is.

Izsák Ildikó

Apám emléke

Gyermekkoromban apám sokfelé elvitt magával és én örömmel mentem vele. Nagyon emlékezetes volt, mikor minden évben megrendezték az apukám munkahelyén a tűzoltó bált és ilyenkor ő mindig elvitt magával, mivel ő önkéntes tűzoltó volt. Ez alkalomból kapott virsli és sör jegyet, amit a vendéglátó sátorban ki lehetett váltani. Én a többi hasonló korú gyermekkel jól eljátszottam, és amikor megéheztem, az édesapám kiváltotta a frissen főzött virslit, és üdítő italként egy pohár málnát is kaptam mellé. Emlékezetesen nagyon jellegzetes jó ízű virsli volt, azóta is ezt az ízt keresem, de nem találom. Sokszor vitt apám biciklivel az édesanyám szülőfalujába a szüretre, ahol a tokaji hegy mellett kellett elmenni. Kalandos út volt, ahogy rátaláltunk a szőlőben szüretelő rokonságra. Szüleim minden évben hizlaltak malacokat, hogy az édesanyámnak legyen miből finom ételeket készíteni. Így éveken keresztül eljártam apámmal az erdőbe, - ami nem volt túl messze a házunktól-makkot szedtünk a malacoknak, ami a tölgyfákról hullott le a nyár végére. Ezt a makkot zsákba szedtük és a biciklin toltuk haza. A malacok nagyon szerették, és jóízűen ropogtatták, és szépen híztak tőle. Az apám munkahelyén minden évben a gyerekeknek megrendezték a karácsonyi ünnepséget és itt ajándékokat is kaptunk: csokit, szaloncukrot. Mindig megvendégeltek bennünket finom kakaós kávéval, amit én sokszor nem bírtam meginni.

A családi házunk előtt elterülő területől az út építéséhez kavicsot termeltek ki, és az itt elhagyott területen sok követ lehetett kibányászni. Sokszor bányászgattam gyerekként apámmal. Ezekből a kibányászott kövekből mindenféle lakó alkalmasságokat lehetett készíteni. Emlékezetes volt az az időszak, amikor a szüleimmel együtt mentünk aratni a kora hajnali órában, ahol apám a búzát vágta kaszával, én brugóztam össze az elmaradt búzaszálakat. A brugó olyan volt, mint a gereblye, csak szélesebb és fából készült. Apám sokszor biztatott és ösztönzött a tanulásra, sokat elmondta, hogy tanuljak, mert mennyivel, könnyebb ceruzával dolgozni, mint nehéz kétkezi fizikai munkát végezni. Úgy érzem apai intelme valamennyire hatott is rám, mert a hetedik-nyolcadik osztályra már egészen jó lett a tanulmányi eredményem.

Apám egy nagyon jó, igaz ember volt, ő mindent megtett értünk és mindig tisztességre és becsületességre nevelt bennünket. Sajnos már elköltözött az örök életre, és már az édesanyám is követte őt. Templomba járó vallásos istenhívő ember volt, és minket is erre az útra irányított, amiért én nagyon hálás vagyok és megköszönöm neki. Mindennapi imáim végzésekor mindennap imádkozom érte, hogy az Isten szelíd jóságod szerint irgalmazza apám és anyám lelkének, bocsásd meg bűneiket, hogy őket az örök világosságban viszontláthassam. Szeretettel tudok rájuk emlékezni.

Juhász János

Első táborozásom

Az én gyermekkorom nagyon szép volt, akármit is mondanak a 20. századról a mai gondolkodók. Munkásszülők gyerekeként az 1. osztályt befejezve lehetőséget kaptam pionírtáborba menni. Anyuék beíratnak, mert azt gondolták, kell a gyerekeknek a szlovák környezet, tanuljon önállóságot. Lásson világot.

Ez a tábor Pozsonyban volt, a vár alatti dombon. A szállás sátrakban volt. Én egy peredi lánykával kerültem egy sátorba, ő már ötödikes volt, s tudott magyarul is.

A tábori rendet hamar megtanultam, csak a szlovák vezetők beszédét nem értettem. Jó programok voltak, sokfelé jártunk a városban, igazán érdekelt. Azonban az esti zászlófelvonás ceremóniája kicsit zavart engem. Ugyanis fel kellett csapatonként sorakoznunk a zászló előtt, s minden csapat vezetője jelentést adott le a tábor vezetőjének. Szlovákul. Én az akkori kis tudásommal (nem tudtam jóformán semmit a köszönésen kívül) úgy értettem, mintha azt mondaná mindegyik, hogy „nyakhiba”. Ezt anyukámnak meg is írtam, hogy mindenkinek nyakhibája van. Ezt otthon elmeséltem, mutattam, hogyan tisztelegtek a vezető előtt, s mondták a szöveget. Édesapám akkor csapott a homlokára, hogy már érti, a tanulók azt mondták, hogy „nyikto nyechíba”, vagyis: „nem hiányzik senki”.

Ezt a történetet sokszor elmeséltem már, s azóta szlovák szakos tanár lettem, s mindig arra biztatom a diákjaimat, hogy tanuljanak meg jól szlovákul, hogy elmondhassák gondolataikat és hogy ne bánthassák őket azért, mert nem érti a másikat. Ahány nyelvet tudsz, annyi ember vagy - ez a szólás érvényes mindenképpen.

Emlékek kapui

Alkonyodik. Túl vagyunk a vacsorán, üldögélünk, beszélgetünk, erről, arról. Így hatvan táján, egyre jobban szeretjük nyitogatni a régi emlékek kapuit és gondolatban, újra és újra végigjárni a gyermekkor felejthetetlen ösvényeit. A negyvenhárom év együtt töltött ideje alatt, már alig van, amit ne tudnánk a másik gyermeki életéből, mégis úgy hallgatjuk egymást - hol kacagva, hol könnyezve -, mintha egy fordulatokban, humorban gazdag regényt olvasnánk fel egymásnak.

- Mit gondolsz, mindent egybevetve milyen gyermekkorod volt? -
kérdem a páromtól. Eltűnődik, mintha nem tudna egyértelmű választ adni, majd csendesen megszólal:

Úgy gondolom, ennyi év távlatából, hogy jó gyermekkorom volt, sok gondtalan játékkal, ezen kívül persze egészen kicsi koromtól kezdve, mindennapi feladatokkal. Öt éves voltam, amikor édesapám megmutatta milyen füvet szeretnek a csirkék és malacok. Amíg egy háti folyókát vagy csalánt nem szedtem, nem mehettem játszani. Hej, pedig igen csábított a cimborák gondtalan nevetése! Szegények voltunk, de ez nem a teljes nincstelenséget jelentette. Volt egy lovunk, két tehenünk, fias disznó, nyúl, csirke és egy darab föld. Ez képezte a család vagyonát. A szüleim rengeteget dolgoztak a minden napi betevő falatért. Ebből bizony nekünk is ki kellett venni a részünket, a korunk szerint elbírható munkával. Volt, hogy a Nagy rétre kellett mennünk – ami nagyon messze volt –, sóskaért, amikor nagyanyám, akit – egyszerűen, csak nanámnak szólítottunk –, kitalálta ebédre a sós kamártást. Szívem szerint könnyedén lemondtam volna a sós kamártás élvezetéről, annál is inkább, mivel hallottam a közelben gombozó, bigéző társaim hangját. A szüleim, mint a noszvajiak nagy része az Alföldre járt, szuszinkával – ami a szárított gyümölcs neve volt –, pálinkával és friss gyümölccsel. Cserébe dohányt, búzát és kukoricát hoztak. Persze a dohányt és a pálinkát jól el kellett dugniuk, mert a fináncsal való találkozásból igen nagy bajuk származott volna. Édesapámék még este felpakoltak a szekérre és hajnalok, hajnalán elindultak a portékával. Akkor jöttek ám az igazán pompás napok! Nanám reggel megkente nekünk a hatalmas házi kenyeret zsírral, vagy lekvárral, azt mi gyerekek gyorsan bekapkodtuk és mire kiadta volna a napi parancsot mi már árkon, bokron túl voltunk. Kis idő múlva a motoros fán játszottunk. A motoros fa egy sűrű lombú eperfa volt, a falu végén, amin úgy vágunk le az ágakat, hogy legyen rajta kormány, ülőke és pedál, felültünk rá és elindult a képzeletbeli motor. Nekünk, szegény gyerekeknek, a fantázia kipótolta a valóság hiányosságait. A szüleim általában két nap múlva érkeztek haza, igen fáradtan. Ilyenkor jó világ jött ránk. Kaptunk medvecukrot, jégcukrot – aminek csupán annyi köze volt a jéghez, hogy átlátszott –, bucit, ami a mai zsömle legalább háromszorosa. Nagyon szerettem ezt a puha, omlós kenyérfélét. Miután édesapámék haza érkeztek, beállt a régi rend, csak a napi feladat elvégzése után mehettünk a bátyámmal játszani. Nanám nagyon jól főzött. Ő porciózta ki mindenkinek az adagját. Nem emlékszem, hogy én valaha is éhes maradtam volna, de édesanyám később elmondta, hogy sokszor jól esett volna neki egy második adag, de nem mert kérni az anyósától. Fiatalasszony lévén, olyan étvágya volt, hogy még a vasszőget is megette volna, meg persze a kemény paraszti munka leszívta az erejét. Egyébként az egész család megtette a magáét, a megélhetésért. A szüleim különböző feladatokkal láttak el. Volt, amikor kukoricafiót kellett szednünk, ami a száron alul nő ki és ha rajta marad, elszívja a növény valódi termésétől az erőt. A tehenek viszont,

nagyon szerették. Feladatunk volt a kamózás is, ami abból állt, hogy a fáról a száraz ágakat, egy kampó-szerű bottal leszedtük és ezt már télire gyűjtöttük, tüzelőnek. Aratás után a kalász szedése volt a teendőnk. A lyukas, vékony tornacipőn keresztül, igencsak szúrt a tarló. Ami kalász a földön maradt, összeszedgettük és hazavittük a jószágoknak. Egyébként nyáron mezítláb jártunk. A jó Atya tudja csak, hányszor volt leütve a nagy lábujjam. Nekünk, gyerekeknek, nyáron klott-gatya, atléta, télen, szövet kabát, melegítő, csizma, benne kapca volt a ruházatunk és volt egy rendbeli ünneplő ruhánk, amibe a templomba jártunk. A szüleinknek a kapálásban is segítenünk kellett. Egy ilyen alkalommal, véletlenül a talpamba vágtam a kapát.

- No fiam, ezt direkt csináltad!- vádolt meg édesapám.

Nem volt igaza, de nem szólhattam vissza. Édesanyám rányomott a sebre egy marék földet, ezzel részesültem elsősegélyben. Gyümölcsérés idején is be voltunk fogva, mikor milyen gyümölcsnek volt szezonja, azt kellett szednünk. Alig vártam, hogy megteljenek a kosarak és végre mehessek játszani. Amikor hat éves lettem, minden nap szecskát kellett vágnom a jószágoknak. A szecskavágó olyan alkalmatosság, amit kerékkel kell hajtani, van egy „etető” része, aminek a belsejében kések vannak és ezek a kések vágják össze a lucernát, kukoricaszárat a jószágoknak. Mi gyerekek nem „etethettük,” a szecskavágót, csak a kereket hajthattuk szakadásig. Sokszor történt, hogy ebédet kellett vinnünk édesapáméknak, a földünkre, ahová már kora hajnalban kimentek. Általában a bátyámmal vittük az ebédet, felváltva, mert nehéz volt az ételhordó. Egy alkalommal, még negyedéig sem értünk az útnak, amikor a bátyám rám parancsolt, hogy vigyem az ételhordót. Vittem is rendesen, de egy idő után elfáradtam, ám a bátyámnak esze ágában sem volt átvenni tőlem. Elfutott a pulykaméreg, letettem az ételest és belerúgtam, kiömlött az étel fele. A testvérem nagyon megijedt, hogy mi lesz ebből, sebesen kapkodta fel azt, ami még menthető volt, vissza az edénybe. Édesapámékhoz már úgy érkeztünk, mintha mi sem történt volna. Nem mertük elmondani, mi történt az úton. Aznap, valószínű recsegős levest ebédeltek a szüleim, de nem tették szavá. Örültek, hogy megjött az ebéd és kicsit kiegyenesíthették a derekukat. A parasztemberek élete nehéz volt, ám ők minden téren, rendkívül leleményesek voltak. Bármilyen betegségbe estek, mindenre tudtak hathatós gyógymódot. Nyílt sebre például, kassai rózsalaput tettek, amit előtte, pár napig pálinkában áztattak. Egyszer hallottam veszekedni az egyik szomszéd asszonyt, mert mire hazaért a kapálásból, az ura leitta a pálinkát a kassai rózsalapuról.

- Hogy kössem be így a lábad?- dühöngött a felesége.

Mindegy az, hogy kívül vagy belül, használ! - védekezett az akkorra már, igen víg állapotban lévő ember.

A népi gyógymódban nekem is bőven volt részem. Nanám kenyeret sütött. A parazsat sütés végeztével, a nagyapám belerakta az udvaron lévő gödrökbe, hogy kiegyenlítse a talajt. Éppen akkor szaladtam kifelé a cimboráimhoz, játszani, nem láttam a még izzó parazsat és beleléptem. A fájdalomtól, úgy vágtam magam hanyatt, mint a krumplibogár, permetezéskor. A talpamba égett a sok parázs, úgy csüngött rajta, mint karácsonyfán a szaloncukor. Nanám gyorsan leseperte a parazsat rólam, a falról egy kis meszet kapart, azt a talpamra tette, aztán ágyba dugott. Ordítottam, mint a fába szorult fereg. Máskor meg édesanyám öntött nyakon forró tésztalével. No ekkor is megtapasztaltam a népi gyógymód áldásos hatását. A leforrázott nyakamat besózták, hogy ne hólyagosodjon fel, majd ágyba dugtak. Sok idő múlva, a sírástól elgyötrődve aludtam el. Történt egy alkalommal, hogy játék közben eltörtem a lábam. Nem tudtam haza menni. A bátyámat küldték felderíteni, mi az oka, hogy nem jelentkeztem a vacsoránál, ilyen velem soha nem fordult elő. A testvérem nyúzott, húzott hazafelé, egy-két pofon kíséretében, mivel úgy gondolta, hogy csak tettettem magam. Otthon aztán édesapám felállított a lócára, összekulcsolta a kezét tenyérrel fölfelé és biztatott:

- Lépjél bele kisfiam! Taposs bele!

Hogyan bírtam volna beletaposni, amikor állni sem tudtam a lábamon. Erősítésként kaptam egy nagy pofont, mert ugye nem fogadtam szót, de a következőnél már édesapám is belátta, hogy hiába az erős ráhatás, így hát a terápia folytatásaként ágyba fektettek. Teltek a napok, de a lábam csak nem akart helyre jönni, elvitt hát édesapám Eszter nénémhez, aki a közelben lakott és már egy, két helyéről kiugrott csontot helyre billentett előttem. Az asszonyosság - akire a beavatkozás után úgy haragudtam, hogy azt elmondani sem tudom - csavargatni kezdtem a lábamat. Édesapám akkor ereje teljében lévő ember volt akkor, mondhatnám bivaly-erős, mégis alig bírt lefogni. Szentül hittem, hogy az ordításomat nem csak a noszvajiak, de még a szomszéd falubeliek is hallották. Pintér Zoli bátyám, aki a hadseregénél, mint szanitéc szolgált, egy idő után figyelmeztette édesapámat, hogy ha nem visznek orvoshoz, hamarosan nem lesz lábam. Édesapám szekér elé fogta a Fecske nevű lovunkat és bevitt Egerbe az orvoshoz. Ott aztán megállapították, hogy a törött csontok közé vadhús nőtt és a lábam rosszul forrt össze. Újra eltörték a lábam kipucolták és gipszbe rakták. Sajnos a szegény ember csak végső esetben tudott orvoshoz fordulni, mert igen sokba került a gyógyíttatás akkoriban. Azt azért nyugodt szívvel állapíthatom meg, hogy hála Istennek a rajtam alkalmazott népi gyógymódok nem hagyományozódtak át a következő nemzedékre!

Egyszer egy kiváló ötletem támadt, hogy ostort csináljak magamnak. Édesapám kezébe is olyan jól állt az ostor, hogy elirigyeltem. Levágtam hát,

titokban édesapám kaszájáról a csapó szíjat. Hamar kiderült a turpisság - elég volt csak annyi, hogy a kasza éppen kellett volna-, így aztán reportra kerültem azon nyomban. Látni véltem a szigorú szemekből kicsapni a harag villámain. Tudtam, hogy édesapám az igazság nyomára akar jutni hamar, annál is inkább, mert már indult volna kaszálni.

- Hol a csapósíj fiam?- dörrent rám olyan hangon, ami nekem nem sok jót ígért.

- Nem tudom-válaszoltam makacsul.

Máris zuhant a nagy pofon, utána pedig a többi, mégis váltig állítottam, hogy semmiről sem tudok. Nem akartam veszni hagyni a megszerzett kincset. Édesanyám már igen sajnált, odalépett hozzám és belenyúlt a nadrágom zsebébe, ahol a csapó síj lapult.

Te gyerek képes voltál így megveretni magad, emiatt a nyomorult síj miatt?- korholt szelíden. Nem volt nyert ügyem, pedig de jó lett volna az a jó fajta ostor!

Emlékszem a nyarakra, amikor a csemete - ültető asszonyoknak, lányoknak a vízfordója voltam. Egy nap többször is kellett fordulnom a nehéz, vízzel teli kannával, a forrás pedig igen messze volt. Estére úgy elfáradtam, hogy még játszani se volt kedvem, pedig az már igen szó volt nálam.

Gyermekkoromban néhány furcsaságot is megtapasztaltam, amire csak később tudtam meg a választ. Egy napon elküldtek a bátyámmal, játszani. Igen csodálkoztam a dolgon, mert azelőtt ilyen soha nem történt, ám a hirtelen jött nagy szabadság mindent feledtetett. Amikor az egész napi játékból haza keveredtünk, rögtön észrevettem, hogy eltűnt a kedvenc borjúm meg a hízó is az ólból. Akkoriban kötelező beszolgáltatás volt. A szüleimnek ez nem nagyon akaródzott, így a pincében vágták le a jószágokat. Ott perzselték meg a disznót is, szegények majd meg fulladtak a füstben. Édesapám még aznap elment Samu bátyámhoz, aki a beszolgáltatásért felelt és töredelmesen bevalotta a titokban levágott jószágok esetét.

- Jól van Sándor, eredj haza békével, mert hivatalosan nem tudok az esetről! Édesapám megkönnyebbülve tért haza. Amiért annyit dolgoztak, megmaradt a családnak.

A teleket nagyon szerettem, - nem azért, mert kevesebb volt a munka, a jószágokat akkor is el kellett látni és amikor édesapám hátit font ott is segédkeznünk kellett - a téli esték hagytak kitörölhetetlen nyomokat a lelkemben. A férfiak ilyenkor összejöttek és mindenféléről beszélgettek egymással, mi gyerekek pedig, pissenés nélkül, szájtátva hallgattuk őket. A találkozó mindig az istállóban történt, ahol az állatok párjától, kellemes meleg volt. Mindenki talált magának valami ülő alkalmatosságot és elindult a beszéd folyama. Egy ilyen téli estére nagyon emlékszem, egészen a késő éjszakába

nyúlt. Még ma is látom édesapámat, a fejő széken ült, hatalmas kezei az ölében pihentek és lassan vontatottan kezdte a mondanivalóját.

Harminckilencben hívtak be katonának Miskolcra a Nagy Tüzér laktanyába. Parádés kocsis lettem, mert nagyon értettem a lovakhoz. Kitanultam még gyermekkorom idején, amikor cseléd voltam. Hat hintó volt a kezem alatt és négy gyönyörű ló. Az ezred és század parancsnokot, valamint a magas rangú tiszteket vittem a hintókon. A katonatársaim még a másik oldalukra fordultak, amikor én már az istállóban forgolódtam a lovak körül. Többször észrevettem, hogy a parancsnokom, Nagymajtényi Mihály figyel engem, hogyan bánok a lovakkal, hogyan fogom be őket a hintó elé. Mindig elismerően bólintott. Ha bármelyik parancsnokot vinnem kellett valahová, elegánsan öltöztem, az ilyen alkalomra készítetett, nagyon szép egyenruhába. Mindig kaptam egy kis zsebpénzt a tisztektől, azt hazaküldtem a családnak. Egy alkalommal az egyik tiszt, aki mindig is szűkmarkúan jutalmazott, önmagát is felülmúlta, szinte alamizsnát kaptam tőle és mód sem tetszett, ahogyan „jutalmazott. „ Mérges voltam – utólag már nagyon bánom-, de nagyobb erővel csaptam a lovak közé, mint általában szoktam s a szegény állatok úgy repültek a hintó előtt, mint a madár, ám jött a villamos és nem bírtam lefékezni őket. Ráhajtottak a sínekre. Az ütközés rettenetes volt, de szerencsére a lovak még át tudtak vágatni, a hintó azonban ripityára tört. A szerencsém az volt, hogy, szorosan fogtam a gyeplőt, így a lovak magukkal rántottak a túldalra. Amikor a parancsnokom hírét vette a balesetnek, magához rendelt.

- Na, fiam, van-e apádnak háza? Elvesszük a hintóért! - nézett rám villámló szemekkel.

Rettenetesen megijedtem, de nem mutattam.

- Van, jelentem alássan. - feleltem és bátran a szemébe néztem.

Nagymajtényi erősen gondolkodott, vakargatta a fejét. Láttam már, hogy megenyhül irányomban. Egy örökkévalóságnak tűnt, amíg megszólalt.

- Na, fiam, tanulj az esetből! Hála Istennek, hogy se neked se a lovaknak nem lett bajuk, máskülönben meg, ha te nem tudtad megfékezni őket, akkor senki se tudta volna. Adok három nap szabadságot a nagy ijedség miatt.

Madarat lehetett volna fogatni velem. Teltek a napok s egyszer halljuk ám a hírt, hogy Szerbiába visznek bennünket. Istenem – gondoltam – még friss házások vagyunk a feleségemmel és elköszönni se lesz időm. Mi lesz otthon a családdal, a jószágokkal a földdel? - kavargtak bennem a gondolatok. Etel, a feleségem, amikor hírét vette, hogy elvisznek bennünket, azonnal útnak indult hozzám, ugyanis summás volt, Miskolchoz egy napi járásra. Késő este ért a Nagy Tüzérbe, én akkorra már mindent elrendeztem a laktanya őrseggel, így szó nélkül beengedték. Az istállóban töltöttük az éjszakát, sehogy sem

akartuk egymást elengedni. Kora hajnalban elnyomott bennünket az álom, olyannyira, hogy már rég be kellett volna fognom a lovakat, amikor felébredtünk. Sebesen felugrottam, de akkorra, ott volt a parancsnokom, kezében egy korbáccsal. Végigvágott rajtam és szigorúan rám szólt:

- Hé bugris! Úgy látom, nemcsak a lovakat, a fehérszemélyt is szereted!

Nem tudtam kivenni, hogy haragból vagy tréfából mondta-e, de ez egyszer semmit nem bántam. Aznap Sajóvárkonyba mentünk gyakorlatozni, majd pár nap múlva, indultunk Szerbiába. Egész úton a családom járt az eszemben. Látom-e még őket, a falumat? Egyetlen dolog ösztönzött bennünket, az ígéret, hogy a trianoni részeket visszakapjuk, ha derekasan harcolunk és Magyarországra a régi fényében tündököl majd. Amikor beértünk egy szerb faluba, alig tettünk pár lépést, lövés dördült valahonnan és az előttem menetelő bajtársam, holtan esett össze. Aztán a mellettem lévő is így járt és rajtuk kívül még két katona. Szörnyű volt. Nem tudtuk honnan lönek, kihalt volt a falu. Kis idő múlva, tüzetes szemlélődés után jöttünk rá, mi történt. Egy ház melletti trágyadombba nagy hordót ástott be a csetnik a dugót kivéve jól látott bennünket onnan lőtt ránk. Mi sem maradtunk adósok, amikor felfedeztük. Szerbiában nem sokáig voltunk, visszavezényeltek Magyarországra és ismét a Nagy Tüzérben voltunk Miskolcon. Sokat gyakorlatoztunk, mígnem egyszer csak halljuk, hogy a Donhoz visznek bennünket. Na gondoltam, itt a vég. Be is vagoníroztak és elvitték a határig. Onnan gyalog kellett mennünk. Megszámálhatatlan nappal és éjszaka volt a hátunk mögött, amikor a Donhoz értünk. Útközben mindig hallottuk az ágyúdörgést, úgy tíz, húsz kilométerre. Amikor a Donhoz értünk már október volt. A főhadnagyunk megparancsolta, hogy álljunk bunkert, rendezkedjünk be téli szállásra, mivel minden nap hidegebb lett. Az oroszok folyamatosan lőttek, olyan rettenetes zaj volt, hogy nem értettük egymás szavát, ha valamit közölni akartunk, ordítanunk kellett. Nem tudtuk mire vélni, hogy lönek, de nem támadnak. Teltek a napok. A lövészárokban vártuk a fejleményeket, volt, aki tábori lapot írt, a többiek szomorúan üldögéltek, nekik is a családjuk, a hazájuk járhatott eszükbe, mint nekem. Amikor kis időre csend lett, hallottuk a kiabálást:

Magyar testvéreink! Álljatok át hozzánk!

Magyarul jól tudó, orosz tiszték kiabáltak nekünk, majd újra a fülsiketítő zaj. Egyszer aztán rájöttünk, hogy a folyamatos lövésekkel a Don jegét hizlalják. Rettenetes volt a várakozás. A téli felszerelésünk sem érkezett meg. Egy csendesebb napon kimerészkedtünk az egyik bajtársammal a közeli orosz faluba és elloptunk egy tyúkot. Nagyon vágyakoztunk a finom tyúkhúsva. Az orosz asszony bevádolt bennünket a parancsnokunknál. Kemény büntetést kaptunk. Három óra hosszára, ágyúcsőhöz kötöttek bennünket, ami úgy zajlott, hogy a hátrakötözött kezünk és a hátunk között volt az ágyú csőve,

amit olyan magasságra emeltek, hogy csak lábujjhegyen tudtunk állni. Rettenetesen fájt a vállam, a karom majd kiszakadt a helyéről. A bajtársam kétszer, én egyszer ájultam el, pedig egyikünk sem volt egy gyenge ember. Megtanultuk a leckét. Egy este, amikor csend volt, énekelni kezdtem:

*Ha kimegyek a Doberdói harctérre,
föltekintek a csillagos nagy égre,
csillagos ég, merre van az én szép hazám,
merre sirat engem az édesanyám?*

Egyre többen csatlakoztak hozzám, az ének úgy felduzzadt, mint a megáradt folyó, kilépett a szívünkől és hömpölygött Magyarország felé. Hatalmas, mindent elsöprő, melengető érzés töltött el bennünket. Szem nem maradt szárazon, az ütegparancsnokunk is könnyezett, pedig őt keményfából faragták. Másnap, hajnalban megindultak ránk az oroszok. Mennyei atyám! Annyi embert életemben nem láttam egy csomóban! Úgy áradtak felénk, mint a tenger. Az első vonalban rengetegen meghaltak. Én a második vonalban voltam. Büszke vagyok arra, hogy mindenki derekasan harcolt, láthatták az oroszok, hogy mi sem vagyunk Puliszka Jankók. Ám hiába volt a halált megvető bátorság, bekövetkezett a baj. Tőlünk délre a románok beengedték az oroszokat. Harapófogóba kerültünk. A főhadnagy összehívta a katonáit.

Emberek! Nem akarok értelmetlen halált, visszavonulunk!

Megkezdtük a visszavonulást, vékony ruházatban, vékony cipőben - a téli ruházat még akkor sem érkezett meg -, magas hófalak között, mínusz negyven fokban. Aki elfáradt és leült, hamarosan megfagyott. Egyre jobban elcsigázódtunk, egyre több bajtársam fagyott halálra, olyan kimerültek voltunk, hogy nem másokon, magunkon sem tudtunk segíteni. Volt egy Mihály nevű őrmester, akinek szintén a parádés kocsisa voltam, s aki igen kedvelt és becsült engem. Láttam, hogy egyre jobban fogy az erőm, alvásra, pihenésre vágytam.

Nem hagyhatom fiam, hogy meghalj! - mondta és a lova farkához kötött, nehogy leüljek. Végtelen hosszúnak tűnt a menetelés. Több lábujjam lefagyott. Szüntelen imádkoztam Istenhez, hogy segítsen haza bennünket a szeretteinkhez. Sokat köszönhattunk a főhadnagyunknak, aki kitűnően eligazodott a térképen és egészen Kárpátaljáig elvezette, a jócskán megfogyatkozott csapatát. Ott aztán, vonatra tettek bennünket és Nyíregyházára vittek. Amikor leszálltunk a vonatról, térdre roskadtam és sűrű könnyhullatások között megcsókoltam a szülőföldet. A Mindenható annyi viszontagság után hazavezérelt. A szívem tele volt hálával. Nyíregyházán karanténba kerültünk. Le voltunk gyengülve, sokan hasmenéssel küszködtek. Három hétig gyógyszereket kaptunk s aki valamennyire rendbe jött, visszakerült a frontra.

Engem Hódmezővásárhelyre vezényeltek, ahol állandóan bombáztak. Rettenetes volt, minden percben egy hajszálon függött az életünk. Kis idő múlva, Jászkarajenőn szállásoltak el bennünket, egy parókián. Egy napon hallottuk, hogy Horthy kilép a háborúból. Kimondhatatlan örömünk volt. Áldomást ittunk a békére, a valahonnan előkerült savanyú borral. Halljuk ám, hogy most pedig Szálasira kell felesküdnünk. Valami elszakadt bennem. Arra gondoltam, hogy innentől kezdve már nem a hazáért harcolok, hanem ismeretlen érdekekért. Elegem lett. Mondtam is Sándor katonacimborámnak, hogy szökjünk meg, mert ennek sosem lesz vége, de ő nem állt kötélnek. Úgy mondta, hogy majd lesz valahogy, a katonaszökevényeket úgyis felakasztyák vagy agyonlövik és így több esélye van az életre. Végül is másik két cimborámmal szöktem meg. Hatvannál váltunk el egymástól. Nem mertem hazamenni, mert felénk volt a front. Füleknek vettem az irányt. Rengeteget gyalogoltam, vigyázva, hogy se oroszba, se csendőerbe ne botoljak. Egy jó lelkű vasutas szívből megsajnálta, adott nekem vasutas kabátot és sapkát. Erdőkben és házaknál bujkáltam, pedig ez a háziaknak veszélyes vendéglátás volt, mégis sokan segítettek. Egyszer csak Borsodszentgyörgyre jutottam, ott lakott Sándor cimborám családja. Befogadtak, rejtegettek, pedig az életükkel játszottak. Négy hónapig voltam náluk. Mindig hallgattuk a híreket, de a háborúnak nem akart vége szakadni. A család sokszor kérdezett a fiukról, arról, hogy mi volt a fronton, hol lehet most. Elmondtam, hogy én épségben láttam, amikor elváltam tőle. Sírtak, de megnyugodtak valamennyire. Egy napon, nem bírtam tovább, elkészöntem tőlük és elindultam haza. Folyton bujkáltam, egy alkalommal erdőn keresztül vezetett az utam, amikor hallom ám, hogy ropog a száraz ág valakinek a talpa alatt. Azt hittem, a nyomomban vannak. Felkészültem a halálra, mert tudtam, hogy a katonaszökevényt azonnal agyonlövik. Amikor kicsit széthajtottam a bokrot előttem, a túlsó oldalon a magaméhoz hasonló, rémült arcot láttam. Ő is szökevény volt. Tőle tudtam meg, hogy Sándor cimborámat agyonlőtték az oroszok. Leültem a bokor tövére és elsíratam szegényt. Alig telt el egy pár nap, elfogtak az oroszok. Vedret, lapátot nyomtak a kezembe, a fejemre fegyvert irányítottak és elhajtottak dolgozni, Bélapátfalva és Mikófalva között voltam rabságban. Még aznap tanyát vert a fejemben a szökés gondolata. Vártam az alkalmas pillanatra, mindenre elszántam magam, arra gondoltam, hogy azt se bánom már, ha lelőnek. A szökést egy óvatlan pillanatban megejtettem. Amikor végre hazaértem, a feleségem azzal fogadott, hogy előző nap vitték el a frontra harcolni, két testvérét.

- Igen, előző nap vitték el bennünket - szólalt meg csendesen Vilmos bátyám. - Amikor megsebesültem a fronton, és vérbe fagyva feküdtem, a halott társaim mellett, az orosz észrevette, hogy még élek, fölém állt és

fejbe lőtt. Az őrangyalom valószínű meglökte a kezét a gyalázatosnak, mert a golyó úgy ment át a fejemben, hogy nem ért fontos szervemet. A férfiak bólogattak, felhőrpintették a maradék borukat. Csend telepedett az istállóra, csak a jóságok motozása és az emberek lélegzetvétele hallatszott. Egy cseppet sem voltam álmos. Odakint sűrűn hullt a hó, édesapám kinézett az ablakon és megborzongott. Biztos voltam, hogy a rettenetes orosz télre, a kegyetlen háborúra gondolt. Igazam volt, mert hamarosan megszólalt.

- Sok magyar vér elfolyt, nem szabad ennek még egyszer megtörténnie!
- A többiek helyeselték, majd kis idő után elköszöntek tőlünk.
- Menjünk gyerekek, késő van, tegyük el magunkat holnapra! - szólt és olyan szorosan ölelt meg bennünket, mintha eljövendő háborútól kellene megóvnia.

Ezt az éjszakát soha nem felejttem el, a szívembe ivódott.

Tizenhat éves voltam, amikor édesapám elvitt aratni. Teremtőm! Hajnali háromkor keltünk, mert a szállásunk, egy régi parasztház, - aminek egyetlen szobájában tizennégyen aludtunk - egy órányi járásra volt az aratás helyszínétől. Kora hajnalban kellett összekötni a kévét, mert olyankor még a kalász-kötél harmatos volt, így nem szakadt el. Délben egy óra pihenőnk volt. A búzatábla mellett, egy fára volt felakasztva az otthonról hozott, tábla szalonna, a fa tövében a vászonkendőbe csavart, kemencében sült kenyér. A nagy melegben a szalonna átmelegedett és csepegni kezdett. Pár nap múlva, bármilyen éhes voltam, kifelé fordult a számból. A gazdasszonytól, akinek arattunk, minden nap kaptunk egy ibrik aludttejet. Nem kellett senkinek, így én jártam rá minden nap. Egy álló hétig ettem kenyérrel, aztán ráfanyalodtam újra a szalonnára. Este tizenegyig arattunk. Halálosan elfáradtam, ám alig zuhantam az álomtalan, eszméletlen alvásba, édesapám már rázta is a vállamat.

- Keljél fiam, szaporán! Indulnunk kell!

Mintha ólmot öntöttek volna a tagjaimba, alig bírtam otthagyni az ágyat. Egész nyáron arattunk. Nehéz volt.

Máskor a nyári szünetben, a vízműhöz szegődtünk el. Egyik nap délben odamentem a mérnökhöz, aki gondterhelten nézegette a tervrajzot. Átnéztem a válla fölött, osztottam, szoroztam magamban és ráböktem a tervrajzra:

- Ez itt nem jó! - szóltam a mérnökhöz.
- Honnan tudod te ezt? - hökkent meg.
- Kőművesnek tanulok, - mondtam és megindokoltam az észrevételemet.
- Ezt te még akkor sem tudhatod - csodálkozott a mérnök.
- No, Sándor, a gyerek olyan hibát fedezett fel a tervrajzon, amit hirtelenjében még nekem sem sikerült! Feltétlenül taníttassa tovább a fiát - szólt édesapámhoz.
- Az még a jövő titka- tért ki édesapám a válasz elől.

Tizenhét éves voltam, kikerültem már az iskolából, amikor októberben elszegődtünk cukorrépát ásni. A répát, késsel, pikával fordítottuk ki a fagyos földből, az én kezem is átfagyott rendesen. Brigádok álltak össze és mivel gyerek voltam, egyik sem fogadott be, gondolták, hogy az lenne a teljesítmény halála, ha velem közösködnek, Édesapám, és én, így lettünk egy brigád.

- Nem baj fiam, majd mi megmutatjuk ezeknek, mit tudunk! - vigasztalt jó apám.

Egy este, alig aludtam el, megrázta a vállam.

- Gyere fiam, az éjszaka dolgozunk!

Kimentünk a répaföldre és annyi répát kitermeltünk, hogy bőven megelőztük a többieket. Persze ők nem tudták, hogy mi éjszaka is dolgoztunk. Irigykedtek ránk, aztán meg összevesztek egymással.

- Te nem akartad befogadni a gyereket!

- Nem igaz, te voltál ellene!

Hallgattuk őket és csendben összekacsintottunk.

Késő ősz volt már, amikor az erdőgazdasághoz szerződünk el. Hatalmas fákat vágunk ki, olyanokat, hogy ketten sem értük át. Az ujjaim szétrepedtek, véreztek. Az esti nyársalásnál szalonnazsírral kenegtettem, hogy bírjam a másnapot. Egy este, amikor a tűz mellett kuporogtunk a fárasztó nap után egy parázs a kabátomra esett. Teljesen szétégett. Azon a napon esett le az első hó. Egész héten kabát nélkül dolgoztam a hidegben, mert csak hétvégeken jártunk haza. Egyébként is sokat fagyoskodtam. Talán azon a télen hagyott el engem a gyerekkorom igazán. Hat hónapot voltam ölfát vágni. Ez alatt az idő alatt kóstoltam bele az életbe igazán. Testileg, lelkileg megedződtem. Szinte észrevétlenül, felnőtté váltam.

Elhallgat, majd később csendesén megszólal:

- Úgy gondolom, alapjában véve jó gyermekkorom volt.

Odakint a hold eközben, beüzüstözte az udvart. A gondolataink messze járnak. Késő van, ideje bezárni az emlékek kapuit. Megöleljük egymást és készülődünk a lefekvéshez.

Elmondta: Juhász Gyula

Lejegyezte: Juhászné Vanyó Erzsébet

Rajzolj nekem napot, csillagot

Néhány vers, amelyeket családom történetének legboldogabb időszakában, fiam megszületése után, majd az Ő, csakis boldogságot termő cseperedése alkalmával írtam – csak úgy, spontán, a legemberibb, a legtermészetesebb szülői örömök közepette.

Rajzolj nekem napot, csillagot

Fiam, aki e verset hallgatod,
rajzolj nekem napot, csillagot.
De füvet is, meg színes virágot,
felhőt is meg fát, olyan lombosat,
nagyot.

Ne rajzolj vihart, égő házakat,
Anyát, gyereket gyilkoló katonát,
de fegyvert se, puskát,
élettelen kopár tájakat.
Rajzolj nekem napot, csillagot.

Zöld vers

Fűben hemperegni,
katicabogarat meglesni,
virágot felismerni,
méhecskét nézegetni,
lombos erdőben sétálgatni,
fák virágaiban gyönyörködni,
vigyázni fára, őzre,
nyuszira és vadkacsára,
vigyázni egymásra.
Drága fiam,
ez ám a jó dolog.

A csodaudvar

Vacsorára hív a dédnagyi,
ám a kíváncsi unokák
nemigen hallgatnak
a kedves hívó szóra.
Hogy miért nem? Megsúgjam?
A gyerekek – csodára leltek.
Olyasmire, ami városi bérház
udvarán nem igen terem meg.
A kovácsműhely kész múzeum már,
hol ezelőtt dédnagypa kalapált
hol patkót, ekevasat, tengelyt,
és horgonyt, meg dorombot.
Amott a nagy pajta,
benne széna és szalma.

Ám van itt még vetőgép,
meg olyan eke, melyet
ökrök vontattak.
S, nézd, az öreg eperfára
mézszínű köcsögöt húztak,
alatta libatömő,
amelyen dédnagyi
lánycora óta üldögél.
A köpülőt, mozsarat, szakajtót
rokkát, guzsajt, s egyebet
nem eldobni – becsülni illik!
Igazam van ?
Feleljetek

Kalita Gábor

Talentumok

Hiszem, hogy Isten a megteremtésünkkel mindannyisunknak ad valamilyen tehetséget, amivel vagy tudunk élni, vagy elherdáljuk. Nekem a rajzoláshoz, az ének-zenéhez és a tánchoz volt ez meg, de – igaz önhibámon kívül – egyiket sem aknáztam ki.

Rajz

Rajzolósi készségem már kicsi gyermekkoromban jelentkezett. Egyik emlékem róla: első osztályos pici lányként kicsöngetéskor egy csupa loknis hajú anyuka a padomnál termett, s egy papírlapot nyomott elé. –Most, és itt rajzold le Lenint! – harsogta. Nem lepődtem meg, hisz a terem falán naponta láttam Lenin – később Sztálin, majd Rákosi – képét. Lerajzoltam. Az osztálytársam mamája nem szólt egy szót sem, de becsületére legyen mondva, az iskolából egyenesen az édesanyámhoz ment, s bocsánatot kért tőle, mert ő eddig kételkedett abban, hogy egyedül rajzolkodok, s a jegyeim mögött családi segítséget gyanított. Miután nem volt, aki egyengette volna az utamat a rajzművészet felé, így ez a pálya nem nyílt meg előttem.

Ének

A gyönyörűen éneklő édesanyámtól a hallásomat, és szép énekhangot örököltem. Az énektanárom, az iskola 7-8. osztályos lánykái szívét megdobogtató, fiatal, sármos „Kotta Jóska” adottságaimat gyakran kihasználta, mert egyéb fontos teendői mellett számtalan esetben én tartottam az énekórákat, amiket igen élveztem. Az énekkarban több szólamot is tudtam, így oda állított éppem, ahol erősítés kellett. A próbákról is el-eltűnőgető tanár úr az iskolai énekkar vezényletét is rám hagyományozta időnként. Gond sosem volt, ment minden, mint a karikacsapás. Egyszer a Magyar Rádióba mentünk szerepelni, ahol kitalálták, hogy a dal egyik részét egy diák, a többi a kar énekelje. Tanár úr előhívott a sorból (rám esvén a választása), de én ettől a soha nem próbált feladattól úgy beijedtem, hogy egy hang nem jött ki a torkomon, s a szólót egy másik kislány énekelte végül remekül.

Zene

Zongorázni tanultam szép sikerekkel. A „Büszkék vagyunk rájuk” táblán évekig kint virított a fényképem az iskolában. Ez addig tartott, míg a vizsgadarabokba Kodály és Bartók műveket kellett beiktatni, mert nekem – és bocsánat érte a műértőktől – az egymás melletti billentyűk egyszerre megszólaltatva olyan disszonáns harmóniát alkotnak, hogy el nem viseli a fülem. Szóval a kötelezővé tett nagyjaink darabjait eléggé mellőztem, s pocsékul is

játszottam. Hiába mondta a zenetanár, hogy értsem meg, muszáj egy-egy ilyen darabot is tanulni, nekem nem ment, s a nyolc év zenetanulásom végét is ért.

Az élet fintoraként idetartozik egy kis történetem: Erika nevű osztálytársnőm, a gazdag és vonalas család szinte mindig morcos kislánya volt. A szülők, nyilván, hogy gyermekük vidámabb, jobb kedvű legyen, kitalálták, hogy a galyatetői autós kirándulásukra elvisznek egy nevetős, tréfás társat. Engem választottak. Az autókázástól, a gyönyörű tájéktól megilletődve, de azután felengedve, be nem álló szájjal ecseteltem a sok szépséget. Erika is jókedvű lett, így a napunk jól telt. A szülők a Nagyszállóban tervezték az ebédet. Bementünk az apró méreteimhez képest hatalmas helyiségbe, ahol az asztaloknál néhány embert láttunk. Az ételre várva felfedeztem a dobogón egy zongorát. Kiviharzottam az asztalok közül, leültem a fekete ismerős elé, s elkezdtem széles jókedvvel énekelni és játszani a „Varga Julcsa bő szoknyája iju-juju-jujj-jujj...” dalocskát, az összes versszakával. A végén, mikor befejeztem, tapsoltak az emberek, én meg nyakig pirosan futottam a helyemre. Az első asztalnál ülő magányos, fehér félhosszú hajú, ismerősnek tűnő férfi odajött hozzánk, s az Erika szüleivel beszélt. Később tudtam meg, hogy 100 Forintot (ami az ötvenes években egy vagyon volt) küldött a tanítátsomra, mert tehetséges vagyok, mint mondta. (A pénzt, hogy elfogadták-e, vagy csak a történetet mesélték el Anyunak, nem tudom.) A férfi KODÁLY ZOLTÁN volt!

Tánc

A mindent elsöprő szerelem! Pici koromtól különféle néptáncsoportok tagjaként roptam. Általános iskolában az Úttörőházban működött egy igen magas színvonalú táncoktatási program. Szalay Klári néni volt a tanárunk. Különféle tájak táncait tanultuk fáradhatatlanul. Széles volt a repertoár, sokat is szerepeltünk. Méretre ruhát is csináltattak nekünk, alatta a 2-3 kőkemény alsószoknya. Ez utóbbiakat otthon mosta és keményítette mindenki, vasaltuk, s akkor volt jó a munkánk, ha a szoknya megállt a földre téve. Egyforma hosszú, a hajunk színének megfelelő hajfonatot is kaptunk, szépen mutatott a sok színes szalagú, röpködő fonat. A nyakunkba ezüstösen csillogó, többsoros gyöngyláris került, lábunkra a táncnak megfelelő cipő... Jaj, de szerettem!

Egy versenyen aranykoszorús díjasok lettünk, ott a Száztagú Cigányzenekar volt a kísérőnk. Sajnos 14. életévünket betöltve csoportunk tagjai továbbtanulni más-más iskolákba kerültek, így az ígéretes táncsoport lassan feloszlott. Nekem ezután kezdődött el a szalontáncokkal való ismerkedés, és szeretetük. Bécsi keringő, tangó, angolkeringő, stb., s jöttek az ötórás teák, ahol kézzel kézre adtak. Hihetetlenül boldog voltam. A néptánc a Vasas

Művészegyüttesbe való bekerüléssel folytatódott. Belekóstoltam a versenytáncba is a budai Egressy Klubban, de a partneremet elvitték katonának, ezzel a „karrierem” befejeződött. Az „ötórai teás időszakom” évekig tartott. Lubickoltam a tánc szeretetében. Kifejezni a zenét mozdulatokkal, suhanni a partner karján, forogni a keringő dallamára – gyönyörűség volt. Itt talált meg a szerelem, az igazi, ami elsöpörte a táncot.

Az eddig leírtakban visszatekintettem a múltba, s talán a sok szép, amiben részem volt, dicsekvésnek tűnhet, én dicsekvés helyett azonban hálával, boldog elégedettséggel gondolok ezekre az emlékekre. Áradatuk által lerohanva róttam a sorokat, minden, ami történt velem, az már a múlt, s bár semmi nem valósult meg a kapott talentumaim révén, ennek ellenére más területen egy megelégedett és örömet adó életet élhettem.

Most májusban a 70. évét betöltő, ötszörös nagymama leszek. Miután Isten útjai kifürkészhetetlenek, van egy titkos álmom. Talán ami nekem a családi körülmények (édesapám 12 éves koromban meghalt) és az akkori rendszer szűkös lehetőségei miatt nem sikerülhetett, az a gyermekeimben és az unokáimban kiteljesedik.

Fiam festő is lehetne, van affinitása felé. Különlegesen egyedi stílussal festi meg képeit, amelyek messze többek a látványnál: mindegyik üzen valamit, a múltba repít, elgondolkodtat, vagy éppen megnyugtat. Lányomnak két, gyermekeknek szóló, egyházi énekeket tartalmazó énekes könyve jelent meg, amiknek a dalait és a szövegét is ő írta. Egyházi zenekarban évekig zongorázott, énekelt, az ottani dalok nagy részét is ő szerezte. Évikém egész lényé csupa zene és muzsika, gyönyörű dallamok törnek elő belőle. Mindkét gyermekemre büszke vagyok! Az öt unokám tehetségesen rajzol, zenél, táncol és tanul, tehát a nekem adott talentumok nem vesztek el, mert később az utódokban is megjelennek.

Isten tervei így megvalósulnak: gyermekeim, unokáim mindegyike egy-egy ragyogó drágakő, csak a csiszolás van hátra.

Kárpátiné Marton Éva

Amikor kicsi voltam

Én Feketenyéki lakos vagyok. Ez a kis falu a Galántai járás egy kis része. Anyukámmal s nagymamámmal lakom egy házban. Így hát sok vicces mesét mesélnek gyermekkoromról. Főleg olyankor mesélnek nekem ilyeneket, amikor nagyon fáradt vagy szomorú vagyok. Mikor anyukám vagy nagymám mesél nekem ezekről, mindig megkérdezem, hogy ezt csak kitalálták vagy tényleg megtörtént. Egy ilyen mesélésből derültek ki ezek a kisebb huncutságok, melyeket most leírok.

Egy nap, amikor szentmisén voltunk Szent Antalón, igenis, nagyonis huncutságot követtem el. Mivel amikor az áldozásra került sor én is szerettem volna szentáldozáshoz járulni. De mivel még nagyon kicsi voltam és nem tudtam mi az, csak kereszkét kaptam mindig. Nagyon sok néni állt sorban az áldozáskor. Én pedig fogtam magam mindenkit kielőztem és kitártam a kezemet hadd kaphassak én is ostyát. De sajnos a plébános úr csak kereszkét adott. De én nem adtam fel. Akkor is kérleltem a plébános urat. Sajnos hiába. A nénik nevettek rajtam és azt mondogatták „Mien édes kislány ő is szeretne szentáldozáshoz járulni!” Akkor pedig el kellett állnom a sorból és ez által csak harmadikos koromban járulhattam először szentáldozáshoz.

Ez még csak semmi.

Egyszer elmentünk bevásárolni a nagymamámmal. Először szépen szót fogadtam. Mentem a nagymám mellett és egyszer csak kitudja miért futhatnékam támadt. Elkezdtem futni az egész üzletben. A nagymám szegény pedig nem tudott olyan gyorsan menni, hogy elérjen engem. Sajnos egész idő alatt engem kergettet a nagymám. Szegény. Én pedig, mint a villám futottam gyorsan. Minél gyorsabban. Mikor a sok körülöttünk lévő és egyben minket figyelő néni, bácsi segíteni akart ki találtak egy tervet. Mikor én már nagyon elől jártam fogták magukat és a kosarakkal eltorlaszolták előttem s mögöttem az utat. Így nem futhattam tovább.

Mivel én mindig jártam és járok is minden vasárnap szentmisére, itt is elkövettem egy pár rosszaságot. Mikor már nagyon untam a szentmisét és nem tudtam mit csinálni fogtam magam és lefeküdtem a padra. Hiába szólt rám anyukám, hiába nézett rám a mamám már megint mit csinálok én úgy maradtam. Az a kár, hogy ezt nem csak egyszer követtem el. De egy nap nem ezt, rosszabbat műveltem ki. Mikor már nem tudtam mit csinálni, miközben vártam anyukámat, mivel ő olvasott fel. Előre rohantam. Ott pedig mi mást tehettem volna, leültem a földre. De nem is akárhova. A lépcsőkre. A szószék elé. Itt ücsörögtem, mígnem az anyukám befejezte az olvasást. Lejött és vitt magával hátra a padba.

De sajnos a szüleim, nagyszüleim vagy dédszüleim gyerekkora már nem volt ennyire fényes. Mivel régebben nagy szegénység volt. Ez nagyon szomorú. Nagymamám pedig már közel 12-évesen tudott főzni mindenféle jó finomságot és nagyon sokat dolgozott kint is. De mostanában is nagyon sokat dolgozik a kertben. Ezt nagyon furcsálltam, mikor erről beszélt. Mivel én már 11-éves vagyok lassan már főznöm, sütnöm kéne?

Hát sajnos régebben több rokont kitelepítettek Magyarországra. Több embernek el kellett válnia otthonától, ami egy nagyon szomorú dolog lehetett a régi időkben. De szerencsére a mostani idők már teljesen mások.

Katona Zsófia

A vízhordástól a gyárvezetésig

avagy

egy pályafutás kezdete, beteljesülése és befejezése

Most, amikor ezeket sorokat írom, két hét választ el a hetvenkettedik születésnapomtól. Azt gondolom, hogy ez már elég tekintélyes idő ahhoz, hogy számba vehessem mi minden történt velem életem során.

1940-ben születtem, Vésztő községben. Édesapám mezőgazdasági munkásként dolgozott, időnként alkalmi munkásként alkalmazták a vésztői vasútnál. Az 1940-es évek elejét változatossá tette, hogy gyakran - némely évben kétszer is - behívták tartalékos katonának. Egy ilyen behívás alkalmával részese volt Erdély visszafoglalásának. Az akkor írt képeslapjait és Horthy Miklós arcmásával ékesített medáliáját most is őrzöm emlékeim között. Vésztő községbe 1945. október 6-án vonultak be a szovjet katonák. Édesapám utolsó katonai behívóját ezt megelőzően egy héttel akarták kézbesíteni. A községi kézbesítő egy hetedízigleni rokon volt, akit édesapámnak hosszas rábeszéléssel sikerült rábírní, hogy vigye vissza a behívót azzal az ürüggyel, hogy már nem találta otthon a címzettet. A kézbesítő hajlott a szóra azzal a feltétellel, hogy azonnal eltűnünk a házunkból. Így menekült meg édesapám a biztos haláltól vagy egy több évig tartó hadifogságtól.

A biztos megélhetés 1946. január 1-től tűnt elérhetőnek, mert ettől az időponttól alkalmazta a MÁV „államvasúti pályamunkás” állományba. Családi örökségből volt 2-3 kataszteri hold földünk, a földosztáskor is kaptunk 2-3 holdat, ezzel édesapám megvalósította a „kétlakiságot”. Ez a szó a későbbekben alapvetően meghatározta sorsom alakulását.

Házunk a vasútállomás, pontosabban a fűtőház közelében épült. Közelünkben még két ház állt, egyébként mezőgazdasági művelésű földek vették körül a három házat. Lakcímünk változásai hűen tükrözik a rendszer-változásokat. Születésemkor nem is utcaként szerepelt, 1945-ig Horthy falva, később pedig Rákosi falva 53. számon tartották nyilván. Ötvenhat után az Ady falva nevet kapta. Az 1950-es évek végén a házunkat körülölelő földeket telkekre osztották. Kiépültek az utcák, ekkor kapta a Bartók Béla nevet. Ez az elnevezés úgy tűnik időt állóbb, mert még jelenleg is ez a neve. Víz a vasút-állomási ártézi kútról hordtunk. Községi villanyvezeték a közelünkbe nem volt kiépítve. Gyerekkoromban 5-ös petróleumlámpával világítottunk, ezt iskolás koromra 11-esre cseréltük. 1949-ben édesapám vasutasként kérvényezhette a villany bekötését a szegedi igazgatóságtól a vasúti hálózatról. Kérelmének helyt adtak, s még ez évben bevezettük a villanyt, következő

évben vettünk egy néprádiót. A néprádió azért volt a nép rádiója, mert a társadalom legszegényebb rétegének fejlesztették ki, csak a Kossuth és Petőfi adók vételére volt alkalmas.

Általános iskolás koromban – ismerősök elmondása szerint is – jó magaviseletű, szófogadó, szorgalmas gyerek voltam. A három utolsó évben a házunktól négy kilométer távolságra lévő iskolába jártam. Minden nap hét órakor indultam gyalog az iskolába. Nyolcadik osztályos koromban édesapám összeeszkábált nekem egy rozoga kerékpárt. Ezzel megvalósult egyik legnagyobb álmom. Többé nem kellett egy-egy órát gyalogolnom az iskolába és tanítás után haza.

Az ötvenes évek elején, a Rákosi rendszerben nagyon szegényesen éltünk. Hiába termett meg a búza, árpa, kukorica, nem volt kenyérük. Termőföldünk területének arányában a megtermelt termékekből (búza, zsír, tojás, tyúk, stb.) előre meghatározott mennyiséget be kellett szolgáltatni az államnak. A legfontosabb élelmiszerek egy főre jutó és az üzletben kiadható mennyiségét is megszabták. A megszabott adagokat a boltokban – fizetés ellenében – jegyre adták ki, amelyek mennyisége olyan kevés volt, hogy az csak a húgomnak és nekem volt elég. Óriási segítséget jelentett a MÁV-tól kapott ingyen utazási lehetőség, a „szabadjegy”. Ebben az időben édesanyám minden második héten felutazott Pestre, vett három kenyeret és hazahozta. A pesti és általában a városi munkásságnak az akkori rendszer jobb ellátást biztosított.

A hetedik osztály elvégzése után az iskola vezetése nekem is lehetőséget adott egy kéthetes táborozásra Csillebércen. Akkoriban Csillebérc volt az úttörőszövetség fellegvára, a gyerekek Mekkája, álmaik beteljesülése. Nagy örömmel hívták be szüleimet, hogy közöljék velük a jó hírt. Elmondták, hogy semmit nem kell fizetni, mindent az állam fizet. Engem is magával ragadott a lelkesedés. Édesanyám nem örült a hír hallatán, néhány nap gondolkodási időt kért. Én ezt nem nagyon értettem. Láttam édesanyámon, nem tudja hogyan mondja el azt, hogy igaz, a nyaraltatás ingyen van, de nincs pénzünk megvenni azokat a ruhákat (pizsama, több váltás ing, zokni, alsónadrág, tornacipő, stb.) amelyek meglétét előírták. Édesanyám soha nem mondta ki, hogy nem mehetek, magam mondtam le a csillebérci nyaralásról.

Édesapámnak volt egy jó barátja, Dezső bácsi, aki egyben olyan ”kisfőnöke” is volt. A vasúti pályafenntartásnál egy-egy kihelyezett egység főnöke a pályamester volt, aki több csoportot irányított. Egy-egy csoport élén az előmunkás állt, aki a pályaeépítés, karbantartás alapjait ismerte. Ilyen előmunkás volt az én Dezső bátyám is. Ez a barátság életük végéig megmaradt, és én büszke vagyok arra, hogy Őt atyai jó barátomnak mondhattam.

Dezső bácsit felettesei jó szakembernek tartották, ezért amikor országos méretekben felgyorsult a vasútvonalak újjáépítése és bővítése, elvezényelték

az ország különböző pontjaira. A pályamunkások gyakran dolgoztak a településektől távol, munkavégzés közben megszemélyeszték. Akkoriban az ivóvíz biztosítása úgy történt, hogy vízhordókat alkalmaztak. A vízhordók leggyakrabban iskolás gyerekek voltak. Az előmunkás felkereste a munkahelyhez legközelebbi helyet (tanyát, termelőszövetkezeti majort, stb.) és engedélyt kért arra, hogy a vízhordó onnan hordhassa a vizet. Dezső bátyám felajánlotta szüleimnek, hogy elvinne engem ilyen vízhordónak. Ez egy kicsit pótolná a nyaralást, és egy kis pénzt is kereshetnék vele. Édesanyám aggódva bár, de beleegyezett. Így lettem a hetedik osztály elvégzése után – és az ezt követő két nyári szünetben – MÁV alkalmazott. Ahhoz, hogy hetedik osztály után dolgozhassak, kellett egy kis kegyes család és Dezső bácsi főnökeinek jó indulata is, mert munkát végezni az akkori törvények szerint is csak a nyolcadik osztály elvégzése után lehetett. Örök hálával tartozok Dezső bátyámnak azért, hogy ilyen módon vezetett be a munka világába, nevelt az önállóságra. Nyarankénti vasúti alkalmazásom idején dolgoztam Solton, ott egy magánházban bérelt a MÁV lakást. Dolgoztam Angyalföldön, itt a pályaudvar déli végénél betonelemekből épült barakkban laktunk. Utolsó évben a Sztálinváros és Rétszilas közötti új vasútvonal földmunkáinak végzésénél dolgoztunk és egy közeli állami gazdaság majorjában laktunk.

Vésztőről a híres-hírhedt fekete vonattal, a munkásvonattal utaztunk Budapestre vagy azon túl Soltra. Utazásaim első évében volt szerencsém megtapasztalni a „boci pullman” kocsik kényelmét. Az első évben még a MÁV-nak nem volt elég személyszállításra alkalmas kocsija, ezért tehervagonokat alakítottak át személyszállításra. Az átalakítás abból állt, hogy a vagon közepén lévő, oldalra elhúzható ajtókat kifelé nyíló ajtókra cserélték, a vagon végébe WC-t ácsoltak. Az ajtóval szemben, a vagon közepére beépítettek egy vashordószerű dobkályhát, a vagon hosszába pedig mindkét végébe négy-négy támlanélküli fapadot. Ezeket a vagonokat nevezték az utazók boci pullman kocsinak.

A munkásvonaton a vagonok számát az egyes településekről utazók számához rendelték. Vésztő községből abban az időben három személyszállító vagon indult, később a számuk még növekedett. A vonat vasárnap este fél tíz körül indult és hajnali félöt körül érkezett Budapestre. A beszállás után jó egy órát át elmesélték egymásnak a hétvégén történeteket, esetleg megitták a söreiket majd nyugovóra tértek. A Budapesten dolgozó munkások a szálláshelyeik elfoglalása után mindjárt dolgozni indultak. A vidéken dolgozók pedig átszálltak és továbbutaztak munkahelyeikre. A vagonokban utazók az idő teltével közösséggé kovácsolódtak és egyfajta hierarchia alakult ki köztük. A csoport élén állt a közfelkiáltással megválasztott „kocsi parancsnok”. Ő tartotta a kapcsolatot a MÁV és az utasok közt. Ő tehetett panaszt, ő

fordulhatott kéréssel a MÁV-hoz. Őt illette meg a legjobb hely. Ez általában a vagon közepe tájékán lévő háromülékes padot jelentette. A rangsorban utána következőknek jutott a többi háromülékes pad, a sorban következők – általában a legrégebben utazók, de fiatalabbak – a háromülékes padok feletti polcokat foglalhatták el. A rangsorban hátul lévőket illették meg a kétülékes padok, végül a kétülékes padok feletti polcok. A legrövidebb idő óta utazóknak a vagon padlóján maradt fekvőhely, mert ilyen vagy olyan módon, de fekvő helyzetben töltöttük az éjszakát. Én csak időszakos utas és gyerek is voltam, így nekem a padló jutott. A kis hátizsákomra egy 90 cm széles rongypokróc volt szíjazva (mint a mai turistának a sátor), amit édesanyám szőtt. Mire a vonat Dévaványára ért, mindenki elfoglalta a helyét, a vagon elcsendesedett, én pedig leterítettem a pokrócomat és pihenőre tértem.

Indulás előtt édesanyám megtöltötte a hátizsákomat annyi krumplival, zöldbabbal, lebbencs tésztával és egyéb zöldséggel, amennyi a hét öt napján a vacsorafőzéshez kellett. Dezső bátyám megtanított főzni. Minden nap főtt ételt vacsoráztunk, és a hét minden napján mást. Megtörtént, hogy esős napokon nem tudtunk dolgozni, ilyen alkalmakkor az angyalbögyörő (nudli) vagy a lekváros derelye is felkerült az étlapra. Visszagondolva arra az időre, be kell vallanom, hogy jobban tudtam főzni, mint évtizedekkel később.

A vízhordás nem volt könnyű munka. Gyakran kilométernyi távolságból vittem nyolcliteres kannában az ivóvíznek nevezett vizet. Gyakori volt, hogy téglával kirakott, ásott kútból merített vizet ittunk. Így történt a Rétszilas és Sztálinváros közötti vasútépítésnél is. Ám egyszer olyan terepszakaszhoz érkezünk, ahol egy kisebb dombot kellett átvágni, a kitermelt földet három-négy kilométerrel távolabb lévő mélyedésbe elhordani. A föld kitermelését markológépek végezték, az elszállítása ideiglenesen lerakott síneken közlekedő tehervonat-szerelvényekkel történt. Egy alkalommal a markológép kezelője észrevette, hogy az újonnan készített árokpart ferde oldalából friss víz csörgedezik. Szereztek egy acélcsővet, bedugták a vízfolyással szemben az árok oldalába, és láss csodát, a csövön kristálytisza, finom, friss víz folyt éjjel-nappal. Nem volt ott se KÖJÁL, se ÁNTSZ, se vízminőségvizsgálat, a „fogyasztók” megszavazták, hogy ez a víz finom, tiszta, ezt kérik. Ez megkönnyítette a munkámat, mert ezután vonattal utaztam a forráshoz, és vissza a friss vízzel a munkatársaimhoz. Ez az idilli állapot egy hétig tartott. A főnökeim rájöttek, hogy a vizeskanna tud egyedül is utazni. A forrásnál, a bevágásban dolgozók megtöltötték a kannát és feltették a vonatra, a töltésen dolgozók pedig levették a kannát, majd miután elfogyasztották a vizet, visszaküldték azt. Egyszóval, ezzel megszűnt a munkaköröm, de nem kellett búsulnom, mert elő léptettek „kézi döngölő” beosztásba. Nagyon örültem, mert ez már majdnem férfimunka volt, és többet is fizettek érte. Az újonnan

készült töltés oldalát itt-ott a heves nyári záporok kimosták, ha ezeket az eső mosta kis árkocskákat nem tömték volna be, később nagy árokká válhattak volna. Feladatom az volt, hogy talicskával földet hordjak a vízmosta árkokhoz és döngölőfával, egy dupóval az árkokat eltüntessem. Ezzel a munkával értem fel a gyerekkori munkavállalás csúcsára. Ez volt a legmagasabb beosztásom és ekkor kerestem legtöbbet. A különböző pótlékokkal (különélési pótlék, ebédpénz, stb.) 710 Ft-ot vittem haza abban a hónapban. Ennek az összegnek a nagyságát azzal tudom érzékeltetni, hogy édesapám szertáros (anyagkiadó) munkakörben – szintén a MÁV alkalmazottjaként – 650 Ft-ot keresett havonta.

1954-ben befejeztem az általános iskolát, elégséges eredménnyel végeztem. Továbbtanultam, az iskolaválasztásban az anyai nagybátyám volt a példaképem. Ő Debrecenben a gépipari technikumban végzett, ezért elhatároztam, hogy én is ott fogok tanulni. Akkor két szakon folyt a képzés: általános gépgyártó és gyengeáramú elektromos szak. Én az előbbit választottam. Az iskolában egy-két hármas és két-három ötös osztályzattal jó tanulónak számítottam. Kollégiumban éltem. Szerencsésnek mondhatom magam, mert Lemhényi Dezső igazgató úr szinte apaként vigyázott ránk. Ő, amennyire a rendszer engedte, népi kollégista szellemben nevelt bennünket.

Az 56-os forradalmat Debrecenben éltem át. Az október 23-át megelőző napon egy Debrecenhez közeli TSZ cukorrépa földjén répát szedtünk osztálytársaimmal. A tanárunk zsebrádióján hallgattuk, mi történik Pesten. Éreztük, hogy valami készül. Néhány megbízhatóbb diákot a kollégium-igazgatónk kiengedett a Kossuth-kör rendezvényeire. Köztük voltam én is. Október 23-án az egyik osztály- és kollégiumi lakótársamat lelkesedése és a tömeg mindent elsöprő sodrása elkapta, így részt vett azon a tüntető felvonuláson, amelyet a kivezényelt fegyveres erők szétlőttek. Sajnos őt is érte egy lövés, amely maradandó sérülést okozott és élete végéig viseli következményeit. A társamat ezért ma a forradalom hőseként ünneplik. Én nem lettem hős, még forradalmár sem, pedig minél távolabb kerülünk az 56-os forradalomtól, annál több felkelő és forradalmár tűnik elő a múlt ködéből.

Az események hírére a közeli településekről származó gyerekeket szüleik hazavitték. A kollégium létszáma száz főről 20-22 főre csappant. Vésztő igen távol van Debrecentől, és szüleim sem voltak olyan tehetősök, hogy haza tudtak volna vinni, így én maradtam.

A következő napokban a kollégiumban megszervezték a nemzetőrséget. Én is tagja lettem. Azt a feladatot kaptuk, hogy a kivezényelt, kis létszámú katonai egységgel együtt tartsunk rendet a zálogház környékén. A kialakult zűrzavaros helyzetben mindenki ki szeretne volna váltani a korábban betett értékeit. A tömegben gyakoriak voltak a verekedések és veszélyben volt a zálogház biztonsága is. Egy katona – egy civil (többnyire diák) felállásban

kettős kordont vontunk a zálogház bejárata köré, így elértük, hogy a tömeg viszonylag rendben, négyes sorokba rendeződve várja meg, amíg rá kerül a sor. Három-négy nap alatt a nagy többség megkapta értékeit, a tömeg eloszlott, a feladatunkat teljesítettük. A katonáknak volt ugyan fegyverük, de lőszert nem kaptak. Mi fegyverként csak a piros-fehér-zöld karszalagunkat, a néha erélyes, néha kedves, rábeszélő szavunkat és a katonák üres tárú, de tekintélyt parancsoló puskáit tudtuk használni. Egymástól utólag megkérdeztük, vajon ténykedésünk ilyen eredményes lett volna-e, ha a tömeg hőzöngős tagjai tudják, hogy egyetlen darab lőszere sincs a csapatnak.

November 3-án én voltam annak a kétfős egységnek az egyik tagja, akit az igazgatónk kiengedett a városba a napi hírek összegyűjtésére. Az akkori Béke utcán – ma Szent Anna út – sétáltunk. A barátom bement a közeli boltba. Egyedül maradván elmentem három teherautó mellett, melyek a járda közelében álltak. Az autók oldalán „BÉKÉSCSABA” felirat volt olvasható. Úgy belém nyilallott, mint azelőtt még soha, de jó lenne hazamenni! Néhány lépés után visszafordultam és megkérdeztem a sofőrt, hova mennek. Azt válaszolta Szeghalomra. Ekkor még jobban elhatalmasodott bennem a honvágy, hiszen majdnem hazáig vinnének! A sofőr látta tétovázásomat, mondta, ha menni akarok, pattanjak fel a platóra, mert azonnal indul. Ekkor egy óriási hibát követtem el. Nem vártam meg a barátomat, hanem se szó se beszéd, otthagya csapat-papot, felugrottam a ponyva alá és már indult is a teherautó Szeghalom felé. A ponyva alatt már négyen-öten kuporogtak. Hozzám hasonló sorsársak, akiket a zavaros helyzet, a közlekedés megbénulása akadályozott meg abban, hogy hazajussanak. Az úton minden falu, minden város be- és kijárátánál nemzetőrök igazoltatták az teherautót, de továbbengedték. Este tíz óra körül megérkeztünk Szeghalomra.

Utóbb, amikor normalizálódott a helyzet és visszatértem Debrecenbe, a barátom elmondta, hogy óriási félelemmel, rettegve számolt be az igazgatónak, hogy elvesztem! Az igazgatóm első szavával jól megszidott, mert szó nélkül mentem el. Én pedig a jogos szidalmat bűnbánóan, zokszó nélkül tudomásul vettem.

Szeghalomra érve a főtéren megkérdezte a kocsí vezetője, hol tegyen le. Kicsit gondolkodtam és azt válaszoltam, hogy leszállok itt a főtéren, mert abban bíztam, hogy itt is találok majd egy autót, amivel tovább tudok menni. Elmentem néhány ház mellett, azt láttam, nemhogy autóval nem találkozom, de még egyetlen gyalogos sem jár az utcán. Akkor döbbentem rá, hogy kijárási tilalom van, még az is előfordulhat, hogy lepuffantanak. Rövid tétovázás után elhatároztam, kigyalogolok a vasútállomásra, hátha valami kóbor vonat mégis megy Vésztőre. Amikor kiértem nagy nehezen találtam egy vasutast, aki közölte, hogy innen két nap óta nem ment vonat és nem is tudja mikor fog

legközelebb indulni. Ismét döntenem kellett. Ha az országúton megyek, az nagyobb távolság, de van egy halvány remény, hogy egy autó felvesz. Ha a vasút mentén megyek, biztos, hogy le kell gyalogolnom tizenhat kilométert és nem vesz fel semmi. Tekintettel arra, hogy a Szeghalmon eddig eltöltött idő alatt egyetlen autóval sem találkoztam, a vasút mellett döntöttem. Elhagyva a várost, nagy sötétség vett körül, a Hold néha kinézett a felhők mögül és megvilágította a fényesre csiszolódott sínpárt. A Berettyó-hídhoz közeledve újra görcsbe rántotta a félelem a gyomromat. Eszembe jutott, mi lesz, ha őrzik a hidat. Mi lesz, ha azt hiszik, valami diverzáns vagyok és fel akarom azt robbantani? Nincs nálam egy vacak zseblámpa sem, amivel jelezni tudnék, vagy ki tudnám világítani magam. A honvágyam legyőzte a félelmemet, remegő inakkal, de minden baj nélkül átjutottam a hídon. A sok gyaloglástól felhólyagzott lábakkal és egyre jobban korgó gyomorral róttam tovább a kilométereket. A félelmem akkor erősödött meg ismét, amikor a Sebes-Körös hídjához értem, de bíztam abban, hogyha a Berettyó-hidat nem őrizték, akkor talán itt sem lesz probléma. Át is jutottam szerencsésen, az utam ezután már zavartalan volt. Néha egy-egy fácán röppent fel a bokrok közül, vagy egy őzbak rohant át a síneken. Ezek bizony alapjaiban rengették meg bátorságomat. A vasút utolsó kanyarulata után feltűntek Vésztő fényei. Új erőt adott, hogy hamarosan haza érek. Hajnali kettőkor kopogtam be házunk ablakán és remegő lábakkal öleltem meg szüleimet.

A következő két év zavartalanul telt el. Leérettségiztem. Az utolsó félévben úgy összekaptam magam, hogy az érettségim jelesre sikerült, általános gépgyártó technikus lettem.

Az igen jó eredménnyel záruló középiskola után elhatároztam, hogy továbbtanulok a miskolci műszaki egyetemen, ebben az elhatározásomban a szüleim támogattak. Felvételt nyertem a gépészmérnöki karra.

...

Feladataim teljesítése során az élet sok örömet és sikerélményt adott, de megízleltem a kudarc ízét is. Megköszönöm a feleségemnek, hogy mindig, a legnehezebb órákban is mellettem állt és átsegített a nehézségeken.

Történetem befejezése előtt beletekintettem a munkakönyvembe. Lapozgatás közben feltűnt egy 1976. április 30-i bejegyzés, mely szerint a munkaviszonyom megszűnt. A bejegyzés átlósan áthúzva, a lap szélére van írva az, hogy téves bejegyzés. E néhány szavas bejegyzést olvasva felbukkan a múlt kódéből pályafutásom egyik szomorú és egyben felemelő epizódja. A bejegyzést megelőző időszakban úgy éreztem, a termelés szervezésével nem tudom teljesíteni a megrendelő által megszabott feladatokat, át kell adnom a

lehetőséget másnak, munkahelyet kell váltanom. Főnökeim és vezetőtársaim győzködése nem járt eredménnyel, új munkahelyet kerestem, hamarosan a szomszéd városban találtam is. Május 2-án reggel elindultam az új munkahelyemre, melyet autóbusszal lehetett elérni. Az autóbusz megállóhelye pontosan a gyáregységünk bejárata mellett volt. Amint szomorkás hangulatban - melyet a csepergő eső tovább rontott - vártam a busz érkezését, láttam, hogy a műhelyben dolgozó hat-nyolc munkás kijön a kapun és felém tart. Kölcsönös üdvözlések után szívet facsaró hangon kezdek el kérlelni, ne menjek el, maradjak, majd csak jobbra fordul a helyzetünk. Látva a kérlelő tekintetüket, hallva az őszinte szavukat, nem tudtam ellenállni. Visszamentünk a gyárba, ekkor történt a bejegyzés áthúzása és a „téves bejegyzés” beírása. Ez a jelenet pályafutásom végéig megmaradt bennem, hiszem, hogy ez is szerepet játszott abban, hogy ezen a munkahelyen dolgoztam harminchét évig, egészen a nyugdíjazásomig. A következő években, évtizedekben számos esetben előfordult, hogy a feladatok teljesítéséért minden erőnket mozgósítani kellett, és láttam, hogy munkatársaimnak megrendült a feladat teljesítésébe vetett hite. Ekkor emlékeztettem őket arra, most rajtuk a sor, hogy kiálljanak mellettem.

Az adatok olvasása során szemembe tűnik a sors furcsa játéka. A diákmunkáktól eltekintve két munkáltatóm volt, ennek ellenére a munkakönyvem „A munkáltató neve” rovata teljesen betelt, pedig az 1992 utáni változásokat már be sem jegyezték. A bejegyzések sora azt a társadalmi és technikai fejlődési folyamatot tükrözi, amely a gépállomástól, a gépjavító, gépgyártó, gépgyártó és szolgáltató állomáson át a Csepel Autógyáron, az Ikarus Karosszéria- és Járműgyáron keresztül az Ikarus Járműgyártó Rt-ig, majd az Ikarus-Főnix Járműgyártó Kft-ig vezetett.

Búcsúzástatásomon volt munkatársaim szinte mindegyike azt kérdezte, mit fogok csinálni a nyakamba szakadt rengeteg szabadidővel? Attól tartottak, hogy meg fog ölni az unalom. Elmondhatom, hogy a nyugdíjasként megélt tizenkét évben soha nem volt – s míg erővel bírom, remélem nem is lesz – egyetlen perc sem, amelyben úgy éreztem volna, hogy mindent elvégeztem. A kora tavaszi veteményezéstől a késő őszi betakarításig nagyon jól érzem magam a zöldséges kertben és a szőlőlugasaim között. A hosszú, téli napokon sem unatkozom. Számítógépem segít eligazodni a nagyvilág eseményei között. Könyvtáramból előveszem azokat az évekkel korábban vásárolt könyveimet, amelyeket eddig nem volt időm elolvasni. Néha-néha találkozom a rég nem látott barátaimmal, elmerengünk a múlton és együtt felidézzük a régi szép időket.

Kis Károly

Örök barátság

Ez a történet arról szól, hogy akit szeretünk, arra mindig boldogan emlékszünk.

Amikor öt éves voltam, akkor ismertem meg őt.

Mindig szerettem volna egy játék kutyát, amelyik ugat, bólogat és csóválja a farkát, és sétálni is tud. Egyik nap apa azt mondta, rendben van, megkapod, amire vágyasz. Elindultak anyával vásárolni, és amikor hazajöttek apa kezében ott volt az áhított játék. Közelebb mentem, és láttam, hogy a fejét forgatja, csóválja a farkát. El akartam venni apától, de nagyon meglepődtem, mert a kutyus valódi volt. Örömben ugráltam visítottam. A kis fekete szőrpamaccsal hamar összebarátkoztunk.

- Mi a neve?- kérdeztem.
- Adj neki nevet te magad!- mondta apa.
- Nem jut eszembe semmi.
- Hogy tetszene a Zeusz?
- Zofusz?- kérdeztem. Jó, legyen Zofusz.

Egy véletlen félrehallás miatt így Zofusz lett a törpe snauzer neve. Mindig együtt játszottunk, nevetgáltunk, futkároztunk. Nagyon szerettem. Sokszor még azt is eltúrta, hogy felöltöztessem, napszemüveget adjak rá. Nagyon sokat nevtünk rajta, ő meg boldogan ugrándozott.

Ha szomorú voltam mindig odabújt hozzám, és okos tekintetével vigasztalt: „Semmi baj, én mindig itt leszek veled.”

Hamarosan eggyel többen lettünk a családban, megszületett Elizabeth, a kishúgom. Kicsit aggódtunk, mit szól majd Zofusz a kisbabához, de nagyon hamar megszerette őt is. Nyolc hónapos lehetett a húgom, mikor apa meg anyja azt vette észre, hogy lassan feláll, és elindul a kutya felé. Ő meg csalogatta a húgomat, és így egyre több lépést tett meg egyedül. Anya mindig azt mondta, Zofusz tanította meg járni a kislányomat.

Néhány év elteltével anyja és apa sajnos elváltak. Zofuszt egyikőjük sem tudta magával vinni, így nagymamáékhoz került. Ott is nagyon jó dolga volt, bár nekünk, gyerekeknek, nagyon hiányzott. Volt ott már egy kutyus, így jól összebarátkoztak.

Egyik nap mama felhívta anyát, hogy baj van a kutyussal, kullancsot találtak benne. Hívták az állatorvost, aki kiszedte belőle az élősködőt. De sajnos Zofusz nem lett jobban. Néhány nap elteltével kórházba kellett vinni, annyira legyengült. Kiderült, hogy még két kullancs benne maradt. Anya bevitt minket a kutyushoz a kórházba, és elmondta, hogy nem tudnak rajta segíteni.

- El kell altatni, ne szenvedjen tovább- mondta az állatorvos.

Én bementem hozzá, átöleltem, és zokogni kezdtem. Csak nézett rám okos kis szemével, és azt „mondta”: Semmi baj, én mindig itt leszek veled.”

Megkapta az injekciót, és lassan elaludt. Olyan volt, mint régen, mikor otthon szendergett a küszöbön.

Apa elmesélte akkor, hogy amikor elindultak kiskutyát venni anyával, az egyik helyen egy kis fekete pamacs kitornázta magát a kosárból a többiek közül, és eléjük „gurult”. Annyira aranyos volt, hogy felkapták, és elhozták nekem. Ő volt Zofusz.

Kocsis Zsanett

Hogyan tanultam meg kimondani az „r” hangot?

Öt éves voltam, amikor anyukám várta a kistestvéremet. Nyár volt. Ilyenkor én és a nővérem mindig mamáéknál nyaraltunk Nádudvaron. Mi Debrecenben laktunk, ezért nagy élmény volt nekünk a vidéki élet, illetve anyuéknak nagy segítség volt a nagyszülői gondoskodás. Főleg most, amikor jött a pici baba.

Nekem is, mint minden gyereknek nagyon nehezen ment az „r” kimondása. Még eddig nem sikerült, pedig már kívülről fújtam a répa, retek, mogoró és hasonló versikéket. Csak V ment mindig az „r” helyére. Az oviban Rozika néni volt az óvónénim, aki nekem Vozika néni volt.

Már engem is idegesített, hogy mindig mondatják velem azt a nyavalyás r-t, ezért elhatároztam, hogy most már ha törik, ha szakad ki fogom mondani.

Szóval ott voltunk mamáéknál pontosan emlékszem rá, hogy este a tévét néztük. Vagyis a többiek nézték, én meg mondogattam magamban: r r r, próbáltam pörgetni a nyelvem. Egyszer SIKERÜLT! Gyorsan szóltam mamának: Mama ki tudtam mondani az r-t! Mama nagyon örült. Utána még mondogattam egy párszor, hogy biztos sikerüljön, és ne felejtsem el. Alig mertem elaludni, nehogy kimenjen a nyelvemből az érzés, hogy hogyan kell pörgetni.

Az én apukámat Gábornak hívják és mi hárman lányok lettünk, ezért a szüleim úgy választották a húgomnak a nevet, hogy legalább az hasonlítson egy fiúéra, ha már fiúk nem lettünk. Így lett Ő Gabriella.

Én alig vártam, hogy mehessek anyukámékhöz is, hogy elmondhassam nekik is, hogy ki tudom mondani az r-t, de még bele telt egy pár napba a találkozás, mert akkor született meg a kistestvérem.

Amikor végre elérkezett a nagy nap odaálltam anyukám elé és csak ennyit mondtam: - Megszületett már GabRRRRiella???

Anyunak potyogtak a könnyei örömeiben, mert megszületett a kistesóm is és ilyen ügyes lett a középső lánya is.

Az új nadrágom

Gyermekkoromban nem voltam nagyon válogatós. Nekem mindig mindegy volt minden, hogy most anyu milyen ruhát vesz nekem. Mindig kérdezte anyu, hogy ez jó lesz? Tetszik? Én meg mondtam, hogy jó, nekem mindegy. Általában ez volt ruhavásárláskor, ezért már szinte csak azért mentem a boltba, hogy felpróbáljam, hogy jó-e rám.

Egy augusztusi napon történt, hogy anyuék megleptek egy nadrággal, de közben a nővéremnek is vettek, mert ha egyikünk kapott, akkor kapott a

másik is. Ez két egyforma nadrág volt, csak a színükben tértek el egy kicsit és persze a tesómé egy számmal nagyobb volt.

Gyorsan felpróbáltuk mindketten a nadrágot. Nekem annyira megtetszett, jól is állt, hogy le sem vettem. Mondtam Katinak, hogy vegye fel ő is és menjünk át a nagynénémékhez megmutatni, hogy mit kaptunk. Mi a 4. számban laktunk a földszinten, Esztike néniék meg a 8. számban szintén a földszinten, tehát csak át kellett szaladni a „szomszédba”.

Mi szó szerint szaladtunk, mert gyorsan meg akartuk mutatni a szép új ruhát. A nővérem nagyobb is volt nálam, gyorsabb is, ezért egy kicsit le hagyott. Én rohantam utána, ahogy csak bírtam... És puff, akkorát estem térdre, hogy a nadrágon egy óriási lyuk keletkezett. Sírtam, ahogy csak tudtam, de nem azért, mert úgy fájt az esés, hanem mert annyira sajnáltam azt a szép, új nadrágomat. És még Esztike néninek se tudtam megmutatni, és csak egy háztömbnyit voltam benne, amíg szép új volt!

Amikor hazaballagtunk, elmeséltük, hogy mi történt. Nem kaptunk ki. De nekem még máig napig is nagyon fáj és elég büntetés, hogy nem tudtam hordani azt a jó nadrágot.

Kovácsné Jóga Ilona

Cigány népszokások, babonák

Hiedelmek ősidők óta, melyek íratlanul a mai napig velünk vannak

Nemrég megkerestem számomra eddig ismeretlen családtagjaimat, és látogatásom alkalmával a következő dolog történt: Vacsora után néhány perccel megkérdezték tőlem, szeretném-e megismerni családunk legfiatalabb tagját. Persze igennel válaszoltam. Megengedték, hogy belépjek a baba és egyben a szülei számára kialakított szobába, ahol egy kiságyban feküdt a körülbelül egy hónapos kislány. Köszöntem a kis alvónak. Talán tíz másodpercig a tekintetem csak rá szegeződött.

Nem akartam, hogy nagyon rám esteledjen. Éppen indulni készültem, mikor utánam szóltak, hogy hagyjak ott a kislánynak egy hajszálat vagy cérnaszálat a ruhámból, nehogy elvigyem az álmát.

- Milyen álomra gondoltok és mi ez a cérnaszál? Inkább kimegyek és keresek neki valamit az autómban.
- Jaj, ne menj, csak adj egy hajszálat! Nem kell nekünk semmi más!
- Mit akartok a hajszálammal? – kérdeztem.
- A kiságyba rakjuk a baba feje fölé, így megmarad az álma.
- Milyen álma?
- Ha nem teszünk oda semmit, nyugtalanná válik, nem fog aludni, sírni fog, álmatlan lesz...
- Hogyan? – kérdeztem kissé méltatlankodva.
- Ez így van! – bizonygatták kórusban.

Akkorra már a család több tagja is bekapcsolódott a beszélgetésbe. Egyre inkább éreztem, hogy a hajszál vagy cérnaszál megléte itt és most mindenki számára létkérdéssé vált.

- Mi lenne, ha nem hagynék itt semmit? Ha tényleg úgy lesz, ahogy mondtátok, hívjatok fel éjszaka, és megígérem, azt hozok nektek, amit akartok, vagy visszaaltatom.
- Nem, azt úgy nem lehet! – mondták szinkronban – Most kell hagyjál valamit, mert így van a hitünk szerint, ezt tanulja mindenki! Ezt neked is tudnod kellene!

Már a gyerekek is ismerik az efféle hiedelmeket. Gondoltam, igazuk lehet. Akartam is hagyni egy cérnaszálat, de nem találtam. Közben az egyik lakónak mentő ötlete támadt. Felhívtuk a nővéremet, mivel ő is ismeri ezeket a szokásokat. A telefonos segítség után levetettem a pulóveremet, és kiszedték belőle a címkét, mivel kilógó cérnaszál nem volt rajta. Szinte érezhetően megnyugodtak, nagyot sóhajtva, hogy nem viszem el az álmot. Erről eddig

csak annyit tudtam, hogy mindenféleképpen le kell ülni, ha vendég jön a házhoz, vagy mi megyünk vendégségbe. (Ez a gyerekek védelmére van.)

Tovább kérdezgettem, milyen efféle dolgokat ismernek még. Elmesélték, ha utcára mennek, úgy védik meg a babákat a szemmel-veréstől, hogy piros színű ruhába öltöztetik. Valamint, arról is meséltek, ha egy nőnek megvan a havi ciklusa, nem nézheti meg a babát, nehogy piros kiütéses legyen tőle. Ha olyan nő nézi meg a gyermeket, aki maga is szülni szeretne, mindaddig előjön rajta a piros kiütés, amíg a nő áldott állapotba nem kerül.

További kutatásaim

Mire az újszülött világra jön, nagy általánosságban átfestjük legalább a babaszobát, és kérünk a paptól egy üveg szenteltvizet. Ezzel a vízzel kereszt alakban kézzel megszorjuk a szoba négy sarkát. Ezt a műveletet régen maguk a papok végezték, de miután ezt a szolgálatot később tőlünk megtagadták, így ezután ezt a hagyományt mi vittük tovább, egészen addig, amíg végül a szenteltvíz kiadását is elutasították.

Esti fürdetés után a baba vizét nem szabad kiönteni. Egész éjszaka bent hagyjuk a házban, a gonosz szellemek távol tartása végett. Csak másnap reggel öntjük ki, mindig ugyanarra a helyre. Ha a baba még így is nyugtalan, fordítva adjuk rá a ruhákat, hogy ezáltal is védve legyen. Rossz álmok esetén ezt a módszert kisgyerekeknél is alkalmazzuk.

Ha gyermekünk véletlenül fordítva veszi fel valamelyik ruhadarabját, vagy úgy hagyjuk rajta a nap folyamán, vagy ha mégis átfordítjuk, csak a legközelebbi ajtó küszöbén szabad.

Ha a gyereket egy kutya megharapja, vágunk vagy vágatunk a gazdájával egy kis csomó szőrt, arra az esetre, ha a gyerek éjszaka felijed. Azt meg kell gyújtani, mert akkor hitünk szerint nem fog félni később a kutyáktól, és hamarabb gyógyul a seb. Olykor meghintjük a hamuval is, hogy el ne fertőződjön.

Vasárnap nem szabad ruhát mosni, varrni, vasalni.

Ha az ember menet közben megbotlik vagy valaminek nekimegy, az útját rossz szellem keresztezi. Ilyen akkor történik, ha szidja egy rosszakarója. Hazatértekkor mielőtt belép az ajtón, szól az asszonynak, hogy készítse a seprűt. Ez azt jelenti, hogy a seprűbe állított fésűt felfelé állítva az ajtó mellé kell helyezni, hogy a házon kívül tartsa a rossz szellemet, amely általában egy hétig vele marad. Az ördög távoltartása céljából is ezt a módszert alkalmazzuk.

Ha bal szemünk viszket, örömünk lesz, ha a jobb, akkor bánatunk lesz.

Orrviszketéskor bosszúságunk lesz.

Fülsengés esetén megkérdezzük attól a személytől, aki tőlünk a legkisebb távolságra van, hogy melyik fülünk cseng. Ha eltalálja, ő hallja majd a hírt, ellenkező esetben a kérdező hallja.

Ha ég a fülünk, akkor valahol rólunk beszélnek.

Állviszketéskor szakállas vendég érkezik a házhoz.

Ha könyökünket megütjük, vendég jön a házhoz. Ha véletlenül megérintjük az ütés helyét, idősebb látogató várható.

Ha a bal tenyerünk viszket, pénzt fogunk kapni, ha a jobb, akkor kiadásunk lesz.

Ha viszket a talpunk, táncolni fogunk.

Ha új cica kerül hozzánk, bele kell nézetnünk a tükörbe, azért, hogy ha elmegy otthonról, biztosan hazataláljon.

Ha véletlenül eltörünk egy tükröt, csak huszonnégy óra elteltével szabad összeszedni a darabjait. Addig úgy kell hagyni érintetlenül a helyszínen. Aznap mindenképpen szerencsétlenségünk lesz, de ha idő előtt hozzányúlunk a darabokhoz, a balsorsunk hét évig fog tartani.

Amikor halottainkról beszélünk, hisszük, hogy olyankor eljönnek hozzánk. Átlépnek egy kapun, és ott maradnak velünk mindaddig, amíg szó esik róluk. Előfordul, hogy rossz szellemet hoznak magukkal. Ilyenkor gyertyát gyújtunk, hogy a rossz visszamenjen oda, ahonnan jött. Ez meg is előzhető oly módon, ha még a beszélgetés kezdete előtt meggyújtjuk a gyertyát.

Alkoholos italok fogyasztásakor mindig gondolunk elhunyt hozzátartozóinkra. Az első kortyot mindig a földre öntjük az ő egészségükre. Ezzel is tudatjuk velük, hogy nem felejtjük el őket.

Elhunyt szeretteinkről az ünnepek alatt is megemlékezünk. Mulatás közben úgy sírunk, ahogy nevetünk.

Újév első napján, valamint Húsvét előtti nagypénteken vízzel itatjuk halottainkat, úgy, hogy egy edénnyel vizet öntünk a földre.

Halottak napján, bárhol élünk a Földön, minden elhunyt hozzátartozónak külön gyertyát gyújtunk, névre szólóan, azért, hogy lássanak minket. Hitünk szerint, a holtak szellemei ilyenkor hazatérhetnek a családhoz. Nem feledkezünk meg azokról az elhunytakról sem, akiknek már nincsenek élő hozzátartozói. Azért, hogy egy évben egyszer ők is szabadok lehessenek, és lássák az élőket, esetleges hozzátartozóikat, akik elfelejtették őket.

Állítólag léteznek a kalózok kincsei, amit úgy lehet fellelni, ha valahol öngyulladást tapasztalunk. Ott kell ásni, ahol a tűz keletkezett, piros kendővel a fejünkön (ez megvéd a gonosztól).

A szivárvány lábainál is kincset lelhetünk.

Családi szokásaink

A családban mindig a gyerek az első mindenben. Azután jön a férj és a feleség.

Alvás közben a nő mindig a férfi bal oldalán fekszik, hogy akkor is megtudja védeni, váratlan támadás esetén.

Ha a férj barátai látogatóba jönnek, a feleség nem ül velük egy asztalhoz. Ellátja őket, de nem folyik bele a társalgásba.

Ha a feleség egyedül van otthon, és férfi vendég érkezne, nem engedheti be az ajtón, csak később, a családfő jelenlétében.

A nők társasági összejöveteleken se vesznek részt férfiakkal. A gyerekek játszhatnak együtt, vagy lehetnek a fiúk az apjukkal, a lányok az anyjukkal.

Ha a férj félrelép, akkor sem válnak szét, mert azt mondják, a férfi hordja a kalapot, és akkor is ember marad, ha hibát követ el. Ez a nőkre nem vonatkozik. Büntetésként legfeljebb a feleség megveri seprővel, vagy nyújtófával.

Étkezési szokásaink

Ha vendég lép a házba, természetes, hogy előbb kínáljuk ennivalóval, mint ülőhellyel. Tetszik, hogy a „szegénység” ellenére ma is a vendég az első. Felkínáljuk akkor is az ételt, ha nekünk másnapra nem marad.

Úgy véljük, hogy a közös étkezések erősítik egymás közötti kapcsolatunkat, ezért ha tehetjük, főétkezéseknél a család összes tagja együtt ül le enni. Ahol sok a gyerek és kevés az ülőhely, általában a földön terítünk, ahogyan azt az őseink is tették. Azt gondoljuk, ha ugyanolyan ételeket eszünk mindannyian, akkor ugyanúgy is érzünk. Úgy tudjuk, hogy azok a családok, akik nem együtt esznek, azok később szét is hullanak. Egészen biztosak vagyunk benne, ahogy az étkezések különválnak a családban, úgy maga a család is széthullik. Ha a férj eszik külön a feleségétől, később válás is lehet a vége.

Mindig az asztal hozzánk közelebb eső részéről kezdünk el falatozni, így ha vendég jön a házhoz, meg tudjuk vele osztani az ételt.

Néha a gyerekeknek is egy tányérból adunk enni, azért is, hogy megtanulják, az ennivalót soha nem féltjük sem egymástól, se senkitől.

A cigány ismerkedés régi szokásai, ami mára már hamu

Réges rég, Nagymamám (Ötvös Piroska, szül. 1915. 07. 25.) mesélte a következőket:

Így emlékezem:

- Anyám! Hogyan fogok férjhez menni?

- Hát, Lyányom, az még elég messze van, de azt elmesélhetem, hogyan vót a mi időnkben. Mi még bálba jártunk a szüleinkkel, ahol élő zene vót. Énekeltünk és táncolni tanultunk. Én az Anyámmal jártam, mert nem vót apám.

- De mégis, hogyan történt az ismerkedés?

- A fiú szülei megkérdezték a lány szüleit, vagy aki épp ott vót - mint az én esetemben az anyám -, hogy táncolhat-e a fiuk a lányukkal? Ha a lányos szülő igent mondott, csak akkor táncolhattak együtt.

- Történt olyan eset, hogy nemet mondtak?

- Hát hogyne, hisz nem minden család kedvelte egymást, és nem akarták, hogy a gyerekeik egybekeljenek. Olyan is vót, hogy engem Anyám nem engedett, még akkor se, ha szíp cigányfiú vót, mert nem akarta az adott családdal a keveredést.

- Hogy táncoltatok az ilyen bálokon?

- A mi időnkben a tango és a fox vót a divat, de akadtak, akik keringőztek, vagy úgy táncoltak, ahogy tudtak.

- Később összeházasodtak?

- Többször eljártunk a bálba, aztán néhány alkalom után a fiú a szüleivel elment a lány szüleihez, megkérni a lány kezét. Ha adták, közösen leültek enni-inni, megbeszélni a részleteket, a fiú lánnyal pedig bemehetett egy szobába beszélgetni. Persze, akkor is vendégül látták őket, ha kikoszorúzták a fiút.

- Miért nem cigányul táncoltatok?

- Hát vót, aki úgy járta. Az régebben vót divat, még az én Nagyanám idejében. Tőle tudom, hogy a cigányoknál nagyon fontos vót az első tánc.

- Hogyan kell helyesen cigányul táncolni? Ha én nagy leszek, úgy akarok táncolni. Miért volt fontos az első tánc?

- Hát, állítólag még régebben az első tánc vót a döntő, ami csak cigánytáncról szólhatott. Igazából az vót az igazi ismerkedés, amiből meg lehetett határozni, hogy együtt marad egy pár vagy sem! Ma már a hagyományokat nem igazán ismerik, mert legtöbbször a modern szokásokat, az adott ország szokásait veszik fel. Mert tudod Lyányom, rengeteg cigány van a Földön, minden országban, szerteszét a világon. Hát elmesélem, ha majd nagy leszel, jussak eszedbe, amit most mondok neked:

A páros cigánytáncban - mert úgy hívjuk - nem szabad megérinteni a nőt a férfinak. Úgy kell a nőnek táncolni, hogy a férfi ne tudja őt megkerülni, és mindig egymás szemébe kell nézni. Ez a titka az igaz szerelemnek: AZ ELSŐ TÁNC! Nagy hely kell hozzá, az biztos, de állítólag, akik ezt végigcsinálják, egész életükben együtt maradnak. Ha valaki félrenéz, az úgy lesz életben is! Ezt jegyezd meg, Lyányom!

Vót olyan is, hogy a lányt megszöktette a fiú, ha a szülők nem egyeztek bele a házasságba, vagy akkor, ha tizenhat évnél fiatalabbak vótak.

Másnap tovább kérdeztem

- Anyám! Mit jelent az, hogy udvarolni?
- Hát, a fiúk szoktak a lányoknak udvarolni.
- Jó, de az mit jelent? Mit csinálnak olyankor?
- Virágot visznek a lányoknak, elhívják őket sétálni. Mostani világban elhívják moziba vagy táncolni.
- Neked is udvaroltak?
- Hát persze.
- Hogyan?
- Szerenádot adtak. Este muzsikáltak az ablak alatt, és virágokat szórtak a kapu elé.
- És aki nem tudott muzsikálni?
- Az fogadott valakit, aki tud.
- Egy udvarló hányszor adott szerenádot?
- Vót, aki többször. Amíg a lány igent mondott. Azok vótak a szép idők. A szerelmet érezni lehetett a levegőben. Az emberek is vidámabbak vótak, akkor is ha szegényen éltek. A mai világban a lányok rögtön odaadják magukat a fiúknak.

Az igazi úriemberek verseket is írtak. Amikor a kertészetben dolgoztam Pesten, villamossal kellett járnom. Vót egy jegykezelő, akit Józsinak hívtak. Minden este illedelmesen köszönt. Még kezét is csókolt. Többször kaptam tőle meghívást sétára, de mindig kikosaraztam. Egyszer átadott nekem egy levelet, amelyben egy vers állt:

*„Ha szíved nekem adod, titkon tedd és vigyázz,
hogy a kettőnk gondolatát ne tudja senki más!
Ha szeretsz, irántam ne légy hideg! Szeress mélyen!
Titkos legyen szerelmünk! Mélységes hallgattal őrizd meg magadnak.”*

- Ez annyira tetszett, hogy megtanultam.
- Ez nagyon szép! Megtanítod nekem is?
- Persze.

Így is lett.

- Anyám, te hányszor mentél férjhez?
- Az első fiam apját megölték a háborúban. Később ismertem meg nagyapádat, akihez férjhez mentem, és tőle lett apád és nagybátyád. Nagyapád zenész vót, brácsás. Eljárt muzsikálni, aztán összejött egy másik nővel, aki ikreket szült neki. Minket pedig itt hagyott. Utána már nem is kellett,

elváltam tőle. Itt maradtam három gyerekkel Anyám nyakán, így el kellett mennem dolgozni. Itthon nem vót munka, ezért mentem el Pestre, a kertészetbe. Sokan vótunk Komádiból. Anyám nevelte a gyerekeket, én pedig dolgoztam.

- Miért nem mentél férjhez még egyszer?

- Hogy gondolsz olyat, hogy háromgyerekes anya férjhez menjen? Akkor én megfogadtam: soha többé nem foglalkozok senkivel. Nem szabad olyankor már férjhez menni! Nagypád minden hónapban jött látogatóba a gyerekekhez. Hő, jajj! Nem tudom, vajon most mi lehet vele. Biztos iszik valahol. De úgy hallottam, beteg tán.

- Emlékszem, mindig elküldött a boltba vodkáért, a visszajárón meg vehettem magamnak édességet, pedig minden hónapban hozott egy tábla csokoládét mindenkinek.

- Jó szívű vót világeletében a mocskos! Még nekem is hozott!

Emlékszem, főzött mindig tyúkpörköltet pirított cigaretstával. Azt nagyon szeretem még ma is.

- Hát még főzni is tud! Na, jól van, most már nem akarok a sántáról beszélni! Hagyj békén vele, mára elég!

Temetkezési szokásaink

Ha meghal valaki a családban, letakarjuk a tükröt a temetés napjáig. Így biztosak lehetünk benne, hogy ez idő alatt a halott szelleme velünk van még a házban, és nem esetleges gonosz szellemekkel bolyong valahol.

Már a szerettünk távozásakor elkezdzünk virrasztani. Egybegyűlnek a rokonok, barátok, valamint közeli és távoli ismerősök. Ez változó ideig elhúzódhat, néhol egy hónapon keresztül is virrasztanak.

Virrasztás alkalmával sütünk-főzünk. Hasonlóképpen sírunk és nevetünk, mint egyéb családi összejöveteleken. Beszélgetünk a halotról, hogy milyen volt, és tudjuk, hallja azt, amit róla mondunk. Ha tehetjük, cigányzenészeket is hívunk, vagy maguktól jönnek, esetleg mi magunk zenélünk, táncolunk, énekelünk. Így búcsúzunk elhunyt családtagjainktól.

Mindig kedvenc ruháikban temetjük el őket.

A temetés napján, ha van rá lehetőség, mai napig is a férfi családtagok viszik a temetőbe a koporsót a vállukon, melyet zenészek kísérek végig az úton. A muzsikások akkor is jelen vannak, ha lovas kocsin, vagy halottaskocsin történik a szállítás. Mikor felteszik a koporsót a járműre, és amikor megérkeznek a temetőbe, szintén a zenészek fogadják a lerakást. Elsőként a pap beszédet mond, majd a koporsó leeresztésnél eljátsszák a halott kedvenc nótáját. A koporsó mellett még énekelnek is azok az emberek, akikkel

korábban maga az elhunyt beszélte meg. Ilyenkor mindenki sír, aki együtt érez a családdal.

A ravatalozón még többen megnézik a halottat. A kezébe pénzt tesznek, hogy majd a túlvilágon ezzel ki tudja magát váltani.

Hitünk szerint a halott szelleme egy folyóhoz ér, ahol egy révész várja a csónakján. Ő fogja átvinni a túloldalra abból a pénzből, amit a családtagoktól kapott.

Mielőtt a koporsót végleg elhantolják, sokan melléteszik kedvenc tárgyaikat (tv-t, rádiót). Ékszer, ha hordott, nem veszik le róla, sőt, tesznek hozzá.

Miután eltemették, következik a halotti tor, ami szintén egy ünnephez hasonlít. Esznek-isznak, sírnak-nevetnek, muzsikálnak, táncolnak és énekelnek.

A családtagok még hosszú ideig gyászszínű ruhát hordanak. Férj vagy feleség elvesztése esetén minimum hat hónapig nem lehet újrَاهázasodni.

Lakatos Anita

Balatoni utazás

Az én családom kicsit bolondos és hangos. Mindenki egyszerre akar beszélni. Sokszor hangzavar van nálunk, de ennek ellenére minden családi összejövetelen jókat szórakozunk és nevetünk. A nagyszüleim és a szüleim emlegetik a régi történeteket, amiken jókat nevetünk. Van egy bizonyos történetet, amit már többször is hallottam, de én még 1000-szer is meghallgatnám...

Ez a történet az anyukámról szól, amikor még 19 éves volt. A nyári szünetben szeretett volna egy kis pénzt keresni, ezért nyári munkát vállalt egy üdülő helyen Szántódon a Balatonnál. Egy piaci strandon gyerek ruhákat árult. Ez volt az első alkalom, hogy egyedül volt távol az otthonától. Az első napot végigsírta, de amikor már megismerkedett a többi lánnyal, elmúlt a bánata. Jól érezte ott magát. Esténként még fürödni is jártak. Ennek ellenére nagyon vágyott haza, ezért úgy döntött, hogy hétvégére hazautazik. Egyik délután munka után elment a szántódi vasútállomásra informálódni hogyan tudna eljutni Komáromba. A hölgy leírta neki a menetrendet, amin az állt, hogy Szántódról Székesfehérvárra kell utazni, és ott átszállni a vonatra Komáromba. Az anyukám este telefonon megbeszélte a szüleivel a pontos érkezését. Úgy beszéltek meg, hogy Komáromban este hét órakor fogják várni. Eljött az utazás napja és az anyu útnak indult a szántódi állomásra. Ott felszállt a vonatra és elindult Székesfehérvárra.

Ott aztán nagy meglepetés érte, mert a Komáromi vonat már elindult.

Az anyukám futott megkérdezni, hogy mikor indul a következő vonat.

Kétségbeesett, amikor megtudta, hogy ma már több vonat nem indul.

Nem tudta mi tévő legyen, és hogy hogyan üzenjen a szüleinek.

Sétálgatott az állomáson és gondolkodott. Akkoriban még nem voltak mobiltelefonok nem volt egyszerű üzenni egymásnak.

Aztán támadt egy jó ötlete. Bement az állomás irodájába és elmesélte mi történt vele. Megkérte az ott dolgozó hölgyet, hogy jelentesse ki a Komáromi hangosbemondón, hogy: „Lehoczki Ferencet várja a lánya a Székesfehérvári állomáson, mert nem tud hazautazni. Kéri menjenek el érte.”

Nem volt mit tenni elmentek érte. Nagy volt ám a boldogság, amikor meglátta az ismerős autót.

Anyu elmesélte, hogy rosszul mondták meg neki a csatlakozást és ezért keveredett ilyen helyzetbe. Manapság már minden egyszerűbb. Van internet és mobiltelefonok. Ezért remélem, én sosem kerülök ilyen helyzetbe. De ha mégis, akkor már tudom, hogy a családom és a hangosbemondó lesz a megmentőm.

Lelovič Sándor

Palóc élettörténet a régi paraszti világból

Ferkó, a mátyásmadár és a szerelem

Az egész nyár játékkal telt. Amíg a réten legeltette Ferkó a libákat, addig minden nap fürödhetett az Ipolyban. Levetette vászon ingét, gatyáját, fekete klott szakácskáját a derekára kötötte, az alsó végét áthúzta a lába között, és hátul a derekánál a kötő alá tűrte. Készen volt a fürdőruha, vígan lehetett lubickolni a folyó hús vizében. Aztán mindenféle játékot ki lehetett találni. A folyó meredekebb partjánál vízzel meglocsolták a földet, hogy sáros legyen, és jól csússzon, aztán hurrá a fenekükön végigszánkáztak rajta, majd behuppantak a folyó vizébe. Folyami kagylókat kerestek, és azzal meregették a vizet a homokvárak körüli vizesárokba. Persze néha egy- egy gyerek felszaladt a partra megnézni hol legelnek a libák.

Lassan lekaszálták a réteket, a gazdák szekereken hazahordták a szénát. Ezek után merészebbek lettek a libapásztorok, és elengedték a libáikat a távolabbi rétekre is, nem kellett tartani a csősztől.

Július elején, Sarlós Boldogasszony után megkezdődött az aratás. Amikor már kévékbe kötözve és fél keresztekbe volt rakva a levágott gabona, a széthullott kalászhok összegereblyézve, indulhattak a libákkal a tarlóra. Itt már nem lehetett olyan önfeledten játszani, mint a réten, vigyázni kellett, hogy a libák be ne menjenek a fél keresztekbe, meg ne rágják a kévék kalászeit, mert akkor a gazdától volt nemulass. Ha valakinek a libafalkáját rajtakapta a gazda, hogy eszik a búzakévéket, akkor futhatott a libapásztor, mert végig húzott rajta az ostorával és nem panaszkodhatott senkinek, mert még otthon is kikapott.

Késő nyári délután volt, Ferkó libái hazafelé poroszkáltak a tarlóról, jól megrakott tömött beggyel, amikor pajtása Rados Jóska utolérte. Igencsak sietett, szinte zavarta a libákat a poros úton.

Ferkó soha nem sietett, mert tudta, a libák tudják, miképpen kell menniük, meg hát nem akarta, hogy a lerázzák a begyüket, mert akkor Krisztyin nene haragudott volna.

Utána kiáltott hát a barátjának, Jóskának:

- Ne siess annyira, ne zavard a libáidat, haza mennek azok magoktó is!
- Sietek, mert otthon meg kell etetnem a madaramat. - felelte Jóska.
- Micsoda madarad van? - kíváncsiskodott Ferkó.

Már régóta élt benne a vágy, hogy neki is legyen egy madara, amit etethet, taníthat, egyszóval törődhet vele.

- Honnan van a madarad? - tudakozódott tovább.
- Nem mondom meg, van oszt kisz. - vont vállat Jóska.
- Ha sietek én is megnézhetem a madaradat? - kérdezte vágyakozva Ferkó.
- Hát csak siess, mer én egy-kettőre hazaérek!

Jóska gyerek megsuhintotta a libapásztor botját a libák felé, azok úgy megijedtek, hogy nagy gágogással szárnyra kapva felrepültek a magasba és meg sem álltak a falu első házáig.

Ferkó is megsuhogtatta botját, de a libái sehogy sem akartak felszállni.

- Fene essen belétek, nagyon teleraktátok a begyetekeket, attól nem tudtok szállni! - mérgelődött Ferkó.

Azért még is megzavarta a libákat, így előbb ért Krisztyin nene házához, mint ahogy szokott.

Az öregasszony éppen a tehenet fejte az istállóban.

- Mi a, má itthon is vagy a libákval? Valahogy nagyon sietté lelkem szógám. Várja csak mingyán megfejem a Bimbót, osztan habos tejet adok vacsorára. A kenyérke meg ott van a konyhában leszelve az asztal sarkán, mennyé csak érte!

Ferkó beszaladt a kenyérért, majd futtában kiáltotta oda a nenének.

- Most nem köll a tej Krisztyin nene, maj máskor! - azzal úgy kiszaladt a kapun, hogy a meztelen talpa alig érte a földet.

Az öregasszony nem tudta mire vélni, hogy Ferkó olyan gyorsan elszaladt. Tudta, hogy a gyerek nagyon szereti a friss tejet, ki nem hagyná a tejivást semmiért. Két bögrével is megivott, mikor megjött a libákkal, most meg nem kellett neki. Ha nem kell a tej, nem szalad utána, a gyereket úgysem éri utol. Felállt a tehén alól, megpaskolta az állat farát és becsoszogott a konyhába, hogy a tejet elszűrje az előre odakészített köcsögökbe.

Ferkó egy kettőre odaért Jóska házukhoz, de előbb belesett a homályos kis ablakon, vajon bent van e Jóska a házban. Az éppen ennivalót dugdosott a fűzfavesszőből font kalitkában üldögélő madárnak. A madár sárga csőrével oda - oda kapott a Jóska keze felé, hogy elkaphassa az ennivalót. Kíváncsian félrefordította a fejét és úgy lesett ki a vesszőfonatok között, kap e még valami finomat.

Ferkó megkocogtatta az ablaküveget, Jóska oda se nézve kiszólt:

- Gyű be nincs itthon senki csak én!
- Hadd etessem én is - kérlelte Jóskát.
- Nem bánom etesd, de csak azt adhatsz neki, amit hozó, mer ami vót mindet odaadtam a madárnak.

Ferkó körülnézett a házban, az asztalon gyanútlanul mászkált egy légy. Hirtelesen rácsapott és szárnyát megfogva benyújtotta a madárnak. Az, fejét félrefor-

dítva nézte Ferkót, aztán hirtelen a légy felé kapott és egy szempillantás alatt elnyelte.

- Hijnye, az anyját, de falánk madár vagy! Majdnem bekapta az ujjamat is a léggel együtt!

Jóska erre nagyot nevetett.

- Ha nem vigyázol, be is kapja. Tudod mit, elvisszük a madarat nagyapádhoz, az majd felvágja a nyelvit, osztán megtanítjuk beszéni.

- Hát te honnan tudod, hogy öregapám ért az ilyesmihez?

- Tudom, öreganyám mondta. Öregapádnak is vót gyerekkorában mátyás madara, oszt meg is tanította beszéni.

- Érdekes, ilyesmit nekem öregapám sohase mondott, mindig csak a régi hősökről mesél, a templomunkról, a török időkről, meg a hazáról.

Jóska huncutul mosolygott.

Biztos, hogy öregapád, meg öreganyám között lehetett valami fiatal korukban, csak nem beszélnek róla. Valami fiatalkori szerelmi ügy. Talán tiltották, hogy találkozzanak, vagy, hogy szerelmesek legyenek egymásba, ki tudja. Nagyanyám néha el is szőta magát, mert a fiatalkori szerelmet az aszszonyok nem felejtik el, csak az emberek.

Ekkor a pitvar felől neszezés hallatszott, a két gyerek azonnal elhallgatott. Ferkó szedelőzködni kezdett.

- Mennem köll, mer mán lassan sötétegyik, osztán még otthon sem vótam. Tudod mit Jóska, kifaggatom öregapámat a dolgok mikéntje felől, mert velem nagyon szeret beszéni az öreg. Igaz, hogy én is vele, jobban, mint apámval.

Jóska hirtelen egy fekete rongyot dobott a kalitkára, hogy a madár csendben legyen, aztán kikísérte barátját az udvarra.

Ferkó lassan ballagott hazafelé és elgondolkodott a most hallott dolgokon. Hogy miféle titkuk is van a felnőtteknek, erre még nem is gondolt. Talán neki is lesz, majd ha felnő. Milyen is lesz akkor majd a világ? Ez is egy nagy titok. A nagyapja azt is szokta mondogatni, hogy minden és mindenki változik, tehát a körülöttük lévő világ és benne minden élőlény, de legfőképpen az emberek.

Ferkó akkor szeretett elmélázni a dolgokon, amikor körülötte csend volt és most az volt. Csendben szállt le a nyári este. A napközben átforrósodott levegő kissé hűlni kezdett és így elviselhetőbbé vált. Valahol megszólaltak a tücskök, hol innen, hol onnan hangzott fel a vidám ciripelés. Muzsikájuk a gondtalan nyárról, a bőségesen terített az asztról szólt, amiről minden élőlénynek jut bőségesen. Igaz, amíg a nyár tart, addig van minden, de hogy aztán mi lesz, azzal most nem törődtek a tücskök, csak fáradhatatlanul muzsikáltak, amíg az éjszaka tartott.

Ferkó kinyitotta a házuk ajtaját, édesanyja aggodalmasan fogadta.

- Kisfiam, hol vótá ilyen sokáig, apikád mán nagyon várt, hiányoztá neki. Vacsoráztá Krisztyin nenéné?

- Nem, édesanyám, éhes vagyok, maradt még valami vacsora?

Édesanyja ránézett Ferkóra és mindjárt tudta, hogy valami van a gyerek körül, de nem szólt semmit. Csendben elővett az asztal fiókjából egy nagy túrós buktát, a tejesköcsögből tejet öntött egy bögrébe és Ferkó elé tette. Édesanyja fáradtan ült le a karos lócára, megvárta, míg a fiú elfogyasztja a vacsoráját, aztán aludni küldte. Ő volt az utolsó, aki lefeküdt a családban, és ő volt az első, aki felkelt. Ilyen volt a palóc paraszt asszonyok sorsa.

Ferkó most nagyon nehezen aludt el, egyre csak gondolkodott a beszélő madárról, nagyapja titkáról, a szerelemről és magában megállapította, hogy bizony nagy titok a szerelem.

Azalka őrangyal és a Mikulás

A mennysországban nagy izgalommal várták, mikor jön már Szent Miklós püspök ünnepe. Minden őrangyalnak sok volt a dolga. Először is össze kellett gyűjteni minden gyermekek türelmét, jószívűségét, segítőkészségét, szorgalmát, szófogadását, bátorságát, kitartását, imáját és mindent belerakni Szent Miklós püspök óriási zsákjába.

Azalka is igyekezett összegyűjteni Áron jó cselekedeteit. Annyi sokat gyűjtött, hogy alig bírta cipelni.

Végre elérkezett az ünnep, az összegyűjtött ajándékok a helyükre kerültek. Némelyik őrangyal szomorú volt, mert csak szófogadatlanságot, lustaságot, türelmetlenséget, csúnya beszédet tudott vinni Szent Miklós zsákjához. Ahogy megtelt a nagy zsák, megszólalt egy ezüsthangú csengettyű, erre oda toppant két csodaszarvas, egy nagy szánba fogva. Az angyalok megfoglák a zsákot, és ügyesen feltették a szánra. Szent Miklós mikor látta, hogy fent a zsák, ő is felült, majd ránézett az angyalokra és intett nekik.

Angyalkáim jöhettek segíteni, mert egyedül nem boldogulok!

Az őrangyalok örömmel ültek fel Szent Miklós mellé és pillanatok alatt le-
szálltak a földre.

Azalka őrangyal is ott ült a többi angyal között és boldogan gondolt Áronka ajándékára. Szent Miklós szánja egyre gyorsabban suhant az idő határa felé, ahol az angyalok ügyesen kibontották a nagy zsákot és csodák csodája a sok jó cselekedet igazi ajándékká változott. Úgy hulltak le a földre a játékok és az édességek, mint a hópihék, egyenesen az ablakokba kirakott cipőkbe és csizmákba. A rossz cselekedetek virgácsá változtak, bizony ebből is potyogott jó néhány.

A földön közben minden gyerek kíváncsian várta, mikor érkezik a Mikulás. Áron is leskelődött ki az ablakon, de olyan sötét volt kint, hogy semmit sem látott. Közben a mamája figyelmeztette, hogy lefekvés előtt el ne felejtse kitenni az új csizmáját az ablakba, aztán még imádkozni is kell, hogy Szent Miklós tegyen bele ajándékot.

Kérlek, mesélj nekem Szent Miklósról! – mondta és közben befészkelődött a mama ölébe.

Szent Miklós a kisgyermek jó barátja, minden évben december elején járja a világot. Éjszaka, amikor a gyermekek már alszanak, minden cipőbe, csizmába ajándékot rak. - kezdte a mama Szent Miklós történetét.

A mennyországból jön?- kérdezte kíváncsian Áron.

Igen, onnan, de amíg a földön élt Míra városában volt püspök. Láttá, hogy a városban sok a szegény, éhes gyermek, azért éjszaka járta az utcákat és az ablakokba ennivalót, pénzt rakott. Senki sem tudta, hogy ki a jótevő, míg egyszer kilesték, így tudódott ki a püspök jószívűsége. Amikor az égbe ment, úgy, mint a dédpapa, a gyerekek továbbra is találtak ajándékot az ablakokban. Hogyan teszi ezt Szent Miklós, az legyen az ő titka. E szavak után a mama titokzatosan mosolygott, aztán együtt imádkoztak, hogy az éjszaka leple alatt Szent Miklós ki ne kerülje a házukat.

Másnap reggel Áron kinyitotta a szemét és első dolga volt megnézni, az ablakba kitett csizmáját. És láss csodát, a várva várt kis mozdony ott lapult benne, mellette meg édesség, de virgács sehol.

Mama, mama, nézd itt járt szent Miklós! Csak azt nem értem, honnan tudta, hogy kis mozdonyt szerettem volna kapni!- örvendezett.

Biztos az őrangyalod súgta meg Szent Miklósnak, mert ő ismeri minden titkos óhajodat. – mondta a mama.

Decemberi téli estén jár a Mikulás,
Minden gyermek lesi, várja ezt a nagy csodát.
Hátán viszi tömött zsákját, oly nehéz neki,
Őrangyalok kíséretik, s kéri, kérlelik:
Jó Mikulás ide tegyél sok ajándékot!

Itt vannak ám jó gyerekek és szófogadók.
Ennek örül jó Mikulás, és már osztja is,
Ajándékát, nagy zsákjából rakosgatja ki.
Ablakokba, kis csizmákba minden belefér,
Alma, dió, cukor, játék és csokoládé.
Így járja a nagyvilágot Miki Mikulás,
Gyermekeknek öröme ajándékot ad.

Áron és a Karácsonyi Angyal

Elérkezett a várva várt szent idő. Itt az ünnep! - hangzott a mennyország minden szegletéből. A hárfás és harsonás angyalok elfoglalták helyüket Isten Atyácska trónja előtt és várták a feladatukat. Azalkának, egy ezüsthangú csengettyűt kellett megszólaltatnia. Amikor megrázta csilingelő hangja betöltötte a Mennyországot. Az angyalok megszámlálhatatlan serege leborult Isten Atyácska előtt és szárnyaikkal eltakarták arcukat. Erre nagy csendesség lett. Azalka csengettyűjének ezüstös hangja lehatolt a földre, elvarázsolva karácsony szent éjszakáját. Az égen sárgán világított a Hold, körülötte apró csillagok, mint gyémántszemek pislogtak le a földre.

Az emberek lent a földön sietek vásárolni, ezért ebből a csodából semmit sem vettek észre. Pedig a karácsony csodája ott suhant el mellettük, csak meg kellett volna állniuk egy pillanatra és felnézni az égre. Hirtelen fények gyúltak a házak ablakaiban és csillogni kezdtek a karácsonyfák. Áron kilesett az ablakon és látta, amint hűségese kutyája bevacokolja magát a kutya ólba. *Szegény kutyus, biztosan fázik.* – gondolta.

Ekkor a nappaliban is megszólalt egy csengettyű, és Áron hallotta a mama hangját. *Gyere csak kisfiam, megjött a Karácsonyi Angyal!*

Húha, ez nagy esemény, hiszen minden este imádkozik az őrangyalhoz, és most a Karácsonyi Angyal érkezett!

Áron sietett kinyitni a nappali szoba ajtaját, mert minél előbb látni akarta a Karácsonyi Angyalt, de amit ott látott, az volt ám a csoda. Ott állt előtte egy gyönyörű, csillogó karácsonyfa. A tűlevelű erdők friss illata teljesen betöltötte a nagszobát. A fa csúcsán egy kisangyal fújta a harsonáját. Alatta fa jászolban, pici gyermek feküdt, fölötte angyalok örködtek, mellette pásztorok

őrizték báránykáikat. Áron egyre csak azt az angyalt nézte, aki éppen a harsonáját fújta a fa csúcsán.

Biztosan ő lehet a Karácsonyi Angyal, aki ezt a szép fát hozta, gondolta, és nem is figyelt a karácsonyfa alatt lévő sok-sok ajándékra, annyira lekötötte a fa tetején lebegő harsonás kis angyal.

Látod, ezt a sok ajándékot, a Karácsonyi Angyallal küldte a kis Jézus!- mondta a mama és szeretettel megcsókolta Áront.

Még ki sem bontották a csomagokat, amikor az ablak alatt vidám gyermekhangok rákezdték egy szép karácsonyi énekre: *„Karácsonynak éjszakáján, Jézus születése napján, örüljetek, örvendjetek a kis Jézus megszületett!”*

Itt vannak a kántálós gyerekek, gyere Áron megköszönni a szép karácsonyi éneket! - szólt apa és anya.

Áron szót fogadott és az oda készített kosárból minden gyermeknek édes-séget és gyümölcsöt adott.

Áldott, szép, karácsonyi ünnepeket! - köszöntek a gyerekek, majd vidáman folytatták útjukat másfelé.

Áron vágyódva nézett a kántálós gyerekek után, ő is szeretett volna velük menni. Majd, ha nagyobb leszek, akkor én is kántálni fogok, döntötte el magában.

A földön minden ember igyekezett ünnepelni ezen az áldott szent estén. Örült az egész világ, mert az isteni ajándék ezen a szent éjszakán, maga a kis Jézus volt.

Fönt a Mennyországban az angyali karok örömmel zengték a dicsőítő énekeket, a megszületett Gyermeknek. Azalka ajándéka pedig az ezüsthangú csengettyű és Áron tiszta, szerető szíve lett.

Karácsony szent ünnepére
Tisztítsd lelked szép fényesre,
Így készüljél Betlehembe!
Megtalálod a kis jászolt,
Benne Jézust is meglátod.
Angyaloknak énekét
Hallod, és pásztor zenét.
Szűz Mária rád mosolyog,
Szent Józseffel oly boldogok.
Karácsony szent ünnepe,
Így lesz lelked öröme.

Lőrincz Sarolta Aranka

Dédanyám igaz meséje

nagyapám szemüvegén keresztül

Sokat gondolkodtam, hogyan írjam meg ezt a családi történetet, ami több mint egy éve foglalkoztat. Amikor dédapám igaz meséjét megírtam, minduntalan olyan dokumentumokba és történetekbe botlottam, amik dédanyámról, erről a különleges asszonyról és családjáról szóltak. Nem hagyott nyugodni a sorsa, s mikor a pályázatról értesültem, mélyebben kezdtem kutatni az élettörténetét, és értelmezni azokat az erővonalakat, amelyek sorsát alakították.

Meglátásom szerint az egyéni életutak sokat elmondanak egy adott földrajzi hely – itt Erdély és egy céhes hagyományokkal rendelkező kisváros: Kézdivásárhely – társadalmi jellemzőiről és a történelem – itt főleg a két világháború és annak a következményeiként bekövetkező – átalakulási folyamatairól. Az életmese újramondásának kitüntetett szempontja az életút és a nemzeti – ez esetben a kisebbségi – identitás dinamikájának a középpontba állítása.

Húsvét napja volt, mi pedig, mint minden egyes esztendőben, idén is a nagyszüleimnél töltöttük az ünnepet. A báránysült bódító illata, a finomabbnál finomabb sütemények látványa, no meg a meghitt, bensőséges családi légkör teljesen elragadott. Igazi ünnepi hangulatot teremtett. Ilyenkor, mikor összeül a család, mindenről szó esik. Politikáról, sportról és az élet nagy kérdéseiről. De ez a húsvét egészen másnak ígérkezett. Ahogy megkóstoltam édesanyám csokoládétortáját, önkéntelenül is rákérdeztem, hogy ez meg miféle recept, hisz eddig sosem csinált ilyent. Kérdésem pedig meglepő reakciót váltott ki családtagjaimból. Édesanyám és nagymamám szó nélkül mosolyogtak, míg nagyapámnak kósza kis könnyecsek kezdtek csillogni apró, de csodálatos, sokatmondó szemeiben.

- Ez dédanyád kedvenc tortája volt, angyalom, amit minden ünnepnapon elkészített – mondta végül nagyapám, összeszedve erejét.

Azt hiszem, a nagyszülőknek mindig nehéz a szüleikről beszélniük... De ez a társalgás semmiképpen sem végződhetett így. Ahhoz túl nagy volt a kíváncsiság. A kérdések csak úgy kergetőztek a fejemben.

- Meséljete nekem a dédanyámról! Ki volt ő? Milyen volt a fiatalkora?

Dédapám halála után mihez kezdett? Hogy tudott ennyi borzalom, vérengzés, háború és tengernyi tragédia után is olyan büszke nő maradni, amilyennek mondtátok?

És meséltek...

Azonban dédanyám életének rezdülései csak akkor válhatnak elérhetővé, úgy nyílnak ki, ha visszatekintünk egészen a gyökerekig. Ezáltal tiszta

képet láthatunk egy család gyötrelmeiről, szenvedéseiről, a háború és az 1920. századi élet nehézségeiről, ugyanakkor erőt meríthetünk családom lelki erejéből, hiszen annyi megpróbáltatás után is képesek voltak talpra állni, és büszkén folytatni ott, ahol abbahagyták, vagy éppenséggel egészen új életet kezdeni.

Dédanyám nagymamáját, az én szépanyámat Szigethy Máriának hívták. Nagypám elmondása alapján egy igazi tősgyökeres kézdivásárhelyi ipari család lányaként látta meg a napvilágot, és ő is, mint a kor fiataljainak túlnyomó része, már nagyon fiatalon, tizenhat évesen férjhez ment. Férje egy Biharból idekerült fiatal ügyvéd, Nagy János nevezetű ifjú volt. Szigethy Mária és családja úgy élt, mint bármelyik iparos itt Kézdivásárhelyen, míg csak be nem következett az 1837-es óriási tűzvész, mikor is a város nagy része a földdel vált egyenlővé. A leírások alapján a tűzvész egy véletlenszerű baleset eredménye volt csupán. Egy szikra pattanhatott ki egy kemencéből, vagy egy el nem oltott gyertya. Egy gyufaszál. Isten tudja a választ. Családunk a tűzvész idején minden vagyonát a pincébe menekítette, ahol valószínűleg épségben maradhatott volna a családi vagyon, de a kétségbeesett szomszédok könyörgésére Szigethyék megengedték, hogy átmenekítsék az értékeket, nem törődve a fenyegető veszéllyel. De mint annyiszor a történelem folyamán, a jóindulat nem szült hálát... A szomszédok derékálja füstölt már. Benne volt a parázs. Így nem sok idő elteltével a pince, családunk összes vagyonával együtt szénné égett. Semmink nem maradt... Azonban nem hagyhatták el magukat, újjraépítették a házat, dolgoztak megállás nélkül, és vagyont gyűjtöttek. A sors fintorait azonban nem láthatták előre. Nehéz az emberi sors, végtelenül kegyetlen és kíméletlen. Nem válogat. A tűzvész után tizenegy vértizzadt évvel később kitört az 1848-as forradalom, és mint minden igaz magyar embernek, Nagy Jánosnak is a haza mindenek előtt állt. Családunk nehezen összekuporgatott vagyonát, a pénzt, melyért keményen dolgozott a rokonság apraja-nagyja, az utolsó vasig Kossuth-bankóba váltotta, ezzel is segítve a forradalmat.

Mindeközben Szigethy Máriának és Nagy Jánosnak tizenhat gyermeke született, ennek ellenére a felnőttkort mindössze egyetlen lány érte meg. A legkisebb. A legtalpraesettebb. Első gyermekükről, a legnagyobb nővéréről, őt is Teréznek nevezték el. Mária gyermekei nevét és születési dátumát egy Biblia legelső lapjára jegyezte le talán magának, talán az utódoknak. Sosem derült már ki, de a Biblia máig családunk tulajdonában van.

Teréz születése után Nagy János beleroskadott a terhekbe, keresztjét nem bírta tovább cipelni, így szó nélkül, egyik napról a másikra eltűnt családja életéből.

Teréz, akárcsak édesanyja, nagyon fiatalon házasodott meg. Férje a szintén fiatal nincstelen és tapasztalatlan szűcs, Boros Gyula lett. De mielőtt megpróbálkoznék lefesteni közös életüket, Boros Gyula fiatalkoráról is szót kell ejtenem. Gyula egy kézdimartonosi székely kisnemesi család fiaként nevelkedett, és mint a kisebb fiúk többségét abban az időben, őt is iskolába adták. Néhány hónapig, és nem véletlenül hangsúlyozom, hónapig a kézdivásárhelyi Nagy Mózes Líceum diákjaként tanult, de Gyulát mint lelkes ifjút sem a papi, sem a tanítói pálya nem vonzotta. Ő szűcs szeretett volna lenni. Megszökött hát az iskolából, és beszegődött inasnak. Jókezű, tehetséges növendék lévén a szűcsmester bevezette őt a mesterség legfontosabb, legkülönlegesebb titkaiba, rejtelseibe. Mindaddig nem is volt gond, míg meg nem jelent a szűcsmesternél édesapja iskolai értesítővel a kezében. Hazavitte tékozló fiát, és kitagadással fenyegette őt, de fenyegetése nem érte el a célját, mivel Gyula, amint lehetőséget látott rá, visszaszökött a szűcsmesterhez. Ekkor apja súlyos döntést hozott. Kitagadta legkisebb fiát a családból. Mindezt családi elbeszélésekből tudom, de Boros Gyulát, miután elsajátította a mesterség minden fortélyát, és hazatért, a város, mi több, a környék legismertebb, legmegbecsültebb szűcsmestereként emlegették. Ezt már különböző, a városunkról szóló dokumentumok is igazolják a családi mesék, történetek mellett.

Szóval hazatérése után azonnal feleségül vette Terézt, és a két nincstelen árva fiatalból nemsokára elismert, jómódú család nőtte ki magát első gyermekük születése után. Gyula kiváló üzletembernek bizonyult, a legjobb minőségű bőroket gyönyörűen megmunkálta, és a maradékot továbbadta a többi szűcsnek. Emellett néhanapján, félévente egyszer szeretett a pohár után nyúlni. Olykor elment a városból is kártyázni, énekelni, és igen, iszogatni a komákkal. Ilyenkor Teréz, akiről el kell mondanom, hogy amilyen alacsony, szépasszony volt, pont olyan tűzről pattant és harcias is. Különleges eset, mikor ükapám, Gyula elment poharazgatni, és Teréz mama a keresésére indult. Gyula kedvenc nótája, a *Fa tetején sárgarigófészek szólt*, így mikor felesége kitudakolta, ura merre van, utánament, becsapta az ajtót, és elkiáltotta magát:

- Semmi sárgarigó fészek, Gyula, gyere haza!

Ez a mondás azóta is szállóige családunk körében.

Két csodálatos kislányuk születése után 13 évvel világra jött a harmadik gyermekük, Ibolya. Születése kétszeres öröm volt, mivel oly hosszú idő után először, Gyula édesapja meglátogatta a kitagadott fiút, hogy láthassa legfiatalabb unokáját. De nem sokáig örülhettek a családi békének. A kislány születése után nem sokkal kitört az I. világháború. Borzalmas, sötét, zord, lélekszorító időszak vette kezdetét. 1916-ban, Románia átállása után az

Antant oldalára a rettegés és kétségbeesés szinte tapintható volt a levegőben. A románok betörték Erdély területére. Kinézték már maguknak a mi Tündérországunkat... Aljas módon gyilkoltak és erőszakoltak meg asszonyokat, így székely családok százai menekültek a mai Magyarország területére. Boros Gyulát - mint minden becsületes férfit akkor - szólította a kötelesség, el kellett válnia családjától, hívta a háború, hívta a szenvedés.

Teréz férj, míg a gyerekek apa nélkül maradtak; így nem volt más választásuk, be kellett állniuk a sorba, kénytelenek voltak menekülni. Minél messzebbre, minél hamarabb. Útjuk nehéz volt, akadályokkal és megpróbáltatásokkal teli. Egy nő, egy anya, teljesen magára hagyva három kislányával; dédanyám, akinek már ilyen borzasztó hamar meg kellett tapasztalnia a kegyetlen valóságot, az éhezést, a fájdalmat. A háború nyomasztó hangulata uralkodott élön és élettelenen egyaránt. Nagypám szerint Teréz mama mindig mondogatta: „Olyan volt, lelkeim, mintha még a vonat is tudta volna, hogy katonákat s menekülőket visz...” Sokan marhaszállító vagonokban kényszerültek utazni, mikor a vonat teljesen megtelt. Különleges történet kapcsolódik Teréz mamának a meneküléséhez. Azt mesélte, hogy ha a katonák nem szánták volna meg, talán túl sem éltek volna mindannyian. Sem ételük, sem italuk nem volt, de a katonák jóvoltából ehetek zsíroskenyeret, és még vízhez is juthattak. Olyan jól zsíroskenyér, mint ott a vonaton, azóta se esett, mondogatta Teréz mama, és a két idősebb testvér. A hosszú és nehéz út végén megérkeztek Kecskemétre, ahol talán a szerencse, talán az isteni gondviselés, egy családhoz vezette őket. Befogadták a menekülteket, és segítettek, amiben csak tudtak. Hálából ükanyám rengeteget dolgozott a tanyán, ahol éltek, hogy megkönnyítse a megmentői mindennapjait. A „háziak” vizet csak főzésre és mosásra használtak Teréz mama elmondása szerint, inni nem lehetett belőle, ezért naponta felhoztak a pincéből egy kártya bort, és mindenki, legyen az idős, fiatal, édesanya vagy kisbaba, egyéb ital hiányában kizárólag bort ittak.

Ez idő alatt Boros Gyulát többszörösen kitüntették vitézi magatartásáért és hősiességéért. Megkapta többek közt a kis- és nagy ezüst vitézségi érmet, a vitézségi bronz és vas keresztet. Lassan a végéhez közeledett a háború. Boros Gyula hazatért családjához, és együtt visszautaztak Kézdivásárhelyre, ebbe a poros kisvárosba, ami mégis úgy hiányzott mindkettejüknek. És mennyire más helyre érkeztek! Magyarországról indultak útnak, és Romániába érkeztek haza. A gyönyörűsége Erdélyországot román kézre adták, erőszakkal, kegyetlenül elrabolták a magyar földet, a magyar fákat, folyókat a magyar földtől, fáktól és folyóktól...

Igaz magyar ezt a szörnyűséget nem feledheti soha, de az élet nem állt meg. Gyula folytatta a bőrök megmunkálását, és Ibolya iskolába ment.

Román iskolába, mert magyarul nem tanulhatott. Néhány év elteltével azonban szülei elvitték Kolozsvárra tanulni, a kor legnagyobb egyházi leányiskolájába. A kolozsvári Mariánumban kezdetben Ibolyának rengeteg nehézsége akadt főképp a helyesírással, földrajzzal meg a történelemmel, mivel itthon ezeket a román iskolában nem tanították. Lemaradását azonban igyekezett mielőbb behozni. Kiváló tanárai, mint például a nemzetközileg is elismert dr. Xántusz János, és mélyen vallásos érzetű nevelői hatalmas segítségére voltak ebben. Szorgalmasan tanult és elkezdett műkorcsolyázni is, ugyanakkor konzervatóriumba járt, ahol tehetséges bécsi zongoristák oktatták a fiatal lányt. Ibolyka minden téren tehetségesnek bizonyult, életét akkortájt mégis a műkorcsolya határozta meg. Társával, kinek nevére már nagyapám sem emlékszik pontosan, országos bajnokságra készültek. Erről tudomást szerezve, szülei csodaszép fellépő ruhát küldtek legkisebb és talán számukra legkedvesebb lányuknak. Csakhogy a Mariánumban, az apácák, vallásos nevelők és a konzervatív, vaskalapos tanárok vigyázó szeme elé mégsem vihette be csinos és hát igen, eléggé lange ruháját, így a barátnőjénél rejtegette egészen a versenyig. Mikor eljött a nagy nap, Ibolya csak úgy ragyogott bámulatos ruhájában. Annál kevésbé tanárai... Hogy, hogy nem, dédanyámnak és párjának sikerült megnyernie Románia legjobb műkorcsolyás párosa címet. Ahogy nagyapám mesélte, dédanyámnak egyetlen „szerencséje”, hogy megnyerte a versenyt, különben kicsapták volna a kollégiumból. Így azonban enyhébb büntetéssel megúszta „bűnét”. Feltétlenül meg kell még említenem, hogy Ibolya, nagyapám, édesanyám és minden ismerősöm szerint, aki csak kapcsolatban volt vele, gyönyörű, magas, csinos lány volt. Hosszú szőke haját kiengedve hordta, kék szemei mindig kedvesen csillogtak. Diákévei alatt megismerkedett egy papnövendékkel, Sóos Józseffel, akiről tudni kell, hogy kiváló sportoló hírében állt. Az országos és balkán bajnok gerelyhajító pedig udvarolni kezdett Ibolyának. József és dédanyám nem cáfolták meg a mondást, miszerint a szerelemben nincs határ, mivel a fiatal pap elérte, hogy tanulmányai befejeztével Kézdivásárhelyre, kedvese szülővárosába helyezték dolgozni. Hazatérésük után nem sok idővel József feleségül vette Ibolyát, és elköltöztek Aldobolyba, egy nyugodt kis faluba Kézdivásárhelytől kb. 50 km-re. A fiatal pap szakmája ellenére nem vetette meg a szórakozást. Nagyvilági, pazarló életet élt, ivott és rengeteget kártyázott. S ha egyszer valakit elragad az ár, borzasztó nehéz kijutni belőle. Nem utolsó sorban a fiatal pár többször megfordult a királyi palotában, a Peleş-kastélyban, ahol vendéglátójuk nem kisebb személy volt, mint Hohenzollern Sigmaringen Károly, Románia utolsó királya. Nagyapám szerint dédanyám mindig dicsekedve, büszkén mesélte, hogy miként pezsgőzött az utolsó román királlyal. Találkozásuk Károly királlyal természetesen nem a

véletlen műve volt. Hohenzoller Sigmaringen Károly végtelenül rajongott a sportért, különösen a gerelyhajítást kedvelte. Emiatt minden évben többször a legsikeresebb sportolókat meginvítalta a Peleş-kastélyba, kedvenc üdülőhelyére. E képpen adódott hát lehetősége Ibolyának poharazgatni öfelségével. Dédanyám, férje életvitele miatt abbahagyta a műkorcsolyázást, és a rendszeres zongorázást is. Kedves kis zongorájától azonban nem tudott megválni. Őrizgette akkor is, mikor már minden elveszett... Józseffel az idő múlásával egyre gyakrabban látogattak el a színajai kaszinóba, amit a kor egyik elit szórakozóhelyeként emlegették. Azt mesélték, hogy a fiatal párt néha annyira elragadta a hév, hogy egy éjszaka alatt egy főtéri emeletes ház árát is elverték. Ezeket a kicsapongásokat Teréz mama nem nézte jó szemmel. Annyi borzalmat átélt, annyiszor ostromozta már a kegyetlen sors családjukat, olyan sokszor kellett önerőből talpra állniuk, miután életükön kívül mindent elvesztettek. Testvéreit, édesapját. A hazát... Nem tűrhette, hogy a verejétkel összekapargatott Boros-vagyont egy mihaszna pap teljesen elkártyázza. Így hazahozatta lányát, és válásra kötelezte a fiatalokat. A válás zökkenőmentes lebonyolítása érdekében Teréz mamáék felkeresték a környék legjobb ügyvédjét, a fiatal, nemrég hazajött Laczkó Lászlót.

Laczkó László élete nem mondható mindennaposnak és átlagosnak. Egyetemi évei alatt Kolozsváron tagja volt a Majltáth-körnek, az értelmiségi katolikus egyetemisták körének, akik rengeteget tettek a Trianon utáni Erdélyben a nemzeti értékek továbbéléséért. Vezetőjük Márton Áron püspök volt, aki nagyon közeli kapcsolatot ápolt Laczkó Lászlóval. A fiatal ügyvéd annyira szíven viselte a nemzete sorsát, hogy doktori téziseként „A katolikus egyháztörténet Moldvában” címet választotta, hogy elmehessen kutatni a csángókhoz, és azok vallása révén bebizonyíthassa, hogy a csángók igenis magyarok, nem pedig elmagyarosodott románok, ahogy azt akkoriban a román sajtó sulykolta az emberekbe. Kutatóútjára Domokos Pál Péter, híres néprajzkutató is elkísérte, ezt a róla szóló hivatalos dokumentumok, a csángók életmódjáról, vallásáról szóló könyvek igazolják.

Miután 1934-ben sikeresen megvédte doktori disszertációját, hazajött Kézdivásárhelyre, ahol hamarosan a környék legmegbecsültebb ügyvédjeként tartották számon. Gyakran ingyen lebonyolította ügyfelei perét, ha úgy látta, hogy védencai ártatlanok, és nincsenek megfelelő anyagi helyzetben.

Így került tehát kapcsolatba dr. Laczkó László ügyvéd a fiatal, a gyönyörű tiszteletes asszonnyal, Ibolyával. A sors iróniája talán, de a válásból hatalmas szerelem született. Életük azonban nem volt zökkenőmentes. Különleges történet fűződik egyik kirándulásukhoz, amikor 1940. szeptember 4-én meglátogatták dédapám, dr. Laczkó László testvérét, Bözsi nénit. Egy kellemes délutánt töltöttek együtt a Korona vendéglőben. Borozgattak,

beszélgettek, talán dédapám akkor mutatta be nővérének kedvesét. De ami akkor, a nyugodt, meghitt vacsora alatt történt, arra senki sem számított. Az utcában, a vendéglátóban, a hivatalokban óriási zavargás tört ki, a káosz eluralkodott a városon.

Mi történt? Mi lehet ennek a végtelen felfordulásnak az oka? Kikiáltották a második bécsi döntést! Erdély ismét Magyarország! A magyar hegyek, folyók, a fák, a magyar öregek, és a magyar gyerekek nem kellett többé saját hazájukban hazátlanként éljenek. De ez a váratlan fordulat nagy port kavart. Dédanyámék tudták, hogy nemsokára lezárják a határt, addig pedig mindenáron haza kell jutniuk, különben Isten tudja, mikor térhetnek haza. Az utolsó vonat nyolc órakor indult... A román katonák az utcákról szedték össze az embereket, leigazoltattak mindenkit, és a harcképes férfiakat elvitték. Dédanyámék kapuról kapura menekültek, nehogy a románok kezére kerüljenek. Már szinte elérték az állomást, mikor egy őrszem elkapta őket. Mindkettőjükön eluralkodott a pánik, de dédanyámnak, Ibolyának, egy életmentő ötlete támadt. Eszébe jutott, hogy Bözsi néni férje magas rangú román katonatiszt, és talán kimenekítheti őket a bajból. Felhívták Puiu bácsit, Bözsi néni férjét, aki már nem is tudni, milyen kifogásokat talált ki, de végül elérte, hogy szabadon engedjék a rémült fiatalokat. Dédanyám elmondása alapján percek kérdése volt, hogy elérjék a vonatot, de végül minden akadályt legyőzve, sikerült felszállniuk az utolsó vonatra. Ahogy kiérték a megyéből, a hátuk mögött azonnal lezárták a határt. Dédanyám szerint nem lehet kifejezni azt, amit akkor érzett. Olyan őszinte megnyugvást és boldogságot azelőtt még sosem tapasztalt. Magyarországon voltak! Miután hazaértek, nem sok idővel sor került a bécsi döntés utáni, Kézdivásárhely első esküvőjére. Hosszú évek óta az első igazi magyar lakodalom. De Laczkó László és Boros Ibolya, az én dédszüleim összekötötték életüket. Boldogáguk ellenére nem volt ez olyan könnyű folyamat. Minthogy említettem már, Laczkó László katolikus volt, míg Ibolya egy református tiszteletes asszony, így házasságuk a vallás kemény falába ütközött. Végül dédapám megkérte barátját, Márton Áron püspök urat, hogy bonyolítsa le a menyegzőt, mivel ezt egyetlen környékbeli pap sem vállalta, sem katolikus, sem református részről. Titokban kötött jegységük után, a fiatal pár már elkezdte tervezni a családi fészket. Házuk alaprajzának megrajzolására pedig Koós Károlyt, mint családi ismerőst kérték fel. Mielőtt elkezdeném bemutatni közös életüket, a nem mindennapi nászútjukról is szót ejtenék. Budapestet választották úti célul, több okból is kifolyólag. Először is bútorokat, festményeket szerettek volna vásárolni közös házukba, másodsorban pedig azért, hogy kivizsgáltassák Ibolyát budapesti orvosokkal, mivel az otthoni doktorok azt mondták nem lehet gyermeke. Első terhességekor elveszítette a babáját. Holtan született.

Ugyanakkor a baba érkezete előtt egy héttel Ibolya nővére belehalt a szülésbe. Külön-külön is óriási megrázkódtatás lehet, elveszíteni egy testvért és egy gyermeket, nemhogy egy héten belül mindkettőt... De, mint minden nehézségen, Ibolya ezen is túltette magát, és mindenáron édesanya szeretett volna lenni. A családi elbeszélésekből azonban megtudtam, hogy mikor felértek Budapestre a fiatalok, az orvos különleges hírrel szolgált.

- Nem kell ide vizsgálat s kezelés, kérem! A gyermek meg van foganva. Ezen csodálatos hír után elhatározták, hogy felfedezik a fővárost. Épp a Mátyás templomban hallgatták a prédikációt, mikor különleges dologra figyeltek fel. A templomban maga Horthy Miklós kormányzó is jelen volt feleségével együtt. A mise már lassan a vége felé közeledett, mikor egy katona váratlanul berontott a templomba, s egyenesen a kormányzóhoz sietett. Dédanyám elmesélte, nem hallották a katonatiszt mit közöl Horthy Miklóssal, de a kormányzó elsápadt arccal kivonult a templomból. Amint a mise után megtudták, a kormányzó reakciója nem volt hiábavaló, értelmetlen. Akkor érte baleset fia, Horthy István repülőgépét. Az ifjú Horthy nem élte túl a szerencsétlenséget.

Annyi szokatlan esemény történt távollétük alatt, annyi öröm és gyász érte a fiatal házасokat, hogy mindketten úgy érezték, szükségük lenne egy kis nyugalomra. Így hát összeszedelőzködtek, és elindultak haza. Annak ellenére, hogy Laczkó Lászlónak munkát is ajánlottak, csakhogy maradjon. Hiába a kérlelés, hiába a kecsegtető ígérek, ha a szív hazakíváncsozik, nincs mit tenni, indulni kell. Ők meg elindultak. Nem sok idő elteltével újból a nyomorúság, a fájdalom sötét fellege borult a nemzetre. Annyi megpróbáltatás után, mikor úgy tűnt, hogy végre végleg befejeződött a szenvedés és a nélkülözés, kitört, sőt már javában dúlt a második világháború. Két otthon töltött hét után Laczkó Lászlót elvitték katonának. Ő meg ment, hiszen a haza védelme mindenképp fölött áll. Ibolya pedig egyedül maradt a háborúban, várandósan, a férje nélkül. Mikor az oroszok bevonultak Kézdivásárhelyre, Ibolya, barátnőjével együtt Ikafalvára menekült, egy viszonylag biztonságos, eldugott kis faluba. 1944. április 4-én megszületett kisfia, akinek közös megegyezés alapján az Áron nevet választották, főként Márton Áron püspök tiszteletére. A fiút senki nem akarta megkeresztelni, így újból a püspök úr segítségét kérték, aki a háború ellenére, Gyulafehérvárról eljött városunkba, és megkeresztelte barátja kisfiát. Ekkor Laczkó László már nem tartózkodott otthon. A szülés után Ibolya azonnal visszamenekült az ikafalvi házukba, ahol öregasszonynak öltözve tengette napjait, kendőben, hosszú fekete pelerinben, párnával kitömött ruhában. Ennek igazán egyszerű oka volt. Az asszonyok rettegtek attól, hogy az orosz katonák megerőszakolják őket. Szeptember elején Ibolya barátnőjének megindult a szülése. Azelőtti napon Lászlóék hadteste megérkezett

Kézdivásárhelyre, néhány napig pedig ott állomásoztak. 1944 szeptembere volt, és Laczkó László akkor látta először és utoljára gyermekét. Egy társával felkocsikáztak Ikafalvára egy fék nélküli harci járművel, de sokáig nem örülhettek egymásnak, hiszen indulni kellett a kórházba. Amilyen gyorsan csak tudtak, amennyire engedte a gázpedál, úgy száguldottak a szülészet felé. Irént, dédanyám barátnőjét már ráfektették a szülőágyra, mikor megszólalt a sziréna. Hatalmas pánik lett úrrá mindenkin, a nővérek, a betegek, és orvosok észvesztve menekültek. Megjöttek az oroszok, és nem kíméltek senkit. Az utcán embereket gyilkoltak meg, épületeket bombáztak le, így téve a földdel egyenlővé ártatlan magyarok házait, s így téve tönkre ártatlan magyarok életét. Szóval, hogy kanyarodjak vissza Irénhez, őt otthagytam a doktor a szülőágyon, a kórházból minden orvos eltűnt. De a gyermek nem tudhatta, hogy háborúba érkezik, kikíváncozott már ki édesanyja karjai közé. Egyedül Ibolya maradt vajúdnő barátnője mellett, és orvos hiányában ő segített levezetni a szülést. Egy pillanatra sem hagyta magára barátnőjét, aki szerencsésen világra hozta kisfiát, erre a bombázás zajától, és a halálfélelem füstjétől sújtott világba. Az újdonsült édesanya szinte meg sem csókolhatta pici fiát, rohanni kellett, menekülni. Áront Teréz mamáék gondjára bízta, akik azalatt, míg lányuk a kórházban tartózkodott Irénkével, főtéri házuk pincéjébe rejtőztek. Gyula tata és az egyik szomszéd férfi mindvégig egy kifeszített pokrócot tartottak Teréz mama feje fölé, ki testével védte apró unokáját. Mikor végre megérkeztek Ibolyáék, visszaadták a fiút édesanyjának és apjának. László hazaszállította szeretett feleségét és kisfiát, de ideje nem maradt foglalkozni családjával. Másnap indultak is tovább. Ismét a levelezés maradtak számukra. Csupán a levelek...

Ez volt az egyetlen módja, hogy valahogy kommunikáljanak, tudjanak egymásról. Ezek a levelek máig megvannak. Igazán megható volt elolvasni, ahogyan dédapám a legnagyobb veszélyben, legborzasztóbb időszakban is mekkora szeretettel és őszinte gondviseléssel kérdezősködött „édes Ibolykájáról” és néhány hónapos kisfiáról. A reményt sohasem adta fel, az utolsó pillanatig hitt a győzelemben, a haza szabadságában. Dédapám kezdetben a 24-es határvadász zászlóalj katonája volt, majd a megmaradt alakulatukat a szovjet csapatok lassan, de magabiztosan szorították vissza a mai Magyarország területére. László Prügy városába került, ahol a templomtoronyból irányította a bombázásokat magyar részről. Pontos méréseinek köszönhetően az oroszok által épített hidat éjjelenként rendszerint lerombolták.

De ugorjunk csak vissza Ikafalvára, hisz dédapám távolléte alatt igazán meglepő dolog történt. Dédanyám, férje testvérével, Ágnessel élt a falusi házacskában vendéglátóikkal együtt. A szovjetek felfedezték Ikafalvát, ahol összeszedték a pálinkát, mivel elég sok volt a faluban belőle, az összes

élelmet, és megerőszakolták a fiatal lányokat. Ibolya és Ágnes öregasszonynak öltözve bemenekült a hátsó szobába, ahol Áronka is pihent. A kívül maradtak egy szekrényt taszítottak az ajtó elé, annak érdekében, hogy megvédjék és elrejtsek az asszonyokat. De mint annyiszor, a végzet beteljesedett. Szovjet katonák törtek be a házba, élelmet és italt követelve. Kezdetben nem vették észre a „titkos szobát”, de végül a szekrény nem kerülte el a figyelmüket. Mérgesen félretolták a bútordarabokat, és berontottak a korom sötét szobába. A lélegzet is belefagyott a két nőbe. Érezték, hogy nincs mit tenni, innen már csak az Úr menekítheti ki őket. Egy lámpával az orosz szembevilágította Ibolyát, látta, hogy ruházata ellenére csinos fiatalasszony. Már szinte bekövetkezett az, ami ilyenkor, mondhatni elkerülhetetlen, mikor hátul a kicsi ágyban felsírt a kisfiú. A komor, szigorú tekintetű ember lassú, magabiztos léptekkel közeledett a kiságy irányába, majd amint odaért, Áron arcába süttetett az éles fényű lámpával. Védekezésésképpen a gyermek felemelte kezeit, hogy valamelyest védje szemecskéjét a fénytől. S az a katona, aki zord, mogorva tekintettel sétált a gyermekhez, hirtelen megszűnt létezni. Ölbe vette a babát, dédanyám legnagyobb rémületére, de rögtön meg is nyugtatta az aggódo anyát, biztosította afelől, hogy nem fogja bántani a pici, alig néhány hónapos fiút. Igaz, sem dédanyám, sem sógornője nem ismerte az orosz nyelvet, de a katona hangsúlyából megértették, hogy békések a szándékai. Miután óvatosan, akár egy igazi édesapa, visszafektette ágyába Áront, szó nélkül kiviharzott a szobából, s mindenki meghökkenésére két őrt rendelt a ház elé, éjjeli-nappali szolgálatra, nehogy a többi részeg orosz bántani tudja a családot. Mire nem képes egy igéző gyermek szempár... Néhány nap után az ott állomásozó idegen csapatok, mikor úgy vélték, minden magukkal vihető értéket megszereztek, elhagyták a falut. Közeledett a karácsony, és Ibolya több mint egy hónapja nem kapott levelet férjétől. A szent ünnep előtt néhány nappal a Magyarországon szolgáló székely katonák hazatértek, de Laczkó László zászlós nem volt köztük. Akkor mondták el dédanyámnak, hiába is várja kedvesét, mert november 13-án hősi halált halt a hazáért. Dr. Laczkó Lászlót szíven találta egy orosz mesterlövész golyója, mert kiállt közlegénye helyett a templomablakba, pedig akkor, azon a szörnyű, gyászos napon nem volt köteles ezt tenni. Hőstettéért a magyar kormány kitüntette a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjével, hadiszalagon kardokkal, de magas kitüntetéséről családunk csupán 2012-ben értesült. Ekkor őt post mortem vitézzé avatták. De visszatérve dédanyámra, ő teljesen összetört. Férje halálát sohasem tudta feldolgozni, a legvégsőbb pillanatig hitt abban, hogy egyszer László hazatér. Belép az ajtón, amin évekkel azelőtt kísétált, és magához szólítja, elmondja, hogy az egész csak egy borzalmas álom volt, és felnevelik

közösen fiacskájukat. De az élet nem tündérmese, nem így történt, és Ibolyának egyedül kellett felnevelnie Áront, az én nagyapámat.

A háború végeztével a románok rohamosan kezdtek visszaszívárogni Erdély területére. Újrahúzták a határokat, és Petru Groza került az ország élére. Véget ért a magyar álom, véget ért a „magyar világ”... De a megpróbáltatásoknak itt közel sem lett végük. Beköszöntött vörös csillaggal a kommunizmus. Ekkor dédanyámat a magyar kormány hadiözvegynék, nagyapámat pedig hadiárvának nyilvánította, így némi segélyhez jutottak, ha már házukat államosították, és négyszobás házukból csupán egy szoba és egy konyha maradt a birtokukban, a többi szobába bérlőket, idegen, a kormány által kijelölt emberek költöztettek. Mindezt miért? Mindössze bosszúból. Abban az időben szokás volt, hogy a mesterek pénzüket ingatlanokba fektették, kevés plusz jövedelem reményében. Boros Gyula sem cselekedett másként, azonban egyik kiadott lakásában egy tehetségtelen szabó lakott, aki a kommunizmus kezdetével beszegődött párt tikárnak. A párttitkár úrnak az önbecsülése pedig nem bírta elviselni, hogy egy jómódú szücsmester házában tengesse mindennapjait. Kinézte magának a házat. Ezen egyszerű okból kifolyólag, Boros Gyulát a kulákok listájára íratta. Nem volt nehéz dolga, mivel Gyula tata magas katonai kitüntetéssel rendelkező, becsületes magyar ember volt, s az ilyen személyeket igen szívesen tett nincstelenné a hatalom. Az összes házat államosították, köztük azt is, amiben Ibolya lakott fiával, földjei nagy részét elkobozták, és minden vagyonától megfosztották. Elveszett a Boros-vagyon, melyért annyit dolgozott, áldozott, melyet hosszú évek kemény munkájával kuporgatott össze. Egyik napról a másikra vált a jómódú, ügyeskező szücsmesterből földönfutóvá. Ezt a szégyent nem bírta elviselni, és 1950-ben belehalt lelki fájdalmába. Dédanyám így legutolsó támaszát is elveszítette. Boros Gyula halála után Teréz mamát ki akarták lakoltatni a házból, azonban a román rendőrség vele túl nagy fába vágta fejszéjét. Teréz mama megfenyegette a rendőröket, és azt mondta, ha erőszakkal akarják eltávolítani, csak próbálják meg, de amíg beszélni s mozogni tud, ő önszántából bizony egy tapodtat se mozdul ebből a házból. Nem volt mit tenni, egyszerűen nem tudtak mit kezdeni a tűzrőlpattant, dacos hölgygel. Kiharcolta, hogy maradhasson, azonban a cselédszobában kényszerült élni. A többi szobát ismételten megtöltötték új lakókkal. A házban, ami annyi időn át a család tulajdona volt, amiért oly sokat dolgoztak, idegen kezekre került, s Teréz, aki tizenhat éves korától ott élt, egy cselédszobában volt köteles nyomorogni.

Eközben Ibolya könyvelőnő lett, hogy el tudja tartani kisfiát. Meg voltak elégedve munkájával, mindig szorgalmasan és becsületesen dolgozott, azonban szemet szűrt a hatalomnak, hogy fizetése mellett, megkapja a hadinyugdíjat is, ami – meg kell említenem – igazán minimális összeget

jelentett. A párttitkár elé vitték dédanyámat, és konkrét választás elé állították. Vagy lemond a hadinyugdíjáról, vagy ha mégis azt választja, elbúcsúzzhat munkahelyétől. A még fiatal, fiát egyedül nevelő nő rettentően megijedt. Tudta, úgy kell döntenie, hogy az a lehető a legjobb irányba befolyásolja fia jövőjét. Ibolya a biztos mellett döntött, a hadinyugdíjat választotta. Ebből azonban képtelen volt megfelelő életkörülményeket biztosítani, de állami munkára többé nem alkalmazták.

1962-ben jött a kollektivizálás időszaka, mindezt tetőzte, hogy a család megmaradt földjeit is kollektivizálták. Ráadásul Ibolyának önmagától kellett felajánlania családjuk hagyatékát, mivel újból megfenyegették, hogy megtagadják tőle a hadinyugdíjat, egyetlen megmaradt bevételi forrását. Azonban a harcias Teréz mamát nem volt ilyen könnyű megtörni. Az egész városban mindössze két személy nem volt hajlandó fejét hajtani és beállni a kollektívbe. Az egyik ükanyám volt, Teréz mama. Családjuk ekkor végleg jövedelem és birtok nélkül maradt, államosított házakkal. Annyi keserves év munkája néhány hét alatt teljesen elúszott. Egyetlen kerthelyiség maradt meg a város végén, azt nem vették el, mert nem tudtak mit kezdeni vele. Dédanyámnak azonban ez a kert jelentette ezután az életben maradáást, a mindennapokat... Kezdetben mákot, majd káposztát termelt megmunkált földcskéjén, ezzel tartva fel magukat. Eközben telt az idő, és nagyapám felkerült Kolozsvárra tanulni. Tanulmányait azonban valamiből fizetni kellett. Dédanyám a nászúton vásárolt és „a magyar világban” gyűjtögetett gyönyörű festményeket, kerámiakészleteket, sőt még a csodaszép kézimunkáit is eladta. Utóbbit a brassói unitárius templom vásárolta meg. Mikor más érték nem maradt, dédanyám nagy döntést hozott. Zongoráját, amit azóta örözigetett, mióta hazáért a Mariánumból, a zongorát, ami átvészelte a II. világháborút, a bécsi döntést, a román megszállást, ez idáig a kegyetlen kommunizmust, most fiáért eladta, hogy továbbtanulhasson...

Nagyapám akkor már aktívan sportolt, szerződtették a nagyváradi vízilabdacsapathoz is, de dédanyám kérésére feladta sportkarrierjét és hazajött. Áron gyermekkori álma volt, hogy történész lehessen, esetleg édesapja után jogász, azonban az akkori Romániában, magyar fiatalnak nem volt lehetősége kitanulni ezeket a szakmákat, így jobb híján közgazdaságot tanult. Brassóban kevés időt tartózkodott, mivel a kubai válság kezdetével Ceaucescu átvette a hatalmat, és ismét háborús hangulat lett úrrá az országon, és ilyen körülmények között Áron kötelességének érezte, hogy édesanyját támogassa.

Dédanyám a négyszobás lakásukból csupán egy szobát és egy kamrárt tarthatott meg. Ebben a két szobában élte le hátralevő életét.

Nem mindennapi élete és hányatott sorsa ellenére életvidám asszony maradt. Férjhez soha többé nem ment, Lászlót szinte halála napjáig hazavárta. Emlékeimben még mindig él és élni fog kedves mosolya, hófehér haja és tiszta, csillogó szempárja. Ez volt az én dédanyám. Csupán egy asszony, egy feleség, egy édesanya, akit megviseltek a történelem viharai, de meg soha nem törték! Háborúban született, háborúban veszítette el szerelmét, gyermekének édesapját, de akármilyen borzalom is sújtotta, akárhányszor próbálták büszkeségét porba taposni, bántani és tönkretenni őt, mindig lábra állt, és emelt fővel, úri nőként viselte sorját. Életútja pedig példaként szolgálhat mindannyiunk számára. Emléke legyen áldott!

Ibolya édesanyámmal, majd 24 év elteltével velem

Mike Bernadett

Medvelesen Bálványoson

Anya egy reggel – még mielőtt kikászálódhattam volna az ágyból – a következőkkel indította a napomat:

- Borókám, képzeld, mi történt már megint a Bálványoson...

Csodálkozva bámultam rá. Megsúroltam a szemem és kérdeztem.

- Mi az, mi történt? Kíváncsi vagyok.

Ő szorgalmasan melegítette a kakaómat, s közben mesélni kezdett.

- Képzeld, azt mesélte tata, hogy a kempingben egy anyamedve hintáztatta a bocsát a vendégek szeme láttára. Hihetetlen, de igaz. Nem zavartatta magát, komótosan besétált az elkerített területre, nem törődve a fénnel, zajjal, emberekkel, kutyákkal, szépen odacammogott a hintához, rátette a bocsot, s nyugodtan nézelődött, míg a bocs játszadozott.

- Viccelsz, anya, ez nem lehet igaz – mondtam. Tudom, hogy a Bálványoson vannak medvék, de ilyent még nem hallottam.

Hát igen, változnak az idők. Igaza van nagyapádnak, mikor azt mondogatja, hogy még a medvék sem a régiek – morfondírozott anya.

Tata szerint egy normális, tősgyökeres, bálványosi székely medve soha nem tenne ilyesmit. A minálunk született medvék mindig betartották az íratlan szabályokat az emberek világában. Az erdőben tanyáztak, málnáztak, gombásztak, és csak az ősz végén merészkedtek le a házak közé, akkor is csak éjszaka és csak a gyümölcsfákat dézsmálták meg. Nem úgy, mint a kukázásra kényszerített, más vidékről ide hozott társaik...

Hogy mik vannak! De a történetnek ezzel nem lett vége. Másnap tata újabb hírekkel jelentkezett a Bálványosról.

Képzeljétek az éjjel a házunk melletti almafán egy anyamedve gyakoroltatta bocsával a fára mászást. Fel-le, fel-le..., igazán jól szórakoztak a medvék is a fán, tatámék is az emeleti tornácon.

Már nem bírtam tovább! Kértem anyát, mi is menjünk fel Bálványosra. Saját szememmel szerettem volna látni a medvecsaládot.

Bálványoson éppen nagy javítási munkálatok zajlottak a házunknál. Tataék mentették a menthetőt, hiszen a faház begombásodott, ezért tata és mama a mesterek segítségével kétségbeesetten dolgozott, hogy megfékezzék a bajt, megmentse a téli-nyári erdei menedékünket.

Anya beleegyezett, teljesítette a kérésemet, hiszen úgyis kellett utánpótlás élelmet felvinni a városunktól, Kézdivásárhelytől 20 kilométerre levő erdei szállásra.

Mikor felértünk, én azonnal az almafához szaladtam. Nem hittem a szememnek. Tényleg igaz! Medvekarmok nyomát fedeztem fel a fa kérgén. Csoda! Alig várom, hogy én is láthassam a medvéket.

Egész álló nap segítettem mamáéknak a munkában. Volt mit. A mesterek ástak, ácsoltak, tata friss mésszel meszelte a konyhát, mama takarított és előkészítette a másnapi ennivalót is. Friss túrót gyúrtunk az esztenán vásárolt juhsajtból, kolbászt, miccset süttünk, előkészítettük a pigyókatokányhoz a húst is. Aztán beesteledett.

Megmosakodtunk, vacsoráztunk, még hallgattam egy kicsit a felnőttek beszélgetését, majd felvonultam a toronyszobába. Nem tudtam elaludni. Kikönyököltem az ablakba, és vártam a medvéket. Úgy szerettem volna látni őket! Vártam, vártam és vártam, majd elaludtam. Álmomban a tündérek építette várban voltam, fenn a hegytetőn, melynek bejáratát medvecsaládok őriztek minden betolakodótól.

S hogy mi történt, amíg aludtam?!

El sem hinném én sem, ha nem nálunk történt volna. Hihetetlen, de igaz. Nem hazugság, nem álom, valóban megtörtént.

Lefekvés előtt mama kinyitotta a konyhaablakot, hogy a frissen meszelt fal szelőzzék, a másnapra előkészített ennivalót letakarta egy konyhakendővel, majd becsukta az ajtót, és ő is elvonult aludni.

Nyugalmát azonban egyszer csak különös zaj zavarta meg. A konyhából szűrődött ki a furcsa hang. Csörömpölés, zergetés, csoszogás, maszkatolás! Mama álmából ébredve azt hitte, a mesterember tesz-vesz valamit a becsukott konyhaajtó mögött. Szégyellte, hogy kíváncsiságával megzavarja, ezért a szobában maradt.

Hála Istennek!

Reggel csuda egy látvány fogadta a családot a konyhában. Az üst kiborítva, azaz kinyalva, tokány volt, nincs. A túró, kolbász, vaj, sajt megéve, a kenyér szétmarcangolva, zöldségdarabok szerteszt. Nem hittünk a szemünknek.

Biztos, csak éhes kóbor kutyák lehettek, nyugtatgatott mindenkit tata. A kis nyamvadt ablakon nem fér be egy barnamedve... De frissen meszelt falon – ez nem lehet igaz! – medvemancs sáros nyoma éktelenkedett.

Aznap puliszkát ettünk gombatokánnyal, mert egyebet nem volt, amit.

Estére kelve tata becsukta a konyhaablakot, és a zsalugátért is bereteszelte. A szívem a torkomban dobogott, olyan izgatottan vártam, vajon történik-e valami. Hát történt!

Éjfél előtt nem sokkal megérkeztek a kosztosaink: egy megtermett anyamedve a bocsával.

Az anyaállat ölbe kapta kicsinyét, és be akarta tenni az ablakon. Mint az azelőtti éjjel! De most nem sikerült neki. Mérgesen kaparászta, pofozta a zsalugátért, majd hirtelen, sértődötten, bosszúsan továbbálltak.

Hát tényleg igaz! Olyan boldog voltam, hogy saját szememmel meggyőződhettem a különös medvék létezéséről. Meseszerű volt az egész. Eszembe sem jutott félni, inkább örültem, hogy láhattam, és elmesélhetem majd az iskolában és edzésen a barátaimnak. Lehet, azt hiszik majd, hogy böcsködök, és a fele sem igaz az egésznek, de hát ami történt, megtörtént.

Másnap a mama és a mi legnagyobb bánatunkra tata jelentette az esetet az erdészeknek. Hiába könyörögtünk neki, hogy ne szóljon senkinek, mert akkor bántani fogják az állatokat, azt mondta, tanuljuk meg, a székely mondás szerint: a sör nem ital, az asszony nem ember, s a medve nem játék. A medvének az erdőben a helye, ott kell élelmet találnia, ellátnia magát, nem az emberek házatáján. Jó, hogy még nem történt katasztrófa, de akármikor megtörténhet a baj, ha a medvék és az emberek nem tartják be a régi rendet, nem teszik a megszokott dolgaikat. Mindenki a magáét!

Nagyon fájt, rengeteget sirattuk a különös, kosztos medvéinket, mikor meghallottuk, hogy befogják őket.

Tata megnyugtatót, hogy a puskalövés, amit hallottunk, nem ölte meg az anyállatot, csak elaltatták, hogy kézre keríthessék. Remélem igazat beszélt, és azt is remélem, hogy a kicsi bocs nem árválkodik valamelyik város állatkertjében, hanem édes szülőjével együtt csatangol boldogan az ember nem zavarta, magas hegyekben, erdőkben.

Bálványoson most újra minden a régi. Régiek a medvék is, nem járnak már a konyhákba torkoskodni. A régi ház is ott áll a legendás várrom alatt hűségesen. Most minden a régi, és várja az új csodát.

A most is az ősi hitet őrző Oporok (Aporok) legendája mellett újabb mesék születnek Bálványoson: családi és nem-családi medvemesék. Remélem.

Mike Boróka

Mesél a papám

Mikor idén húsvét alkalmából meglátogattam a nagyszüleimet, a nagypapám egy érdekes gyermekkori történetét mondta el nekem. Egy olyan történetet fogok elmesélni, amit a nagypapám élt át 9 éves korában, amikor kényszer-munkára vitték ki a családját, és még sok-sok másikat, Csehszországba.

A papám 1938-ban született, a családja akkor is és most is Farkasdon, egy szlovákiai faluban élt. Ez a terület a különféle politikai helyzetek miatt hol Magyarországhoz, hol Csehszlovákiához tartozott. Az apukája, vagyis az én dédpapám, harcolt a II. világháborúban, a Don-kanyarban volt a frontvonalon három évig. 1945 őszén tért haza. Csehszországban a II. világháború előtt nagyon sok német élt, ők voltak a szudéta németek. Mikor 1945-ben véget ért a világháború, azt mondták róluk, hogy mind bűnösök, ezért el kellett hagyniuk a hazájukat, a földjeiket és a házaikat. Mintegy 3 millió németet telepítettek ki ebben az időszakban Németországba. Ezeken a területeken óriási munkaerőhiány keletkezett. Ennek a pótlására az itteni magyarokat akarták kivinni önkéntes társadalmi munka végzésére. Ez nem teljesen volt önkéntes, mivel kényszerítették őket a munkára, az otthonaik elhagyására, ezért ezt deportálásnak nevezték egymás között. Körülbelül 50 000 embert vittek ki ilyen módon Csehszországba. 1947 januárjában kapta a felhívást itt élő sok magyar család. Vihettek magukkal bútorokat, ágyneműt, ételt, ha volt, és kényszerítették őket, hogy elmenjenek. A papám családja nem sok mindent vihetett magával. A dédpapám 1946 nyarán vállalt aratást, és a jutalma 15 mázsa gabona volt. Ezt mind gyorsan el kellett adniuk, nem vihették magukkal. Ebből a pénzből kellett ott is megélniük. Egy nap jöttek a katonák, és ellenőrizték, hogy minden el van-e készítve, és kikísérték a családokat az állomásra. Marhavagonokba tették az embereket, három-négy családot együtt, így utaztak napokon keresztül a legnagyobb télvíz idején Nymburkba. 1947 januárjában nagyon hideg volt. Meleg dunyhába takaróztak, hogy ne fázzanak annyira. Olyan hideg volt, hogy a vagonokat összetartó csavarokon zúzmara keletkezett. A papám, mikor ez történt, éppen bárányhimlős volt, lázas és beteg. Mondták is a szülei ezt az ottani orvosnak, de az csak legyintett, és azt mondta jól van a gyerek. Ezt az orvosnak –gyermekként– a nagypapám el is hitte. A nagypapám mesélte, hogy a deportálásuk előtt pár hónappal talált egy kiskutyát, aminek a Bobi nevet adta, és ez a kutya vele ment az utazásra, majd haza is jött a papámmal. Egész úton a papám mellett volt a kutya, nagyon félt, hideg zötyögős volt az út. Az utazás során esténként látták a reflektorokat, ahogy pásztázzák az eget, ellenség után kutatva. A papám emlékezett, hogy mikor odaértek Nymburk városába délután volt. Kivezették őket a vagonok elé, és az ott élő gazdák választhattak közülük.

Miután ez megtörtént, a családokat a holmijukkal együtt szállították el. A papám családját elvitték abba a házba, ahol aztán laktak. Kirakták a bútorokat, tüzet gyújtottak, és amennyire lehetett, próbálták otthonossá tenni az egész helyet. A dédnagymamám főzött meleg ételt, ezzel is egy kicsit visszahozva az otthon hangulatát. A ház egy elhagyatott épület volt, ahol nagyon alacsonyan volt a plafon. Azelőtt német család lakott ott. A papám szerint az volt az alacsonyan lévő plafon előnye, hogy nagyon gyorsan átmelegedett a szoba. Sokáig a gazda nem is engedte ki a papámat a házból, mivel gyerek volt és zavarta volna a munkát. A gazdának nagyon nagy területen voltak földjei, és a ház, ahol éltek a papámék, egy ilyen termőföldre nézett. A dimbes-dombos területen nyulak futkároztak, ebben gyönyörködött az ablakon keresztül. A törvény szerint a papámnak ilyen korában már iskolában kellett volna tanulnia, mivel már akkor is 6 éves kortól kellett iskolába küldeni a gyerekeket. A papám a dédpapámat nyaggatta is azzal, hogy tanítsa meg őt írni és olvasni. Lassan tanította is őt a betűkre, olvasásra. Először a papám Loučň városába járt első osztályba, egy cseh iskolába. Mivel még nem tanult soha se szlovákot, se cseh nyelvet, nehéz volt neki bekapcsolódni. De a tanárja meg is kérdezte tőle, hogy járt-e már ezelőtt iskolába, mert csodálkozott, hogy milyen jól tud már írni és olvasni. A nyári szünet gyorsan eltelt, és a következő tanítási évben megint első osztályba került, de már nem az utolsó padban ült, mint előtte, hanem az elsőbe ültette őt a tanár úr, mert tudta, hogy milyen jól tud írni és olvasni. A gazda, akinél laktak, megszabta azt is, hogy milyen munkát végezzen a dédpapám. Mikor meglátta, hogy a dédpapám milyen jól bánik a lovakkal, rábízta a lovait, azokat kellett gondoznia. A gazdának hatalmas földjei voltak, más állatokat is tartottak, nem csak lovakat. Voltak még ott malacok és kecskék is. A nagypapám számára ez nagyon érdekes volt, hisz melyik kisgyerek nem szereti az állatokat. A dédszüleim számára azonban ez nem volt könnyű, hisz ők már tudták, hogy mit kellett elhagyniuk. Amikor már nagyon elégük volt a folyamatos dolgoztatásból, a kiszolgáltatottságból, meg hogy senki nem beszél magyarul, úgy döntöttek, hogy visszaszöknék. A dédnagymamám és a nagypapám haza is utazott vonattal Farkasdra, de a dédpapám ott maradt még egy hónapig. Nem akarta, hogy a gazda mérges legyen, és esetleg bántsa a családját.

1948 őszén már mind otthon voltak. Mint később kiderült, akkor már megváltozott a politikai helyzet, és mindenkinek megengedték, hogy hazatérjen. Örültek, hogy megint magyar emberek közt magyarul beszélhetnek, és ismerős embereket láthattak viszont. Szerencsére a házukba mehettek vissza, senki nem foglalta el az alatt az egy és fél év alatt, míg nem voltak ott. A hazatérésük után már más bajok és gondok vártak rájuk, de ez már egy másik történet.

Narancsik Eszter

Borika életmeséi

Első mese Borikáról...

(Alföld, Kárpátalja, Csallóköz, Alföld)

Pici, aranyos kislány volt a szösze fejével. Talán kisebb, vékonyabb, törékenyebb, mint kortársai, de a szíve az már akkor is tele volt szeretettel és szeretet utáni vágygal.

Faluhelyen éltek. Az udvaron nagy eperfa állt, melynek termése nagyon finom volt, lehetett versenyezni a baromfiudvar lakóival, hogy kinek jut több és finom falat, mikor érni és hullani kezd a gyümölcse.

Borika, a pici lány, mindig, mindenütt láb alatt volt. Kíváncsisága, érdeklődése mindenre kiterjedt. Játzott, táncolt, énekelt, szórakoztatta környezetét, ellentétben nővérével, aki négy évvel volt idősebb komoly, nagyon szép kislány volt, akit lehetett vizitálásba vinni, aki viselkedésével soha nem hozott szégyent a szüleire, - nem úgy, mint Borika, aki lelkéből fakadó vidámsággal szórakoztatni tudta környezetét „rút kis kacsa” létére is, ezért nővére bohócnak tartotta és minden alkalmat megtalált arra, hogy mások előtt megszégyenítse.

Szülei falusi értelmiségiek voltak. Így gyakran előfordult, hogy a baráti körben közös ebéden, vacsorán vettek részt. Ez történt akkor is, hogy a lelkészekhez voltak ebédre hivatalosak, ahol megtörtént a baj.

A kis Bori rossz étvágyú, válogatós kislány volt. Ezt otthon tudomásul vették és nem is jelentett gondot, de a lelkészéknél más volt a helyzet. Ilonka néni, - a lelkész édesanyja – azt vallotta, hogy amit a gyerek tányérjára tesznek azt meg kell annak enni, nincs pazarlás, kifogás és nincs kívánság, hogy „ezt szeretem” „ezt nem”. Így történt az említett vendéglátásnál is. Nem is volt semmi baj, míg a kis Bori határozottan ki nem jelentette, hogy már pedig a csirkehúsnak a bőrét meg nem eszi, bármennyire is finom, mert utálja. Ilonka néni – bár kis alacsony kissé gömbölyű kedves asszony volt – kijelentette: „már pedig itt a jól nevelt gyerekeknek azt kell tennie, amit a felnőtt mond számára, nincs ellentmondás, meg kell enni és kész!” – Szegény pici lánynak le kellett nyelni az utált falatokat, melynek következménye, - az addig elfogyasztott ételt az asztal közepére hányta, tönkretéve az asztalon lévő ételeket és mindent. A retorzió sem maradt el: fenekelés, sarokba állítás lett büntetése és nővérének a kajánsága, mintha azt mondta volna: „ugye én megmondtam, hogy a kis kisasszonyt sehova nem lehet vinni, mert csak szégyent és bajt hoz az édesanya és édesapa fejére, nem úgy, mint Ő.”

Igen. Ettől kezdve mindig otthon maradt Julissal, a cselédlánnyal, akivel a földre terített vastag gyapjútakarón, a lízsniken - lehetett játszani, a sok szép mesét hallgatni, mely kinyitotta az ablakot a világra, lehetett szállni fantázia országba, ahol a jók mindig elnyerik jutalmukat, a rosszak és gonoszok bűnhődnek tetteikért.

Így teltek az évek.

Egyszer aztán eljött azaz idő, amikor búcsút kellett venni a vén eperfától, a kedves barátoktól az addigi boldog szigettől, Morzsitól a kedvenc házörzötől, a tarka cicától, a sok apró jószágtól, hogy vonatra üljenek, elhagyva a sík alföldi tájat a Kárpátok vadregényes hegyei között legyen új otthonuk.

Tehervagonokba kerültek a családi fészkek ingóságai, - bútorok, szőnyegek, festmények, ruhák, étkészletek, a gyermekek játéakai, - és a személyvonathoz csatolva vitte a fekete mozdony, az új otthon felé, hogy egyszerre érkezzen a pullman kocsiban utazó családdal együtt.

Besötétedett. A vonat zakatolva, száguldva nyelte és maga mögött hagyva a kilométereket. Az utazó család elfáradva ült közben el-elbóbiskolva, csak Borika volt, aki szomorú szívvel, tágra nyílt szemmel, arcát a kupé ablakához szorítva figyelte a Hold és a csillagok által megvilágított ismeretlen tájat.

Időnként furcsa zúgást vélt hallani, mely hol erősebben, elnyomva a vonat kerekeinek zakatolását, hol elhalkulva, ahogy a vasúti pálya kanyarodott hallatta, hogy van. Édesapjához fordulva kérdezte meg csendesen, ne hogy az alvókat felébressze, - „mi lehet ez az elhalkuló, majd megerősödő zúgás? Ez a Tisza folyó felelte az édesapa, mely hol közelebb, hol távolabb kanyarog a hegyek között, és ahogy a vasúti sín pár kanyarog, úgy távolodik, vagy közelebb kerül és a víz sodrása, a vízben lévő kövek gurulása adja ezt a hangot. Holnap majd látni és hallani fogod e csodálatos víz szaladását, ahogy a hegyekből az Alföld felé tart, mert ez a folyó itt ered a közelben, ahol ezután lakni fogunk.

Másnap reggel szokatlan, ismeretlen zúgásra ébresztette a családot. Ami a vonatból oly ismeretlen volt, most a valóságban is látni lehetett, ahogy a hegy belsejéből lerohanva, a Fehér és a Fekete Tisza összeölelkezve szaladt lefelé az alföldi táj felé, vitte a hírt, az üzenetet a Kárpátokból, a fenyvesekből, az itt élő emberekről, a partján lévő településeken élő emberek felé.

Egy emeletes ház emeleti szintje lett az otthonuk. A lakás ablakai egyrészt a Tiszára néztek, a konyhából a közeli hegyre a Mencsúrra, a gyerekszoba ablakából pedig látni lehetett a Keleti Kárpátok legmagasabb csúcsát a Nagy Pietroszt- a Horthy Miklós csúcs hófödte kalapját. Borika nem győzött betelni az addig soha nem látott gyönyörű tájjal. Lelke szárnyalni kezdett a mese-országhoz hasonló környezetben, elfelejtkezve még arról is, hogy ő a vékonyka, pipaszár lábú, csúf bohóc, rút kis kacsa, - egész kis lelkével,

szerető szívével ölelte át az addig soha nem látott „égbenyúló” hegyeket a Dúment, a Mencsúrt, mert mind ezt oly szépnek látta és benne önmagát is, mint megszépült jó tündért. Ámulata, csodálata még csak erősödött, amikor kis lábával a Tiszába lépett, mely tele volt úszó halacskákkal, melyet ő is megtudott fogni ügyes kezeivel. - Amikor a hegyoldalra ment apró lábaival számócát, málnát, áfonyát szedni kis kosarába a sok szép mezei virágok közül mindig tudott egy csokorra valót szedni a nagyon szerető édesanyának.

Egyik alkalommal, amikor a család együtt ment kirándulni, izgalmas és félelmetes élménybe volt részük. A málnabokor egyik oldalán ők szedték a finom édes falatokat, a másik oldalon viszont egy dörmögő medve tette ugyan ezt. Az ijedtségtől megdermedt család, talán dermedtségüknek köszönhetően baj nélkül úszták meg a találkozást, mert a medve rájuk nézett, de másik irányba dörmögve bandukolt el míg ők mozdulatlanul, félelemmel telve álltak. Ettől kezdve a kis Bori sem ment egyedül úgynevezett „felfedező messzi utakra”, mert félt, hogy ismét találkozik a „Mackó Úrral” aki esetleg megeszi őt.

Nyár végén, az ősz beköszöntével a gondtalan, játékos gyermekkor is véget ért. Iskolába kellett menni. Kezdődött a tanulás, a betűk a számok megismerése, a betűk összeolvasásának megtanulása, szavakká, mondatokká, hogy értelmezhetővé váljon a sok-sok betűből álló sor.

Nővére már gimnáziumba járt. Egy közeli városban tanult, ahol internátusban lakott, és az irodalmon, matematikán, földrajz és történelmen kívül, táncolni (balett), zongorázni, viselkedési kultúrát tanult és ápolni szépségét, melynek nagyon örült, - így nem volt aki folyton gúnyolja, bántsa, önbizalmát elvegye a kicsi elsőosztályos Borikának.

Az ősz után megérkezett a tél is, ami nem olyan volt, mint annak idején az Alföldön. A méteres magas hóban az útkaparók lapátolták el a rengeteg havat, hogy az emberek egymás mellett elférve tudjanak közlekedni. Csodálatos szép lett a táj, hófehér ruhában öltözött a sok-sok fenyő a hegyoldalon, szinte egy új meseországga alakítva a települést, - és nagyon, de nagyon hideg volt. Az emberek rétegesen öltözködtek, így mindenki több kilóval látszott kövérebbnek, mint a valóságban, hogy ne fázzanak. Borika pipaszár lábára is két-három patentharisnya került, és még két mackónadrágot adott rá édesanyja, hogy gyermeke ne fázzon meg, ne hogy beteg legyen és a halina csizmájában ne lötyögjön a lába.

A karácsonyi iskola szünetben hazaérkező nővér ezt használta ki, hogy borsot törjön húga orra alá. - Az emeleti rácsos ajtót bereteszelte, hogy azt a szánkózásból hazaérő kisebbik lánygyerek ne tudja kinyitni és így bekövetkezett a baj. Borika az ajtónál, a lépcsőn, bepisilt - mert a lakásban a zárt ajtók miatt senki nem hallotta meg kiáltásait, hogy segítsenek rajta. A nővére

ezután már csak a „kis pisis bohócnak „hívta, sok bánatot és szomorúságot okozva hűgának.

Az idő kereke forgott tovább. A tél után a tavasz, majd a nyár kopogtatott be, amikor fürödni lehetett a Tiszában, együtt úszni az ott élő halakkal, (bábcival) akik úzás közben egymással játszadozva villantották meg pikkelyes testüket a napfényes időben. A nyár elmúlt. Ismét tarka színes ruhában öltözött a táj, színek kavalkádja tobzódott a természetben és ismét eljött a tél. „Holle anyó „megint nagyon megrázta a dunnáját, sok hó esett és nagyon, de nagyon hideg lett. A hegyekből a farkasok is csapatostul jöttek le, meleget, ételmet keresve az emberek közelében, felbátorodva és nem félve a kutyáktól, az emberektől, így megerősödve támadták meg, és tépték szét egyik nagyon hideg éjszakán az éjjeli őrt is.

A hideg és a nagy hó miatt iskolában is elrendelték a téli szünetet, otthon lehetett maradni a jó meleget adó duruzsoló zefírkályha elé leterített lizsniken (cserge) ülve, játszani, beszélgetni, mesét hallgatni, babázni, babaruhát varrni és álmodozni.

Az idősebb testvér is hazaérkezett, sokat panaszkodott az internátusi élet szigorára, a tanulásban a magas követelményre, mert valahogy tanulni nem nagyon szeretett. A kis Bori irigykedve hallgatta a nagyobbik lány panaszát és elhatározta, ha egyszer ő is gimnáziumba fog járni, nem fog félni a szigortól, tanulni fog szorgalmasan, hogy értelmes nagy tudással rendelkező ember, esetleg orvos lehessen.

Elérkezett a Karácsony szent ünnepe, amikor a kis Jézus születésének örömnépén szeretet költözik minden ember szívébe és minden otthonba. A kislány izgatottan várta a Jézuska érkezését kinek levélben írta meg, hogy mit szeretne kapni. Vajon mit hoz neki? Megkapja-e mindazt, amit levélben kért. Babát, babaházat, mesekönyvet, bűgőcsigát, labdát, szánkót és még sok apróságot. Az idősebb testvér lenézően nézett hűgára, - a kis butára, hogy még hisz abban, hogy a Jézuska hozza a karácsonyfát és a sok-sok szép ajándékot. Ő már tudta, hogy a valóságban a szüleitől kapnak minden kért és szép dolgot. Odahívta az ebédlőajtó kulcslyukához, hogy nézzen be és lássa, ki ábrándítsa hitéből, megmutassa, hogy az édesapjuk a Jézuska, Ő díszíti a fát, ő teszi az ajándékokat a fa alá. A kislány sírva tiltakozott, hogy az nem igaz, a Jézuska hozza a földtől a plafonig érő gyönyörű fát, tele sok finomsággal, csillogó dísszel, csillagszóróval, gyertyával, a sok-sok ajándékkal és ahogy tiltakozott, véletlenül az ajtónak esett. Az Édesapa meghallotta a zajt, kinyitotta az ajtót, és látta meg síró kisebbik lányát és a nevető nagyobbikat. Nagyon mérges és haragos lett, hogy ennyi gonoszság van a nagyobbik szép gyermekében és bizony elnászpángolta – szenteste ide, szenteste oda – a nagyobbik lánya poszóját.

Karácsony másnapján, a gyerekek a karácsonyra kapott szánkóval elmentek azt szánkózni a hegy oldalába, Borika nővére bosszúból, - amiért a Szent Estén kikapott édesapjától, - szakadékba irányította a szánkót melyen a húga ült, és amelyről ő menetközben leugrott. Hogy nem történt tragédia, annak volt köszönhető, hogy a szakadékban méteres hó volt, ami felfogta az esés súlyát, így az ijedtségen kívül más baj nem történt.

A rákövetkező napok egyikén a befagyott Tiszán korcsolyáztak, csúszkáltak a környéken lakó gyerekekkel együtt. Így történhetett, hogy az egyik helyen a Tisza jege a nővér alatt beszakadt, Borika a segítség helyett ott ugrált körülötte és vígan énekelte: „Úgy kellett, káposztába hús kellett...” az édes szülő ezt a szoba ablakból látta és ezután a Borika popsiját verték meg és állították a sarokba, hogy nem szabad soha kárörvendőnek lenni.

Akkor, amikor ezek zajlottak a téli iskolai szünet alatt, még nem tudták, nem is sejtették, hogy ezek voltak a békebeli évek utolsó napjai.

Kitört a háború. Katonák masíroztak gyalog, lóháton, vasúti vagonokban a frontra. A lakosság virágcsokrokkal köszöntötte és búcsúzott tőlük és hogy visszavárják őket a győztes csata után. – Soha nem tudták meg, hogy kik voltak azok, akik visszatérhettek családjukhoz, kik voltak akik piros vérükkel öntözték meg a harcmezőt, kik akik az ellenség fogságába estek és évek múlva kerültek haza, vagy ott pihennek valahol idegen országban.

A németek bevonultak az országba és olyan intézkedésekre került sor, hogy a zsidókat deportálni kell, hogy miért és hova akkor még nem sokan tudták. Borika barátnőjét, Cilit is elvitték, pedig Borika édesapja kérte szüleit, hogy hagyják náluk, vigyáznak rá amíg vissza jönnek, - de a család nem akart elszakadni egymástól. Soha nem derült ki, hogy őket hova vitték, hova kerültek, együtt vagy külön-külön oltották ki életüket?

Az ősszel megkezdett oktatás is szünetelni kezdett. A gyerekek örültek a szabadságnak, hogy nem kell tanulni, és nem értették, hogy a felnőttek miért olyan gondterheltek, szomorúak, nyugtalanok, élték a tájjal, a természettel együtt boldog gyermekéveiket, amikor egyszer ők is megérezték, hogy sok-sok minden megváltozott körülöttük is. Egyre több család csomagolni, pakolni kezdett, mert a front egyre közeledett, egyre többször hallatszott a sziréna éles hangja, légi veszélyriadó, egyre többször mondogatták, hogy sok partizán van a hegyekben. MENEKÜLNI KELLETT! Borikáék is elindultak, vitték magukkal Ördögöt, a fekete cicát, - melyet Borika egyik csavargása alatt kapott egy ruszin asszonytól, kétségbe ejtve szüleit, hogy nappal még a Tisza közepén látták a kislányt, este 8-kor meg még sehol nincs, nem tudva arról, hogy azóta a gyerek, a tanító kislányával együtt a hegy oldalán élő ruszin családnál várja, hogy a kecskét megfejjék, hogy a cicák tejet kaphassanak, mert vadságuk miatt csak ekkor lehetett megfogni őket. A Nadi - a

tanítóék kislánya a fehér cicát, Borika a feketét választotta mely egy ruszin szatyorba kerülve vitte haza egy virágcsokorral együtt, melyet édesanyjának szedett menetközben. Hogy az idő eltelt, hogy besötétedett, hogy aggódnak érte erre nem gondolt a kis Bori, csak akkor lepődött meg, hogy az általa boldogan vitt ajándékok, édesapa szájából elhangzott, hogy „a kisasszonynak haza méltóztatott érni” – repült az előszoba egyik és másik sarkába, ő pedig az édesapja térdére, hogy a hátsófeléből „kétfenekű dob” legyen. Persze ehhez azt is tudni kell, hogy Borika édesanyja nagyon szerette kislányát és nagyon aggódó típus volt.

Amikor a gyermeklány elcsavargott mindig kétségbeesett, mert attól félt, hogy amikor a zsilipeket meg nyitják a Tisza vize megemelkedik, hogy a fa és a tutaj úsztatásához megfelelő mélysége és sodrása legyen a folyónak, - gyermekét elvitte a víz, aki legtöbbször a Tisza közepén lévő kis szigeten töltötte idejét. Így amikor a gyerek este még nem volt otthon, aggodalmaskodásával felbosszantotta férjét, hogy „verd meg azt a gyermeket, hogy többet ilyent ne tegyen”- amikor erre sor került, akkor meg „ne bánts ez a szegény gyereket, hisz láthatod, most is miért volt oda, miért jött később haza.”

No tehát elindult a család a fekete macskával, a két pincsi kutyával – Ducival és Jimmivel – a kalitkában lévő két kanárral, a kacagó gerlével, mert a gyermek sírása miatt nem lehetett ott hagyni őket.

Más család mentette és vitte az élelmiszert, a ruhaneműt, ami további életterüket biztosította, - ők pedig vitték az állatokat, így menekülve az édesapa nővéréhez az Alföldön lévő uradalomba. Az Édesapa nem utazott a családdal, az ő feladata volt a család ingóságainak összehpakoltatása, szállításra történő előkészítése, útnak indítása a család után, mint közigazgatási vezető a településen a rend fegyelem megőrzése, hogy majd az utolsó magyar szerelvénnyel induljon Ő is a családjá után.

Késő este érkezett meg az Édesapa nélkül a menekülő család a rokonokhoz, ahol az idősödő nagybácsin és a cselédségen kívül mást nem találtak. A család tagjai elmenekültek, félve a közeledő harcszintér miatt, menekítve életüket, kis vagyonkájukat. Az édesanya nem tudta mit csináljon, menjen a nagynénik után a két gyermekkel, vagy várja meg férjét és együtt döntsenek a „hogyan tovább-ról”?

Jó volt, hogy maradtak, mert pár nap múlva, késő éjszaka megérkezett a drága férj, az édesapa, fáradtan porosan, erősen borostás arccal, de nagy örömmel ölelték át egymást, hogy ismét együtt vannak.

Borika a sok-sok aggodalmat, gondot nem érezte, mert szülei arra törekedtek, hogy a gyermekeket megvédjék gondjaiktól, aggodalmaiktól, hogy ne féljenek. Így aztán ők a kalandot, a változatosságot látták a felnőttek nagy-nagy gondjából.

A kisebbik lány örült a sok állatnak, mely a házkörül volt. Az uradalomban lakó embereknek és gyerekeiknek, akikkel ha csak tehette együtt játszott. A nagy gyümölcsösnek, ahol a fára mászva lehetett a friss gyümölcsőz hozzájutni. De aztán döntött a család. Nem terhelik tovább a rokont, útra kelnek az édesanya Csallóközben lakó rokonaihoz. A nagybácsi két ökröt, egy echós szekeret, egy hétre való élelmet adott, embernek, állatnak, hogy tovább indulhasson a család. Macska, kutyák, madarak ekkor már nem utaztak tovább, maradtak az uradalomba és a család elindult a bizonytalan jövő felé.

A kis Bori, hol a szekér mellett szedte apró lábait, lépést tartva a lassan ballagó marhákkal, hol a szekéren ülve nézte a tájat, vagy a szénára terített pléden aludt.

Arra törekedtek, hogy estére mindig egy olyan településre érjenek ahol szállást és meleg ételt kaphassanak, lehetőség legyen az állatok etetésére, itatására és pihenésére.

Nagyon lassan haladtak. Erdély felől a harc egyre közeledett, az ellenség áruság segítségével áttörték a magyarok erős védelmi vonalát és egyre közeledtek az ország belseje felé. Egyre erősebben hallatszott az ágyúzás hangja, a bombák robbanása, éjjelente az ég alja ahhoz hasonlított, mint amikor nagy-nagy vihar van, dörgött, villámlott a Sztálin gyertyák több kilométeres körzetben világították be a magyar tájat.

A lassan haladó család hol a visszavonuló német, magyar hadsereg csapatai után, hol az ellenség közvetlen közelükben lévő csapatai előtt haladt az ökrök tempójának megfelelő gyorsasággal.

Már a Bükk hegységben haladtak, amikor az egyik szállást adó így szólt: „nagyságos úr, ha meg nem sérteném, tennék egy javaslatot, hogy a két gyermekkel minél előbb célba érjenek és ne az úton leljék esetleg halálukat. a lovainkat úgyis rekvirálni fogják, odaadok felszerszámozva kettőt a két ökrért, hogy gyorsabban haladhassanak.” Így történt, hogy ezután az édesapának sem kellett gyalogolni, szekéren ülve hajthatta a két lovat, a szürke Gizit és a pej Gidrát. Az ökrök után úgy érezte a család, hogy szinte száguldva tudnak haladni.

Az apa megszerette a lovakat, és azok is őt. Senki nem szerszámozhatta fel őket, senki parancsára nem indultak csak toporzékoltak, - talán ennek is volt köszönhető, hogy a katonák nem vették el tőlük.

Már decembert mutatott a naptár. A menekülő család még úton volt. Mikulás éjszakáján nagy meglepetés érte Borikát. Reggel a cipőjét nem tudta felhúzni, mert az éjszaka folyamán, dió, mogyoró, alma és pár szem kockacukor volt benne. Nagy kincs volt mindez, mert hónapok óta cukrot sem láttak, - de a háziak ezzel fejezték ki kedvességüket a hozzájuk egy éjszakára betérő családnak.

Másnap aztán szekereztek tovább. A táj szépségében már nem volt kedve gyönyörködni se felnőttek, sem a gyerekek. Egyre hűvösebb lett, egyre

kevesebb színes levél volt már a fán, erősen feltartozhatatlanul közeledett a tél. A falevelek legtöbbje már lehullott, egy-egy sárga, barna, piros levél jelezte csak az elmúlt őszi szépségét.

A Garam folyóhoz érve, a folyó vize vörös volt. A mindent megfigyelő kíváncsi kislány megkérdezte, hogy miért, szülei mesével válaszoltak: „a vízi tündérek harcot vívtak a gonosz manókkal, és azoknak a vére piroslik a vízben.” A gyerek még mesevilágban élt, elhitte, amit mondtak neki és nem kíváncsiskodott tovább, pedig ha tudta volna, hogy ott a hazájukat védő, harcoló katonák vére festette pirosra a víz színét, - nagy félelem költözött volna ártatlan kis szívébe, hogy esetleg őket is megölhetik.

Karácsony előtt sikerült a Csallóközbe érni, mielőtt a nagy havazás megindult volna. A rokonok segítségével és támogatásával sikerült a családnak lakásra, otthonra találni, amit ekkor még Ők sem tudták, hogy nem lesz végleges.

A kis Bori a rokon gyerekekkel és azok barátaival hamar összebarátkozott a csapathoz csapódott. Így aztán otthon sem volt folyton a láb alatt. A csapattal együtt dézsmáltak a vasútállomás mellett leföldelt nagy sárgarépa kupacokat, mely édes és finom volt, máskor meg háborúsdit játszottak. Faládák voltak a tankok, a benne ülők, szállították a hógolyókat, a támadás, a védelem fegyvereit.

Borika egy pár nap alatt itt is szerzett magának egy kóbor kiskutyát, ami mellé szegődött, hiszen minden nap kapott a kislánytól egy kis ennivalót, melyet sikerült otthonról csempésznie. Így volt akkor is, amikor az árok két oldalán harcra készen felállt a két csapat, hogy hógolyóval legyőzze az ellenfelét. Ennél a harcnál történt a baj, mert az ellenfél csoportjában lévő egyik gyerek azt mondta, hogy még nincs vége a harcnak, mert a kutyát el kell találni. Borika, hogy megvédje kedvencét a háta mögé fogta, a golyó elrepült, melyben kő is volt, egyenesen Borika homlokának. A kislány elesett, csupa vér lett az arca, az ellenfél elmenekült, így győzött az a csapat, melyben Borika sebesült lett. Az édesanya mikor meglátta a gyermek csoportot és közte a fehér véres bundás kislányát, elájult. A közelben egy orvos sem volt, se gyógyszer sem kötszert nem lehetett kapni, egyedül fertőtlenítésre a hipermangán maradt, meg a fehér lepedő, melyből egy csíkot letépve kötözték be a sérült gyermek fejét.

Három, de talán négy hét is eltelt, amikor a felnőttek úgy nyilatkoztak, hogy már gyönyörű a seb Borika is megnézheti a tükörben, mégis amikor meglátta az olyan ronda volt, hogy akkor meg Ő ájult el.

Ahogy telt az idő a front egyre közeledett. A menekültek száma sokasodott, a légitámadások egyre gyakoribbak lettek. A felnőttek úgy védekeztek, hogy az ablakokat homokzsákokkal zárták el, hogy védekezzenek a légnyomások okozta károk és veszélyek ellen. Egyik éjszaka váratlan táma-

dás érte a települést. Sztálin gyertya világította meg az egész környéket mutatva a repülőeknek, hogy „csomagjaikat” hova dobják. Hullottak a bombák a rombolók és a gyújtók, rengett a föld. Az istállóban a lovak sokkot kapva őrjöngtek, hogy magukban kárt ne tegyenek az apa kiment hozzájuk és behozta őket a lakásba az emberek közé, hogy megnyugodjanak.

Másnap a család úgy döntött, hogy nem várja meg ezek után a következő ményeket, e pokolból menekülve elhagyják az országot és Ausztriába mennek a sok-sok magyar menekülttel együtt.

Reggel, mint a vándorcirkuszosok, Borikáék is tovább indultak ekhós szekerekkel.

A civil, polgári menekülteket a visszavonuló katonák hadoszlopai az útszéltre szorították, majd akkor indulhattak tovább, ha az egység elhaladt. Elöl katonák, középen civilek, hátul megint katonák gyalog, lóháton, szekéren az ellenség elől menekülve.

Az út mellett vizesárok volt, - így mikor megjelentek az orosz repülőgépek a Raták, hogy meg ritkítsák a visszavonulásra kényszerült katonák sorait. A katonák, a menekült családok apraja és nagyja az árok partjára lapult, ahol a víztükrőben az alacsonyan szálló orosz repülők pilótáinak az arcát is lehetett látni.

A légi veszély elmúltával, az édesapa hátában kapott szilánkkal tovább indult a közelben lévő Mácsonás pusztai tanya felé és elhatározták lesz ami lesz nem mennek tovább, mert ahogy az akkori divatos slágerben volt:

„Hiába menekülsz, hiába futsz,

A sorsod elől futni úgy sem tudsz...”

Borikát a dolgok nem keserítették el. Amíg édesanyja, nővére a többi asszonnyal és nagyobb lányokkal a pincében elbújtatva voltak, Ő ott járkált a katonák között, akiktől kapott marmoládét, kenyeret, pár szem cukorkát, csokoládét.

Az éjszaka folyamán, ami várható volt nagy harc alakult ki a német, a magyar és az orosz katonák között, reggelre az oroszok voltak a győztesek, fogságba ejtve az elfogott katonákat, férfiakat és ekkor lettek oda az édesapa segítői, a két ló, a Gizi és a Gidra. De az apát nem vitték el.

Vége lett a háborúnak adták hírül. A hangszórón keresztül tájékoztatták a lakosságot, hogy azok a menekültek, akik a háború idején kerültek a Felvidékre, maradhatnak, de fel kell venni az új állampolgárságot, mivel viszszaállították a Trianon utáni határokat, így ez a terület Csehszlovákia lett újra.

Aki viszont vissza akar térni otthonába, lehetőséget kap az ország elhagyására, vasúton biztosítva az elutazást.

Borika szülei ezt választották. Segítséggel berendezkedtek egy részükre biztosított vagon sarkába, ahol még három családot helyeztek el.

Hosszú ideig álltak kint a szabadpályán egy szerelvény közép részén, mert az első vagonokban a hazájukba visszavonuló románkatonák, a szerelvény utolsó három vagonjába bezárva magyar hadifoglyok voltak. Mozdonyra kellett várni, ami elindul a szerelvénnel együtt.

Több nap telt el a várakozásban, de ez sem volt eseménytelen.

A közeli faluból magyar családok hoztak élelmet, vizet, az indulásra váróknak.

A táj a béke hangulatával volt tele. Tavasz vége, nyár eleje volt a határ csodálatosan szép volt. A gazdák - akiket nem hívtak be katonának, a megfelelő időben szántottak, vetettek, hogy aratni tudjanak, hogy a következő évben is kerüljön új kenyér az asztalra.

A vasúti sínpálya mellett lucernás tábla volt. A gazda mikor lekaszálta és haza akarta szállítani hagyott annyit, hogy pokróccal letakarva aludni lehessen rajta, a csupasz föld helyett. Nagyon szép esték voltak. A távolban lehetett látni a falusi házak lámpafényes ablakait. A csillagos égen a Göncöltől, a Fiastyúktól, a Tejútól a Sarkcsillagig, a Holdig mindennek olyan nagyon szép hangulata volt.

A gyerekeknek mindez csak játék, kaland volt. Ővük volt az egész határ, lehetett fogócskázni, bogarat gyűjteni, labdázni a rongylabdával mind addig, míg tragédia nem történt. Az egyik ilyen alkalommal valami játékszett találtak, ami az egyik gyerek kezében felrobbant és leszakította az egyik karját.

Azt mesélték annak idején, hogy ez is egy hadi akció volt, a különböző játékokba szerelt aknák repülőből történő szétszórása egy-egy területen. Hogy igaz volt vagy nem, ma már nem lehet tudni, mindenesetre ettől kezdve a gyerekek a vagonhoz és a szülőkhöz közeli területen játszhattak.

A hazájukba visszatérni akaró családok asszonyai még szépek és fiatalok voltak. A gyermekek között is csinos, kedves nagybacska kislányok is voltak, őket vették észre a közúton haladó orosz katonák és bizony ha nincsenek ott a román katonák, meg becsstelenítik őket, és talán még az apákat is elviszik „málenyikij” robotra, de a román katonák ezt megakadályozták. Ettől kezdve ők is a vagonban voltak, hogy a visszavonuló orosz hadsereg katonái ne vegyék észre őket, csak akkor jöttek elő, ha csendes volt az országút.

Borika szerint gyönyörű szép nyári estéket és éjszakákat élt át a család kint a határban. Naplemente után a csillagos égen látható sok fényességről tanították a szülők, hogy melyik a kis- és a nagy Göncöl, a Fiastyúk, a Tejút, az Esthajnal Csillaga. A mesét kedvelő gyermekek szájtátva hallgatták Csaba királyról szóló legendát, a csillagokkal kapcsolatos meséket, történeteket, a Benedek Apó által írtakat, hogy álmukban főszereplői lehessenek.

Eljött a várva várt idő, amikor a nagy ívű, magas töltésen álló szerelvény elejére egy húzó, a végére egy tolató mozdony érkezett, hogy vigye az utasait régi otthonukba és a foglyokat kitudja hova. Az induláskor a felnőttek kezdtek bizakodóvá válni, hogy a megpróbáltatások rövidesen véget érnek. Álmódosításukat óriási égszakadás –földinduláshoz hasonló robaj szakította meg, az emberek egymásra bukva, a ládák, bőröndök az emberek hullva a hirtelen való fékezéstől állt meg a szerelvény. Később derült ki, hogy a tolatómozdony fékezhetetlenné vált, táltosként indult meg, a szerelvény két utolsó kocsiját is magával rántva siklott ki és gurult le a töltés aljába. Nagyon sok ember, magyar hadifogoly ott halt meg, soha nem ismerve meg az orosz légereket, és soha nem térve haza az őket nagyon váró családjukhoz.

Órák múlva aztán a szerelvény elindult. Egyenes sima pályára térve száguldott Magyarország felé. A Budapestig utazók vagonját lekapcsoltál, a szerelvényt átrendezték, Románia és Záhony felé.

Borikáék vagonja is elindult Záhony felé. Menetközben tudták meg, hogy a Kárpátokba már nem tudnak visszatérni mivel ott is visszaállították a Trianon utáni határt, így folytatódott életük újra az Alföldön.

Vége lett a háborúnak...

A második világháború véget ért. A sok sebből vérző ország úgy látszott soha nem gyógyul meg. A házak romokban, a hidak felrobbantva, az emberek lesoványodva, lerongyolódva, tetvesen, rühesen, betegen várták a békét.

A harcok idején otthonukból elmenekült családok kezdtek visszaszállingózni, de nagyon sokan soha nem tértek haza, elvándoroltak a Föld különböző országaiba és ott telepedtek le, ott próbálva tovább élni, szerencsét próbálni, új otthont teremteni. Nagyon sokan haltak meg a harcokban, a légerekben, a bombázásban.

Borikáék is új otthont kerestek, hogy élni tudjanak.

Kárpátokba, mely területet ismét elvették a hazától, régi szép otthonukba visszatérni már nem lehetett. Maradtak az Alföldön.

Eleinte az édesapát hol az egyik, hol a másik településre helyezték, de ha az elődje a menekülésből visszatért, tovább kellett vándorolni. Így történt, hogy egyik helyen a nyugatra menekült grófi család kastélyába szállásolták be őket. A gyönyörű parkban már arra is volt lehetősége az állatszerető kislánynak, hogy kutya, macska barátokat szerezzen, mert a faluban lakó gyerekek nem nagyon ismerkedtek a távolból érkező család gyermekével.

Egyik nap, amikor szobájukba sietett, nem tudott bemenni, mert az kulcsra volt zárva. A kulcslyukon belesve nővérét látta meztelenül mosakodni. Addig soha nem látott meztelen női testet és most csodálkozva szemlélte nővére

szép gömbölyű melleit, két combja között a hajszínéhez hasonló sűrű szőrzetet. Ámulva és csodálva nézte, majd önmagát is megvizsgálva állapította meg, hogy neki a cicije se nőtt meg és a lába között is minden sima. Kétségbe esve kereste édesanyját, hogy beszámoljon a látottakról és megkérdezze: neki miért nincsenek olyanok, mint nővérének?

Az édesanya mosolyogva hallgatta a kisebbik lányát és elmagyarázta, hogy bizonyos évek után, amikor a kislányból, nagylány lesz, milyen külső és belső változások történnek az emberi szervezetben, majd ha eléri azt a kort, jelentkezni fognak e külső jelek nála is, csak legyen türelemmel.

Pár hét után a falu lakosai is kezdtek érdeklődni a család iránt, megkérdezték nincs-e valamire van szükségük, amivel segítségükre lehetnek? Olyan család is volt aki vendégségbe hívta őket, a finom szabolcsi töltött káposztán kínálva őket és egy kis „disznósággal” is ellátták, hogy legyen mit reggelire, vacsorára fogyasztani, és legyen miből ebédet főzni is.

Egy ilyen látogatás alkalmával ismerkedtek meg egy másik családdal, ahol a nagylányt egy orosz katona erőszakolt meg. Terhes lett és kisfiút hozott a világra. A család és a rokonság arról tanakodtak, hogy mit kezdenek a „fattyúval”, a nem kívánatos jövevénnel?

Megölni nem akarták, mert az bűn lett volna. Intézetbe adják, vagy örökbe valakinek, vagy beletörődve Isten akaratában becsületesen neveljék fel, a falu csúf szája, rosszindulata ellenére? Ekkor szólalt meg Borika: ő majd elviszi, felneveli, ne aggódjanak, úgy sincs babája, amivel játszani lehet. Mosolygásban, majd nevetésben törtek ki a felnőttek e jószívű naivitás hallatán.

A kis Bori csak irult-pirult és szégyellte, hogy megint kinevették, mert szeretetből olyat mondott, amit a felnőttek butaságnak, nevetségesnek tartottak.

Pár hét múlva örömmel érkezett haza az Édesapa, hogy valószínűleg végleges és nem csak helyettesítő helyre költöznek, egy nagyobb városhoz közeli községbe kapja meg a főjegyzői állást. A család a kis motyóját összekapcsolva, ismét szekérre ült és elindult az új otthon felé.

Szép otthonba kerültek. A községháza épületében volt a főjegyzői lakás, virágos kert, gazdasági udvar, kerek kút, galambdúc, istállók a nagyobb jószágoknak, disznóknak, baromfiknak, és óriási nagy kert.

A gazdasági udvarban volt a tűzoltószertár, a jégverem. A biztonság érzett, a szép otthon, a nagy-nagy szeretet, amit a szüleitől kapott aktivizálta a kislányban a megújuló vágyakat, hogy valamit, - de mit is?– tegyen.

Első tevékenysége volt, hogy osztálytársai között barátokat szerzett. Egyszerű, nyitott természete miatt, nem szerette a szülei társadalmi szintjén élő felnőttek gyermekeit, - azokat a nővére szerette – kényeskedésük, affektálásuk messze állt a kis Bori lelkivilágától. A paraszt gyerekek között érezte jól magát, de ott sem a nagygazdák lányai, fiai közt, hanem az egysze-

rű, a mindennapi betevőért megküzdő emberek gyermekeit. Velük járt, ha csak mehetett a határba dolgozni, markot szedni, kukoricát törni. Nehezeknek a hengerre ülni barátnőjével, Annával, hogy a felszántott, majd boronált föld sima legyen.

Abban az időben az emberek megélhetéséhez tartozott a kendertermesztés, melyet kézi erővel dolgoztak fel, a vetéstől, a nyüvéstől, az áztatástól, a szárítástól kezdve a törésig, a gerebenezésig, a dörzsöléstől, a fonásig a szövésig. Az őszi és téli estéknak hangulatos foglalkozásai voltak a kenderkócok lábbal történő dörzsölése, ahol az idősebbek régi megtörtént eseteket beszéltek el, hogy el ne felejtődjenek, - vagy boszorkányos mesékkel riogatták a fiatalokat. - A fiatal legények meg abban ügyeskedtek, hogy, hogy tudnak egy-egy csókot lopni a lányok szájáról, hogy azokat az öreg szüle ne vegye észre.

A gyerekek szintén igyekeztek jól végezni a rájuk bízott munkákat, közben a meséktől borzongva figyelték, hol tűnik fel a rontó boszorkány, vagy kuncogtak az idősebb testvéreik szerelmes játékain.

A dörzsölést követően került sor a kenderkócok gerebenezésére, majd a téli estén fonására, melyből a ház asszonya és az idősebb lánygyerek szötte a törőkendőnek, kenyérruhának, új ingnek, gatyának valót.

A fonás idején a szomszédokat vendégül látva, ment a kukoricamorzsolás is, a csutkákból és a csuhéból a kisebb gyerekek részére a babakészítés. Akiknek nem jutott munka azok szóval tartották az ott lévőköt.

Komoly megélhetési termelési ág volt a dohánytermesztés is, ami nagyon alapos odafigyelő munkát igényelt, a palántalástól a törésig, a levelek felfűzéséig, pajtában történő szárításig, mert a nem megfelelő terményeket, a dohánygyár nem vette át a termelőtől.

A kis Bori mindenütt ott volt. Mindent szeretett volna megtanulni, segíteni ott ahol lehetett, meghallgatni a sok-sok történetet, mesét, melyet, mint a vizet a szivacs szívta magába.

A tavasz beköszöntével, a sok jó baráttal összefogva színházi produkciót készítettek, melynek megtekintésére a szülőket is meghívták. A gazdasági udvarban állítottak fel színpadot, padokat, hogy a néző közönség kényelmesen érezze magát. A belépő fejenként 2 db tojás és 5 deka só volt. Nagy siker volt! De Borikát szülei nem dicsérték meg a belépő díjak miatt. - Mindent vissza kellett adni azoknak, akik adták.

A kislány fantáziája, mozgásigénye lehetetlen helyzeteket teremtett. Sokat aggódtak érte. Sokszor kikapott, de ez nem volt elég ahhoz, hogy minden létező és lehetetlennek látszó dolgot ki ne próbáljon.

Annak idején, az aratás után a gazdák udvarában csépeltek a learatott kalászosokat. A településen egy család volt, akinek bivaly vontatta cséplőgéppel mentek egyik helyről a másikra, hogy a termést kicsépeljék, szalmát kazalba

rakják, a töreket összegyűjtsék, majd menjenek a következő helyre. Egy ilyen alkalmat ragadott meg a kislány, hogy bivalyháton „utazza” végig a fél falut édesanyja ijedelmére, a népek mosolygására.

De kihasználta a barátaival a kipányvázott legelésző lovak elkötését, csak úgy pörén felülve, vágassanak egy-két kört a gazda dühítésére. A gazda ostora nem érte el őket, de hamarabb hazaért a szülőkhöz, mint a gyermek és így ekkor sem úszta meg a fenyítést.

Volt egy kutyája, melyet akkor szerzett, mikor nővére anyósjelöltjéhez mentek a Kováts tanyára. Az árok szélén nyöszörgésre figyeltek fel, és észrevették, hogy az éppen csak szemeit nyitogató zsemleszínű kiskutya sír az árok szélén félig a parton, félig a vízben fekve tehetetlenül. A volt gazda négy testvérével együtt dobta be a kölyköket, hogy elpusztuljanak. De ennek az egynek nagyobb volt az életösztöne és sikerült partra érnie. Ekkor vitték haza és Borika cumival etette, nevelte, idomította, szeretgette, így jutott egy nagyon hű baráthoz.

Egyik alkalommal az asztaltáncoltatás keltette fel érdeklődését. Megismerésére egy közeli tanyára kellett, hogy menjen, ahol megtudhatják a jövőjüket az asztal körül üllő asztaltáncoltatók, - de a szülőktől elfelejtett engedélyt kérni, hogy elmehessen, így erről az útiról a szülőket nem értesítette. Amikor sötétedni kezdett és a kisebbik lányuk még mindig nem volt otthon, az édesapa, az édesanya és a Pici nevű kutya, Borika keresésére indultak.

A gyermek már hazafelé tartott, mikor kutyája az úton megjelent és ebből tudta, hogy akkor szülei is a közelben vannak. A „nyúlcipőt” felvéve, kerteken, kerítéseken átmászva igyekezett, hogy hamarabb hazaérjen, mint a szülei. Sikerült is! Már hálóingben volt, mire a szülők megérkeztek és az édesapa megkérdezte: „a kisasszonynak mikor méltóztatott haza jönni?” „Ó már régen...” válaszolt a gyermek, de ekkor „szerető” testvére megszólalt, hogy nem mond igazat, mert most, pár perce érkezett! „Szóval még hazudni is méltóztatik?” szól szigorúan az apa, és nadrágszíját levéve elfenekelte a csavargó, visító kisebbik lányának a popsiját.

Aztán eljött az első, „halálos” nagy szerelem egy azonos korú, szintén a háború után odaérkező nagycsaládos tanító fiával. Levél jött, levél ment, de hogy senki ne tudjon róla a Községháza udvarán lévő Tűzoltószertár tetején talált megfelelő rejtekhelyet, a nagy érzelmekről tanúskodó levelek elrejtésére.

Egyik nap, mikor hazaérkezett az iskolából, testvére gúnyos nevetéssel fogadta és skandálta: „Drága Borikám...! Csókol Zolikád” Hű ha itt nagy baj van! A levelet megtalálták, de hogyan? Szaladt és felmászott a Sziertár tetejére, de a rejtekhelyen csak egy nagy beszakadt lyukat talált, a levelek leestek a szertárba, melyet a parancsnok megtalált és átadta az édesanyjának, - így ért végett szégyenszemre a nagy-nagy szerelem.

Vége lett a tanévnek is, jött a nyári kalandos szabadság.

Az udvarban lévő jégvermet is kitakarították, új friss szalma került a régi helyére, újból nagy jégtáblák kerültek a szalma közé, hogy a romlandó és odatevő élelmek, frissen, hűvösen maradjanak a kánikulában is. Borika szeregett a hús helyen tartózkodni, azért is mert közel került a finom görög- és sárga dinnyékhez, melyet szekérrel szállítottak, hogy a családnak egész nyáron legyen egy kis desszert, egy kis finomság, és jól esett odabent, titokban fogyasztgatni belőlük.

Egy bizonyos idő után észrevették, hogy valaki bejáratos a jégverembe otrombán fogyasztja a gyümölcsöt, sok kárt tesz, szemetel, összetörve hagyja a maradék gyümölcsöket. A nővére kileste a kislány „jégverembe való vonulását” és a szülőknek elárulta, hogy ki is valójában a jogtalan betolakodó.

Múltak a napok, a szomszédolással, a határba menő sétákkal. Önmaga erősítésére a kerekas kútból a napi tíz vödör víz lassú felhúzásával és a teltvedrek lassú visszaeresztésével, hogy karjai vastagodjanak, formálódjanak. Az árnyékba húzódva sok meséskönyv, lányregények olvasásával csiszolta gondolatait.

Szeptember hónap nagy változást hozott életében. Egyházi iskolába, gimnáziumba írták be, hogy megtanulhassa, a tudományokban való jártasságot, a hitet, a tiszteletet, a becsületességet, hogy igaz, bölcs ember váljon belőle.

Internátusba, nem sikerült felvételt nyerni, oda elsősorban azok a gyermekek jutottak be, akik a háború idején veszítették el édesapjukat, szüleiket... Borika egy ismerős özvegyasszonyhoz került albérletbe, aki két lányát nevelte kevés jövedelméből, és hogy nevelni, taníttatni tudja őket albérlőket fogadott. Jó helye volt, egy szobában aludt a családdal. Este lefekvés után azonban sokat sírt, hiába meséltek neki sok szép mesét, történetet a szíve, haza az édesanyához, a családjához vágyott.

2014 - 2015

Életmese folytatódik

Egy év múlva, 1946 – 47-es évben új oktatási törvény született. Az addig 4 illetve 6 osztályos elemi iskola helyett bevezetésre került a 8 osztályos általános iskolai oktatás, mely egységes műveltségi anyaggal, egységes alpműveltség megszerzését biztosította a tanulóknak.

Az addig 4 éves polgári iskolát is megszüntették. A 8 éves gimnáziumi helyett 4 éves középiskolai formát hoztak létre, mely az alap műveltség megszerzésére irányuló oktatási feladatokat látta el. Minden tanuló a lakhelyéhez legközelebbi iskolába tanulhatott tovább. Így került Borika is vissza a családi otthonba.

Közben az Édesapa magasabb beosztásba került és egy nagyobb település vezetője lett. Az új helyen a kislány hamar sok baráttra talált és nagyon boldog volt a szép nagy házban, a virágos parkban, a nagy kert közelében. Nővére ekkor már nagylány lett, nem bántotta, nem foglalkozott vele, legfeljebb arra használta, - mint nagyon csinos és szép nagylány, hogy Borika számolja meg, hogy a strandon mennyi fiatal férfi fordul meg utána. A kislány, mint szófogadó gyerek ezt megtette, hogy ezzel lehetőséget adjon nővérenek arra, hogy ismételten megszegyenítse.

Egy vasárnap a délutáni séta alkalmával, ahova Borika „szívszerelme” is elkísérte őket, elmesélte a „gavallérnak” , hogy Borika milyen irigy volt a strandon, ahol utána senki nem fordult meg, de a nővérét közel száz férfi nézte meg.

E z nem volt csoda, hiszen a szép barna hajkorona nagyon szép arcot övezett, melyet a nagy szürkés-zöldszemek még vonzóbbá tettek. Szép gömbölyű mellek, vékony karcsú derék, csinos vékony boka, szépen ívelt lábak és combok vonzották a férfi tekinteteket, és ez a szépség még szebbnek hatott a csúnyácska hűg mellett.

A leadott történet után Borikát még el is gáncsolta, aki „gyalogbéka” módjára terült el az őszi avarban, így téve őt nevetségessé a fiatalember előtt, mely bimbózó szerelmének a végét okozta. De megtalálta a gyógyulás útját a tanulásban.

A háború idején elvesztett tanévet Borika igyekezett pótolni. Engedélyt kértek hogy egy év alatt két osztályt végezhesen el. Tanulmányi eredménye alapján ezt engedélyezték, és a sikeres vizsgák után visszatérhetett a nagyváros gimnáziumába ahova nagyon szeretett járni. Nagyon jó tanárai voltak, akik nem csak tanították őket, de nevelték is.

Az idő teltével a nővér férjhez ment, az édesanya vezette a háztartást és biztosította a családi élet békéjét, biztonságát, az édesapa intézte a község dolgait, így gondoskodva a családról, Borika pedig tanult.

Elérkezett a tanév vége. Megkezdődött a nyári szünet. A kitűnő bizonyítvány igazolta a kislány szorgalmát, az édesapjával országjáró körútra indultak a Magyar Állam Vasúttal.

Az édesanya, aki inkább otthonülő volt, nem tartott velük, otthon maradt a házőrző Morzsi kutyával és a család aprójszágaival.

Első út a fővárosba vezetett, ahol Borika akkor járt átutazóként egyszer, amikor a háborúnak vége lett és ők szerettek volna régi otthonukba visszamenni.

Meglepődött a sok szép nagy épületen, a villamosok, trolibuszok közlekedésén, és a sok-sok ember rohanásán, mintha azért siettek volna, hogy el ne késsenek valahonnan, hogy céljukhoz időben érkezzenek. A két ember

boldogan járt közöttük, örülve a nevezetes helyek megtekintésének, az Országháznak, a Várnak, a Bazilikának, a Vidám és Állatkertnek, a Dunának, egy-egy hangulatos cukrászdának és a színháznak, ahol a két híres színész Latabár Árpád és Latabár Kálmán, a két testvér együtt szerepelt.

Élvezték és sokat nevettek azon, hogy az idős pesti matrónák szerelmes párnak nézte őket, felháborodva de hallhatóan „súgták” egymásnak, „nézd azt a férfit azzal a még majdnem gyereklánnyal”! Pedig ha jobban megnézik őket, láthatták volna a hasonlóságot, hogy apa és lánya, ez a két ember.

Pesten pár napot töltve, utaztak a Balatonhoz, régi ismerőst megkeresve, aki pár estét töltött 1943-44-ben Borikáéknál Rahón, mielőtt a frontra indult csapatával.

Lubickoltak a Balatonba, utaztak hajóval, gyönyörködtek este az „ezüst-hídba”, reggel az „arany-hídba” ezzel tetéztve a kirándulás élményét.

Egy hét után érkeztek haza.

Borikának akkor már zakatolt a feje, a sok-sok vonatozástól. Mert, hogy éjszaka vonaton ültek, aludtak (akkor még volt hálókocsi) reggel a megérkezett célállomáson megtekintették a látnivalókat, hogy minél több helyre jussanak el, így ismerkedve az ország egy-egy részével.

Aztán változtak a törvények, s a közigazgatási törvény is megváltozott. Községházakból Tanácsházak lettek, a régi tisztviselők egy részét elbocsájtották, volt akit bélistáztak, a kor elvárásának megfelelően a meghízhatók maradhattak.

Az édesapának is megszűnt az állása. Nem tudták tovább a nagyvárosban taníttatni lányukat, az albérletet fizetni, ezért egy közelebbi település középiskolájában ahol kollégiumi elhelyezést is kapott, folytathatta és fejezhette be középiskolai tanulmányait Borika.

A szalagtűzőn az apa és lánya a bál koronázatlan királyi párosa lett gyönyörű keringőjükkel.

Az érettségi után orvosi egyetemre szeretett volna felvételt nyerni, de származása miatt, oda nem javasolták, jelentkezési lapját nem is küldhették el. Szegeden történelem-ének szakra próbált felvételt nyerni. Sikertelen felvétele miatt, mert - abban az évben szűnt meg az ének-zene szak és a történelemmel párosították, így zenei ismeretből is kellett felvételizni, de az nem sikerült. – Bár Borika zongorázott, magyar- és népdalokat, melyet hallás után tanult, otthon, amit család sokszor énekelt nem volt elegendő. – A továbbtanulásra Budapestre a Kertészeti Főiskolára irányították, oda ahová – féltve kisebbik lányát - az édesanyja nem engedte el.

Az édesapa régi kapcsolatainak köszönhetően jó munkahelyre sikerült elhelyezkednie, ahol emberekkel foglalkozhatott, majd felsőfokú szakképesítést is szerezhetett: könyvtáros lett.

Az ekkor már öntudatos fiatal lány jó helyre került. Neves, nagy tudású irodalmat ismerő, alkotó emberekkel találkozott, került barátságba, akiktől sokat tanult.

Ekkor tanulta meg, hogy nem az a szégyen, ha valaki valamit nem tud, hanem az, ha azt hazudja, hogy tudja és kiderül, hogy még se.

Az akkor könyvtár igazgató helyettesként dolgozó Laci bácsi kérdezte meg tőle a felvételnél: „tudsz-e könyveket csomagolni?” „Mire Borika, - mint érettségizett hölgy sértődve és öntudatosan válaszolta, hogy: Igen. „No, akkor csomagold össze az itt lévő könyveket, itt van hozzá minden.”

Az első összekötözött könyvcsomag után, Laci bácsi kérte, hogy emelje fel, - de az nem sikerült, mert amikor fel akarta emelni a becsomagolt, összekötött könyvek szanaszét hullottak.

Ekkor mondta: „látod, a nem tudás nem szégyen, mert mindent meglehet tanulni, hazugság viszont igen, ami mindig kiderül, hazudni soha nem érdeemes!” És ezt Borika egy egész életre megtanulta, szinte hitvallása lett.

Megtanulta a könyvek szakszerű csomagolását – bár nem ez volt a könyvtáros főfeladata - de abban az időben nagy szükség volt rá, akkor kezdődött az országos könyvtárhálózat építése a fiókkönyvtárak létrehozása, telepítése, a megye kistéleplésein.

Fárasztó, de szép tevékenység volt, tele fizikai és szellemi munkával, bosszúsággal, vidámsággal.

De ez már új életmesében a negyedik részben folytatódik, „Dolgos aktív évek” címmel.

Munkásélet

Abban az időben a tömegközlekedés még nem volt olyan fejlett, szervezett. Vonattal, bőröndbe pakolva vitték a könyveket, az „irodát” és a célállomáson leszállva, várták és figyelték azt a helybéli embert, aki elvezeti őket az épületbe, vagy a tanyasi iskolába, ahová a könyveket el kellett vinni, leltárba venni, munkamódszert és a feladatokat megmagyarázni, elfogadtatni.

Volt, amikor a több kilométerre lévő tanyára ökrös szekér vitte őket és ilyenkor sokat nevetgéltek. Az egyik alkalommal, mondta a Marika néni: „nézd csak kislány, ott van egy vad tyúk!” , mire az ökrös szekeret hajtó megszólalt: „nem vad az, hanem szelíd”.

Volt olyan hely, ahol egy nap egy éjszaka dolgoztak, hogy elvégezzék a feladatokat, mert egy nap csak egyszer érkezett a vonat, így ha több munkájuk volt, nem tudták a feladatukat elvégezni, ott kellett maradni.

Borika nem volt hozzászokva az éjszakázáshoz, sőt annyira alvós típus volt, hogy a családja mindig azzal heccelte, hogy „még a borjút is kialussza a

tehénből”. Sokat szenvedett. Ekkor Marika néni – aki nagy bagós volt – cigarettával kínálta, hogy ébren tartsa álmos munkatársát. Az álmosága nem szűnt meg, de rászokott a cigarettázásra, melyről bizony közel ötven év múlva tudott lemondani.

A könyvtárban dolgozók közül egy páran albérletben lakott. Munkaidő végeztével nem igen volt kedvük hazamenni a magányba, az idegen falak közé, így a kialakult munkatársi és baráti kör tagjai a munkaidő után egy-egy szimplára beültek a közelben lévő patinás Hotel cukrászdájába, - fizetés után egy-egy dupla mellett próbáltak „világmegváltók” lenni, okosodni, egymást heccelni.

Sok szép, tartalmas beszélgetésre került sor ilyenkor. A törzshellyé váló helyen sok művész, irodalmár, egyetemista talált egymásra. Sok érdekes, tehetséges, leendő irodalmárral, költővel, íróval, művésszel ültek és beszélgettek, vitatkoztak egy-egy témáról, alkotásról. Borika élete ekkor kezdett egy egészen más irányba kerülni, - amit sajnos ekcémás keze miatt, hosszabb időre kórházba kerülése akadályozott meg, hogy abban a körben maradjon.

Váratlanul elérte a nagy szerelem, amely minden ésszerűséget kizárt életéből. Olyan erős volt, hogy a régen hívatásnak tervezett orvosi egyetemre sem ment el felvételizni, pedig ekkor már lehetősége lett volna rá. Még a régi baráti körből is elmaradt, mert választottja más képzettségű volt, más volt az érdeklődési köre, nem érezte jól magát a magas képzettségű értelmiségiek sorában.

De ki is volt Ő, és hogy lett a találkozásból nagy, mindent felborító nagy szerelem?

Borika, a több heti kórházban eltöltött idő után, amikor „gyógyultan” hagyhatta el azt, örült mindennek az elbocsátás után. Örült a Napnak, mely ragyogóan, sütött, örült a tarka színes virágoknak, a madarak csicsérgésének, az embereknek, a sárga villamosnak amelyre felszállt és ahol a vele szemben nagyon szép szemű katonatiszt ült. Érezte, hogy ezzel a férfival még fog találkozni és sokat fog jelenteni eljövendő életében, hogy fontos szereplője lesz annak.

Pár hét múlva a helyi Tiszti klub könyvtárában látogatta meg volt kolleganóját, ahol szemben találkozott villamoson utazó fiatalemberrel és az a furcsa bizsergés megerősödött benne.

Egymásba szerettek, házastársak lettek annak ellenére, hogy mindenki úgy látta, hogy nem egymáshoz való két ember és mondták, hogy NE, - várjanak még, had lanyhuljon a lángolás, de Borika senkire nem hallgatott, azt tette amit a szíve diktált. A szerelem hatalma erővel ölelte át őket, csak ők voltak

és azt hitték, hogy majd ők bebizonyítják, hogy a szerelem minden akadályt legyőz.

Pedig jó lett volna, - mert bár a szeretet kölcsönös volt közöttük, az együttéléshez, a jó házassághoz még sok minden szükséges, ami a két ember között nem volt meg.

Más és nagy volt a különbség a két család között, ahonnan érkeztek. Nem voltak szellemi társak. A férj igénytelen volt, iskolázatlan, gyenge ahhoz, hogy a felesége szellemi igényével együtt szárnyaljon.

Jó ember volt, az a típus, akire semmi rosszat nem lehetett mondani, DE! Az ilyen emberre mondják, hogy „jó, jó ember... csak...”

A háztartási munkálatokban segítőkész volt, de, hogy felesége előtt olyan tekintélyt tudjon szerezni, hogy az hallgasson is rá, - képtelen volt.

Soha nem mondta a párjának EZT vagy AZT ne csináld, mert rosszul esik, mert fáj, mert nem áll jól neked, nem illik...

Borika meg túlfűtött érzelemmel, értelemmel telített volt, szeretett hozzábújni, szerette simogatni, dicsérni arra gondolva, hogy ezzel felhívja társa figyelmét, hogy mire vágyik. Várja nagyon, hogy szeressék, dédelgessék, dicsérjék, ha szép és jót tesz, szóljanak rá, ha rosszul csinál valamit, mindent kitalált, hogy szerelmetes társával együtt szárnyaljon, hogy soron kívüli simogatást, dédelgetést, megértést kapjon, - minden hiába.

Papp Lajosné Marikovszky Zsuzsanna
MZSUZSÓ

Amikor én kicsi voltam

Amikor én kicsi voltam... milyen is voltam? Nem ismerem a „kicsi Hannát”. Csak csupán holmi képeken láttam magamat kicsiként. Videó a hangomról, mozdulataimról. Könyv a súlyomról, magasságomról. Ezek csak „adatok”, mint a szöveges feladatban. A terv a felnevelés. A becslés egyetlen szó: türelem. A számolás meg az élet...

2004. augusztus 21.

Megszülettem. Mindenki írt a füzetecskémbé egy jókívánságot.

Anya egy rózsaszín füzetet vezetett (és még most is vezet) az élet kis és nagy mozzanatairól, fotóalbumot a változásokról, kinézetéről, családi találkozóról.

A rózsaszín füzet lapozgatásával megláttam az első oldalt. Egy kép volt beragasztva rólam születésem utáni órában. Te jó ég, de szörnyen néztem ki születésemkor! A hajam olyan sötét, mint az éjszaka, a göndör fürtöcskék össze-össze gabalyodtak, kunkorodtak. Fejem olyan vörös, mintha megmártottam volna egy fazék halászlében, vagy paradicsomszószban. A súlyomról ne is beszéljünk, ha lehet. Olyan duci voltam, hogyha így folytattam volna, lennék most vagy 40 kiló.

Amikor hazajöttem a kórházból...

Mindenki ölébe beleültem, de nem szívesen. Összeszorítottam a számát, és eltűrtém, ahogy hozzám gügyögnek, de nem bírtam sokáig, és elsírtam magam és visszaültek anya ölébe.

Még most is emlékszem arra a fényképre, amin a kanapén ül Zsuzsi mama, Laci papa, Eta dédi, Bó dédi, Lotti, Domi – a két nagynénim –, Apa, Anya, Ani mama, Patya papa no meg a bátyám, Zsombor. Talán Anya meg Ő volt az, aki meg tudott vigasztalni (ma már Zsombor inkább megríkat, mint vigasztal).

A nevek átalakultak Zsombor jóvoltából:

Anyából Ingi lett (mert a keresztnéve anyának Ingrid), Apából Pery (szerintem a Peresztegiből), Zsuzsi mamából Zsuzsi vagy Csudzi (hogy miért, azt nem tudom), Ani mamából Anima (gondolom Zsombor lustaságából adódóan), Bó dédiből Bó, Patya papából Patya, a Zsomborból meg Zsozsi.

Mindenki írt valami jókívánságot a füzetembe. A legtöbben boldogságot, békességet és egészséget kívántak. Anima tipikus írásával kanyarította bele a könyvbe a kívánságot.

2008. december 7.

Ma megszületett a kistestvérem. Nagyon egyedül éreztem magam, hogy Anya csak testvéremmel, Mirkóval foglalkozott, viszont Nagycsalád lettünk: Apa, Anya, Zsombor, én és az újdonsült családtag, Mirkó.

Nem volt kedvemre, mikor Anya hazajött, mivel nem egyedül jött, hanem egy visító kisgyerekekkel, a kisöcsémmel, Mirkóval. Folyton vele volt, őt babusgatta, csöndben kellett lennünk, ha lehunyta szemét, és ha vendég jött, csak a babára volt kíváncsi, hogy jól van-e, meg se kérdezte senki, hogy én és Zsombor hogy vagyunk. Zsombor már ezt egyszer átélte az én születésemkor, őt akkor bántotta a dolog, de most, hogy már tapasztalt volt, nemigen foglalkozott vele.

2010. szeptember 1.

Ma iskolába mentem. Az első nap! Zsombor most lett ötödikes. Mirkó már 3 éves, most már jobb. Anya már sokat foglalkozik velem és Zsomborral, de lehet, hogy csak a sulis miatt. Mirkó most már kevesebbet hisztizik, és tűrhető is.

Boldogan vittem az iskolatáskát, és ültem le az első pad mögé. Anya lefotózott, s mikor hazaértem, összehasonlítottam a kisbaba énemmel. Sokkal jobban néztem ki! 1: Nem volt vörös a fejem 2: a hajam nem volt göndör 3: nem olyan riadtan néztem a fotógép lencséjébe, mint amikor először láttam. Ja, és most már fülbevaló is van a fülemben, ez is szép.

2015. április.

Most éppen itt vagyok, negyedikesen, és nem sokára akkora leszek, mint Zsombor 2010-ben. Zsombor már nyolcadikos, nem sokára Gimis lesz. Mirkó most már nagyon jó kisfiú, hat éves. Igaz, néha... nem, nem is néha, sokszor összeveszünk, de ki is békülünk. Nincs soha örök harag, még ha fel is kelt hat órakor, rám dobja a párnát, mikor olvasok, és kitúr a géptől amikor e-mailezek, meg elveszi az mp3-at, és lemeríti 0%-ra. Meg persze szeretem Zsombort, még akkor is, amikor összefog a két fiú ellenem a „párnacsatában”. Ilyen az én „tótágast álló” életem.

Peresztegi Hanna

Napló a múltból

Valahol kezdődött...

1991.03.17. Felejthetetlen pillanat

Kedves naplóm!

Pistivel szakítottam tegnap délelőtt. Nem búslakodtam sokáig, este elmentem diszkóba Kiskörére. Nem gondoltam, hogy ilyen jól fog alakulni az este, na de írom is.

Először is megérkeztem, leültem a pulthoz cigizni, amikor észrevettem, hogy nem vittem magammal gyújtót. Ült mellettem egy srác, kértem tőle. Nem igazán vettem róla tudomást, először csak megköszöntem és elfordultam. Mivel egyedül mentem, csak néztem, ahogyan a többiek táncolnak, és reménykedtem azért, hogy majd valaki felkér. Nemsokára meg is érkezett az én „lovagom” és táncoltunk (egyébként Attilának hívták). Tánc közben eléggé összehoztuk és megkérdezte, hogy van-e kedvem járni vele? Igent mondtam, gondoltam, ha nem jön össze, akkor majd maximum szakítok. Ez a hozzáállás 17 évesen nem meglepő. Pár perc múlva már a baráti társaságában voltunk. Szépen jöttek sorba a haverok... aztán egyszer csak jött Ő, ő aki nekem az este elején gyújtót adott. Abban a pillanatban megbántam, hogy Attilának igent mondtam. A srác bemutatkozott: „Fricz a nevem – mondta”. Amikor odanyújtotta a kezét, a szívem felpörgött, a lábam pedig megremegett! Ilyet még sohasem éreztem.

Attilával leültünk egy padra, megcsókolt. Nem volt rossz, de ezeket a másodperceket igazán az tette felejthetetlenné, hogy közben Fricz megfogta hátulról a kezemet. A hideg futott át a hátamon, egyszerűen nem bírtam a csókra figyelni csak arra, hogy ő ott van és szorítja a kezem.

1991.03.31. Meglepetések

Kedves naplóm!

Múlt kedden eszméletlen dolog történt! Attila mondta, hogy átjön és meglátogat, de azt nem gondoltam volna, hogy Fricz is jön vele. Anyu szaladt be a szobába, hogy menjek ki, mert engem keres két fiú.

- Kettő? –kérdeztem

- Igen, kettő – válaszolta anyu

Szaladtam kifelé, csak reméltem, hogy ő jött vele. És igen. Csupán pár szót beszélünk, és máris annyira boldoggá tett. Tegnap pedig... nem gondoltam, hogy ismét meglep. Fricz jött értem, hogy elvigyem diszkóba! Attilának dolga akadt. Motorral jött, felpattantam mögé, elképesztően jó érzés volt átkarolni a derekát. Még mielőtt megérkeznénk, hátha megáll, hátha megcsókol, egész

úton ezen járt az agyam. És valóban megállt a hídon, már majdnem ott voltunk. Cigiztünk egyet, de nem kezdeményezett csak szemeztünk.

Aztán megérkeztünk a diszkóba. Bementünk, leültünk egy asztalhoz, beszélgettünk, akkor már az egész társaság ott volt. Este tíz körül feltette nekem a kérdést.

- Szeretnék veled járni, de neked kell döntened. Éjfél van időd. Ő vagy én? – kérdezte

- Rendben - válaszoltam

Végig kérdeztem a baráti társaságot, hogy mit gondolnak, kivel járnék jobban. Mindenki ellenezte, hogy Fricz-cel legyek, azt mondták rosszul járnék vele, úgyis megcsalna. Igazából nem tudom miért kérdeztem meg annyi embert. Már akkor tudtam, hogy őt akarom, amikor bemutatkozott. Szakítottam Attilával, mire ő letérdelt, könyörgött, hogy maradjak vele. Sajnáltam, de nemet mondtam. Fricznek pedig igent, úgyhogy most együtt vagyunk, és úgy érzem, hogy még sosem voltam ilyen boldog!

1991.06.29. Csodás minden

Kedves naplóm!

Minden rendben van még mindig. Dúl a szerelem köztünk. Azt hiszem egy hete együtt buszoztunk át Körére este. Beszélgettünk, amikor egyszer kimutatott az ablakon:

- - Nézd!

- - Micsodát?

- - Ott!

- - A csillag?

- - Nem, az a fény! Az te vagy! A fény az éjszakában...

Azt hittem ott helyben elájulok, olyan jól esett. Ja, és „szép szemű hercegnő” így hív. Nagyon szerelmes vagyok. Tegnap olyan gyönyörű éjszakát töltöttünk együtt. Anyuék elutaztak, ő pedig átjött. Le akartunk feküdni, de aztán mégsem történt meg. Beszélgettünk egész éjjel, annyira jó érzés volt.

1991.08.02. Az első

Kedves naplóm!

Tegnap előtt este elmentünk diszkóba együtt. Nála aludtunk. Másnap reggel pedig (a születésnapomon) megtörtént. Lefeküdtünk. Csodálatos volt, sokkal jobb, mint a legelső.

Délután haza mentem. Anyu kint várt a busznál, amint leszálltam már tudta. Láttam rajtam, azt mondta ragyogtam. Nem tudom, de egész nap, egész este csak vigyorogtam és visszaidéztem azokat a pillanatok.

1993.12.26. Eljegyzés

Kedves naplóm!

Eljegyzett! A szüleivel együtt eljöttek hozzánk, és megkérték a kezem. Megbeszéltük a dátumot. Ezt követően ma megtartottuk az eljegyzési „bulit”. Nagyon jó volt, mindkét család itt volt együtt, és ma húzta először az ujjamra a gyűrűt, ami csodaszép. Még mindig ugyanazt érzem, mint két évvel ezelőtt. Hihetetlen még mindig számomra, majdnem kiugrottam a bőrömből. Most viszont jön egy nehéz időszak... bevonul katonának februárban. Csak reménykedem benne, hogy nem változtatja meg a kapcsolatunkat ez az egész.

1994.03.17. Nehéz idők

Kedves naplóm!

Fricz jó ideje nincs már itthon. Hetente küldünk egymásnak leveleket. Nagyon szépeket ír nekem meg azt is, hogy mi történik vele, és nagyon várja, hogy hazajöjjön hozzám.

1995.01.25. Végre

Kedves naplóm!

Végre itthon van! Hazajött, és már nem megy vissza! El sem tudom mondani mennyire vártam, hogy újra itthon legyen, és ne csak az írásait olvashassam.

Ismét meglepett! Azt mondta, hogy ha már megvártam, míg leszerelt, akkor most már ideje lenne kitűzni az esküvő napját is. Megmondtam neki, hogy én lennék a világon a legboldogabb, de jól gondolja meg, hogy mit szeretne, mert nem szeretném, ha később döbbenne rá, hogy tévedett. Kétszer kérdeztem meg, hogy biztos-e benne, és mindkétszer igent mondott.

1995.08.26. A nagy nap és a nászút

Kedves naplóm!

Mindenki nagyon készült az esküvőre. Mindkét család segített, együtt állítottuk fel az udvaron a sátrat, együtt vásároltunk be, együtt hívtuk meg a vendégeket.

Anyuval kerestünk menyasszonyi ruhát, és csodaszépet találtunk, mintha csak rám öntötték volna, alig vártam már a napot, hogy felvehessem. Fricznek

megvettem az inget és a csokornyakkendőt, persze csak aznap adtam át neki az ajándékot. Az a nap pedig 19.-e volt.

Nagyon ideges voltam már délelőtt is, amikor mentem fodrászhoz. Mese-szép lett a hajam, büszkén vonultam végig az utcán. Ő folyamatosan leskelődött utánam, de nem engedtem, hogy pici részleteket lásson, azt akartam, hogy az összképet lássa csak.

Délutánra már teljes volt minden, rajtam volt a ruha, szép volt a hajam, a sminkem. Sosem felejttem el az arcát. Elállt a lélegzete is, és ez leírhatatlanul jó érzéssel töltött el.

Elsétáltunk az önkormányzathoz a polgári esküvőre. Amikor beléptünk, és körülnéztem, láttam az emberek komoly arcát, én azonban széles mosollyal vonultam végig, iszonyú boldog voltam! Az anyakönyvvezető amint kimondta, hogy „Megcsókolhatja a menyasszonyt!” olyan hosszú csókot adtunk egymásnak, hogy már ránk szóltak. Aztán átmentünk a templomba, tele volt virággal, a földön rózsaszirmok heverték, a sorok elején egy-egy rózsza. Lélegzetelállító látvány volt. Lezajlott a szertartás, majd a templom előtt fotózkodtunk. Hazamentünk és reggel hétig tartó tánc, mulatság volt.

Még hét után kicsit pihentünk, aztán elindultunk nászútra. Debrecenben voltunk, nagyon gazdag program volt és imádtam minden percét! Mintha egy mesében lennék!!

1996.05.16. Rosszabb napok

Kedves naplóm!

Mostanában elég rossz napokat élünk meg. Miután hazajöttünk nászútról, felment Egerbe dolgozni a postára. Hétvégenként találkozunk azóta, ritka, hogy máskor is. Egy idő után megéreztem, hogy valami nincsen rendben. Egyre jobban került engem, az éjszakákat, mindig fáradt volt. Rákérdeztem az egyik hétvégén. Minta nem is érdekelné, hogy mi van. Teljesen közömbös voltam és mondtam neki, hogy nyugodtan mondja el, beszéljük meg. Elmondta. Azt mesélte nekem, hogy ő szerelmes egy másik lányba, de ettől függetlenül nyugodtan menjek hozzájuk. Egy világ omlott össze bennem és nem is értettem, hogy miért mondta ezt, hiszen ha nem szeret, rendben, de ezek után én minek mennék hozzájuk?!

Egy hétre rá kórházba kerültem. Az asztmám kiújult az idegességtől. Bekísért ugyan, de azt mondta, hogy ő már ott marad a lánynál. Csak egyet akartam még kérni tőle. Egy gyermeket! Mondtam neki, hogy semmit nem kérek utána, semmi kötelezettsége nem lesz, de nemet mondott. Ezek után elküldtem. Amíg kórházban voltam mindennap kínszenvedés volt, semmit nem tudtam kezdeni magammal. Amikor kiengedtek, ott várt. Elmondta, hogy

sajnálja és, hogy hibázott. Átbeszéltük, mire hazaértünk megbocsátottam neki. Most jelenleg minden rendben, de azért nekem még fáj, és valószínűleg örökre megmarad.

1997.10.13. Próbálkozás

Kedves naplóm!

Eldöntöttük, hogy gyermeket szeretnénk! Próbálkozunk. Nagyon örülök neki, hogy ő is szeretné. Ez volt minden vágyam.

1998.01.09. Terhes vagyok

Kedves naplóm!

Végre sikerült! Gyermeket várok! Tegnap reggel Fricz elment a busszal, én vettem tesztet. Felhívtam rögtön, miután láttam, hogy pozitív. Nagyon örült, alig akarta elhinni. Magamról meg - szerintem - nem is kell beszélni, majd-nem kiugrottam a bőreimből! Amikor hazajött elmondtuk itthon mindenkinek. Minden csodálatos!

1998.09.20. Hamarosan

Kedves naplóm!

Fricz otthagya a postát, hogy minél többet tudjon majd itthon lenni, amikor megszületik a baba. Ő biztos volt benne, hogy majd fia lesz, mindenkinek büszkén állította, hogy „A sas nem csinál verebet”. Azonban amikor elmentünk dokihoz és kiderült, hogy kislány lesz ez a mondás megváltozott „Fia csak a nyúlak van”-ra. Mégis... nagyon boldogok vagyunk mindketten!

1998.11.08. Megszületett

Kedves naplóm!

A szülés borzalmasan nehéz volt és fájdalmas, de minden órát megért. Nem volt könnyű, és még a babának is rácsavarodott a köldökszinór a nyakára. Nagyon megijedtem, féltem. Október másodikán reggel kezdődött 6-kor. Éjjel 23:40-kor született meg. Most viszont már itthon vagyunk, és minden rendben van szerencsére. Princz Andrea Judit lett a neve. Én minden áron Juditot akartam, azonban Fricz ellenkezett, ő Andreát akart, ezért kapta mindkettőt. Azt hiszem ennél jobb már nem is lehetne. Mindhárman nagyon jól megvagyunk, és a család is leírhatatlanul boldog!

Minta egy tündérmese lenne az életünk. Fricz-cel már gondolkozunk rajta, hogy jó lenne Andikának egy kistesó, de ez persze még nem most lesz.

2004.12.28. A második baba

Kedves naplóm!

Ismét babát várok! Már egy ideje tervezzük, és végre összejött! Fricz-nek szenteste árultam el a titkomat. Megdöbbsent, de nagyon boldog volt!

Andikával minden rendben, nagyon szófogadó, okos kislány. Az óvodában is mindig dicsérik, ahonnan lassan ballag. Elképesztő, hogy elszaladt az idő!

2005.08.12. Ő is megérkezett!

Kedves naplóm!

Ő is megérkezett végre! Andrásnak neveztük el. Mindenki nagyon boldog! Andikának kicsit még furcsa, hogy már nincs egyedül, de ő is örül. Mi pedig még mindig jól megvagyunk. Büszke vagyok arra, hogy ő lett a férjem, és gyermekeim apja!

Valahol folytatódik...

2015.04.15. A jövő felé

Kedves naplóm!

Princz Andrea Judit vagyok, 16 éves, és ezt a naplót édesanyám történetei alapján írtam kettejük megismerkedéséről és életéről. Szüleim 17 év házasság után is boldogok! Néhány rossz időszakon már túlestek, de ez csak erősítette a kapcsolatukat.

András, az öcsém, már lassan 10 éves. Kicsit eleven, de ennek ellenére jó tanuló.

Én 17 leszek idén, és nagyon örülök, hogy ebbe a családba születtem. Jó tudni, hogy a szüleimnek ilyen mesébe illő története van. És ha a mondás igaz, hogy „Az alma nem esik messze a fájától”, akkor hamarosan rám talál az a bizonyos nagy SZERELEM!

Princz Andrea Judit

Szívet szívvel

Ennyi? Csak érkezik egy hívás? – tűnődöm, miközben belém mar a felismerés, hogy elveszíthetem az Édesapámat. És ezt az egy telefonhívást újabb hívások követik, szervezések, ki lesz a gyerekekkel, miket kell intézni, amíg én elmegyek, mert menni kell, ez most a legfontosabb. Vajon odaérünk időben? Tudunk még beszélni vele? Gyula: az út 240 kilométer, három óra... Miért nincsenek szárnyaink?

Odaértünk a testvéremmel időben. Infarktus, a koszorús erek teljesen elzáródtak. Életmentő műtetre várunk, Szegedre kell szállítani, haza, Budapestre nem bírná ki. Miért kellett pont most Gyulán lenniük?! Este a gyerekeket telefonon nyugtatgatjuk, nem megy az elalvás most, hogy tudják, mi történt Papival...

Sikerült a Szegedre szállítás, várni kell, felkészítve jobbak a műtéti esélyek. Nem búcsúzunk, nem varrunk el szálakat, nincsenek nagy szavak, hisz úgysis lesz még rá bőven időnk a műtét után.

Már a nagy rohángálásnál sejteni lehetett ott, a folyosón, hogy nem egészen úgy alakultak odabent, a műtőben a dolgok, ahogy azt az orvos előre eltervezte. De hogy ennyire komoly a dolog, arra senki sem számított. Sírva utazunk haza Édesanyánkkal, most nincs értelme maradnunk, ott kell hagynunk őt. Budapest: az út 170 kilométer, két óra... Fáj a távolodás...

Otthon a gyerekek mindent értenek szavak nélkül is, a szavakat csak megszokásból mondjuk ki. Sírnak, ki belül, ki láthatóan. És a könnyeik fohászként szállnak az élet és halál hatalmas Ura elé. Átadom a nyaralásból kapott ajándékaikat, a kicsik örülnek a csecsebecsének, a nagynak nem jutott már idő ajándékot venni, neki Papi a kórházból küldte el a reggelire kapott aprócska dobozos lekvárt, mert tudja, mennyire szereti. „Ezt soha nem fogom megenni” – mondja, és felteszi a polcára, jól látható helyre. „Majd a Papival...”

Másnap még nem utazunk Szegedre, még minden bizonytalan. Harmadnap alszik még, de már hall minket: ott a helyünk! Következő nap ébresztés, aztán kikerülnek a csövek, lassan elkerülnek a gépek. Naponta ingázás Budapest és Szeged között. A gyerekek fegyelmezettek, teszik a dolgukat, segítenek, amiben tudnak, közben cipelik a bizonytalanság óriási terhét. „És mi lesz Papi ruháival?” – kérdi a legkisebb, akiről úgy gondoltuk, még fel sem fogja a dolgokat... De bíznak, kitartóan, rendületlenül, mert tudják, ez a legtöbb, amit tehetünk. És készülnek a rajzok, szeretetteljes üzenetek, kedves ajándékok.

Egy hét után elhagyhatja az intenzív osztályt. A „sima” osztályon nem megy minden simán, fertőzéssel, tüdőgyulladással kell megbirkóznunk, az erő

a felüléshez is alig elegendő, de boldogságban úszunk, ha halljuk a hangját, még ha olyan rekedtes és távolról jövő is. A rajzok, üzenetek, ajándékok elérkeznek a címzetthez, aki szótlantul fogadja be azok tartalmát, és gyűjti maga mellé az ágyba, a keze ügyébe.

A rehabilitáció már Budapesten történik, a közel egy hónapig tartó naponkénti ingázás után ez maga a csoda. Érezhető a közelség, bár az út itt is rögzös: karantén, fertőzés, látogatási tilalom. A gyerekek bíznak, reményteljesek, és várják haza szeretett Nagypapájukat, mind az öten!

A gyógyulás, megerősödés alig halad, olyan erős a fertőzés. Mégis az erőtlen lábak naponként próbálják vinni a húsz kilóval könnyebbedett testet, kezdetben csak egy-egy lépésnyit, aztán apránként többet. El az ablakig, ahonnan az utcára látni, az utcán pedig öt kisgyerek vár türelmesen, mint az orgonasípok, óvodástól kamaszig, várják a csodát, a Nagypapát, aki csirkepaprikást főz nekik nokedlival, kiflit süt, focizik, sakkozik, meghallgat, és a legfontosabb, hogy van nekik!

A rehabilitáció befejeztével a beteg szív 25%-on teljesít. Az első kontrollon már 38%-on, újabb hónap múlva már 45% az eredmény. Közben pedig – lassan, óvatosan ugyan, de – sülnek a kiflik, fő a csirkepaprikás, a foci helyett jók a beszélgetések és a sakk. A gyerekek legnagyobb, közös karácsonyi kívánsága is teljesült: teljes létszámban ünnepelt a nagycsalád!

Mert a gyerekek könnye szavak nélküli imádság, a hitük balzsam, kitartásuk kapaszkodó, tiszta kis lényük pedig orvosság, ami megerősít. Szívet szívvel lehet igazán gyógyítani.

Richly-Kárpáti Éva

Drága Patya!

A házassági évfordulónkra készülődök, mint 41 éve mindig, attól kezdve, hogy előbújnak otthonunkban a tavasz első hírnökei. Március elején például a primulák.

Emlékszel? Mindig ezzel köszöntöttél bennünket. A három lányunké sárga, lila és pink színben pompázott. Enyém volt a fehér, szereteted és tiszteleted jeleként.

Nem felejtkeztél meg soha édesanyámról sem, a tiédnek pedig a sírjához vittük ki az emlékezés virágait. Ahogy most neked, a Duna vizéhez, ahol már lassan két éve, hogy hajós temetéseden örök búcsút vettünk poraidtól.

Azóta úgy érzem, hogy az élet nem más, mint gyanútlan léptek végtelen sora egy aknamezőn, ahol sohasem tudhatod, mikor fogsz felrobbanni.

Az a régi világ összeomlott, és én tényszerűen tudom, hogy a szívem, mikor félrevert harangként megszólal érted, bizonyos szempontból még mindig veszélyzónában van.

Tegnap erőt vettem magamon, és elkezdtem a húsvéti nagytakarítást. Felkapaszkodtam a gardrób polcára, ahol a kifújtt tojásokat és a nyuszikás ajtódíszet tartjuk. Kicsit billent csak meg a létra, de jó nagy kék folt lett a lábamon. Azóta minden porcikám fáj, meg a lelkem is, de úgy, hogy végül már fogalmam sincs, mim fáj, és mim nem. Mert estemben magammal rántottam egy papírdobozt három rózsaszín könyvecskével. A lányainknak kezdtük írni, afféle napló gyanánt.

„Amikor te kicsi voltál...””. Így kezdődtek az első lapok. Fényképek, apró kis lábnyomatok, tenyerük körvonala, hajtincseik, gyerekszáj-történetek őrzik az Akkor pillanatait.

A Most már felnőtt létükről, és a hiányodról szól.

A nagy veszteség - azt hiszem -, azzal jár, hogy az ember vissza akar menni a Múltba.

Amikor még a tévémaci előtt ültek, én tejbegrízt kavargattam, te pedig megágyasztál nekik.

De megnőttek sorban, már az unokák is nagyobbacska, változnak, formálódnak, csak a hiány... A hiányod örök.

Szakember segítsége kellett ahhoz, hogy megpróbáljam befoltozni ezt a mérhetetlen Nincset.

A pszichológus szerint a gyászban az előrelépés jelenti a kihívást.

Hogy váltsunk.
Hogy haladjunk.

Amikor a világ szétesett körülöttem, azt hittem, te itt vagy valahol, én meg veled, és ez nagyjából le is fedi a szükségleteimet. Ha valaki sok mindenben keresztülmegy az életben, akkor talán már minden fölösleges él lecsiszolódik az emberről. Ahogy a szét tört üvegdarab is gömbölyűre kopik a hullámvérésben. Mi ketten már szép simára koptattuk egymást a hosszú évek során. Azóta pedig minden arról szól, hogy szilánkokra török a sziklás tengerparton.

Egy jezsuita nővér halászott ki a kösziklák közül.

Óvatosan ért hozzám, de még mindig kövek között járok. A köztük megcsillanó kis kavicsok a múlt emlékei. És akad már köztük finom színezetű tengeri csillag, és a titkokat rejtő, gyöngyház fényű kagyló is. Erről kell még tudnod, felejtethetetlen társa életemnek.

A gyászcsoporthoz vezetőinek kedves oltalmában élve hallottam Marconiról, aki feltalálta a drót nélküli távirót. Ismerte a tudományokat és mindenféle titkokat. Mégis szerencsétlenül élt, az örök depressziósok lelki nyomorában tengődve, mert nem tudott szeretni.

Kétszer nősült és négy gyereke volt, de nem tartozott senkihez. Barátai sem voltak soha.

Így alakult ki az az abszurd dráma, hogy ő, aki rádiószignáljaival összekötötte a tengerek vándorait és a szárazföldi népeket, saját maga nem tudott elmélyült kapcsolatba kerülni senkivel.

Nem akartam úgy járni, mint Marconi.

Ezért kezdtem el túrázni és nordicolni, meg zenés tornán tekergetni a derekam csapatnyi társam között. Addigi életem, mely kizárólag a népes család körül forgott, lassan kezdett új fordulatszámot kapni. Most is ezerrel rohanok, ha kell, anyuhoz és a gyerekekhez. Tudod, ahogy szoktuk.

De lassanként kezdtem ráérezni a másféle mozgások örömére. Egyre többször kapcsolódtam be a sportkörüli túrákba, kirándulásokba is.

Ilyen alkalmak során került szép lassan hozzám egyre közelebb Valaki, aki jól tudja, mit érek.

Átélt hasonló fájdalmat 23 évvel ezelőtt. Akkor veszítette el a feleségét, tragikus hirtelenséggel.

Három kicsi gyermeküket ő nevelte fel, egyedül.

Jó ember. Érzem szeretetét, pedig a közelében sokszor még mindig rád gondolok.

És arra a fára, ott a házunk közelében, amelyik túlélte a villámcsapást. De az elszenesedett ágak között rejtve ott lehetett az az erő, amely egyszer csak a világra lökött egy-egy hajtást. Aztán egy szép napon megindult abban a fában az élet.

Nem tudom, van-e túlvilág, Patya. Csak azt, hogy te Odaát vagy, én meg itt maradtam lenn, a Földön. Egyszer csak valaki megfogta a kezem, hogy átsegítsen a szurdokvölgyön. Ki tudja, talán éppen te küldted őt nekem...

Meredek, csúszós és ismeretlen terepen jár velem, és én még mindig félek.

Nem tudom, mit hozhat majd a jövő. Csak azt, hogy mindig is itt maradsz a szívemben, történjék bármi velünk.

Azt a három rózsaszín könyvecskét pedig egyedül maradva is írom tovább.

Éppen a Feltámadás ünnepén határoztam el, hogy unokáinknak is látnia kell egy ilyen naplót.

Telis teli akarom rakni olyan képekkel, amikor még velünk voltál.

Itt van mindjárt az a fotó, amelyiken meghatottan öleled az elsősülött, pólyás baba Zsomát.

A másikon Hannával ültök a Vár tövében, egy virágágyás mellett, hunyorgva a napsütésben.

Itt Mirkóval kaptunk el egy pillanatot, ahogy fociztok a hátsó parkban.

Sok-sok fénykép őrzi még ezeket az időket.

Sok-sok lapot szeretnék még teleírni nekik, Rólad.

Egyszer kincset ér majd számukra ez a napló. Mert a te hangodon meséli majd el, milyen is volt a közös, régi múlt. A füzetek fedelén pedig ugyanaz áll, ami a lányaink naplójának címkéjén:

„Amikor te kicsi voltál...”

Richter Anikó

Ötven év története

1959. április harmadikán,
Megszületett egy kisfiú a hajnal derekán.
Büszke volt nagyon az édesapja,
Hogy megszületett második fia.
Édesanyja ölelgette, dédelgette,
Bátyja pedig boldogan játszott vele.
Egyre nőtt és növekedett,
Mígnem ő is iskolás lett.
Boldogan telt gyerekkora,
Sok játszótárs akadt a faluba'.
Eldugott kis falu Zala megyében,
Dombok, földek, legelők;
Vadak az erdő sűrűjében.
Esténként tehénfejés, tyúkok, kakasok az ólba,
A lovak is aludni tértek az istállóba.
Focimeccs a réten, bújócska a kukoricásban,
Nyáron gyümölcsbefőzés a jó meleg konyhában.
Ősszel szülöszüret volt a nagy családdal,
Mindenki serényen dolgozott a kapával.
Minden évben volt aratás s vetés,
Az erdő szélén szelídgesztenye-szedés.
Május első vasárnapján indult mindenki a búcsúba,
Étel, ital volt bőven, este bál, tánc meg muzsika.

Egerszegen végezte a szakközépiskolát,
Sokat tanult, hogy megkapja a bizonyítványát.
Mikor tizennyolc éves lett '77 tavaszán,
Édesapja így szólt hozzá azután:
„Fiam, most már megtart saját magad lába,
Indulj el az élet iskolájába.
Keresd meg a magad kenyerét,
Vigyázz magadra, és mindig jó fiú légy!”
Sok szép emlék kötötte kedves kis otthonához,
Nehéz volt elhagyni, s fogni új munkához.
Pestre utazott, hogy állás után nézzon,
Talált is egyet a város XI. kerületében.
Jó munkaerő volt és megfontolt,
Minden kollégájához kedves volt.

Ezalatt egy kedves házaspárnál lakott,
Kiktől egy kényelmes szobát kapott.
Sokat járt szórakozni fiatal srácként,
A Műegyetemen is bulizott szombat esténként.
Felejthetetlen koncertek voltak azok,
Sok lemezt gyűjtött, vagy kölcsönkapott.
Pécsett végezte a négy éves főiskolát,
Végül megszerezte a gépészmérnöki diplomát.

Egy kolleganője elhívta templomba, misére,
Hol orgona helyett szólt gitárok pengése.
Ámulva hallgatta e szép muzsikát,
Mindig hozta magával kis magnóját.
Szépen zengett a kórus, fuvola s gitár,
Kitűnt közülük egy szép, csinos leány,
Kibe beleszeretett fénylő hangja hallatán.
Pár évvel később megkérte a kezét,
Ki igent mondott, nem volt nagyon szerény.
Nagy esküvőt rendeztek a Domonkos templomban,
Minden vendég hivatalos volt a lakodalomba.
Gyermekekből az idő jó családfőt érlelt,
Szerető társa lett szép feleségének.

Két esztendő múlva édesapa lett,
Megszületett első kislányuk, kinek neve Anna lett.
Házat vettek kerttel, földszinteset,
Padlás helyére építettek tetőteret.
Építkezés, kertrendezés, jött sorra a munka,
El kellett költözniük az Ördögmalomba.
Két év múlva október huszonhetedikén,
Megszületett Ágnes lányuk a blokád idején.
Egy forró nyári reggelen '92 júniusán,
Világra jött Eszter gyermekük, a harmadik kisleány.
Boldog volt, és remélte, hogy egyszer talán,
Kisfia is születik a három „nagylány” után.
Így is történt, hogy '94 telén,
Megszületett a várva várt pici legény.
Nagyon örültek négy gyermeküknek,
Ő mindent megtett az érdekükben.
Sokat dolgozott nem heverészett,

Garázst, hintát s homokozót épített.

Hamar nagyra nőttek gyerekei, mint a gomba,
Mindegyik óvoda, iskolás lett szép sorjába'.
Minden nyáron meglátogatta anyját s apját,
Magával vitte szerető nagy családját.
Városnézés, strand, biciklitúrák, kirándulások,
Felejthetetlen élményként maradnak meg azok.
Sokat utazott ő, bejárta fél Európát,
Hozott nekünk, játékot, porcelánbabát.
Céges utazások voltak, Csőszer-es gyárlátogatások,
Párizs, Zágráb, Olaszország s a Benelux-államok.

Mindig alapos volt munkája s precíz,
Romhalmazból otthont emelt nekik.
Fát, tuját, bokrokat is ültetett,
Virágokat öntözött s permetezett.
Kopácsolt, fűrészelt, fűrt, faragott,
Minden, mi elromlott, azt ő megjavított.
Teraszt is épített, méghozzá jó nagyot,
Sok munkája benne van „köszönjük nagyon!”

Ötven évesen is férj, családfő és szerető apa,
Sokszor fáradt, gondterhelt, ez nem csoda.
De ő akkor is, most is dolgozik keményen,
Ha gond, baj adódik, megoldja nejevel.
Most is akad tennivaló a ház körül még,
Hiszen jól tudjuk, hogy egy ház sosincs kész.
Négy gyermeke: egy fiú s három lány,
Már gimnáziumba, vagy egyetemre jár.

Mindezt azért írom, mert ma van születésnapja,
Remélem nem haragszik, hogy feltárult életének múltja.
Ötven év sok idő ám, fél évszázad,
Remélem, még sokszor felköszönthetjük őt mindnyájan.
Éljen még sokáig egészségesen velünk,
Legyen mindnyájunknak példaképünk!
Számára első s legfontosabb a család,
Köszönöm Istenem, hogy Ő az édesapám!

Rózsás Ágnes

Hogy lettem napközi alapító?

Édesanyám Kubányi Endréné – Szabó Erzsébet (1929-2014) Bánát, Dél-Magyarország német lakta területén született. Magyarul Temeskutas, németül Kudricz, szerbül Gudoricza a falu neve. Három éves volt, amikor át kellett települniük Magyarországra, itt tanult meg magyarul az óvodában. Édesapja kereskedő volt, így több helyen laktak, sok iskolában tanult az évek folyamán. A háború alatt 1944 őszén Szatmárnémetibe, az Irgalmas Kórházba kerültek, ahol édesanyja állást kapott, és ott laktak. Itt folytatta a polgári iskolát, majd beiratkozott az irgalmas nővérek tanítóképzőjébe.

1945 tavaszán átszökve a határon, jutott újra Budapestre. (Ennek története az előző kötetben megjelent). Itt az Orsolyiták tanítóképzőjébe járt Budapestre, a Zivatar utcába (jelenleg a Szent Angéla Gimnázium épülete), és Sopronban kapott diplomát 1949-ben. Még a tanítóképzős évek alatt úgy döntött, belép a rendbe, és az ötöd évet már Sopronban, jelöltként végezte. Következő évben novícius lett, amellyel az 1950-es szerzetesrendek szétszórásával ért véget.

„Hazajövetelem után teljesen tanácstalanul bolyongtam a városban. Közben hallottam, hogy működik egy szerzetesi iroda, ahol esetleg adódik valami munkalehetőség. Itt kaptam egy ajánlatot: egy jó módú menekült lengyel család keresett négy éves kislánya mellé egy nyugati nyelvet jól beszélő pedagógust, aki foglalkozik a gyerekekkel és megtanítja magyarul. Elvállaltam ezt a lehetőséget, mert anyanyelvi szinten beszéltem a németet. A család a Rózsadombon lakott, így én is ide költöztem, ahol teljes ellátást és fizetést kaptam. Templomba a Városmajorba jártam. Néha hazamentem, leadtam anyámnak a fizetésemet. Nem emlékszem, mennyi ideig voltam itt, de egy idő után eljöttem, mert nem bírtam tovább. Utána még besegítettem más családoknál is, de éreztem, hogy ez a munka nem nekem való. Alkalmi munkából nem lehet tartósan megélni, gondolni kellett a nyugdíjas évekre is.

Egy tanítónő bevitt a Fehérvári úti iskolába, ahol pedagógust kerestek. Fölvettek, megtartottam az első szülői értekezletet, a szülők és gyerekek örömmel fogadtak a nyugdíjba ment tanítónő után. De itteni pályafutásom hamar befejeződött. Egy délelőtti órán bekopogott a pedellus, és szólt, hogy az igazgató úr hívja a tanítókisasszonyt. Közben odasúgta nekem:

- Nagy baj lesz ebből kisasszonyka!

Félve mentem be az irodába, ahol gorombán letámadtak: hogy képzelem, hogy klerikális reakciós létemre bemerészkedek egy iskolába, és gyerekekkel akarok foglalkozni. Azonnali hatállyal el kellett hagynom az épületet, még a holmimért sem mehettem be, a pedellus hozta utánam. Kitámolyogtam az utcára, nem volt erőm fölszállni a villamosra. Végigsírtam az utat, így gyalog

mentem haza Gazdagrétre. Anyám csodálkozva fogadott, elmeséltem neki a dolgokat. De ő is csak ennyit tudott mondani:

- Isten majd megsegít bennünket.

Rendszeresen jártam a szomszédba Évákhoz, ahol meg tudtam beszélni velük gondjaimat. Közben beiratkoztam egy gyors- és gépiró tanfolyamra, majd elvégeztem egy orosz tanfolyamot, hátha hasznát veszem valamelyiknek. Majd úgy döntöttem, elmegyek egy gyárba dolgozni, kell a rendszeres fizetés. Végigjártam Budán a környékbeli gyárakat, de mindenhol elküldtek, miután megtudták, hogy pedagógus vagyok.

Miért nem megy az elvtársnő tanítani, hiszen olyan nagy a pedagógushíány?

Ezek után nem tudtam mit mondani, tovább álltam. Végül egy orosz érdekltségű fonó- és szövőgyárban próbálkoztam a Fehérvári úton. Beküldtek a személynzeti osztályra. Itt nem kérdeztek semmit, felvettek fonóátképzősnek. Hat hetes tanfolyam után levizsgáztam, és mehettem a gépekhez.

Három műszakban kellett dolgoznom az előfonodában, ami rettentően megerőltető volt. A munkát hamar megértettem és megtanultam, de a körülmények, a munkatársak, a tisztaság hiánya, a beszédstílus, a hajtás a művezető részéről szinte elviselhetetlen volt számomra. Az akkori évek politikai légköre, a gyárban uralkodó szellem nagy terhet rótt rám. Egyszer egy éjszakai műszakban roppanást és iszonyú fájdalmat éreztem a derekam-ban. Nem tudtam felegyenesedni, és ezzel le is zárult számomra a gyárban való további munka. Az orvostól nagy keservesen hazamentem. Hat hét betegállományt kaptam, és ezt a munkát nem folytathattam tovább.

1953-ra nagyjából rendbe jöttem. Más munkalehetőség után kellett néznem. Joli barátnőm azt tanácsolta, vidéken talán nagyobb az esélyem a pedagógusi állásra. Bementem a Pest Megyei Tanács Oktatási Osztályára. Ott bolyongtam az óriási épület folyosóin, és nézegettem a kiírásokat az ajtókon. Egyszer csak szembejött velem valaki. Megörültem, legalább útmutatást kérhetek tőle, de ő hamarabb megszólalt:

- Nézd csak Szabó Erzsi, hát te hogy kerülsz ide, és mit keresel itt?

K. Etára ismertem az illető kedves személyben, aki szintén az Orsolyitákhoz járt tanítóképzőbe, de egy évvel fölöttem. Nagyon megörültem, és úgy éreztem Etán keresztül mostantól az Isten vezeti további életemet. Elmondtam neki röviden, mi járatban vagyok, amit ő meg is értett, és csak ennyit mondott:

- Gyere velem és hallgass, majd én beszélek, akivel kell!

Be is mentünk egy irodába, ahol bemutatkoztam, és csendben leültem a kínált helyre. Nagyon izgultam, mi fog ebből kisülni. Eta odament egy bizonyos elvtárshoz, és elkezdett vele halkan beszélgetni. Az illető erre felderült, és igen kedvesen megszólalt:

- Tehát elvállalná az elvtársnő egy napközi otthon alapítását és a vezetési munkát? Ez Budaörsön lenne.

Azt hittem, nem jól hallok.

- Természetesen, szívesen!

Erre rögtön tárcsázni kezdte a Budai Járási Tanács Oktatási Osztályát, és Fazekas elvtársat kérte. Bejelentette, hogy küldenek egy fiatal tanítónőt, aki elvállalná a budaörsi napközi otthon megszervezését. Úgy látszik, megörültek a hírnök, mert amint befejezte a beszélgetést, azonnal utamra bocsátott, hogy menjek be a Járási Tanácshoz. Megmondták a címet, kit és hol keressek. El is indultam most már reménnyel a szívemben. Etának nagyon megköszöntem a gyors segítséget, és ma is áldom őt ezért. De tudom, ő egy eszköz volt a Gondviselés kezében.

A hivatalban már szinte ismerősként üdvözöltek. Örültek, hogy végre van egy kedves tanítónő, aki elvállalná ezt az évek óta húzódó munkát. Ők is telefonon értesítették a budaörsi iskola igazgatóját, bizonyos Fátyol Jenőt, hogy jövök. Azonnal indultam a faluba, ahol nagy örömmel vártak. Az igazgató halk szavú, kimért modorú ember volt, így szólt:

Végre, hogy küldött az osztály valakit, úgy hiányzott, mint egy darab kenyér!

Azonnal előszedte az alapítási okiratot, ami már másfél éve ott feküdt elintézetlenül a fiókjában, mellé adott egy 6000 Ft-os takarékbetétkönyvet. Elmondta röviden, hogy mi a teendőm, megmutatta az épületet is. Ez 1953. április 15-én történt. Elvitt a faluba, a postára, a tanácsházára, az üzletbe bemutatni. Ezután így szólt:

Én sem születtem napközi vezetőnek, maga se. Csináljon mindent a legjobb belátása szerint!

Ez kellett nekem, önálló intézkedési lehetőség. Legelőször is felmértem a lehetőségeket. A kezemben volt egy negyvenes létszámú gyereknevsor. Őket kellett elhelyeznem, és egyelőre ideiglenes napközi ellátásban részesíteni. Először a fiúiskolában kaptam egy helységet, ahol foglalkozhattam a gyerekekkel. Az óvoda konyhája gondoskodott az ételmezésünkről. B. Kati - szintén fiatal, háromgyerekes anyuka - lett az első munkatársam. Ő segített a konyhán, és más fizikai munkánál. Először is elmentünk, és feltöltöttük az élelmiszerraktárat.

Leendő napközink a zárdaiskola kápolnája lett. Mikor megláttam, igen nagy szomorúság fogott el, hogy ilyen szörnyű körülmények között látom azt a helyet, ahol egykor Istent dicsőítették, és szentmisét tartottak. De annak örültem, hogy legalább én lehetek ennek a helynek a gazdája. Kati segítségével munkások után néztünk, akik elkezdték a helység kitararozását. A kápolna lett az osztályterem, a sekrestye a mosdó, és volt egy kis előtér. Mire mindent

rendbetettünk, vége lett az iskolaévnak. Egy kellemes és szép otthont sikerült megteremteni a gyerekek számára, amelynek mindenki nagyon örült. A csoportban szegény munkáscsaládok gyerekei jártak elsőtől nyolcadikig, akik vágytak a szeretetre és törődésre. Ők nagyon hamar megbarátkoztak velem. Egyszer a hetedikes Dodi megkérdezte:

- Hány évesnek tetszik lenni?

Ekkor huszonhárom éves voltam, és ők örültek a fiatal tanító néninek, be is avattak a titkaikba. Kilátásba helyezték, hogy megmutatják nekem az épület alatti kétemeletnyi mélységben lévő kazamata rendszert, amit ők pincének neveztek. Le is mentünk, és ez bizony félelmetes, sötét, és óriási volt. A legalsó szinten egy mély kutat találtunk. Együtt még néhányszor lementünk, de megbeszéltem velük, hogy egyedül nem jöhetnek ide, mert nagyon veszélyes. Szót is fogadtak nekem.

Az eleven, eszes Józsi elárulta, hogy tud egy másik pincét is az épület túloldalán, ami a zárdáépület alatt található. Ez is izgalmasnak ígérkezett, így elindultunk a nagyokkal felfedezőútra. Ez a pince világosabb volt és nem olyan mély, de állt benne a víz. Az ott lévő bútorok úszkáltak benne. Józsi fogta magát, beült egy eldőlt szekrénybe és bevezett a közepébe. Majd sorra kihálászta a kisebb-nagyobb bútorokat, polcokat. Elég siralmasan néztek ki, de a meleg napra kitettük száradni őket, majd lemostuk, és csiszolás, festés után, egész takaros berendezést sikerült varázsolnunk belőlük. A munkában mindenki segített, mert már nem volt iskola, a gyerekek ráértek. Így berendeztük a napközit ezekkel a bútorokkal, padok, szekrények, fogasok kerültek a helyükre a gyerekek keze nyomán. A lányok hoztak otthonról terítőt, képeket is tettünk a falra. Mire kész lettünk, eltelt a nyár.

Fátyol igazgató bácsit elhívtuk, nézze meg, mire jutottunk. Csendes, szűkszavú modorában elismerőleg szólt a látottakról. Mindenki nagyon örült, de talán én a legjobban, hogy ilyen nehéz körülmények között ezt sikerült elérnem. Magamban sokat fohászkodtam a kápolnában, vasárnaponként meg a kelenföldi kistemplomban.

Míg ez a sok munka folyt, azért jutott idő a játszásra, kirándulásra, focizásra is. A gyerekek megismertettek a környékkel, a Kőhegygel, a kis fenyvessel, ami kedvenc helyünké vált. Sokszor töltöttük itt szabadidőnket az év különféle évszakaiban. Reggeltől este 6-7-ig bent maradtunk az iskolában. Ott helyben főztek, így a gyerekek velem együtt kaptak reggelit, ebédet, uzsonnát. Az ételeket egyszerűen, de ízletesen készítették el.

A konyhát is nekem kellett vezetni. Gondoskodnom kellett a raktárkészlet-ről, a napi szükséges élelem kiadagolásáról, az étlapról stb... Ebben nagy segítségemre volt édesanyám, aki ételmezési gondnok volt, és sok jó tanáccsal látott el. A konyhavezetés alól később felszabadultam, mikor több

napközis csoportot indítottunk el. Nekem ekkor már a pedagógiai munkára kellett a fő hangsúlyt fektetnem.

1953-1954-es tanévben egy újabb csoportot indítottam, így alakult egy alsós és egy felsős csapat. Az iskolai munka is két műszakban folyt akkori-ban. Amíg az alsósok az iskolában tanultak, a felsősök napköziben készültek az órákra, a következő héten fordítva. Így egy teremben két csoport lehetett. Az alsós csoport segítőként küldött az oktatási osztály egy kedves fiatal kolleganőt, Gabit, aki akkor ment férjhez. Megörültem neki, főleg mikor rövid beszélgetés után többet is megtudtunk egymásról. Gabi egy görögkatolikus papcsalád legfiatalabb lánya, tehát keresztény gondolkodású.

Így most már nyugodt körülmények között indulhatott el a tanév. Nagyon boldog voltam, hogy ilyen szépen alakulnak a dolgok. 1954. év végén, pedagógusnapon dicséretet és pénzjutalmat is kaptam az elért eredményekért. Mama is örült, a pénz is jól jött. Ebből a nem várt pénzből rögtön vettünk egy néprádiót 300 Ft-ért, amin Kossuth és Petőfi rádiót lehetett fogni. Nekünk ez is sokat jelentett.

Az iskolai munkát nagyon szerettem, és úgy láttam, hogy eredményes, amit csinálok. Az igazgató nem szólt bele a pedagógiai munkába, aminek nagyon örültem, így lassanként felépítettem a napközi otthon életét. Napirend, hetirend, időszakos munkák, tanulás, játék, kirándulás, sport. Sikerült kiépítenem egy jól működő rendszert, amire felfigyeltek a kollegák is. Jöttek hozzám és érdeklődtek a pedagógiai munkám iránt. Közben a politikai élet zajlott, Rákosi vezetése érezte a hatását. Tele voltunk aggodalommal és féltünk.

1955-56-os tanév elkezdődött, de lehetett érezni, hogy valami készül. Közben Gabinak megszületett az első gyereke, így elvesztettem őt, de kaptam helyette egy fiatal lányt, S. Évát. Nagyszerű pedagógus, megértő munkatárs volt. Itt lakott a faluban, az apukája is tanított.

Egyik nap az év végi statisztikát írtam, amikor egy gyerek befutott hozzám, hogy menjek fel a nagy épületbe, mert hívatnak. Fölmentem a tanáriba, az épület üres volt, mindenhol teljes csend. Nem értettem a dolgot, így visszamentem. Kis idő múlva újra jön egy gyerek, hogy miért nem jövök már. Miután végignyitogattam az összes osztálytermet, végül megtaláltam H. Irmát és P. Katit. Miután megkérdezték, miért jöttem ilyen soká, nekem szegeztek elég keményen a kérdést:

- Ugye, te jársz templomba?

- Igen. Engem így neveltek.

A nyílt, egyenes válasz meglepte őket. Majd arról kezdtek prédikálni, hogy képzelem, hogy ilyen szellemben akarom én oktatni a gyerekeket. Kilátásba helyezték, hogy a nyár próbaidő, ha nem változtatok, ösztől el vagyok bocsátva.

Teljesen letörve mentem vissza a napközibe, leborultam az asztalra és ott sírtam sokáig. Otthon anyám is félt, de nyugalomra intett:

- Majd csak megsegít Isten minket!

Ennek ellenére mi tovább jártunk a kelenföldi kistemplomba. A nyár eltelt, elkezdődött az iskola. Nekem senki nem szólt, mit keresek itt, én sem szóltam a történelekről senkinek. Egyszer csak bejelentették, hogy fegyelmi készül ellenem, azt is megmondták, hogy vallásos életem, és egyházi tanítónői végzettségem miatt. De a tantestület nagy százaléka és H. József igazgató kitartottak mellett.

Mi ez? Inkvizíció? Így akarják megnyerni a mai fiatalokat maguknak? Ők nem így nevelkedtek! Ezzel nem fogják megnyerni maguknak őket!

Az egybegyűltek többsége igazat adott az igazgátónak. A vitának így lett vége:

Nagy reményünk voltál, hogy a párt tagjai közé kerülhess, mert értékes és használható ember vagy. De ezek után erre ne is számíts!

Én sose akartam párttag lenni, így számomra ez a fenyegetés nem jelentett semmit. Egyre több szó esett a politikai élet eseményeiről: Petőfi körről, az egyetemistákról, a tantestületben is elhangzottak különböző vélemények.

Egyik októberi reggelen a rádióban zavargásokról hallottunk. Aznap délután ájtott a szomszéd lány, hogy este a Parlament elé mennek tüntetni a fiatalok, menjünk mi is. Én el szerettem volna menni, de édesanyám nem engedett.

Másnap reggel indulni akartam az iskolába, de a szomszéd ájtott, hogy gyorsan menjünk bevásárolni élelmet tartalékba, mert kitört a forradalom. Anyámmal bevásárlókocsival mi is elindultunk a többiekkel együtt a kis

boltba. Minden tartós élelmiszert bevásároltunk, amit lehetett. A bolt tele árukészletét az emberek fél nap alatt kifosztották. Aznap senki nem mert elmenni a munkahelyére. Mindenki félt, a járművek nem jártak rendesen. A rádiót hallgatva megtudtuk az igazságot: A nép az ifjúság vezetésével fellázadt a kommunizmus ellen. Utcai harcokról is hallani lehetett, de mi szerencsére itt semmit nem észleltünk.

Édesanyám szigorúan megtiltotta, hogy bemenjek a városba. Ha el kellett menni, mindig ketten mentünk, kosárral, tejeskannával, és legmesszebb csak a Körtérig merészkedtünk. Az Osztjapenkó szobornál tankok között kellett bujkálnunk. Az orosz katona belekukucskált a tejeskannánkba. Az a hír járta, hogy a nép haragjában ledöntötte a Sztálin szobrot. Azt is hallottuk, hogy Nagy Imre kerül hatalomra és Rákosit menesztik, Mindszenty is beszélt a rádióban. Nagyon örültünk, bíztunk abban, hogy győz a forradalom.

Közben gyalog kimentem az iskolába megnézni mi újság a faluban. Ott is nagy riadalmat kellett a forradalom híre, a kommunisták félték a nép haragjától. B. elvtárs, a párttitkár félelmében elbujdosott, a többiek is csend-

ben meghúzódtak, nekem se szólt senki semmit, én meg úgy tettem, mintha mi sem történt volna. Attól kezdve azért is bementem minden reggel tanítás előtt a templomba. Többet sose szólt nekem senki a templomba járás miatt.

Itt térnék ki a budaörsi plébános, Dr. Sík Zoltán (1917 - 1997) atyával való összeismerkedésünkre, aki az iskolában tanította a hittant a beiratkozott gyerekeknek. Egy alkalommal összefutottunk az iskolában, mert éppen abban a teremben volt órája, ahol előzőleg én tanítottam. Itt bemutatkoztunk egymásnak, ő elkezdte az óráját, én igyekeztem a szekrénybe berakni a még kint lévő holmimat. Az óra folyt, és én egyre lassabban rakodtam, hogy minél tovább hallgathassam az atya tanítását. Ez olyan jó volt. Mint későbbi beszélgetésünkből kiderült, első alkalommal félt egy kicsit, azt hitte, engem megfigyelőnek küldtek ide, azért maradok olyan soká. Egy idő múlva szép csendben, titokban összedolgoztunk. A gyerekek tudták, hogy Erzsi néniben meg lehet bízni.

Azokban az években még hétköznapi este egy-egy egyházi ünnep. Egy-egy ilyen ünnep alkalmával a nálam lévő hittanos gyerekek tudták, hogy délelőtt elmehetnek diákmisére. Ez nagyon fifikásan történt. Reggel korábban kezdtünk tanulni, akár hét órára is bejöttek. Ha közeledett a kilenc óra, egyikük ránézett az órájára, és intett nekem és én visszaintettem. Mindez néma csendben történt. Néhány gyerek felállt és kikéredzkedett a mosdóba, így apránként kiürült a terem. Közben hallottam, hogy harangoznak. Hálát adtam, hogy szerencsésen átértek, és lélekben én is velük voltam. Ez az eset sokszor lejátszódott, de szerencsére éppen akkor soha nem jött az igazgató, vagy valaki látogató. Ekkor is a Gondviselés biztonságos keze védett. Kb. 35-40 perc múlva amilyen csendben elmentek, olyan csendben jöttek vissza. A csoportban a sok hittanos mellett kommunista család gyerekei is jártak. Ők ezt észrevették, de soha nem lett belőle bonyodalom. Tudomásul vették a magyarázatomat, hogy a hittanosok egy-egy ünnep alkalmával átmehetnek a templomba.

Minden évben tartottam a gyerekeknek karácsonyi ünnepélyt. Mindig igyekeztem belevinni az ünnep lényegét, így népi pásztorjátékokat játszottunk. Ezeken az alkalmakon is segítségemre volt Zoli atya. Mindig szeretetben és békés karácsonyi hangulatban teltek az ünnepek. Sok szegény gyermeknek ez volt a karácsonya, mert otthon nem csináltak semmit.

Az évek folyamán olyan nagy volt az érdeklődés, hogy csoportokat bővíteni kellett. Kaptam új kollegákat, és a napközis élet máshol is beindult. Egyre gyakrabban jöttek hozzám tapasztalatcserére, érdeklődtek más kollegák, hogy csinálom. Napokat töltöttek ott és figyelték a munkát. A gyerekek büszkén vették tudomásul, hogy hozzánk jönnek tanulni a tanító nénik.

1959-ben meghívót kaptam egy Országos Napközis Kongresszusra, az itt látható kiállításon saját készítésű tárgyainkat is láthattuk. Közben kérdéseket és problémákat vetettek fel a résztvevők, amire írásban választ vártak. Az én javaslataim is bekerültek az Országos Pedagógiai Intézetbe. A leírt anyag annyira tetszett nekik, hogy behívtak az intézetbe megbeszélésre. Attól kezdve rendszeresen bejártam, és mint külső munkatárs évekig dolgoztam az OPI-ban. Ekkor megjelent egy Tapasztalatgyűjtemény, amelyben javaslataim is napvilágot láttak. Füle Sándor főszerkesztő munkája nyomán feladatot kaptam egy új Napközi otthonos Nevelők Kézikönyve c. kiadvány megírására. Többször felkértek előadások megtartására, több pályázatot nyertem. Megalakult a Napközis Munkaközösség járási szinten, mely érdekes és sokirányú tevékenységet jelentett, szerettem csinálni.”

Édesanyám 1961-ben ment férjhez, 1962-ben születtem én, majd 1968-ban a húgom... Még abban az évben Zuglóban kaptunk új lakást, így a budaörsi pedagógiai munka addig tartott, amíg húgommal állapotos nem lett anyukám. Azon a télen már nem vállalhatta a napi másfél óra oda és ugyanennyi visszautat. Elbúcsúzott szeretett iskolájától, ahol tizenöt éven át vezette a napközit, irányította a munkát és édesanyja volt az ott élő jobbára nagyon szegénysorban élő gyerekeknek. Anyukám még Zuglóban is tanított a helyi iskolában, majd egy baleset kapcsán leszázalékolták.

„2003 áprilisában Budaörsön megünnepelhattuk a napközi fennállásának 50 éves évfordulóját, ahol összehívtuk a volt növendékeket, egy szép ünnepséget rendeztünk. Jó volt látni, hogy mindnyájan emberré lettek, komoly pályát futottak be, pedig közülük nagyon sokan mérhetetlen szegénységben éltek.”

Kubányi Endrénét 2003. június 1-én pedagógus nap alkalmából, pedagógiai pályafutása elismeréseként Eötvös József - díjjal tüntették ki, melyet Magyar Bálint oktatási minisztertől vehetett át. 2009. pedagógusnap ünnepély keretén belül gyémánt diplomát, majd 2014 májusában vasdiplomát kapott. 2013-ban egy dokumentumfilm készült a budaörsi napközi otthonról és anyukámról, melyben megszólal több tanítványa is. Kubányi Endréné családja körében élt 2014-ben bekövetkezett haláláig. Még megérte első dédunokája születését.

Rózsásné Kubányi Andrea

Utolsó kívánság

Elekes Veres Ferencz, az akkor még Kisoláhfalunak (A mai Kápolnás falu) nevezett település volt bírása és legmódosabb gazdája, halálán volt. Valójában Elekes Ferncznek hívták, de mivel több Elekes Ferencz lakta a falut, be kellett iktatni megkülönböztetés végett a Veres melléknevet, amit veres hajának színe miatt ragasztották rá, és ami rajta is maradt élete végéig. Ez a hozzácsapott név, nem zavarta szikrányit sem, inkább büszkén viselte.

Azt tartja egy régi székely közmondás: „Veres kutya, veres ló, veres ember, egy se jó!” Az ő esetében ez a közmondás nem állta meg a helyét. Mindent egybevéve nem volt rossz ember. Két méter magas, veres arcú és veres hajú ember volt, legmódosabbja annak a számszerinti hatvan gazdának, akik a falu kemény magját alkották. Nagyapáik, dédnagyapáik nem lehet tudni mikor és honnan érkeztek ide a Hargita alá, de nagyon kemény munkába került nekik, míg a folyamatos erdőkből álló ősréngeteget termőföldre alakították, s a vulkáni bombákkal teleszórt, óriásfenyőkkel benőtt, polipszerű gyökereikkel átszőtt gazdátlan területeket megtisztították. Azután összegyűjtötték a nagyobb köveket, a megtisztított terület szélén formára rakták, s ettől úgy nézett ki az egész, mint egy másfél méter magas, egy méter széles, akár több tíz méter hosszú kőfal. Majd elegyengették, vagy teraszosra képezték ki a szántóföldet, és ökrökkel feltörték a szűz talajt. Ez mind emberfeletti munkát, szilárd kitartást követelt.

A régi öregek szájhagyománya szerint, mindig is voltak magyarok a Hargitán és a Hargita körül, csak akkor szkítáknak, vagy hunoknak nevezték őket, és inkább állattenyésztéssel foglalkoztak. Úgy tartották, hogy Attila királyunk is járt a Hargitán és ivott a Mita kútjának vizéből.

A sok embertelenül nehéz munka ellenére, miután Bocskai István fejedelem jóvoltából újra telepítődött és szerveződött a falu, 1710-ben kápolnát építettek, (később erről kapta a Kápolnásfalva nevet), majd 1730-ban felépült a ma is kitűnő állapotban lévő templom.

Tekintve, hogy az akkori falu hatvan gazdával rendelkezett, az új templom felépítése óriási áldozathozatalnak számított és ezért örök dicséret illeti őseinket. Ezt ők is tudták, mert Elekes Veres Ferencz is gyakran eldicsekedett:

- Hat ökröm legel a kápolnási templomban! – ez a mondása arra vonatkozott,

hogy hat ökör árának megfelelő adománnyal járult hozzá a templom építéséhez. Abban az időben, a tulajdonukban lévő ökrök mennyiségével és minőségével mérték a gazdák vagyonának nagyságát, s értékét is abban fejezték ki.

Az emberek felkapták ezt a beszédet, majd szólássá változtatva így hangzott a mondanivaló: „Az én négy ökröm is ott legel a kápolnási templomban, mint az Elekes Veres Ferenczéi!”

Talán azért volt értékmérő az ökör, mert nélkülözhetetlen volt az akkori gazdálkodásban a székely emberek számára, s értékével, mivel elkülöníthető volt a többi vagyontárgytól, könnyen meg lehetett határozni a vagyon nagyságát.

A ló kevesebb számmal szerepelt az állattartók listáján, s értéke is több volt. Lovat tartani nagy fényűzés számba ment, s annak inkább a hadászatban volt jelentősége. De legkevesebb egy pár ökörnek ott kellett lennie a legszegényebb székely ember tulajdonában is. Hatalmas szürke állatok voltak ezek, kemény, öklelésre teremtett szarvakkal, amiket gyakran használtak is, ha szükség volt arra.

Mondák keringtek ezeknek, az állatoknak titáni erejéről és harciasságáról. A csordások mindig tartottak a tehenek vagy bivalyok között legalább tíz szürke ökröt. Úgy mesélték, hogy ezek a hatalmas állatok körbe heverészték éjszaka a pihenő csordát, mint az őrszemek. Ha medve támadta meg őket, minden esetben visszatámadtak, s a vadaknak menekülniük kellett, a nagy szürke ökrök úgy rontottak rájuk akár az oroszlánok. A szó szoros értelmében a szarvukra vették, felöklelték, de azzal nem elégedtek meg, hogy elüldözték őket, hanem iszonyatos bögéssel követték, támadójukat s üldözték, ha kellett egész éjszakán át. Másnap, amikor visszatértek nem egyszer medveszőrt hoztak véres szarvukon. Ezeket a csodálatos állatokat még belső Ázsiából hozták őseink. Jó tulajdonságaik közé tartozott, hogy a legelőre igénytelenek voltak, s ha kicsit gyérebb is volt a hely, akkor is megéltek rajta.

Az ökrös gazdáknak hitelt is könnyebben adtak a kocsmákban. Azt beszélték, hogy egy részeges családdal esett meg az alábbi történet:

Ivott az ember, de ivott az asszony is, mert miért legyen az egyik külön, mint a másik, és mert minden kornak és minden népnek megvoltak a maga részegesei. Amikor a kocsmában a becsípett asszony italt rendelt kontóra, a kocsmáros meztárgadta:

- Kieteknek nem adok anyámasszony, mert már egy ökör árára kontóztak.

Mire az asszony szemrehányóan:

- A kocsmáros úr nem tudja, hogy nekünk két ökrünk van?

Hát ilyen, s ehhez hasonló beszédek jártak az ökrökről. De nézzük, mi történt Elekes Veres Ferenczel. Magas, tömör, festetlen, időtől megfakult cserefa ágyban feküdt Elekes Veres Ferencz volt bíró, kinek hat ökre legelt az újonnan épített templomban. Bele volt nyugodva sorsába, mert meggyőződése volt, hogy nagyjából Isten parancsai szerint élt.

A magas ágyak úgy voltak megalkotva, hogy alája betolhatók legyenek a kisebb gyermeknek való heverők, és ezzel az elmés módszerrel nappalra sok

helyet felszabadítottak. Kényelmes, zabszalmával frissen púpozott ágyban feküdt. A puha, csepűhuzatos tollpárnába mélyen belesüppedt bozontos szürkülő, veres feje. Vastag gyapjúcserge takarta legyengült, fázékony testét. Nem voltak fájdalmai, csak végtelenül mély fáradtságot érzett, halálfélelme sem volt, pedig tudta, hogy ez már a vég. Nyolcvan nehéz esztendő nyomta mellkasát, óráról órára szorítva ki belőle makacs lelkét.

Három napja még dolgozott, úgy ahogy egy öregember dolgozhat. Komótos, rutinos tempóban vágta a fűvet aszalási kaszálóján. Habár életében mindig könnyen kaszált, megerőltetés nélkül, egy adott pillanatban megérintette a gyengeség hulláma. Meglepődött, mert ilyent még soha életében nem érzett. Lelassult, izmai meggyengültek, csontjai zsibogni kezdtek. Mi lehet ez? - kérdezte saját magától meglepetten. Kaszája nyelére támaszkodva elcsoszogott a birtoka végében lévő aszalási kútjához.

Ennek a kútnak volt a világon a legfinomabb forrásvize, amit mások dicsértek és irigyeltek. A nyári meleg napokon sokan jöttek a forráshoz, és kilométerekre elhordták a kaszáló, takaró emberek.

Ferencz nehézkesen lerogyott a jókora lapos köre, amit kellemesre átmelegítettek a nyári napsugarak. Leakasztotta a mogyorófa ágán lógó faragott meregető kanalat és belemerítette a tisztán csillogó forrás vizébe. Olyan jó ízűen ivott többször is egymás után, hogy felfrissült. Már azt hitte, minden rendben, mert csak egy múltó rosszullét volt.

- Ez volt az utolsó!- jött hirtelen egy olyan gondolat, amit irányítva és céltudatosan küldtek agyába.

Talán a Jóisten küldte figyelmeztetőül, vagy a kárörvendő sátán? Hirtelen nem tudta eldönteni, de testébe újra visszatért a gyöngeség.

- Fogd be az ökröket, vigyél haza!- szólt rá a szolgára, aki vele volt.

Látván, hogy az ember furcsállja akaratát, mert még magasan állt a nap az égen és ők kihálóban voltak, nem számítván hazamenni, még annyit mondott: - Úgy érzem, nekem már nemsokára befellegzik!

Hazavitette hát magát. Este megfürdött a fátelknőben. Másnap reggel nem kelt fel. Nyolcvan év alatt még nem emlékezett olyan reggelre, amikor nem kelt volna fel. Ez alatt a végtelennek tűnő hosszú három nap alatt végiggondolta élete minden fontosabb pillanatát. Kiértékelte eseményekben gazdag életét és úgy állapította meg, hogy többen voltak élete jó cselekedetei, mint a rosszak. Mindenesetre abban bízott, hogy el nem kárhozhat, mert mindig azon volt, hogy cselekedeteit az Úr törvényei szerint igazítsa. Évekig volt a falu bírása, és ez alatt az idő alatt sok értelmes döntést hozott, amelyekre ő maga is büszke volt. Néha megesett, hogy megtévesztette az igazságosztást, vagy akarva-akaratlanul. Más természetű botlása is volt, amikre nem szívesen gondolt vissza. De van-e olyan ember, ha királybíró is, aki életébe nem téved egyet is?

Különösen bántotta önértetét, és mi tagadás lelkiismeretét is, aminek híre az egész országot bejárta, és ami egy sajnálatos félreértésből fakadt, az a híres kápolnásfalvi püspökjárás volt.

A középkorban Kápolnás és Szentegyháza pallosjoggal bíró közösségnek számítottak. Egyetlen akasztófát állított a két község, nem volt akkora nagy igénybevétel, hogy az elég ne lett volna. Régi jó magyar szokás szerint csak abban nem tudtak megegyezni, hogy hol állítassék a szóban forgó ítéletvégrehajtó alkalmatosság. Mígnem a legegyszerűbb megoldás értelmében a két falu közti határmezsgyén helyezték használatba.

Történt pedig, hogy az akkori püspök országjáró útján Kápolnásra érkezett. Szentmise után elbeszélgetvén jámbor híveivel és megáldván őket, legott tovább indult Szentegyháza irányába. A falusiak, hogy látványosabban kihangsúlyozzák tiszteletüket és az anyaszentegyházhoz való ragaszkodásukat, apraja nagyja nem késlekedének az egyházi méltóságot útjára elkísérni. Úgy annyira, hogy a püspök nem állhatta meg szó nélkül és a következőképpen nyilatkozott:

- Derék dolog gyermekeim, hogy ennyire ragaszkodtok hozzám. Ámbátor a dolognak nagy ideje vagyon, lévén aratás. Ezért hát azt javallom nektek, térjetek meg a falutokba és ki-ki saját dolgát végezze. Mi pedig magunkra is megtaláljuk Szentegyházát.
- Visszafordulunk mi rögvést, csupán egyezségünk szerint az akasztófaig kísérik kegyelmeteket - nyugtatta volna meg Elekes Veres Ferencz a falu bírása.

De ebből csak az lett, hogy a jóindulatot félreértve, kerekedett olyan riadalom és sietség az urak között, hogy csak Szentegyházán nyugodtak meg valamegyest. Nem késett sokáig a visszavágó, mert a világ száját befogni nem lehetett és mindenki azon mulatott, hogy a kápolnásiak fel akarták akasztani a püspököt és kíséretét.

A következő alkalommal viszont csak az ő józansága, és gondolkodásmódja mentette meg a falut egy újabb szégyentől, de volt, amikor ártatlan emberéletet kellett menteni, mikor, mit követelt a törvény, és a lelkiismeretes lélek logikája.

Amikor a kovács megölte az anyósát hirtelen felindulásból, mert feléje dobta nehéz vaskalapácsát, és az homlokon találta a vén boszorkányt, kötél általi halálra kellett ítélni. Mivelhogy az anyós egy rosszindulatú, vén szipirtyó volt, akit az egész falu utált, a kovácsot mindenki szívből sajnálta. Csakhogy a törvény nem érzelem szerint volt megalkotva, és nem törődött az áldozat rovott múltjával, hanem fogat fogért, halálért halált követelt.

Három nap tárgyaltak az esetet az előljárók, mígnem végül meghozták a világ legfurább döntését, amely a következőképpen hangzott:

„Tekintve, hogy a falu kovácsa hirtelen felindultságából kifolyólag, anyósa felé sújtott kalapácsával, és amazt halálra csapá, emberölés vétsége alá esett, amit őszinte módon töredelmesen ő maga is bevallott.

Megjegyzendő, hogy mivel a vádlottat derék, becsületes embernek ismerjük mindannyian, míg az áldozat, tudniillik az anyós, minden hájjal megkent gonosz boszorkány, kit csak azért nem égetünk meg máglyán, mert Könyves Kálmán királyi őfelsége, a magyarok néhai dicső királya rendelete szerint „boszorkányok márpedig nem léteznek!”

Továbbá lévén az egyetlen kovács, kit, ha felakasztatunk, a falu pótolhatatlan megkárosodást szenvedne. Továbbá, mivelhogy harisnyacsináló, lajbi, ködmön, kabát, bundavarró és kucsmavarró szabó van három, azok közül felakasztunk egyet, a legrészegesebbet, semmirekellőt, aki a falu terhére és szégyenére vagyon. Ilyen módon a „halálért halált” törvényt betartva, az ügyet szerencsésen lezárhatjuk.”

Áldott szerencsére a „verdiktet” maga a bíró, Elekes Veres Ferencz mondta ki. Az egészséges paraszti ésszel gondolkodó és törvényeket ismerő tisztafejű bíró, akit ítéletkor nem az érzelmei irányítottak, hanem a valós tények figyelembevételre, helyes útra terelte a tárgyalást, mielőtt a szerencsétlen szabót, kit sebtében már elő is állítottak az ivóból, ártatlanul fel nem akasszák.

- Tisztelt esküdt urak! - kezdte a bíró. - Kenteknek teljesen elment a józan eszük! Gondoljanak bele még egyszer, mit akarnak tenni! Vajon, ha valaki nem él az Úristen törvényei szerint, és halála után, amikor az ítélőszék elé áll, kit ítél el az Úr? Azt-e aki vétett, vagy ártatlan felebarátját?

- A vétkest!- bólogtak az esküdtek.

- Akkor kentek milyen jögon tennének másként? - szegezte nekik a kérdést.

- Milyen jögon mentik fel a vétkest, és bűnhödtetik az ártatlant, kit részesnek semmirekellőnek tartok ugyan, de a gyilkosság ügyében ártatlan.

Józan beszéde hallatára az esküdtek megrestellték magukat, felakasztatták, tehát a derék kovácsot és elengedték a részeges szabót, aki tevékenységét ott folytatta, ahol abbahagyta.

A napszámosokkal néha túl szigorúan bánt, de kellett, mert sok volt közöttük a lusta, felelőtlen, rosszindulatú, jöttment, tekergő. Habár idegeneket nem nagyon tűrtek meg a székel falvakban, de néha szükséges volt napszámosokat behozni. Azt lesték sokan közülük, hogy jóllakjanak, elteljen a nap és felvehessék a bérüket. Vele esett meg az a történet, ami száz év múlva is közszájon forgott a környező falvakban.

Úgy volt, hogy a Hargitán kaszásokat uzsonyáztatott. Az uzsonyázás késő délután történt és nem véletlenül vagy a gazda jóságáért, hanem mert késő estig húzták a kaszát. Az élelem egyszerű volt és nem valami nagy választékban, mint általában a régi időkben lenni szokott. Rozskenyeret ettek, túróval, sajttal, savanyított tejjel és vereshagymával. A gazdák nagytöbbsége arra is odafigyelt, hogy ki mennyit eszik. A munkatétel után az lévén tehát a legfontosabb szempont a napszámos fogadásnál, hogy ki mennyit fogyaszt. És Elekes Veres Ferencz is ezekhez, a munkaadókhoz tartozott, mert ő miért lett volna külön, mint más?

Ahogy ott falatoztak a húsz méternél magasabb óriásfenyő alatt, amelynek a törzse másfél méter körüli lehetett, és amit szállásfának neveztek, mert nyári éjszakákon megaludtak alatta. Ahogy ott falatoztak, feltűnt a gazdának, hogy egy idegenből jött napszámos bőven eszi a „köccséget”. Köccségnek neveztek a kenyéren kívül minden hús és tejterméket. Mivel abban az időben mindennek rendje volt, rendje volt az evésnek is, éspedig: nagyobb darab kenyérrel, kisebb darab köccséget szabadott befalni egyszerre, ez volt az íratlan törvény. „Szűkön a köccséget!”

- Atyafi! - szólott rá a jó étvágyú kaszásra. - Hágjon fel kend erre a szállásfára, de egészen a hegyébe!
- Miért hágjak én oda fel, instálom kegyesen? – kérdezte csodálkozva.
- Mert én azt mondom, hogy hágjon fel! - reccsent rá a gazda.

A napszámos morogva engedelmeskedett és eltelt egy jó hosszú idő, amíg a hegyébe érkezett.

- Fent volnék uram! – tudatta lihegve a napszámos.
- Akkor most nézzék körül, mit lát?
- Rengeteg nagyerdőt, és meredek sziklákat! - kiáltott le bosszúsan.
- Valahol látik e maga köccség asztagot?
- Köccség asztagot nem látok sehol!
- Akkor jó! – felelt a gazda. - Hágjon le onnan, vegye a kaszát és menjen amerre lát, mert itt nálam sincs köccség asztag!

És elzavarta az embert, miután kifizette a fél napszámát.

Mindenki a maga módján ítélte meg a történetet, aki a gazdának adott igazat így vélekedett: „Jól tette, ha elkergette, egyen mindenki módjával, és ne duvatlankodjon az ételbe, mert az Isten áldása és mindig szükség van belőle!” Mások viszont, és ezek többen voltak, mivel a szegény emberek nagytöbbségét képviselték, más véleményt alkottak: „Mindenki annyit eszik, amennyivel jóllakik, mert üres gyomorral nem lehet naphosszat kaszálni!”

Elekes Veres Ferencz mindkét változatról értesült, de nem vallotta magáénak egyiket sem.

- A mértéktelen evés és ivás is bűn, írva vagyon a bibliában! - mondta, ha az ügyet beszédtemának hozták fel előtte.

Ezzel mindenkit elhallgattatott, mert a szentírás igazságát senki nem merte firtatni.

Nagy tisztsége ellenére nem volt gögös, vagy úrhatnám ember, válllvetve dolgozott szolgáltaival, napszámosaival. Kaszált, kapált, szénát szárított, állatokat gondozott és takarmányt fuvarozott, mikor mit kellett tenni.

A ráncos szárú fényes csizmáját csak ünnepnapokon húzta fel és hivatali szolgálatok betöltése alkalmával. Fehér, bő ujjú hímzett gyolcsinge csak neki volt és a papnak, éppúgy, mint vastag, finom posztóból készült zsinóros, fekete kalapja. A faluban ő járta legszebben a verbunkot és táncközben nagyobb ugrótt minden legénynél még negyvenéves korában is. Veressége ellenére bolondultak utána a lányok és az asszonyok. Rossz nyelvek szerint ki is használta az előnyét, mert sok veres gyermek született abban az időben, de ezt csak háta mögött rebesgették, szemébe nem merték mondani, féltek emberfeletti erejétől és bátorságától.

Beszélték, hogy amikor a falubeli legények összeverekedtek, beállt közéjük és úgy hajigálta őket szanaszéjjel, mintha csak zabkévék lettek volna. Valamikor fiatal korában a határőröknél szolgált, és vitézül megvívott tatárral, román martalócokkal, rabló kozákokkal. Bíraskodása idején felkötöttet néhány gyilkost, gyújtogatót, saját falujából pár marhatolvajt, kapcabetyárt, kiket nem is ismert, de a bűn rájuk bizonyosodott. Ezekért a dolgokért nem bántotta a lelkiismeret, még utolsó óráiban sem.

Mindig azt kell tenni, ami következik, fontossági sorrendben, de meg kell tenni úgy, ahogy a helyzet megköveteli – volt a szavajárása.

Most meg kell halni, mert ez következik. Érezte Elekes Veres Ferencz, hogy így lesz, de nem volt félelem a lelkében.

Nagy, tágas házban lakott a volt bíró, tizenkét méter hosszú, hat méter széles, rönkfából rakott épület volt. Alapul nagy, tizenkét darab kő szolgált, amit négyökrös szekérrel szállítottak oda egyenként. Ezeket egyenlő távolságra ásták bele a földbe, hogy csak a tetejük látszódjon ki olyan húsz centi magasra, vigyázva arra, hogy vízszintben legyenek. Ezekre a kövekre rakták rá a rönkházakat, kizárólag csak egyetlen szálból. Sehol nem toldották és farkasfogú illesztésekkel rakták össze. Az illesztéseket keményfából készült vendégcsapokkal rögzítették egymáshoz. A középkori faházak elemeinek tartósítását a mai napig titok övezi. Annyi bizonyos, hogy semmilyen tartósítószert nem használtak, mégis gyakran megérték a kétszáz esztendő is. A titok ismerete, a régi emberek szerint a fenyő minőségében, és az érlelődés idejében rejlett. Ezt a titkot apáról fiúra örökölték. A valamikori székely ember, az erdő kivágásánál figyelembe vette az évszakot, pontos holdjárást, valamint

gondoltak az utókorra, arra, hogy a természetben minél kevesebb kárt okozzanak. Lehet, hogy mindent nem tudtak volna tudományosan megmagyarázni, inkább ráéreztek ösztönös tudással a dolgok lényegére. A természettel képesek voltak együtt élni, amit a modern ember életmódja miatt már elfelejt, és ez okozza majd vesztét.

Ezeknek a fazsindellyel borított magas, meredek háztetőknek, amin hamar leszaladhatott a bő csapadék, vagy lecsúszhatott a súlyos hótakaró, a zsindeleket tölgyfa csutakokból hasogatták éles baltával, amiket aztán évek hosszú során az idő megfeketített, mintha csak fekete festékkel kenték volna le. A fekete színű tető jellegzetessége tette az egész házat, amely egyébként távolról úgy nézett ki alacsonyosságával és magas, meredek tetejével, mint egy magas kucsmát viselő törpe.

A házak beosztása több férőhelyes, kimondottan népes család befogadására szolgált. Két részre osztódott, egy jóval kisebb eresznek nevezett részre, és egy kis élelemtárolására használt szobára, aminek kamara volt a neve, a másik fele a nagyobb rész, amit nagyháznak neveztek. Az ablakok az épülethez képest aprók voltak, és ezért még ragyogó napsütésben is félhomály uralkodott bennük. A falakat egyszerűen agyagos sárral síkálták be, kívül-belül, amelybe kötőanyagként lótrágyából kiáztatott levet használtak. Általában ezt a munkát az asszonyok végezték. Amikor kiszáradt a fal, nagyon kemény és jól szigetelő vakolatként borította ez az anyag. Összetétele ellenére, kiszáradás után nem volt visszataszító szaga. Hátránya az volt, hogy minden esztendőben, kisebb nagyobb javításokat kellett alkalmazni. Az ilyen formán megalkotott vakolatot, kívül kékfestékkel vegyített mésszel, belül pedig fehér mésszel festették le, évről évre. Amikor valakinek a legjobbat akarták kívánni a székelek így mondták:

- Addig éljen kend, míg a meszelés kiszorítja a házból!

Az egész hajléknak volt valamilyen felejthetetlen, misztikus varázsa. Aki ott született, és élt évekig, ha elszármazott is, mindig oda vágyott vissza. Ezt a vágyakozást talán a természetes építőanyagok használata okozta, talán a száraz fában dolgozó szűz finom percegése. Talán a kis ablakok miatti félhomály, vagy az egy ökröt érő láncos, ingás falióra monoton hangja, a robusztus, matt színű bútorok komorsága. De lehet, hogy a varrott és hímzett falvédők, abroszok, terítők és hosszú, tarka rongyszőnyegek egyszerűsége. Vagy a csepű és a hamuból készült mosószer czagi. esetleg a cserefából faragott és sötétbarnára fakult, alacsonyan csüngő mestergerendák látványa, de lehetett az egész együttvéve.

A régi hosszú fapadon ült János, olyan fapadon melynek rekeszekben kenyérnek való lisztet, puliszkalisztet, szemes „fuszulykát” és egyéb élelmiszereket tároltak. Előtte egy duóva asztal, hatalmas kenyértartó fiókkal, melynek repe-

dezett lapján két nagycsontú karját nyugtatta. Ült csendben, szó nélkül, és hallgatta apjának el-elakadó gyenge szusszanásait.

Felső Szarkáében kaszáltak éppen, amikor apja szolgája megjelentette neki:

- Eredjél haza! Apád erősen gacul van. Utánad üzent, hogy látni akar, beszélni veled.

Meglepődött, mert apja soha nem volt beteg, még akkor sem, amikor leesett a szénás szekérről, de akkor sem, amikor a medve hozzácsapott. Három napja, ugyan gyengélkedett egy szikrányit, de ezt múltó gyöngeségnek tulajdonították. Hát úgy néz ki, nem az volt!

Felakasztotta kaszáját a bokorra, hóna alá csípte kurtiját és csak annyit szólt a napszámosokhoz:

- Na, Isten maradjon, én elmentem!

És most itt van, apja kérésére, apja mellett, aki éppen most haldoklik, mert eljött az ideje. Ezt biztosan tudta, eljött a vég, amely mindenki után eljön, még ő utána is, csak idő kérdése.

Valahol finoman percegett egy szű, taktusra ketyeget a falióra. Az istállóból behallatszott a tehenek kolompjainak rendszertelen ütődése, a szolga jövése-menése, dudorászása. A kutya vakkantott, talán egy macskára, nem túl idegesen, inkább csak a figyelemfelkeltésért.

Várta, hogy apja szóljon hozzá, mondja el mondanivalóját. Tudta, hogy észlelte érkezését, mert hangosan köszönt rá, amikor megjött. Láta, hogy szempillái megrebbentek és keskeny résnyire nyíltak. Talán most rendezi gondolatait, készül arra, hogy akaratát elmondja.

János tisztelte apját. Ötven éves volt, az apja nyolcvan éves aggastyán, de még mindig tisztelte a falu legkarizmatikusabb emberét. A legfiatalabb volt a hét bátyja közül, kikből kettő már nincs az élők sorában. Egyiket a keleti határnál döfték le portyázó kozákok, másikat elvitte a hastífusz. Nyilat húztak ők már nagyon régen. János akkor még gyerek volt. Neki jutott a megmaradt birtok nagy része, a többiből a leányok kaptak némi jussot, akik szintén elszármaztak a háztól.

Így sikerült a házat, ahol feleségével és gyerekeivel, meg két szolgájával él magáénak mondani. Bizony nagygazda ház ez, férőhelyes, büszke állású, út menti, és a patak nem messze folyik, ahonnan a vizet hordják facseberben szolgálai. János meg volt elégedve birtokával, családjával és apjával is. Ezért nem várta a halálát, de ha már jönnie kellett elfogadja.

- János fiam, te vagy az? Hát eljöttél apád hívására? - mintha csak a kövér tollpárna beszélt volna elhaló hangon, annyira besüppedt feje, hogy távolabbról nem is látszott.

- Én vagyok apám-uram! Nagy baj van-e kenddel? - érezte, hogy a kérdés egy kicsit sután hangzik, de ki kellett mondani valami beszédet.

- Hogy nagy-e a baj fiam? Hát nem látod? Ez a vég, de nem minden vég baj. Nekem már nem!

Kissé elhallgatott, hogy gondolatait rendezze, és erőt gyűjtsön a következő beszédre.

- Én éltem már nyolcvan évet, most eljött az idő, menni kell!

- Ejsze még nem, apám-uram! - próbálta vigasztalni a haldoklót.

- Ne mondj olyant fiam, amit te magad sem hiszel el! Nem azért hívtalak haza a dologból, hogy engem vigasztalj. Azért sem, hogy sokáig búcsúzódjunk itt, mert nemsokára úgy is együtt leszünk a paradicsomban. Nyilat is húztatok már testvérekül, mindenik tudja mi az övé. Ötvenéves meglett ember vagy, még életed teljében, habár nemsokára unokáid lesznek. Te tudod mi a helyes, mi a helytelen, mert te az én tanításaim szerint éltél. Ne hagyd el magyarságodat, és istenbe vetett hitedet! Ezt is tudod.

- Tudom apámuram, ezt a legjobban megtanultam!

Kimerülten hallgatott egy darabot, aztán reszketősen folytatta:

- Mondjam el miért hívtalak én téged János fiam? Betegségem ideje alatt bőven volt időm látni ugyanazt a megismétlődő álmot, amit három nappal ezelőtt meg is éltem. Azt, hogy Aszalásban lapias szénát kaszálok az árnyat adó cserefák alatt. Kaszálás közben megérint a halál szele, végtelen gyöngeséget érezek csontjaimban és meglanyhulnak izmaim. Kaszanyélen odapálcikázok Aszalás kútjához, lassan ráereszkedek a lapos kőre, melyet átmelegítettek a nyári napsugarak. Aztán leakasztom a meregető fakanalat, amely ott lóg előttem a mogyorófa bokor ágán. Belemerítek a csillogó vízfelületbe és iszom jó ízű, hűvös vízből többször egymás után. Az után, hogy iszom, érkezik egy gondolat, mintha valaki sugallná: „Ez volt az utolsó!” Nem tudom ki figyelmeztetett erre, ki küldte az értesítést, a kárörvendő Sátán e vagy a gondoskodó Jóisten? Kinek állna módjában megakadályozni, hogy ígyak még egyszer abból a vízből, csak az Istennek, mert ő a mindenható.

Újra elhallgatott. Dávid nem felelt semmit, mert nem tudta mire vélni a beszédet, és hogy mit is felelhetne ő erre.

- Ott van a zöldre festett vizes korondi korsó a vízpadon Dávid fiam, az utolsó kívánságom nekem, hogy hozzá Salamás kútjából egy korsó vizet, hadd ígyak még egyszer, utoljára abból a vízből, amit életemben mindig szerettem, és egyúttal hadd tudjam meg, ki figyelmeztetett engem?

A haldokló elnémult újra, János még várt vagy két percet, aztán, hogy nem volt több beszéd, felállott az asztal mellől, levette a vízpadról a cserépkorsót és szó nélkül elindult Aszalás kútjához.

- - Négy órai járás - gondolta és enyhe bosszúságot érzett. Ha gyorsan jár, csak térül-fordul, akkor is bő négy óra és csak az imént érkezett egy hosszabb útról.

Amikor elindult, az óra akkor ütötte el az ötöt. Mire hazaér, akkorra este lesz, ő holtfáradt, az apja meg halott!

- Mi értelme lesz az egésznek?

Ezen tűnődött János, míg kiért a faluból és beérkezett Pottyán pataka mellé a Lokba. Az ösvény ott vezetett el a Gergő fiak kútja mellett. Még elég melegen sütött az áldott nap. Gondolta leül oda a kút mellé a lapos kövek valamelyikére, miket azért raktak oda gondos kezek, hogy oda leülhessen a fáradt járókelő megpihenni, szomsját oltani.

Kiakasztotta nyakából a csíkos posztótarisznyát, falatozni kezdett. Éhes volt, mert reggeltől nem evett, hogy is ehetett volna, amikor egyfolytában úton volt. Kenyeret evett jóízűen és mohón, túrót, szalonnát meg veres hagymát. Böven ette a köccséget, pedig tudott apja tilalmáról, de azt is tudta, hogy a köccség finomabb a kenyéرنél. Evés közben egyre csak a kutat nézte, melynek kávját valamikor a múltba vesző időkben gránitkőből faragták ki, hozzáértő mesterek. Olyan erős és bő volt a forrás, mintha kőedényben élénk tűz hatására forrott volna a tiszta hűvös víz. Peremén bőven kibuzgott, és üde csermelyként bukdácsolt a patak felé.

- Értelmetlen! - kapaszkodott újra bele a gondolatba.

Miután evett, ivott a vízből is, most már véglegesen meggyőzve magát, hogy valóban értelmetlen lenne olyan messzire menni.

- - Ez a víz is van olyan, mint az Aszalás kútjáé! - miért kell nekem négy óra hosszat gyalogolnom?

Ezzel már el is döntötte a korsó víz dolgát. Felállt ültő helyéből, és nem meszsze egy alkalmas helyet keresett a fiatal fenyők takarásában a vastag mohaszőnyegen, hogy védve legyen a kíváncsi szemek elől. Leterítette zubbonyát, lehúzta bocskorát, elemózsiás tarisznyáját feje alá tette, és lefeküdt kényelmes vackára. Feje alá tette két tenyerét is, belebámult a felhőtlen nyári égbe, közben elgondolkodott az élet rejtelsein. Hamar elnyomta az édes álom, elaltatta a csontjaiban bujkáló fáradságérzet, a természet lágyan neszező csendje, a buzogó forrásvíz halk fortyogása.

Arra ébredt, hogy fázik. Nem is csoda, már szürkülődött. Kábultan ült néhány percig, csak amíg visszacseppent a valóság világába. Azután feltekerte kapcát, majd bocskorába lépett és azt is felszíjazta. Sietnie kellett. Felvette kurtiját, tarisznyáját, zöld színű cserépkorsóját. A kútnál megbugyogtatta a korsót, majd hosszú, sietős léptekkel hazafelé indult. Gondolatban arra is felkészült, hogy nem lesz már, aki igyon a korsó vizéből.

Mikor haza érkezett már sötétedett. Könnyeit törülgető finom lelkű asszonya várta, aki nemrég tért meg a mezei munkából.

- Nem tud meghalni, kendet várja férjem uram, mert inni akar Aszalás kútjának vizéből!

Jánosban felpislantott a büntudat, de csak egy pillanatra, mint szabadtéri tűzgyújtáskor egy kis lángocska, amit azonnal elfojt egy gyöngye szellő.

- Értelmetlen lett volna olyan messze elrostokolni - vigasztalta magát és bement haldokló apjához.

Bent a nagyházban a mécsesen kívül egy szentelt gyertya is égett, tisztább és fényesebb lánggal.

- Apámuram, megjöttem!- hajolt a haldokló fölé. Fürkészve nézte sápadt, márványszínű arcát. Szempillái alig láthatóan megrebbentek és keskeny résnyire nyíltak meg.

- Hoztál-e Aszalás kútjának vizéből fiam?- hangja annyira erőtlen volt, hogy alig lehetett megérteni.

- Hoztam apám- uram! Most érkeztem!

- Isten tartson meg téged János sokáig, mert te jó ember vagy. Ültessetek fel, hadd igyak belőle!

Jánosnak lelkébe mart a dicséret, de most már fájdalmasabban. Odaszólt asszonyának. Ő emelte az öreget vállánál fogva. Felültette, az asszony pedig párnával támasztotta fel hátát. Aztán hozta a meregető kanalat, de az apja megrázta fejét.

- Hadd igyak a korsóból, úgy jobban szerettem!

Emelték a szájához, hogy apró kortyokban ihasson. Keveset ivott és sokszor, mint a gerle. Arcán látszott, hogy élvezzi ízét. Amikor elfordította fejét jelezvén, hogy nem kér többet, visszafektették a kövér tollpárnára. Pihent egy keveset, hogy kipihenhesse a számára oly nagy megerőltetést.

- Köszönöm - mondta csendesen - tehát neki volt igaza!

- Miben volt igaza apámuram és kinek? - tört elő fiából a lelkiismeret.

- Amikor kaszálás közben megéreztem a halál legyintését, kaszanyélre támaszkodva csoszogtam el Aszalás kútjához, ittam az áldott vizéből bőségesen. Akkor valaki tisztán és érthetően azt sugallta nekem: Ez az utolsó!

- De hát most is ittál belőle apámuram! - próbálta igazolni magát János.

- Ittam! - hagyta helyben a haldokló. - Csakhogy ezt a vizet, te nem az Aszalás kútról hozád, amire én kértelek, hanem a Gergő fiak kútjáról. Az is jó víz, finom víz, de a kettő nem egy és ugyanaz. És ezt nem tudhatta más, mert a jövőbe senki nem lát bele, csak a Jóisten!

Hangjába nem vegyült szemrehányás, panasz, inkább belenyugvás. Szinte azonnal, ahogy kimondta az utolsó szavakat, feje féloldalra billent a párnán.

Elekes Veres Ferencz falubíró, akit mindenki tisztelt, és akinek hat ökre legel mai napig a kápolnási templomban, örök álomra szenderült.

Családfa

Édesanyám családfája
visszamenőleg Elekes Ferencig

<i>Név</i>	<i>Keresztelési dátum</i>	<i>Férj, feleségek neve</i>
Elekes Ferencz	1732	Szeles Erzsébet
Elekes János	1812	Both Mária
Elekes Dávid	1843	Kele Katalin
Elekes Dávid	1875 (meghalt 1953)	Elekes Heléna
Elekes Katalin (édesanyám)	1930	Sebők Mihály (édesapám)

Sebők Mihály

A kifutófiú

Az ünnepet nem a naptár adja. Néha történnek csodák, őrzi az emlékezet, kívül az ember arcára, látszik a mozdulatán – az ember elárulja magát. Az embert megérinti valami és egy érzés ünneppé szenteli a pillanatot. És ezt az érzést az ember beírja a naptárába. Emlékezetem óta így volt ez a mi életünkben.

Olykor furcsa szertartása volt: apám letett egy papírt a földre, mi ráléptünk és ő csak rajzolta a lábunkat körbe-körbe... a ceruza szára csiklandozta a lábunk ujját, a sarkunkat... s apánk csak térdelt a földön a lábunk fölött... Olyan volt, mint egy isten, aki ráhajol a teremtésre, eltökélten, hogy igazítson rajta ott, ahol hiba van benne... mint egy nagycsütörtöki lábmosás olyan volt, – térdelt fölöttünk és nem érzett megaláztatást. Amikor felállt, nézte, centizgette a lábnyomot, és a teremtés csodája ragyogott az arcán: kezében volt az alap, az első lépés, lehet kezdeni az építkezést... és végig, amíg a mű el nem készült, a csoda ott ragyogott apánk arcán...

A nyár úgy szaladt el, mint a szél. Jött a rétről, a patak felől, végignyargalt az utcán, forgott egyet a Molnárék háza előtt, vitte a port, pörgette, emelte a magasba, majd hirtelen elengedte, meghintette a gyerekek lába nyomát, azokat az önfeledt, csupasz kis lábnyomokat, amelyek örökre ott maradnak a föld hátán, amerre járnak... az iskola udvarán, ahol izgatottan zsidongnak szeptemberben. Táskája nincs senkinek, cipő is csak néhány nagygazda gyerekének éktelenkedik a lábán... Sanyika palatáblát szorongat a hóna alatt és beáll az elsősök közé. Olyan ez, mint egy álom: csak lenni kell, szabad lebegni, az iskola felemel – a legszebb létezés, amit egy gyerek elképzelhet... csak száll, mint a madár, nincsenek napok, hónapok – megáll az idő...

Amikor kézhez kapta az értesítőt, szinte repült hazafelé: – Anyu, mindenből jelest kaptam és a tanító úr megdicsért, hogy télen nem is nagyon tudtam iskolába járni a hó miatt, és mégis mindent én tudok a legjobban. És azt is mondta, hogy szorgalmas vagyok és példás a magaviseletem.

- Örülök, kisfiam, nagyon ügyes vagy.
- Apu még nem jött meg?
- Még nem.
- Vajon mikor jön?
- Tudod, Sanyika, hogy amikor elmegy, sokszor egy hétig is oda van.
- A tanító úr azt is mondta, hogy jövőre már nem használunk palatáblát és palavesszőt, hanem mindenkinek kell hogy legyen két irkája: egy vonalas meg egy kockás. A palatábla csak addig kellett, amíg megtanultuk a

betűket, meg a szorzótáblát, meg az összeadást és a kivonást. Mi már kijártuk az első osztályt.

- És nem bukott meg senki? – mit mondott a tanító úr?

- Nem bukott meg, mert Retek tanító úr olyan szigorú, hogy nála a legbübb gyerekek is meg kell tanulnia helyesen írni és számolni.

- Hát te ezeket honnan tudod?

- A Ridi Jóska anyukája mondta, hallottam. Elmehtek Kis Sanyival a Pecére fürödni? Olyan meleg van!

- Nem bánom, de a malomnál vigyázzatok, ne menjetek a lapátkerék közelébe...!

Mire az anyja a mondatot befejezte, Sanyika már szaladt a poros úton a szomszédgyerekekkel a patak felé, de az is lehet, hogy a gátnál már fejest is ugrottak a vízbe.

És a nyár elszaladt megint, mert nincs semmi olyan hosszú, mint a nyár és semmi nincs olyan rövid... Az iskola udvarán Sanyika beáll a sorba és két irkát szorongat a hóna alatt... másnap kezdődik a tanítás és boldogan rója irkába az első szavakat. Neki is igazi irkája van, még hozzá kettő: egy vonalas, meg egy kockás.

A szőlőszagú szeptembert hamar elvitte a szél, a fák alatt elszürkült gesztenyét csapkodott az őszi eső, a gyerekek hosszúnadrágot húztak, s akinek nem volt, az beérte harisnyával...

Sanyika minden reggel rövidnadrágban, harisnyában és egy ócska szandálban szedte a lábát szaporán az iskola felé. A szandált a szomszéd padláson találták a barátjával, még a nyáron. Sanyinak az apukája ügyesen kipofozta: ahol kellett, összevarrta, itt-ott kipótolta, hogy járni lehessen benne. Sanyi bácsi nagyon ügyes mester volt. Az emberek hozzá hordták a cipőket javítani. Neki az volt a mestersége. Suszter úr – így mondták neki...

Sanyi igazi jó barát volt. Az iskolába mindig együtt mentek és együtt jöttek haza is. Szeretett átmenni hozzá. Olyankor azon derültek, hogy együtt van mind a három Sanyi. Hogy ő volt a legkisebb, Sanyika maradt.

Sanyi bácsi mindig dolgozott. A konyha sarkában állt egy kis alacsony asztal, megrakva furcsa szerszámokkal: tűk, fonalak, kalapács, görbe fogók, apró szegek álltak garmaában. Olyan szeg is volt, amely fából készült. Ez volt a legérdekesebb. Sanyi bácsi azzal szegezte fel a cipő talpát úgy, hogy előbb egy hegyes árral apró lyukat ütött a cipő talpán, aztán beleütötte a faszeget. De olyan ügyesen, hogy egy se tört el. Egyszer Sanyi bácsi megengedte, hogy kipróbálják. Nem sikerült. Biztos, hogy ez egy nagyon nehéz mesterség – de érdekes. Láta, hogy egyszer Sanyi bácsinak egy olyan rossz cipőt hoztak, hogy azon már nem volt semmi jó. Se talpa, se sarka, a feje oldalt ki volt szakadva két helyen is. Pár nap múlva, amikor meglátta a cipőt

rendbe téve, kifényezve úgy, hogy a két folt nem is látszott, a talpa új volt és egyenesen állt a sarkán, azt hitte, csodát lát, és csak nézte Sanyi bácsit, mintha varázslót látna...

Szerette ezt a mozgalmas életet. A konyha tágas volt, Ilonka néni ott főzött és ott is mosott, ha kellett. Sanyi bácsi sokat mesélt. Igazi meséket. Ha kalapálni kellett megállt, aztán folytatta ott, ahol abbahagyta. Sanyinak két kisebb testvére is volt. Sanyika arra gondolt, hogy neki otthon csak az anyukája szokott mesét mondani. De ő mindig szomorú és a mesét is olyan szomorúan mondja. Az apukája sose mond mesét. Szokott mesélni olyanokat, hogy mi történt, kikkel találkozott, meg hogy volt az úton, de olyan igazi mesét, soha... Az a történet nagyon izgalmas volt, amikor hajtották a jószágot át a hegyen... Meg a másik a farkasokkal a nagy hóban...

Decemberben beállt a kemény fagy. A kubikos családok kézzől-kézre adták az ócska holmit, kabátfélét. Sanyikának jóval nagyobb jutott a kelleténél. Még szerencse, legalább takarta a lába szárát. De az iskoláig futva járt, hogy a szandálja se fázzon...

Karácsony előtt két héttel lehavazott. Egyetlen éjszaka akkora hó esett, hogy a faluban szánkót kötöttek a lovak után. Gyalog csak csizmában, vagy bakancsban lehetett járni.

A gyerekeknek az a része, akinek se csizmája, se bakancsa nem volt, otthon maradt. Sóvárogyva nézték a hófehér csodavilágot az ablakon át.

Sanyikát nem érte váratlanul. Így volt ez tavaly is. Ült az ablakban és várta Sanyit haza az iskolából; hamar mindent megtanult, leírta a leckét, aztán vagy Sanyi maradt ott, vagy ő ment át hozzá. Ha akkora volt a hó, Sanyi a hátára kapta és szaladt vele: „Büdös túró eladó!”, kiáltották és közben nagyokat kacagtak.

A Sanyiék konyhájának télen különös varázsa volt – megváltozott. A sparheltben pattogott a tűz és a Sanyi bácsi meséjében is melegebben szóltak a szavak. Ha nem mesélt, csak foltozta csendben az ócska cipőket, az is igazi mese volt. Szegény cipők! – gondolta Sanyika – milyen meggyötörtek... széttaposták őket és úgy jártak, mint a korsó, amely addig járt a kútra, amíg el nem törött.

Ilyenkor, télen sok cipőt hoztak. Sanyi bácsi csomóba rakta őket és csak egyet-egyet vett kézbe, a többi hadd pihenjen... Amit kézbe vett, nézegette, nyomogatta, feszegette, hogy jól lássa a baját, mielőtt nekivág... Aztán óvatosan felfeszítette a talpát, vagy lebontotta a sarkát, levágott és eldobott mindent, ami elszakadt, vagy kilyukadt. Olyan cipő is volt, aminek csak a bőre maradt meg, de Sanyi bácsi, a nagy varázsló szépen ráhúzta egy kaptafára és újat varázsolt belőle... Aznap éjjel Sanyika cipőkkel álmodott...

Retek János tanító úr keményszárú csizmában róttá az utat. Csikorgott a hó a talpa alatt, olykor térdig süppedt, de hát a havat ki elsepri, ki nem. Lusta népség – morgott az öreg és a sikátornál ráfordult az utolsó utcára. Erre csak házszentelni jártak januárban az öreg pappal.

Retek János tanító úr jól ismerte a falut, az ő élete is abból fakadt. Csak hát a képzőben kinőtt belőle. Ez a rendje. A faluban nagy tekintélye volt. Szigorú ember hírében állt, pedig nádpalcát ritkán használt. Csak ha nagyon kellett, de olyankor az ítélet szigorú és igazságos volt.

A ház előtt megállt, hogy kifújja magát. A hideg egészségesen csípte az orrát – körülnézett. Se kerítés, se ház – ezt a fedeles szobácskát legjobb indulattal még az angyalok is csak kunyhónak mondanák. A küszöbön néhány cipő roncsa – az idő és a szegénység annyira széttaposta, hogy csak arra jó, hogy rálépjen az ember az illemhelyig, meg vissza...

A tanító úr kopogtatott, lenyomta a kilincset és belépett a szobába. Négyezer négy méter. Ennyi volt. Az ablak az utcára nézett, az ajtó az udvarra nyílt. A maradék falakon a két ágy, két éjjeliszekrény, egy viharvert konyhaszekrény alsó része osztozkodott, meg egy rozoga sparhelt balra a sarokban, ahogy a kémény adta; az ágy végénél kopott fenyőfaasztal és két szék. Az ablak mellé beszorítva, nagy üveges szekrény állt. Olyan tálalóféle. A felső polcokon könyvek. Ez nem illet a környezetbe. Az ajtó belső oldalán, fent még olvasni lehetett a tavalyi házszentelés jegyeit: 19+G+M+B+29. Annak idején, a régi plébános sose járt erre. Csak úgy együtt élnek – mondta – templomban nincsenek megesküdvé... Amióta az öreg Jó Sándor a plébános, ő minden évben megteszi. Ne akarjunk a Jóistennél jobbak lenni – szokta mondani.

- Rajtunk az áldás sem segít, tanító úr – szólalt meg az asszony, amikor látta, hogy az öreg tűnődik az írás felett. – Tessék helyet foglalni – húzott elő egy széket az asztal mellől és palt egyet rajta a kötényével.

A tanító fegyelmezett ember volt, nem szólt, csak lehajtotta a fejét, mint aki megadja magát a nyomor előtt, amely úgy préselte be magát e négy fal közé, hogy már önmagát is majd agyonnyomta.

Amikor a tanító úr belépett, Sanyika tisztelettel felállt, ahogy illik, majd leült az ágy szélére. A kislány egy koszos rongybabával játszott – még nem volt iskolás.

- A gyerek miatt jöttem, Molnárné – szólalt meg a tanító. – Engedje iskolába.

- Nem tartom én vissza, tanító úr, kérem – mondta az asszony – de hogy engedjem, amikor nincs cipő a lábán. Mind azzal vagyunk, amit a küszöbön látott. Mezítláb nem mehet, sem kapcával a lábán – a végén elviszi a láz...! A Kis Sanyi gyerek átjön hozzá mindennap és elmondja neki, ő

meg leírja, amit kell, itt a füzete, maga is lássa, tanító úr, hozzád Sanyikám a füzetedet, mutasd meg a tanító úrnak, látja most már, tanító úr, nem teke-reg ez a gyerek.

- Tudom, Molnárné. Azt is tudom, hogy nagyon jó eszű gyerek, hogy első tanuló az iskolában, pedig télen alig jár. Az írása is kitűnő. Reggel, míg jövök, mindig ő felügyel az osztályban. Molnárné, találjon ki valamit.

- Tanító úr, kérem, a szőrmegyár minden télen bezár, ilyenkor kubikos munka sincs és ha volna, az emberek nem túrnének meg maguk között. Cipőt venni, Istenem, ócskát sem tudok... Szeretnék én is más sorsot, jobbat, de nem lehet. Mindennap enni se tudunk... az is lehet, mind éhen halunk... Minket az Isten is elhagyott. Öt éves voltam, amikor anyámat elvitte a láz. Nyáron, kánikulában hűsölni akart. Jéghideg vízben. A tüdejét forrázta le. Apám komor lett, én még nem értettem mindent, de azt már tudtam, hogy nagy bánat szakadt ránk. És nagyon megváltozott az életünk – nagyon megváltoztunk. Apám jól keresett, valamikor jól éltünk, majdnem úri módban, nézze azt a fényképet a falon – ennyi maradt. Meg az a szekrény a sarokban. Anyám sokat olvasott, engem is megtanított, pedig még nem voltam iskolás. Aztán jött a Nagy háború, elvitték apámat, hiába voltam árva. Pedig az voltam tizenegy évesen. A néném vett magához, a régi lakást feladta – miből fizette volna. Feladott mindent. A szekrényt én akartam. Ez maradt meg, semmi más. Az apám sem – soha nem jött vissza... És az életem tovább romlott. Végleg. Rosszul éreztem magam. Megviselt, hogy ötödik kerék vagyok egy családban, aki befogadott. Dolgoznom kellett, előbb a ház körül, aztán egy kávéházba vittek mosogatni. Ahogy eljött az idő, mentem azzal, aki vitt. Tizenhat éves voltam. Tizennyolc évesen már jött Sanyika... Molnár Sanyi, az emberem, sok pénzt keres, járja a falvakat, fenn a mőcvidéket, hajtja lefelé a marhát a lábán, hozza be Váradra, egyenesen a böllérekhez. Egyezsége van velük. Megbíznak benne, jól fizetnek és helyben, de hiába, mert Molnár Sanyi a pénznek azt a részét, amit haza kellene hozni, mind megissza. Fűnek-fának fizet s közben a maga eszét is elissza. Nem tudok mit tenni, tanító úr, nem lehet...

Retek János tanító elköszönt, rőtta az utat hazafelé, a hó ropogott a talpa alatt, de a szavak, amiket az asszonytól hallott, a hónál is erősebben ropogtatták a lelkét...

Ahogy hazaért, szólította az unokákat, azok jöttek, mid sorba álltak, mint az orgona sípja – tudták a rendet...

- A fiúkkal van beszédem – kezdte az öreg. – Erzsi, azért maradj itt, hogy te is halljad. Fiúk! – tudom, hogy szeretitek a telet, szánkótok is van. Tudjátok, szigorú szabály, hogy szánkózni csak a tavalyi bakancsban szabad.

A fiúk összenéztek, hogy valaki megszegte volna a szabályt, nem emlékeztek.

- Várok egy önkéntes jelentkezőt – mondta az öreg –, aki odaadná a tavalyi bakancsát annak, akinek egy sincs.

A fiúk néztek az öreg szemébe, kutakodtak, miféle tréfa van itt készülőben, vagy ez éppen parancs akar lenni...? Aztán tanácstalanul összenéztek, majd megint az öregre, csak álltak és vártak, hogy mi lesz a vége...

- Komolyan beszélek – folytatta az öreg.

Már tudták, hogy itt nem babra megy a játék – színt kell vallani. De ki legyen az? Mert világos volt, hogy aki a bakancsát feláldozza, az a szánkót, a havat és az egész telet áldozza fel. Az új bakancs csak iskolába és templomba való.

Az öreg tanító mindent értett, tudta ő jól, hogy mi lakik a gyerekekben... s amikor látta, hogy ezt a nagy keresztet senki nem akarja felvállalni, kijátszotta az adu ászt:

- A Molnár gyerek, a kis Sanyi már hetek óta nem tud iskolába járni, mert nincs cipő a lábán...

Ez világos beszéd volt. Ezt már mindenki értette. Tudták, hogy Sanyi a tanító úr szemefénye. Nem voltak rá féltékenyek, a tanító úr, a nagyapjuk, már elmondta nekik, hogy Sanyi azért okosabb, mert így született, és mindenki született valamire, és ha mindig ilyen szorgalmas lesz, híres ember is lehet belőle...

- Én odaadom az enyémet – mondta Gyurka.

- Inkább én – vágott a szavába Jani.

- Az öreg tudott magának parancsolni, itt most nem érzelmek kellenek, hanem cselekedni kell:

- Gyurka, csomagoljátok be a cipődet egy papírba, madzaggal jól kössétek körül, sötétedéskor induljatok, tegyétek le a küszöbre, kopogjatok egy jó nagyot, de azon szent pillanatban már fussatok is, ahogy a lábatok bírja, senki se lásson titeket!

Már lámpát gyújtottak, amikor az ajtó koppant.

- Szabad! – szólt ki az asszony és kíváncsian nézett az ajtó felé, ugyan ki lehet az sötétedés után? A kilincs nem mozdult és senki se verte a havat a lábáról odakinn.

- Eredj, Sanyikám, nézd meg, ki lehet az.

Sanyika felállt, kellenetlenül nézett az ajtó felé, sötétben nem szívesen ment ki egyedül...

- Csak nyisd ki bátran – szólt rá az anyja – nem kell kimenned...

Előbb lenyomta a kilincset, az ajtót óvatosan résre nyitotta, majd kicsit jobban... és még jobban... a hó világított, odakinn senki se volt, de a csomagot azonnal észrevette.

- Anyu, nézd, valaki csomagot hozott!

- Mutasd! – nyúlt utána az anyja és már fogta is a kést és vágta át a madzagokat. Egy pillanat műve volt és máris ott tolongtak az asztal körül, ahol a petróleumlámpa állt.
- Ezt neked hozták, kisfiam.
- Kik?
- Nem tudom, viseld egészséggel – mondta az asszony fáradt hangon, mint akiből az érzelmeket már rég elszáritotta az idő és lehulltak, mint a nyári levél...
- Felpróbálhatom? – kérdezte és már dugta is bele a lábát – éppen nekem való... – és valahol belül melegséget érzett, a melegség a fejébe szállt és a szemén akart kibuggyanni... Arra gondolt, hogy most sírni kellene, de nem akart sírni, az anyja sem akart – és visszanyelte azt a melegséget...
- Átmegyek Kis Sanyihoz és megmutatom neki – és belül akkora parancsot érzett, hogy máris menni kellett. Az anyja nem tartotta vissza...

A szomszédban még égett a petróleumlámpa. Ahogy belépett, nem hittek a szemüknek, ekkora hóban Sanyika még sose jött át – mindenki a lábára nézett...

- Nahát! – szinte egyszerre ujjongott fel az egész család – Sanyika! – hol szerezted?
- Valaki hozta, de csak úgy letette és elszaladt...

Kis bácsi keze félúton megállt, elengedte a fonalat és egészen közelhajolt:

- Tavalyi, de nagyon jó állapotban van, eltarthat akár két évig is, ha vigyázol rá. Még nőhet is a lábad, elég nagy hozzá. Most még nem kell, de ha elmúlt a tél, majd hozd el, hogy tegyünk egy flekket a sarkára. Viseld egészséggel.
- Köszönöm, megyek is, csak meg akartam mutatni...
- Akkor te holnap jössz iskolába? – kérdezte Sanyi.
- Persze! – vágta rá Sanyika – hogyan mennék...!

Másnap reggel, amikor Sanyika belépett az osztályba, próbálta visszafogni magát, de képtelen volt. Hetek óta nem tudott iskolába menni és most csoda történt – ragyogott. Amikor kiállt az osztály elé, hogy ismételjék a napi leckét, mindenki a bakancsát nézte. Nyolc órakor kondult a kis harang, és belépett a tanító úr. Az osztály felállt:

- Dicsértessék a Jézus Krisztus!
- Mindörökké ámen!

És a napos sorolni kezdte a hiányzók nevét, akik betegek voltak – meg azokét, akiknek senki nem tett csomagot a küszöbre, az ajtójuk elé...

Hogy így történt, lehet, hogy ezt ma már sokan nehezen hiszik el. Pedig igaz. A Nagy háború után minden összeomlott, az emberek éheztek, ha valakinek rossz cipője volt, nem dobta el – a rossz cipő is kincsnek számított. Nem Sanyika volt az egyedüli gyerek, akinek nem volt cipő a lábán. A szegénység nem volt szégyen. Akinek földje volt, annak volt mit enni, eladni is tudott. De a nagy gazdák gyermekei is foltos ruhában jártak. Igaz, a folt is finom szövetből volt, de folt volt – senki nem pazarolt...

A szegénység közel hozta egymáshoz az embereket. Sanyika a szomszédokban jól érezte magát. Az anyja jó helyen tudta, nem bánta, az apjával meg amúgy is keveset találkozott.

A tavasz májusba fordult, Sanyika vidáman futott hazafelé – futott az álmai után... Amikor benyitott a házba, megtorpant – az anyja ágyban feküdt. Sápadt volt és nagyon szomorú.

- Mi történt veled, Anyu? – hajolt az anyja fölé.
- Rosszul vagyok, Sanyika, ne gyere közel, nehogy elkapd, lehet, hogy ragályos. Mancika sincs jól, csak most éppen elaludt.
- Ő már elkapta?
- Nem tudom, lehet...

Délután átment a szomszédba, de hamar visszajött – nyugtalan volt... Estére az anyja rosszabbul lett, az egész teste forró volt. „Biztos lázas”, gondolta. Mancika felébredt, csendben sírdogált, a hangja nagyon gyenge volt, és a teste olyan forró, mint az anyué...

- Járvány van! – mondta Ilonka néni. Azt mondják, tifusz. – Sanyika még soha nem hallotta ezt a szót, de megértette, hogy valami nagyon nagy rosszat kell, hogy jelentsen.

Reggelre ő is belázasodott. Hirtelen rosszul lett, ágynak esett... Ilonka néni átjött, teát hozott, de csak fél kortyokat tudtak belőle inni. Napokon át semmit nem ettek, nem is volt mit, de hiába is lett volna... Sanyika végig magánál volt, de ő is gyengének érezte magát, nem tudott leszállni az ágyról. „Lehet, hogy mind meghalunk...” gondolta. „A halál biztos az, amikor az ember olyan gyenge lesz, hogy már levegőt se tud venni és meg se mozdul és már beszélni se kell... soha többé... a halál biztos nagyon csendes... az emberek mégis nagyon félnek tőle... én is félek...” – Anyu... Anyu, hallod?! – Anyu!! – „nem felel... meghalt? ... Mancika nyöszörög... álmában is... még álmodik... még él...”

Akkor egyszerre zaj csapott be az ablakon át az utca felől. Ismerős volt a zaj és ismerősen dobogtak a lábak az ajtó előtt. Sanyika tudta ezt a zajt, ismerte ezt a dobogást.

Molnár Sanyi belépett a szobába és megtántorodott... Megkapaszkodott az ajtófélfában, a falnak támaszkodott és elfúló, rekedt hangon zokogta: –

Margit! – és az indulattól a válla is rázkódni kezdett. Aztán odatámolygott az ágyhoz és ráborult a takaróra: – Megjöttem, Margit! Itt vagyok, Margit! – és zokogott megállás nélkül... de Margit semmit se szólt, mert nem tudott, vagy nem akart... Aztán Molnár Sanyi egyszer csak elcsendesedett és kilépett az udvarra... Esteledett és az estével csend ült a házra is. Sanyika még hallotta, hogy a faluban vakkantanak a kutyák, a szomszédban a Bundás vonyítani kezd, aztán minden mély álomba zuhan...

Reggel arra ébredt, hogy az anyja nyöszörög, mondana valamit, de nem jön hang a torkán. Odamászik hozzá: – Anyu! Anyu! – rázza a vállát, de az anyja semmit se szól, csak néz félholtra vált üveges szemekkel, mint aki lát valamit, de nem mondja ki, mert tudja, hogy abból nincs felgyógyulás...

Sanyika érezte, hogy ki kell mennie. Végőskig megfeszülő akarással szedte össze minden erejét és kitámolygott az ajtón, de nagyon gyenge volt, érezte, hogy elájul, hogy el fog esni, megtántorodott, a falnak dőlt, erőt kell gyűjteni, de valami húzta hátra az udvar felé, elérte a ház sarkát, pihenni kell, de pihenni nem szabad, egy rettenetes parancs húzza, menni kell tovább, túl a házon, a fészert felé, egészen közel, ahol két csizma a levegőben áll, felette két nadrágszár, még feljebb viharvert kabátot csapkod a szél, legfelül egy eltorzult arc nyitott szájjal – néma kiáltás – aztán semmi más, csak egy kötél... – Apu! – tört ki a hang Sanyikából. A rémület és iszonyat hangja volt... „Apu!” – de senki se szólt, semmi se szólt... csak húzta valami felfelé a csizmát, a nadrágot, a kabátot, húzta az egész embert és nem engedte el... olyan volt, mint egy nagy felkiáltójel... és olyan hosszú, hogy sehova nem férne el, mert nincs akkora irka a világon, ami ezt elviselné...

Nem emlékezett, hogy jutott be a házba. Csak arra, hogy amikor belépett, az anyja már magánál volt és amikor meglátta őt, mindent megértett:

- Apád...! – mondta és elfordította az arcát...

Sanyika második osztályos volt... Attól fogva az idő ólomcsizmában járt... a nap alig vonszolta magát... a hetek éveknél tünnek... s az évek...?

Az iskola sokat segített. Temetés után máris menni akart – és ment! Nem akarta látni a házat, az udvart, a fészert... felejteni akart és egészséges gyermekösztonnel érezte: töltekezni kell! Mindenre figyelt; mint a szivacs, úgy itta magába a szót, nem akart gondolkodni – az időt nem engedte szóhoz jutni, mert attól félt, hogy újból megáll...

Aztán minden gyorsulni kezdett: a nap, a hét, a hónapok... minden könnyebb lett, megemelkedett, majd elszállt, mintha madár vitte volna el messzire, – de jól tette, hogy elvitte.

Retek János tanító úr könnyű, nyári csizmában rózta az utat. A sikátornál ráfordult az utolsó utcára. A ház előtt megállt, hogy kifújja magát és megtörölte

a homlokát. A küszöbön néhány cipő roncsa... A ház mögött a nyitott fészer... Nem lett volna szabad... a gyerek talált rá... kilenc éves se volt... komor lett, befelé fordult... csak okos kis szeme engedett fel, ha könyvet látott, ha felmondta a verset, vagy ha a többenél előbb oldotta meg a feladatot...

A tanító úr kopogtatott, lenyomta a kilincset és belépett a szobába. Négy-szer négy méter... Az asszony széket húzott elő, palt egyet rajta a kötényével:

- Tessék helyet foglalni, tanító úr...!

Az asszony arcán még mindig ott ült a gyász nyoma, de nem olyan, ami ilyenkor szokás, hanem olyan, ami soha el se ment, csak ül az emberen ősidők óta – és az ember azt érzi, hogy sírni kell... a végtelen nyomor, mióta a világ, nem győzi elsíratni önmagát...

- A gyerek miatt jöttem, Molnárné – szólalt meg a tanító. Igaz, hogy Sanyit nem akarja engedni ötödik osztályba? Nem akarja, hogy továbbtanuljon?!

- Igaz, tanító úr. Maga mindent tud, tanító úr. A sorsunkat is tudja. Molnár Sanyi az esztétát itta el és ott végezte a fészerben. A szesz megóvta a tifusztól, de a kötéltől nem kímélte meg. Tanító úr, a mi sorsunk mit sem változott... nem tudok mit tenni.

- Éppen ezért vagyok itt, Molnárné, hogy változzon. Ennek az okos gyereknek tanulnia kell! Higgycsuk el nekem, sokra fogja vinni.

- Miből taníttassam, ha sokszor enni sincs mit...

- Beszéltem a plébános úrral. Az egyház magára vállalja a tanítás költségeit, csak engedje ezt a gyereket iskolába...!

- Tanító úr, köszönöm a jószágát és a plébános úrnak is külön köszönöm, de nem tehetem. Láthatja maga is, tanító úr, azóta eggyel mi is többen vagyunk, a kis Erzsike egy újabb száj a háznál és mihez kezdenénk télen, amikor majd leáll a gyár?

- És vele mihez kezdenek? Ez a gyerek alig tizenegy éves.

- Már beszéltem Leitner úrral és felveszik Sanyikát az üzletbe kifutófiúnak.

- Leitner, a zsidó szőrmegyáros?

- Igen, ahol én is dolgozom hat hónapot minden évben...

Tanító úr ebben a pillanatban megértette, hogy itt már nincs helye a szónak, felesleges minden próbálkozás.

- Molnárné, ha mégis meggondolná magát, szeretném ha tudná, hogy fenntartjuk az egyház ajánlatát.

Sanyika csak ült az ágy szélén. Semmit se szólt. Végtelenül szerette a tanítóját, hiszen egy kicsit apjának is érezte az apja helyett. És most nagyon hálás volt érte, hogy eljött és nagyon fájt, hogy eljött – nem lett volna szabad feltépni a sebeket, mert ő már elfogadta a sorsát és megbékélt vele... Amikor a tanító elköszönt, Sanyika felállt és Retek János tanító úr kezét fogott vele.

Akkor Sanyika valahol belül melegséget érzett, a melegség a fejébe szállt és ki akart buggyanni a szemén... és arra gondolt, hogy most nem kellene sírni.

Sanyikát az anyja bevitte a szőrmegyárba. Így beszélte meg Leitner úrral – hadd lássa a gyereket...

Leitner Ödön jó tartású, középmagas, negyvenes férfi. Szemüveget visel. Értelmes tekintete átszillan a lencsén, megérinti a gyerek homlokát, kicsit elidőz két okos szemén, aztán fut lefelé a kopott kabátkán, végigsuhan a felemás gombokon és a szandálon megáll...

Úgy hallom, nagyon jó tanuló voltál. És szorgalmas. Itt is sokat tanulhatsz... Mi szeretjük a szorgalmas embereket... Molnárné, holnap reggel kilenckor hozza be a gyereket az üzletbe, a Fő utcára. Viszontlátásra Sanyika, holnap az üzletben találkozunk.

- Anyu, Leitner úr nagyon gazdag?
- Igen, Sanyika.
- Azért, mert olyan okos?
- Lehet, kisfiam.
- Akkor, ha nagy leszek, én is gazdag leszek...?
- Igen, ha sokat dolgozol, te is gazdag leszel – mondta az asszony és érezte, hogy árnyék borítja be a lelkét és soha többé nem fogja elengedni...

Amikor másnap beléptek az üzletbe, Leitner úr már várta őket.

- Örülök, hogy megjöttél, Sanyika. Itt maradsz Fischer úrral az üzletben. Ő mindent tud, amit egy üzletben tudni kell. Figyelj rá, neki fogsz segíteni.
- Igenis, Leitner úr, kérem! – vágta ki Sanyika határozottan. Fischer úr és Leitner úr összenéztek és mosolyogtak...
- Ha nem sértem meg, Molnárné, megengedi, hogy egy kicsit átöltöztessük ezt a legénykét? – fordult Leitner úr udvariasan a Sanyika anyjához. – Samu és Izsák alig egy-két évvel nagyobbak nála, így biztos találunk neki valami megfelelőt.
- Köszönettel elfogadjuk a szívességét, Leitner úr – mondta az asszony – és ha rám már nincs szükség, én el is mennék. Köszönök mindent, Leitner úr...!

Sanyika hamar feltérképezte új környezetét. Az üzletben, a szépen faragott bútorok között máris gazdagnak érezte magát. Az üveges szekrényekben megcsodálta a szebbnél szebb prémeket, kabátokat. Az üzletet előkelő hölgyek és urak látogatták, drága prémekből varrattak maguknak bundát és az ékszereket is ahhoz válogatták. Sanyikát még aznap átöltöztették. A cipő is szinte új volt a lábán. Ez biztos azért kell, gondolta, mert az egész üzlet olyan elegáns. Amikor tükörbe nézett, nem hitt a szemének – teljesen ki volt cserélve... Otthon az anyja is alig ismerte rá...

Másnap már megkapta az első komoly megbízatást. Egy hölgy belépett a boltba és miután Fischer úr udvariasan köszöntötte, az üveges szekrényből kivett egy hosszú bundát és felsegítette a hölgy vállára. A hölgy a tükör elé állt, hossza nézegette magát, aztán összemosolygott a tükörképével és boldogan ujjongott fel:

- Nagyon szép!

- Akkor kérem, helyezze magát kényelembe, amíg becsomagolom.

Fischer úr a bundát elegáns papírba csomagolta, átkötötte egy színes szalaggal és udvariasan várt. A hölgy felállt és nyúlt a csomag után, de Fischer úr elhárította:

- Szabad legyen felajánlanom egy kis segítséget. Van itt egy ifjú gavallér, majd ő hazaviszi a csomagot.

- Köszönöm, örömmel elfogadom – mondta a hölgy és kilépett az utcára.

Sanyika fogta a csomagot és tisztes távolságra lépkedett a hölgy mellett a járdán. A hölgy ránézett, „szeretnivaló gyerek” – gondolta:

- Mióta dolgozol az üzletben?

- Alig néhány napja – mondta Sanyika.

- És nem nehéz?

- Ó, nagyon könnyű – mondta mosolyogva – én csak kifutó vagyok...!

- Vannak testvéreid?

- Igen: Mancika, meg Erzsike.

- És anyukád hol dolgozik?

- Leitner úrnál a szőrmegyárban, de minden évben csak hat hónapot lehet.

- És apukád?

- Apukám meghalt...

- Sajnálom... nézd csak, ott lakunk, abban a sárga épületben. Szeretném, ha a csomagot felhoznád.

- Igenis, nagyon szívesen.

Az előszobában Sanyika átadta a csomagot és köszönt illedelmesen:

- Kezét csókolom.

- Várj, akarok neked adni valamit, amiért segítettél. De vigyáz rá, el ne veszítsd – és a Sanyika tenyerébe tett egy ezüst pénzt.

- Köszönöm szépen, kezét csókolom.

Sanyika kilépett a házból és közben erősen szorította a pénzt, nehogy elveszítse.

Csak az üzletben nyitotta ki a tenyerét és letette az asztalra Fischer úr elé.

- A nagyságos asszony adta...

- És miért hozod ide nekem?

- Mert a bunda is az üzletből való...

Fischer úr tűnődve nézte ezt a tizenegy éves gyereket, majd mosolyogva mondta:

- Sanyika, ez a te pénzed, ezt te kaptad, mert segítettél. Tíz fillért kaptál.
Tedd el és vigyázz rá.

A pénzre nagyon vigyázott, villamosra se ült, ha szedte a lábát, egy óra se kellett és hazaért.

- Anyu, nézd! – mondta és a tíz fillért az anyja tenyerébe tette. Az anyja hallgatott. Nem szólt, mert nem tudott... Sanyika érzete, hogy most valami nagy dolog történik...

Sanyikát nagyon megzavarta a világ, amibe belecseppent. Az események váratlanul érintették, az üveges szekrények és drága prémek világából minden nap ugyanoda tért haza – a nyomorba. Érezte, hogy az ő életük nagyon messze esik a prémek világától, az egy másik, egy távoli világ akkor is, ha néhány órára mindennap befogadja... Lassan a helyükre kerültek a részletek, összeállt a kép...

Mindennap átment Sanyiékhoz, megállt a kis varázsasztalka előtt és itta a szemével a csodát, ahogyan a Kis bácsi tenyeréből cipő terem, csak meg kell tanulni, hogyan kell bánni azzal a sok furcsa szerszámmal, ami az asztalon van. És ilyenkor belül furcsa melegséget érzett, a melegség csak szállt felfelé, a fejébe szállt és ki akart buggyanni a szemén. Szeptember óta először gondolt arra, hogy nem lesz gazdag...

Télre megkapta a Samu tavalyi kabátját, bunda volt a belseje, a gallérja, a sapka is bunda volt hozzá.

Nagyon szerették tiszta észjárása, egyenes beszéde és becsületessége miatt. Vagyont érő bundákat bíztak rá fenntartás nélkül.

Az egyik előkelő hölgy nem hitt a fülének, amikor azt mondták neki, hogy majd a pénzt adja oda a gyerekek; olyannyira nem értette, hogy Leitner urat hívta személyesen telefonon, hogy mit tegyen?!

- Nagyságos asszony, kérem, csak nyugodtan adja oda a gyerekek a pénzt.
- De az egészet, Leitner úr?
- Az egészet, nagyságos asszony, kérem, az én felelősségemre...

Leitneréktől minden héten rendszeren megkapta a fizetését és ha borralalót kapott az utolsó fillérig azt is odaadta az anyjának. Hazafelé, a sarki fűszeresnél mindig vett a kicsiknek valami apróságot. Közel volt a karácsony. A piaconál megtorpant: móc szekerek álltak sorba, megrakva fenyőfákkal. „Nekünk még soha nem volt karácsonyfánk”, gondolta... Betért a fűszereshez, vett fél kiló szaloncukrot, egy csomag kekszet, tíz deka cukorkát, négy narancsot, egy kiló almát, négy kicsi csokoládét, néhány karácsonyfadísz, egy kicsi angyalkát és egy nagy fehér kenyeret. Aztán a két teli szatyorrall átment a piacra. Tudta, hogyha feláll az asztalra, a feje majdnem a plafonig ér. Magához fogott egy fát, akkorkát, mint ő maga, a móc madzaggal körbe-kötötte neki, hogy könnyebb legyen, azzal elindult hazafelé. Most villamosra

szállt, nehogy otthon azt higgyék, hogy baja esett; a villamostól hazáig úgyis cipekedhet.

Soha senki nem felejtette el azt a karácsonyt... Tizenegy éves volt...

Leitnerék már majdnem úgy kezelték, mintha családtag volna. A fiúkkal egészen összebarátkoztak, a nagy komondor az udvaron nyalta a kezét, a kutyaival le is fényképezték – nagy dolog volt akkor. Gyakran mondogatták, hogy szücsöt csinálnak belőle. Leitner úr egy alkalommal elbeszélgetett vele, de hamar megértette, hogy az álmok világát háborgatni nem szabad...

Sanyika igazán jól, otthon érezte magát. Nem volt nap, hogy Sanyiékhoz át ne menjen. Este a kis varázssasztalka bűvöletében élt, hegyezték Sanyival a fonal végét, már rengeteg dolgot kívülről tudott, már el tudta ütni a faszeget és már szeretett volna foltot tenni a világra, de olyan igazit, fényeset, mintha az Isten teremtette volna, és ha nem lehet, akkor legalább a világnak azt a kicsi részét, ahová született, hadd foltozza meg...

Kétszer egy évben apám letett egy papírt a földre... mi ráléptünk és ő csak rajzolta a lábunkat körbe-körbe... Ha tél volt, ebből tudtuk, hogy közel a karácsony és tavasszal a húsvétot vártuk. Apám olyan volt, mint egy isten, aki ráhajol a teremtésre, hogy igazítson rajta ott, ahol hiba van benne... Szinte hozzánőtt a kis háromlábú székhez, úgy görnyedt a varázssasztalka mellett, és az se volt baj, ha közben öreg este lett, hiszen a Napnak szigorú parancsa van a lefekvésre, amit a Nap rendre be is tartott – a teremtésnek az a része kitűnően sikerült... De milyen szerencse, hogy az ember megfogadta a szót, hajlott továbbteremtani a világot és maga is kitalált kis világítókat: az asztalkán petróleumlámpa állt, hogy amit apám elkezdett, este is folytatni tudja, ha már úgy lett, hogy a gyerekek mezítláb születnek erre a világra... s miközben nagy gonddal takargatta a csupasz kis gyerek lábakat, a teremtés csodája ragyogott az arcán...

Sikli László

Libakaland

Nagyon szeretem, mikor nagymamám mesél a gyerekkoráról. A múltkori története különösen megtetszett.

- Megint mesélj nekem valamit! - kértem őt, mert már unatkoztam.
- Nem is tudom, van-e még valami, amit nem hallottál tőlem - merengett el nagymamám. -A libásat meséltem már?
- Milyen libásat?
- Tudod, régen faluhelyen általában tartottak libát a portán. A libatollat és pelyhet, amit a libáról kopasztottak le - nem is tudom a nyár folyamán egyszer, vagy kétszer - összegyűjtötték, a tollat párnának, a pelyhet dunyhának készítették el.

Legtöbb faluban volt tó. Ez a tó úgy keletkezett, hogy a házakhoz szükséges vályogot (a falazó anyagot) a falu laposabb részéről verték ki és ez által a hiányzó föld miatt, és mert egyébként is lapos volt a hely, feljött a talajvíz és így keletkezett a tó. Ez megfelelt a mai záportározóknak, mert nemcsak a talajvíz miatt volt állandó utánpótlása a víznek, hanem amikor eső esett, a faluból az árkokon keresztül oda vezetődött a csapadékvíz. Ide hajtották ki a libákat. Akik a tó környékén laktak, azok a libát reggel etetés után kihajtották a vízre és estig ott voltak a libák. Ha megunták a fürdést, kiültek a tó köré, volt ott fű, legeltek, majd újra visszamentek a vízbe. Tehát estig elvoltak. Este pedig 4-5 hazahajtás után egyedül is hazataláltak.

Igen ám, de mi távolabb laktunk a tótól, ezért nem minden nap volt kihajtva a tíz libánk. Kopasztás előtti napon mindenképpen ki kellett hajtani, hogy szép tiszta legyen a tolluk. Ez a libafürdetés természetesen az én feladatomból volt. Hú, ezt nagyon nem szerettem! Egyrészt, mivel csak ritkán jutottak fürdéshez, annyira örültek a víznek, hogy este sem akartak kijönni a vízből, másrészt összekeveredtek más libacsapatokkal.

Történt, hogy ki kellett hajtani a libát fürdetni. Ki is hajtottam, és egész nap ott kellett lennem, merthogy szokatlan volt nekik a hely, nehogy elmenjenek másfelé. Este már csak egy pár liba álldogált a tó körül, de a miénk még mindig a vízben úszkált. Nem mertem bemenni a vízbe, mert abba a törött üvegtől kezdve mindent behajigáltak, és hát elég mély is volt, néhol, akár 1 méter is (én pedig akkor talán nem sokkal voltam nagyobb, mint egy méter). A nagyobb fiúk persze bementek, ki is hajtottak hét libát a mieink közül, de három bent maradt. Azok az istenért se akartak kijönni. Én nagyon meguntam az egészet, a parton lévő másik csapat libából hozzácsaptam az enyémhez hármat és elindultunk hazafelé. Az a három liba nem akart jönni, de muszáj volt nekik, mert volt nálam „fenyítő eszköz”: egy jó nagy bot.

Hazaértünk nagy keservesen, behajtottam a libákat a kapun, nagymamám megszámolta; tíz liba, rendben.

Igen ám, de a három idegen liba az udvar egyik sarkában állt, a mi hét libánk pedig a másik sarkában. Ezt látva így szólt hozzám nagymamám:

- Ez a három liba nem a miénk.

- Már hogyné a miénk volna, együtt jöttek ki a vízből - füllentettem erre.

Nem akartam visszamenni a tóhoz, belemászni, és a libákat kiterelni még kevésbé.

- Nem, nem- mondta nagymamám. - Hajtsd vissza az összes libát, és a miénket hajtsd haza, ha szerencsénk van, ott vannak a tónál és nem mentek el idegen helyre.

No, legszívesebben az összes libát agyonütöttem volna, de mit volt mit tenni, vissza kellett hajtani a libákat. És valóban, már egy liba sem volt a tó körül csak a mi három libánk úszkált még mindig a tóban. Az idegen libák egyből megindultak hazafelé, ahová valók voltak. Szerencsére a fiúk is kint voltak még és kihajtották a bent maradtakat a tóból, így hazahajthattam, sokkal könnyebben, mint az előző csapatot. Bizony az udvarba megérkeztek nagy gágogással és nem váltak két részre. Én kis naiv nem gondoltam, hogy majd más libája nem vegyül a miénkkel, idegen lesz nekik a hely. Úgy gondoltam, liba liba, lényeg, hogy darabra meglegyen. Hát az elgondolás nem vált be. De azért tanultam belőle és fel is használtam felnőtt koromban, de az már egy másik eset.

- Hogyan, azt még elmondod?- kérdeztem.

- Már férjnél voltam, itt laktunk, ahol most. Két házzal arrébb lakott egy kiállhatatlan, tőlem sokkal öregebb hölgy, aki mindenbe belekötött. Úgy gondolta, hogy mivel ő sokkal öregebb, tehát mindent jobban is tud, joga van mindenről véleményt formálni és mindenbe beleszólni. Egy szó, mint száz, nagyon nem szívtam. Neveltetésemről fogva, türtőztettem magamat, nem szóltam vissza, hanem igyekeztem minél kevesebbre redukálni a találkozást.

Otthon voltam gyesen anyukáddal, amikor egy nap megkeresett, hogy a tyúkja átjött hozzánk és adjam vissza. Nekem ott volt a kicsi lányom, papádnak főzni kellett ebédre, mert 12-13-ig volt az ebédidő, tehát időre kellett elkészülni és elvárta volna, hogy az ő tyúkjával kergetőzzek az udvaron.

- Majd ebéd után megnézem, és ha itt van, visszaadom - mondtam.

Láttam, nem nagyon tetszett neki, de nem igazán érdekelt. Most jut eszembe, lehet csak az udvarunkon akart szétnézni, hogy már másnap pletykálhassa mit látott. Mindegy. Délután megnéztem, nem láttam idegen tyúkot, mondtam neki, nincs itt.

- Láttam, hogy ide jött! –mondta ő, és ígérte, hogy ha este beülnek a tyúkok az ólba, ő csak átjönne megnézni.

- Rendben- mondtam neki.

Itt nekem rögtön eszembe jutott a gyerekkori élményem a libafürdetéssel, hogy azt gondolja, hogy ha az ő tyúkjá itt van, az nem ül be az ólba a többivel, mert idegen helyen van, és akkor én lelepleződöm, hogy meg akartam tartani a tyúkját és nem akartam visszaadni.

Eljött az este, beültek a tyúkok az ólba, mind.

Átjött, megnézte és bevallotta, hogy tényleg azt gondolta, hogy kiderül, hogy mégis itt van a tyúkjá, mert az ő tyúkjá nem fog beülni a többivel, mivel idegen. De most már látja, hogy tényleg nincs itt, de akkor hol keresse? Ezzel távozott.

Azt nem tudhatta, hogy én mindezt gyerekkoromban megtanultam libafürdetés kapcsán és egy életre megjegyeztem, nem feledtem.

- Ez vicces!- nevettem el magam.

- Én akkor nem találtam olyan viccesnek-gondolkodott el nagymamám. -

De ma már én is nevetnék rajta.

Ezer meg egy ilyen történetet hallottam tőle, és remélem, hogy még ennyit hallani fogok. El lehet gondolkodni rajtuk, hogy mennyit is változott azóta a világ!

Siteri Lelle

Arckép cserepekben

„A nemzet egyes családokból áll. És alig van egyes család, melynek legalább egy tagja valamely tekintetben az említést ki nem érdemelné. Az ilyenre nézve is pedig érdekes ismerni azon fát, mely azt termette.”

Nagy Iván 1857

Egy fotó-kiállításon évekkel ezelőtt megragadott egy kép, amelyen egy fekete pumakölyök nagy szemében látható volt a környezete: zsiráfok, pálmák, kicsi emberkék. Ez jutott eszembe, amikor megleptél a várva-várt kéréssel, hogy meséljek a családról, dédszüleidről, nagyszüleimről. Ahogy azon a képen most én is csak az én szememben visszatükröződő képeken keresztül tudom neked felidézni őket.

Számunkra sokáig a nagyapát vagy nagymamát csak pár fénykép jelentette anyánk fotóalbumában. Ebben a bordó, zörgő selyempapírral elválasztott lapú könyvből elevenedett meg Anyánk gyerekkora, Nagyapó illetve Nagymami élete. Azt hittük, hogy ez a természetes, hogy a nagyszülők általában ott élnek Erdélyben, mi pedig itt Magyarországon. De a fényképek és a történetükön keresztül hamar megtanultuk, hogy Erdély és Pozsony, ahonnan Apánk származott, mind a Magyar Királysághoz tartozott a múltban.

Mire a Mackós iskolába kezdtünk járni tudtuk, hogy Magyarország a háború előtt az egész Kárpát-medencét jelentette és valamikor három tenger mosta partjait. Ezt Anyánk megmutatta a térképen is. Előbb ismertem a térképet, mint a betűket.

Maradjunk most csak az anyai, az erdélyi ágnál, az apai felmenőkről majd egy másik alkalommal beszélünk.

Nagyapót soha nem ismertem személyesen. Ez megint a történelem, a jellegzetesen erdélyi magyar sors következménye. Anyám mindig szeretettel beszélt az apjáról, akinek ő, a későn érkezett leány volt a kedvence, Nagymaminak a kisebbik fia, de erről majd önála mesélek.

Tehát anyai nagyapám családja történelmi család, levéltári oklevelekkel bizonyítottan 500 éves. Tanultál róla az iskolában, nem részletezem.

A történészek vaskos könyvekben írtak tetteikről, híres regényekben is szerepelnek őseid. Nagyapó is jogot végzett, ahogyan elődei, a híres jogászprofesszorok.

Nagyapó debreceni jogász korában sok csínyben vett részt, az egyik esetre Anyám elbeszélése alapján jól emlékszem. Már kiskoromban is jót mulattam rajta.

A jurátusok általában nemes, úri fiúk szívesen és gyakran mulattak a debreceni híres Aranybikában. Néha vékonypénzű teológusok is ott iddögáltak egész este egy pohár borocska mellett üldögélve. Történt egyszer, hogy a vidám jurátusok meghívták a szomszéd asztalnál filozófiai fejtegetésekkel elfoglalt teológusokat egy üveg pezsgőre. A teológusok nagy szabadkozással, de örömmel fogadták az ajánlatot. Miután ez megtörtént, jött a feltétel. Rendben, övék az üveg pezsgő, de leveses tányérból kanállal kell ám elfogyasztani! Mit volt mit tenni, ha elfogadták az ajánlatot, tartani kellett a becsületet, a feltételeket. Így aztán a pezsgőt a pincér leveses-tányérokban szolgálta fel a teológusoknak, akik rövid kanalazás után sorra csúsztak az asztal alá a fejükbe szállt pezsgőtől - a jurátusok nagy derűtségére. Voltak még egyéb csínyek is, de én csak erre emlékszem.

A családi fáma szerint 1906-ban, amikor II. Rákóczi Ferenc hamvait hazahozták Rodostóból (Konstantinápolyból), hogy Kassán temessék el, akkor az országban mindenfelé nagy ünnepségek voltak és mindenhol küldöttségek, delegációk csatlakoztak a nagy eseményhez. Az újrateremtés lebonyolításával megbízott főúrnak feltűnt a Református Kollégium küldöttségét vezető magas, jóképű fiatalember és rábízta, hogy az országzászlót víve az ünneplő fényes delegációt a Kassai Dómba vezesse. Ez az esemény nagyon megragadta gyermeki fantáziámat, Anyám története rögtön képekben jelent meg:

Láttam, amint Nagyapó szép lován ülve, sújtásos huszárruhában, kacagánnyal a vállán, tollas csákóval a fején, kezében a nagy országzászlóval elegánsan vonul a sok ünneplő ember előtt. Mindenki őt nézi és követik a templomba. Roppant büszke voltam, hogy nekem ilyen híres, délceg nagypapám van!

Nagyapó tanulmányai befejezte után köztisztviselő lett, először Szászrégenben, majd Marosvásárhelyen, végül Maroshévízen, ahová 1913. november 15-én érkezett.

Nagymami Észak-Erdélyben született, édesapja szintén jogot végzett emberként Szászrégenben volt közjegyző. A család I. Lipót császártól kapta

nemességét. Amikor Nagymami 4 éves volt az édesanyja meghalt, így az árva kislány neveléséről édesapja nővérei, két vénlány hölgy gondoskodott.

Az albumban volt egy kép, amit nagyon szerettem és ha lehetett, akkor titokban mindig visszalapoztam hozzá. A képen egy fiatal lány ül féloldalt egy széken. Hosszú-ujjú fehér csipkeruhában, gyönyörű szép arcát felénk fordítja és kibontott hosszú haja leér a földig. Igen, ő volt a Nagymami. Nem tudom mikor készülhetett a kép, talán esküvőre készülődés közben? A képen látszik, hogy a fényképészt is elbűvölte a fiatal lány boldogságot sugárzó, belső szépsége, mert nagyon ihletett képet készített.

Kicsi gyerekszívem minden melegével megszerettem ezt a hölgyet, aki olyan idős lehetett, amikor elvesztette az édesanyját, mint én, amikor a képpel először találkoztam. Attól kezdve a képen szereplő ismeretlen hölgyet és a róla szóló történeteket úgy hallgattam, mintha egy személyes ismerősömről lenne szó. Számomra az a fogalom, hogy „nagymama” még sokáig nem bírt más tartalommal.

Nagymami éppen elmúlt 18 éves, amikor az édesapja is meghalt. Az érdeklődő, intelligens fiatal lány az örökség birtokában abban a korban szokatlan lépésre szánta el magát: beiratkozott az Egyetem Gyógyszerészeti fakultására és diplomáját megkapva Magyarországon első női gyógyszerész-tanársegédként Dr. Issekutz Hugóval dolgozott. Szíve azonban visszahúzta Erdély hegyei közé és mivel szeretett volna önálló lenni, ezért megpályázta, és elnyerte a jogot, hogy megnyissa saját patikáját Maroshévízen, ahová 1913. november 15-én érkezett.

Neked is feltűnt az egybeesés? A két fiatal azonos napon érkezett Maroshévízre. Soha nem hallottam semmiféle történetet, anekdotát, hogyan ismerkedtek meg. Ma már nem ellenőrizhető, hogy ez egy együttes elhatározás volt, vagy hogy egyáltalán ismerték-e egymást és ezért az egyező dátum és az esetleges közös érkezés. Ki tudja az igazságot ma már? Mindenesetre tény, hogy 1914-ben Nagymami megnyitotta felújított és rendbe szedett saját patikáját. Gondolom, hogy a diplomás, gazdag fiatal lány és a jó állásban lévő tisztviselő fiatalember egymásra találása a vénlány nagynénik szívét is megmelengette. 1915. május 2-án volt az esküvő. Soha, sehol nem láttam képet az esküvőről. A történelem, ami annyiszor fog még az életükbe beleszólni, talán az tüntette el, annyi más emlékek együtt.

Eközben a világban dúlt az I. világháború: a magyar és a székely férfiak az orosz és olasz frontokon harcoltak az osztrák monarchia érdekeiért.

A románok is a németek oldalán léptek be a háborúba, de a kezdeti sikerek megtorpanása arra készítette a románokat, hogy átváltsanak az eddigi ellenséghez és hátba támadják az addigi szövetségeseiket: Tölgyesnél és Borszéknél betörték és elfoglalták a védtelen Erdélyt. Mindez nem történt simán, törvényszerűen, gyűjtögetve, az ottmaradt lakosságot kifosztva, sokszor kegyetlenül megkínózva, gyilkolva vették birtokukba a területet.

Ez 1916-ban történt, amikor megszületett az első gyermek, egy kisfiú. Nekik is menekülniük kellett az éppen akkor betört román hordák elől, pedig az újszülött baba még csak négyhetes volt. Amit lehetett a háztartásból három szekérre felpakoltak és így érkeztek Nagymami egyik unokatestvéréhez, aki befogadta a menekülő családot.

Egy szobában húzódtak meg hárman, majd amikor a második kisfiú is megszületett, négyen. Nagyapó állásban volt a háború végéig, de amikor 1920. június 4-én Trianonban a nagyhatalmak okos diplomatái a teljes Erdélyt hivatalosan is az új államnak, Romániának adták, akkor kezdődött az igazán keserű világ. Nagyapót is, mint sok más diplomás magyart elbocsátották. Nem mintha a románoknak lett volna a helyükre szakképzett emberük. Nem! A magyarokra nincs szükség! Így sok család megélhetés nélkül maradt, és a megaláztatásokkal, atrocitásokkal tetézett nyomorúság előtt ezek és ezek mindenüket hátra hagyva kényszerültek menekülni Csonka-Magyarországra, vállalva, hogy a magyar állam által rendelkezésükre bocsátott vasúti kocsikban éljenek akár évekig. Így került Nagyapó egyik hűgának családjá is Budapestre, ahol évek múltával sikerült nekik Pestszentlőrincen, az erdélyi menekültek számára épített Állami telepen, egy előkertes, szoba-konyhás házba költözniük.

De mi történt Nagymamiékkal? Miután kérvényezésre a románok honosították Nagymami diplomáját, még azt is kérvényeznie kellett, hogy a románok által felgyűjtott és kifosztott patikáját a saját költségén rendbe szedje, felújítsa. Ezek után a család visszaköltözött, és a sok munka megtörténte után Nagymami másodszor is megnyitotta patikáját. Bizony, a háború után a sok testi-lelki sérültet valakiknek el kellett látnia, szükség volt az orvosokra és patikusokra.

Milyen jó, hogy a Nagymaminak volt patikája! Az állás és jövedelem nélkül maradt Nagyapót alkalmazni tudta gyógyszerész-asszisztensként. Először kicsit furcsa volt a majd két méter magas délceg férfi a nők között, de a jogi latin alapján elég hamar elboldogult az orvosi latinnal is és idővel nagyon ügyesen keverte a krémeket, adagolta, csomagolta a nagymama saját receptje alapján készült porokat. Nem mindennapi sors volt ez egyiküknek sem!

A szorgalmas, tisztességes munka meghozta a gyümölcsét, mert nemcsak létszámban, de anyagiakban is gyarapodott a család. 1920-ban megvettek egy romos villát Borszéken, felújították és berendezték, így a bővülő családnak jó pár évig volt hol pihenni, nyaralni.

Anyám történeteiben a boldog gyermekkor aranyfényeivel jelenik meg a villa, sok nyaralás és kirándulás színhelye. Az utazásokat segítette a Mercedes is, amihez elmaradhatatlanul hozzá tartozott Móc bácsi, a sofőr.

Nagyapóra úgy emlékszem, ahogyan egy ovális képen az erdőszélén áll, körülötte a családja. A szépszáll, magas, mosolygós férfi egyik kezében óriási faragott botot tart, mint amilyent a hazalátogató atomtudós, az öreg Teller Ede is hordott. Másik kezével egy szőszke kislányt karol át védőn, hogy le ne pottyanjon az erdőszéli szikláról. A kép másik oldalán Nagymami áll, már nem turnőrös, míderes, szoros ruhában, hanem a 20-as évek divatja szerinti hosszú, de lenge fehér ruhában. Közöttük két nyakigláb, rövidnadrágos manó, Anyánk két bátyja néz a fényképezőgép lencséjébe. Anyánk szerint ez a kép Borszéken készülhetett, amikor még Móc bácsi és a Mercedes megvolt. A gyerekek korából ítélve ez 1925/26-ban lehetett.

Mennyi mindent elárul egy ilyen kép! És mennyi mindent nem! És mennyi titok van mögötte! De kik voltak ők?

Ez az aranykorban készült kép nem tudja elmondani, hogy az idősebb nyakigláb fiú pár évvel később balesetet szenved, ami egész élete alakulására kihat. Olyan szerencsétlenül esett, hogy megsérült a térde és a keletkezett seb elfertőződött, nem akart begyógyulni. Az állandóan gennyező seb miatt Nagyanyám orvostól orvosig vitte a fiút és bár Flemming abban az évben fedezte fel a penicillint, mivel még nem volt ismert, így annak hiányában a seb nem tudott begyógyulni. Az operációk sem segítettek, még az sem, hogy az elfertőződött sípcsontot egy híres professzor kikaparta. Ettől nem lett jobb a fiú lába, csak rövidebb 2 centivel. Soha nem vitték el emiatt katonának és amikor végre elhagyva mankóit, majd botját és végre újra járni tudott, állandóan egy speciális cipőt kellett hordania.

Szegény Nagymaminak nem volt elég gondja, hogy állandóan vinnie kellett a fiát orvosi kezelésekre, operációkra, de éppen akkor tört ki a pénzügyi világválság is. Ez már anyagilag annyira megterhelő volt, hogy elvitte a borszéki villát, a Mercedest Móc bácsival együtt. A történelem Anyám gyermekkoráról lefújta az aranyport.

Az új rendszer, a román uralom a gyerekeket is érintette. Megszűnt a magyar iskola! Megszűnt a magyar oktatás! A hivatalos tanítási nyelv a román lett. Igaz, volt egy magyar iskola is, de azt a katolikus egyház működtette. Nagyapó családja híres történelmi református család volt, ahol az oktatás, a kultúra támogatása erkölcsi kötelesség, hagyomány volt. Emiatt szóba sem jöhetett, hogy a gyerekeket a katolikus magyar iskolába felvegyék. Maradt a román iskola. Nagymami külön tanítónőt fogadott a fiúk mellé, hogy a nyelv ne okozzon akadályt a haladásban.

A nyelvekről jut eszembe, hogy 1921 óta mindig volt német nevelőnő a gyerekek mellett.

A patika prosperált, a nagy tudású patikusasszonynak a környéken híre volt, hogy mindenkinek segít, nemcsak saját receptre készült krémekkel, porokkal, de praktikus jó tanácsokkal is.

Nagybátyám visszaemlékezései szerint „Anyánk nagyon ambicionálta (ösztönözte) a tanulást”, így a jövőre gondolva később a gyerekeknek párhuzamosan a románnal, a magyar iskolai tananyagot is el kellett sajátítaniuk. Bár a fiúk berzenkedtek a plusz terhek miatt, de a továbbtanulásnál hasznát látták, hogy magyar anyanyelvükön kívül tökéletesen beszéltek románul és németül, később latinul és franciául is.

A felsőbb osztályokat és a középiskolát már a Református Kollégiumban, Anyám a Bethlen Katában végezte. A középső fiú, aki már korán nagyon tehetségesnek bizonyult, a híres Theresianum-ba, Bécsbe került. Ezt, ahogyan a neve is mutatja, Mária Terézia alapította tisztképzés céljából, kifejezetten tehetséges nemes fiatalemberek számára, pár ösztöndíjas hellyel magyar fiatalembereknek is. Így mindhárom gyerek korán elkerült otthonról és hamar megtanulták a kollégiumi életben a rendszerességet és a közösséghez való alkalmazkodást.

A két kép a két fiút mutatja érettségizős korukban. Ismeretlenül is szerettem őket: szép magas homlokukat, huncutul mosolygó szemüket. Jóképűek, elegánsak voltak a fekete öltönyükben, pillangós nyakkendőjükben. Bár látszott, hogy testvérek, mégis mindegyik külön személyiség, külön egyéniség volt.

A **bajuszos fiatalemberről** Anyám mindig hangsúlyozta, hogy ő is patikus lett: gyógyszerész doktor! Először a bukaresti egyetemen tanult, majd amikor 1940-ben Észak-Erdély minden véráldozat nélkül, békés tárgyalás útján újra Magyarországhoz tartozott, akkor átment Budapestre és a Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett diplomát. Kötelező gyakorlati évét a családi patikában töltötte le Nagymami mellett.

Megint együtt volt a család, mert Anyám is érettségi után – kényszerűségből – a patikában dolgozott. Nagymami nem merte a szép fiatal lányt a háborús Pesten hagyni, így Ungár Imre tanár úr ajánlása ellenére sem tanulhatott a Zeneakadémián. Ez bizony örök fájó pont maradt Anyám lelkében.

A *másik fiú* a Theresianum után a katonai pályán haladt tovább és a háború miatt nem lehetett a családdal, de Bécsben találkozhatott bátyjával, aki elnyert egy Humboldt ösztöndíjat és ebben az időben ott írta doktori disszertációját, amit később a Budapesti Egyetem ki is nyomtatott. Hej, de büszke voltam, hogy a távolban valahol nekem ilyen okos, sikeres nagybátyáim vannak!

Ahogy múlt az idő, már újra háború volt. Bár ezek a II. világháború nehéz évei voltak, és a férfiak java nem volt otthon, mégis a hátszónak számító Erdélyben aránylag normális, bár szolidabb élet folyt.

Az időközben a településre érkező német csapatok tisztjeit a különböző értelmiségi, polgári családoknál helyezték el. A tisztek komoly fegyelmet tartottak, így a lakosság nem igen érzékelte, hogy idegen katonaság van náluk. A németek meglepetten tapasztalták, hogy elég sokan beszélnek, vagy legalábbis megértik a német szót. Természetesen ők nem tudták, hogy Európában elsőként a Tordai országgyűlés mondta ki 1568-ban a különböző népek, nemzetiségek között a felekezeti egyenlőséget, ami szabad vallás- és egyben nyelvhasználatot is jelentett, lévén már abban az időben az istentisztelet nyelve mindenütt az anyanyelv. Az együtt élő magyarok, székelyek, szászok, oláhok megértették egymás nyelvét és minden korlátozás nélkül használták anyanyelvüket a mindennapi életben.

Nagyanyáméknál is lakott egy tiszt, aki el volt bűvölve, nemcsak a fenséges, gyönyörű erdélyi tájtól, de a családtól is, ahol mindenki beszél németül, csodálatos könyvtár van, zongora és komolyzenei lemezek, remek konyha – és a háziasszony és a házikisasszony is gyönyörű!

Anyám elbeszélése szerint a német katonák nem éltek vissza a helyzettel és a hagyományos magyar vendégszeretettel, a tisztek nagyon ügyeltek a fegyelem, a tisztesség betartására.

Anyám családi történeteinek keresztül már gyermekkorunkban olyan történelmi leckéket kaptunk, amit az iskolában és a hivatalos tankönyvekben soha nem találtunk. Erről hallgatni kellett, csak a lakás négy fala között- vagy még ott sem - lehetett beszélni.

Mint például arról is, hogy a románok megint eljátszották, ami az I.világháborúban bejött nekik. Arra az elhatározásra jutottak, hogy a németek elvesztik a háborút, nem érdemes velük zuhanni a szakadékba és megint

köpenyeget fordítottak. 1944. augusztus 23-án felrúgták a szövetséget a németekkel és az oldalukon harcoló magyarokkal, olaszokkal és megint hátba támadták az orosz fronton harcoló magyar egységeket és újra betörték a védtelen Erdélybe.

Erre a hírre, és hogy a román csapatok után jönnek az oroszok - a németeket azonnal kivonták a körzetből.

Mindenki emlékezett rá, mit jelent, ha „a románok megint jönnek” és most még utánuk özönlik a szovjet hadsereg is, aminek cselekedeteiről szóló rémisztő hírek megelőzték az érkezőket!

A pár nap alatt, amíg már nem voltak a faluban németek és még nem voltak oláhok és ruszlik, mindenki mentette értékeit és az életét. Ebben a helyzetben mutatkozott meg, hogy mennyire szerették és tisztelték a nagymamámat. Sokan jöttek segíteni, menteni a patika felszerelését és a gyógyszereket. Ekkor rejtették, ásták el a családi ékszereket, ezüstöt és egyéb értékeket is. A család „szétspriccelt”: az egyszerű falusi asszonyok bújtatták különböző pajtákban, padlásokon Nagymamit, aki közel a 60-hoz is őrizte még szépségét és Anyámat, aki Erdély-szerte híres szépség volt, ami abban az időben duplán veszélyesnek bizonyult. Az asszonyok „kezelésbe vették” őket: diópáccal kenték be arcukat és kezüket, egyszerű ruhákat adtak rájuk és fejüket, hajukat fekete kendővel takarták el és különböző házaknál rejtegették őket. Nagybátyámat is elmaszkírozták és sánta lábával valahol a falu másik végében volt kénytelen meghúzódni.

A románok átállásának hírére és hogy most már ellenséggé váltak, a németek válaszul lebombázták a falut. Azokat a házakat, embereket, ahol korábban hetekig éltek! Így működik a háború! A patika ekkor kapott termitbombát. Teljesen kiégett, romokban hevert megint.

Hogy fogalmad legyen mit is jelentett ez a csapás, egy gyerekkori emlékemet kell felidézнем:

Anyám nagyon szeretett és tudott is sütni-főzni. Volt egy kedvencünk, a csoki-krém. Ez szinte fekete volt a csodával határos módon szerzett Holland kakaótól és nagyon finom. Később persze tejszínhab is került a tetejére és tejjel készült, nem vízzel, mint a Rákosi időkben. Ezt a finomságot Anyám mindig egy gyönyörűen metszett kristály gyümölcsös készletben tálalta. Ehhez tartozott 6-8 mély tálka is. Ezek mindegyikének más színe volt: némelyiken eredeti szépségében, átlátszóan csillogott a csiszolt minta, de a többség a füstös szürkétől a feketéig! különböző árnyalatú volt, jóllehet ezek a darabok kb. 50 méterre a háztól legalább másfél méter mélyen elásva a föld alól kerültek elő!!

Nem tudom miért, de nagyon büszke voltam erre a készletre. Bizonyára azért, mert gyerekfejjel mindenre büszke voltam, ami nem szokványos, vagy „egyen” darab volt, mint amit abban az időben Rákosi és klikkje előírt - mindenkinek. Az egyen lódenkabátot, micisapkát, piszkos homokszínű flórharisnyát, gumiszandálokat és persze a jegyrendszert. A sok Kovács, Kis és Nagy között büszke voltam extra nevünkre és kínosan vigyáztam a helyesírására. Így ez a füstös kompótos készlet a mi másságunk jelképe lett.

A termitbomba-találat megrázta a falu közösségét is. Rengetegen jöttek segíteni a fedél nélkül maradt nagyanyámnak, nagybátyámnak, Anyámnak és a patikai dolgozóknak.

A front áthaladt a falun, szerencsére nagyobb atrocitásról nem jött hír, a falu asszonyai, gyermekei megúszták. Nem így egy másik városban élő unokatestvér, akit az oroszok megerőszakoltak. A fiatal nő soha nem heverte ki a megalázó élményt és azt, hogy emiatt soha nem lehetett gyermeke. Híres előadóművész lett. Lehet, hogy a balladákat ezért tudta olyan szívszorítóan, meghatóan énekelni?

Anyám mindig büszkén mesélte, hogy Nagyapó főszolgabíró volt. Erről megint nem volt szabad az iskolában beszélni. Szegény Nagyapónak még ezelőtt azonban sok mindent kellett lenyelnie: először is a román időkben nem dolgozhatott a szakmájában, a közigazgatásban. A Magyar Párt vezetőjeként a románok többször alattomban megverték. Mint már említettem, patikussegédként dolgozott a felesége patikájában, ami abban az időben nemcsak szokatlan volt, de megalázó is, mert egy igazi úriember eltartotta a családját, értsd a feleségét és gyermekeit. 1940-ben amikor végre Erdély visszakerült Magyarországhoz, akkor a magyar kormány komoly igazoltatási eljárásnak vetette alá az alkalmazandó köztisztviselőket: ugyan mit is cselekedtek, hogyan éltek a románok fennhatósága alatt? Az átvilágítás után minden rendben volt és Nagyapó három megye főszolgabírájaként a törvényesség betartatója lett. Kinevezésével együtt járt, hogy szolgálati helyét el kellett foglalnia, ami egy másik városban volt. 25 év után el kellett válni.

Nagymami ezután megint egyedül kellett megbirkózzon a történelem adta nehéz helyzetekkel. Pedig azok aztán igazán férfiakat próbáló idők voltak...

Épp elég lett volna, hogy a saját életéért aggódjon, mert amikor a románok betörték megint nem tudta mi van a férjével, nem tudta merre van kedvenc fia a háborúban, nem tudta hol rejtőzik a nagyobbik fia, a bombázások után vajon él-e a lánya. Drága jóemberek sorra hozták a hírt: a tekintetes úr az utolsó pillanatban a feldühödött románok elől el kellett menekülnön; mindent

otthagya az életét mentve bujdosik; szeretett beosztottjai rejtegetik valahol. Az asszonyok a lányát és a fiát, de őt magát is úgy vezették el a patika füstöl-gő romjaihoz.

Magam előtt látom, amint a három bujkálásból előkerült menekülő ember egymásra találva összeölelkezik, és könnyek nélkül gyászolják otthonukat, munkahelyüket.

Nagybátyám 1945-ben visszament a kiégett patikát rendbe szedni, majd 1946-ban már Nagymamival együtt, most már harmadszor! Megnyitották a patikát. Lassan kezdett az élet a rendes mederbe terelődni. Mivel a háború ismét töméntelen nyomorúságot, sebesültet, csonka családot, lelki sérültet hagyott maga után, így újra nagy szükség volt az orvosokra, patikusokra. Nagymamáék szorgalmasan dolgoztak, a patika jól beindult, amikor egyik napról a másikra 1949. április 2-án egész Romániában államosították a patikákat. Az esemény minden jelzés nélkül történt és nagyon brutálisan: a határozatot végrehajtó elvtársak kitereltek mindenkit a patikából, Nagymamit és a nagybátyámat is, úgy ahogy voltak fehér köpenyben kirakták őket az utcára és nem mehettek vissza. A házból sem hozhattak ki semmit!

És még hogy a történelem nem ismétli önmagát?! Nagymamáék megint földönfutók lettek. Teljesen a semmiből kellett újrakezdeniük az életet. Sánta nagybátyám még 45 évvel az események után, halála előtt írt visszaemlékezésében is azt írja:

„a szó igazi értelmében ott álltunk megélhetés, otthon nélkül éhesen, soványan, minden remény, jövő nélkül. Anyám betöltötte a 60. életévét magam 35 éves érett fiatalemberként már jól megértem a családalapításra. 1949-ben a keservesen összegyűjtött megélhetési alap semmivé vált. Nesze neked család. Egyikünket sem alkalmaztak. Elbőgtem magam”.

Nehéz idők következtek megint. Sok utánajárással nagybátyám Szászrégenben kapott munkát, Nagymami egy marosvásárhelyi patikában dolgozott beosztottként, Nagyapót a románok letartóztatták. Anyám visszaemlékezése szerint a mocsaras Duna-deltába vitték. Volt idő, amikor Márton Áron püspökkel voltak cellatársak. Csak évek múlva került elő, erősen megrokknva, a börtönben elszenvedettek miatt korán, 1954-ben halt meg.

Valóban keserves évek következtek. A család szanaszét, ki hol kapott munkát ott dolgozott, ott élt, segítve a másikat. Végül sok hányattatás után mindketten, anya és fia Szovátára kerültek, bár Nagymamit hamarosan „kifűrták” a

fürdőtelepi patikából. Kellett a hely egy elvtársnak. Végül Szászrégenben kapott munkát.

A család a II. világháború utáni nyomorúságos albérletekből csak évek múlva a 60-as években tudott szabadulni, amikor nagyanyám anyagi támogatásával a nagybátyám, a „falusi” patika vezetője, már, mint két gyermekes apa, Szovátán felépítette a családi házukat. Ez nem messze volt a református templomtól egy meredek utca végén, a dombtetőn. A terepviszonyokból adódóan a földszinten alakítottak ki lakrészt Nagymaminak, a „fiataloknak” pedig az emeleten lett végre tágas, világos otthonuk.

Nagymami csak évek múlva tudott beköltözni, amikor végre áthelyezték Szovátára, újra a Fürdő-telepi patika vezetője lett. Kollégái nagyon szerették és tisztelték, mert idős kora ellenére minden nap a faluból gyalog ment fel dolgozni a Medve tó melletti patikába.

Sajnos Nagyapó ezt már nem érthette meg, 10 éve egy szép székelypopjafa alatt nyugodott a temetőben, Anyám is másfél évtizede Magyarországon élt a családjával, a kisebbik fiú eltűnt a háborúban. De a maradék család együtt volt!

Nem tudom milyen volt a maroshévízi ház berendezése. Anyám elbeszéléséből és olvasmányaimból gondolom, hogy a kor ízlésének és igényeinek megfelelően több lakószoba, tágas nappali, dolgozó, nagy konyha, fürdőszoba, angol WC, hideg-melegvíz volt a házban, körülötte nagykert. Személyzet is volt, hiszen Nagymami nemcsak dolgozott, de vezette is a patikát, néha gyakornoka is volt, akit be kellett tanítani és ott volt a három gyerek. Amíg a románok le nem rohanták és fel nem égették, fel nem dúlták a patikát és a házat, és később a két világháború között, egy jómódú vidéki nemesi kúriában szokásos életet éltek. Anyám elbeszéléseiből tudom, hogy volt szakácsnő, szobalány és a gyerekek mellett német nevelőnő. Nagymami nem csak a „tanulást ambicionálta”, de Anyámnak meg kellett tanulnia főzni és háztartást vezetni, majd később a háború alatt a patikában is megállni a helyét. Nagybátyám betegsége előtt ott volt még a borszéki villa, a kocsis és a sofőr is. És természetesen volt személyzet a patikában is.

*

Személyesen Nagymamit és a nagybátyámat 1955-ben ismertem meg, amikor Anyám végre kapott útlevelet, hogy régen nem látott családját meglátogassa. Ez nagy szó volt, mert 1954-ben még Nagyapó temetésére sem engedték haza, amitől Anyám teljesen kiborult. Joggal. De hát akkor javában a Rákosi

időket éltük, még ha a „Nagyvezér” már félre is volt állítva, szelleme fogva tartotta a normális élet kibontakozásának a lehetőségét is.

Nagy bátorság kellett ahhoz, ismervé az akkori viszonyokat, hogy három apró gyerekkel - kisebbik húgom másfél éves volt, igaz már nem pelenkás! - hogy neki induljon Budapestről Romániába! Apám súlyos pénzekért szerzett hálókocsijegyet egy német kocsihoz, ahol a segítőkész kalauz is német volt. Hajnali átszállások után egy zsúfolt helyi busszal, több órai zötykölődés után érkezünk Szovátrára. Az édes Erdély, az illatos fenyőivel olyan penetráns román benzinbúzzal fogadott, hogy az Anyám elbeszélései alapján kialakult idilli kép egy pillanat alatt köddé vált. Mindenütt por, lármák és bűz! Még mi gyerekek is éreztük, hogy Budapestről, a Budai hegyekből jöve a Balkánra érkezünk.

Nagymamival csak pár nap múlva találkoztunk, mert Szászrégenben volt állásban és csak a szabadnapján tudott átjönni, találkozni a lányával és a soha nem látott unokáival.

Nagybátyám nyúzott volt, de jó humora nem hagyta el. Közben megnősült, fia a kisebbik húgommal volt egyidős, felesége az iskolában volt könyvtáros. Albérletben laktak a Fő utcán, egy hosszú ház utcai szobáját bérelték, amihez konyha is tartozott. A kamrát is átalakították szobává, ami hétvégeken fürdőszobaként is működött.

A szoba elég nagy, de sötét volt, zsúfoltnak tűnt, több ágy volt benne, szényegekkel vagy csérgével letakarva. Középen asztal, székekkel. Nem sok részlet maradt meg bennem, csak annyi, hogy szerettünk a húgommal az utcára néző két ablakban hasalni és lesni az utca forgalmát. Emlékszem, ahogyan az ügyes székely mesteremberek zsindelyezték a szemben lévő háztetőt. A zsindelyeknek érdekes, rombusz alakjuk volt és egyenként szögezték őket a már lera-kott és rögzített zsindelysorhoz. Ettől lettek ezek a házak fűrészfogasak. Pár nap alatt el is készültek a tetővel.

A szobából ki lehetett menni a konyhába, ez már napfényes, világos volt. A konyhától kezdve a szobák, helyiségek előtt fa-tornác szaladt körbe.

Ez a fénykép azt ábrázolja, ahogyan a húgommal csimpaszkodunk a tornác párkányába és hunyorogva nézünk a napba.

A tornacról le lehetett menni az udvarba, ami elég nagy lehetett, mert pár perc volt, amíg elértük a végében álló nagy pajtát, ahol ugyan állatok nem voltak, de az óriási kapu mutatta, hogy jó időben ott jártak be a szekerek. Mellette volt egy kiskapu a gyalogjáróknak. Csudafények voltak odabent, ahogyan a délutáni nap átsütött a deszkák között rézsútos pászmákat rajzolva

a térbe és a pajta padlójára. A pászmákban porszemek táncoltak. Sokáig tudtuk élvezni a látványt.

Nagybátyámék élete teljesen idegen volt nekünk. Először is ezek a falusi körülmények városi, budai létünkre igen szokatlanok voltak. Na és a napirend! Románia elég délre van már, hogy a Balkánon szokásos sziesztát megtartsák. Így a patika is bezárt délben és csak délután négykor indult az élet este 8-ig. A szerény ebéd után- sokszor volt puliszka, amit nem szeretünk - le kellett feküdni. Mi azonban a húgossal nem bírtunk aludni és ezért egy helyben maradni sem. Amikor már mindenki szunyókált, mi lábujjhegyen kilopakodtunk a házból és át a baromfiudvaron, majd a pajtán ki a hátsó kertbe. Itt sok kukorica és napraforgó nőtt - alig látszottunk ki belőle, amint lementünk a kert végében folyó patakhoz.

Abban az időben „Krisztus papucsot” hordtunk. Ez egy jópofa szandál volt: lapos gumitalppal, rajta bőrpántok és oldalt a bokánál volt egy csatja. No, ezzel a szandállal aztán árkon-bokron át lehetett menni! Így a patakban is vígan sétáltunk, nem kellett félni, hogy egy törött üvegdarab vagy cserép felvágja a lábunkat. Jól elszórakoztunk a patakban állva a víz szállította dolgokat halászva és megszemélyesítve. Legnagyobb fogásunk egy döglött macska volt, nosza, ki is neveztük rögtön pincérnek, és a többi vízből kifogott dolgot mind „ő” szolgálta fel.

Egyszer aztán kiderült, hogy hol töltjük a sziesztát. Volt is nagy felháborodás! De hiába tiltották, mi csak ki-kiszóktunk a patakra máskor is.

A következő nyarat is Szovátán töltöttük. Ez azért érdekes, mert csak ketten utaztunk oda a húgossal. Mondom, Anyám hihetetlen bátor volt, hogy így el mert engedni minket, még ha a kalauzra és a fülkében utazó másik két hölgyre bízott is minket. Vagy ennyire erős hite volt?

Emlékszem, amint az üres balázsfalvi váróteremben, kínunkban egyedül ugrándoizunk, mert a hajnali átszálláskor több órát kellett várnunk a csatlakozásra. És hát Erdélyben még nyáron is tud majdnem fagy közeli hőmérséklet lenni.

Ez az 56-os nyár hamar eltelt, de mi nem tudtunk időben hazamenni, mert vesemedence gyulladást kaptam. Nagymami ápolt, és csak amikor túl voltam az életveszélyen, szeptember közepén-végén tudtunk csak elindulni. Nagymami is jött velünk. És aztán a forradalom miatt „ott ragadt nálunk”. Nem tudott hazautazni.

Meg kell jegyeznem, hogy bizonyos helyzetekben Nagymami enyhén raccsolt. Soha nem emelte fel a hangját. Amikor 56-ban a forradalom alatt „nálunk ragadt” és egyszer mi Anyámmal a kijárási tilalom idején már sötétedés után a lövöldözések közepette értünk haza, teljesen kikelve magából az átélt izgalmak, az aggodás miatt azt mondta Anyámnak, a lányának: „Te hüüüülye!” Ez annyira megdöbbenett, annyira szokatlan volt tőle, hogy tátva maradt a szám! Rám is szólt: „Te meg mit bámulsz?” Aztán felháborodásában kijelentette, hogy ő nem marad egy perccel sem tovább, hazamegy (Erdélybe), ahogyan már hetekkel ezelőtt tervezte. És úgy is lett. Elment. Évekig nem is tudtunk róla semmit. Ez megint a „történelemnek” volt köszönhető.

Semmit nem tudunk arról, hogyan, milyen körülmények, kalandok között tudott abban a lehetetlen és igen veszélyes, háborús körülmények között az orosz megszálláson keresztül hazamenni Erdélybe. Senki nem tudja. Sosem beszélt róla. Nagymaminak olyan belső tartása volt, ami tiszteletet parancsolt mindenkinek. Ősz haja, kedves arca, finom vonásai voltak és határozott járása, szép tartása. A szemében, a tekintetében lehetett érezni, hogy a történelem viharait átélt, sokat látott ember néz az illetőre.

Otthon a románok biztosan zaklatták, mert a rendőrség többször behívatta, igencsak érdeklődtek, hogy egy 60-on felüli nő ugyan mit is csinált az ellenforradalom alatt Budapesten? De csakhamar belátták, hogy mégiscsak egy idős nő, ugyan mit csinált volna? Mindenesetre elvesztette az állását és megmondták, ha nyugdíjat akar, akkor előlről kell kezdenie gyűjteni az éveket! Minimum 10 évet. Az eddig ledolgozott éveket (1945-56 között) elvesztette, mivel nem időben, az egy hónapos szabadsága lejártá után jelentkezett munkára. Szerencsére pár hónap múlva kihelyezték Nyárádremetére, ahol egy lakóházból akkor alakítottak ki patikát. A falu olyan szegény volt, hogy még orvosuk sem volt. Csak három „nadrágos ember” volt a faluban, de abból is kettő „szoknyás”: a plébános úr és Nagymami, a patikus, viccelődött velük az állatorvos, a harmadik diplomás, tanult ember.

És most nézzük milyen is volt az élet, amikor mi nála nyaraltunk Nyárádremetén a 60-as évek elején.

Nagymami közel 70 évesen egyedül élt egy hosszú parasztház utcai részén, a tulajdonosok a ház udvarra néző végében, így könnyebben elérték a pajtát és az istállót, gazdasági udvart. Természetesen rengeteg baromfit tartottak, emlékszem egy galambdúcra is. Teheneik is voltak, amiket hajnalban kiengedtek a csordához, és az összegyűjtött marhákkal együtt mentek ki a

rétre legelni. És ugyanúgy késő délután együtt jöttek vissza. Mi élvezettel figyeltük meg, hogy minden tehen tudta hol lakik és amikor a ház elé értek, kiváltak a csordából és beballagtak az udvarba. Ha otthon voltunk, mindig rohantunk kinyitni a nagykaput, hogy az állatok simán bejussanak.

A gazdáéknak nemcsak teheneik, de lovaik is voltak, amiket alkalom adtán szekérbe fogtak: terményeket, fát szállítottak vele. Nagymami elég szótlan, komoly, idős hölgy volt már akkor (is). Egyszer azonban láttuk nevetni, sőt kacagni is.

Az úgy történt, hogy a lovakat néha kicsapták a falu lovaival együtt legelni. A lovak is tudták melyik udvarba tartoznak, melyik kapun kell bemenniük. A háznak természetesen egy szépen faragott székely kapuja volt, ami ahogy szokás, két részből állt: egy kétszárnyú nagykapu a szekérnek és az állatoknak, és mellette egy kiskapu, a „személyzeti bejáró”. A kapu mellett egy kispad volt, ahogy illett. Mi is sokszor üldögéltünk ott, figyelve a falu életét. A Nagymami háza előtt ment a főút - poros, göröngyös falusi út, ami eső után nagyon „vendégmarasztaló” sártengerré tudott változni. Nagyanyánk háza felé leágazott és ez a hasonló minőségű út volt a teheneket összegyűjtő út, ami szintén kivezetett a határba, egy rétre.

Amíg Nagymami a patikában dolgozott akár délelőtt vagy délután, mi „ki voltunk csapva” – ha nem is legelni -, de szabadon tölthettük az időnket, kedvünk szerint tekereghettünk a faluban.

Egyszer már közeledett a vacsoraidő, ideje volt, hogy a falu végén levő patakpartról, ahol az egész délutánt töltöttük, hazafelé vegyük az utunkat. Ahogy ballagtunk, észrevettük, hogy a lovak is jönnek. Egy fiatal legény terelgette őket, vigyázott rájuk, hogy idegen mezőkre ne kóboroljanak legelés közben. Úgy nagyjából, látásból ismertük is, de a lényeg az volt, hogy ő ismert minket, tudta, hogy a „patikus nagysága unokái vagyunk Magyarországról” és persze tudta, hol lakunk és így azt is, mely lovak tartoznak ahhoz a portához.

Kérdezgette tudunk-e, akarunk-e lovagolni? Hát persze! Világéletünkben kalandokat vállaló bátor ’leánkák’ voltunk. De hát nincs nyereg! - vetettük fel. Sebaj, majd ő felsegít a lovak hátára. Amúgy rendszerint shortban, egyszál trikóban, a szokásos bőrszandálunkban töltöttük a napokat. Most is.

A legény felültetett minket a két ló hátára és mi így, lovagolva tettük meg a hazafelé vezető út másik felét. A két ló engedelmesen baktatott, nem zavarta őket, hogy a hátukon utas is van, annak rendje és módja szerint lefordultak az útról az udvarba vezető ösvényre. Mi nagy büszkén ültünk a lovakon a háziak és a kiskapuban álló Nagymami legnagyobb megrökönyödésére.

A pacik szép komótosan lépegettek a kapun át az udvarba, de mi olyan magasan voltunk a ló hátán, hogy ahogyan a minket csodáló, összecsendült falusiakat néztük, egyszerűen nem vettük észre, hogy a lovak a székely kapuhoz értek. Az utolsó másodpercben kaptuk el a fejünk feletti kapufát, hogy le ne sodródjunk a lovakról. Így a kapufán lógva hagynunk kellett, hogy a lovak kimenjenek alólunk. Ez a kép: a két shortos pesti 'leánka' lóg a székely kapun, a lovak meg otthagya őket szépen beballagnak az istállóba, olyan groteszk volt, hogy Nagymami hangos kacagásban tört ki. Így a bámészkodó falusiak is felbátorodva jót nevettek rajtunk.

Nagyanyánk házrésze két helyiségből állt és a tornácra belépve a szürkére (!) festett ajtón a konyhába értünk. Ez egy aránylag nagy helyiség volt, két ablakkal a tornácra nézett, és tovább jobbra egy ajtón az utcai hálósobába lehetett jutni. Szemben a bejáratú ajtóval volt a tűzhely, amolyan igazi hagyományos, falusi tűzhely, amit nagymama nem használt. Mert nyár volt? Vagy, mert egyedül volt?

Baloldalt a falat a konyhaszekrény és a fali téka foglalta el, és az ajtótól balra eső ablak előtt volt egy nagy konyhai munkaasztal. A bejáratú jobbra volt egy sofa - előtte egy ebédlő asztal és a hozzávaló két fotel, két szék.

Nagymami híres volt a dzsemjeiről. Már az előző két alkalommal, amikor Erdélyben voltunk, mindig hoztunk tőle amolyan igazi „Nagymami lekvár”-t. Többnyire eper, málna, áfonya volt a csinos kis üvegekben, de nála ettünk először narancs és citrom dzsemet is. Bár nagymamánk nem volt egy kimondott konyhatündér, érdekes módon befőzni és tortákat, finomságokat készíteni nagyon szeretett és tudott.

Többször is előfordult, hogy a falu asszonyai fizetesképpen vagy ajándékképpen beállítottak egy-egy fonott kosárban hozott idény szerinti gyümölcseket. Ezek a kosarak csuda jópofák voltak, mi ilyeneket otthon soha nem láttunk. Az asszonyok fonták őket: vékony gyékényből vagy háncsból. Mindegyik nagyon takaros volt, de legjobban a dinnyehéj kosarakat szerettük. Szőlőlevelekkel vagy erdei málna-levéllel bélelték ki őket és ezeken voltak a gyümölcsök. Néha eső után gomba is érkezett a kosarakban. Az asszonyok a nagy szegénységben, de sokszor tiszteletképpen is hoztak gyümölcsöket Nagymamihoz, aki soha nem hagyta őket fizetség nélkül.

Sokszor megkaptuk feladatként, hogy menjünk eprészni, áfonyát szedni. Ilyenkor mi is fogtuk a gyékénykosarakat és mentünk az erdőbe. Ez az eper talán a mi erdei szamócánkra emlékeztetett, de olyan pici gyümölcs volt, amit csak jó szemmel lehetett felfedezni. De milyen finom volt!

Az áfonya máshol nőtt, kicsit bokorszerű volt és a fekete szemeket csipegetve - igavonó ökörnek be ne kössed a száját - alapon meg-megkóstoltuk őket. Kék lett tőle még a nyelvünk is, nemcsak az ajkunk. Akár két napig is olyan maradt. Ha ruhára esett, hát azt a foltot többé senki ki nem tudta venni onnan!

Málnáztunk is, ijesztgetve egymást, hogy jön a medve. Persze tudtuk, a hely túl közel van a faluhoz és völgyben van, a medve pedig feljebb él, mondjuk a Pongrácz tető vagy a Nyírcsutak felé...

A hazavitt gyümölcsöket, ami soha nem volt nagy mennyiség, kb. 2-3 kiló, azt megmosás után Nagymami lecukrozta és másnap a „petrófőzőn” (petróleumfőző) állandó kevergetés közben besűritette. Addigra nekünk - többnyire nekem, mert a húgom egy könyvvel gyorsan elvonult és a felszólítás nála süket fülekre talált -, el kellett mosni forró vízben a jellegzetes kicsi üvegeket és tiszta konyharuhára borítva lecsepegtetni.

A kész dzsemeket Nagymami nátriumbenzoáttal picit megszórta mielőtt lezárta volna celofánnal. Az üvegeket másnapig „eltettük aludni” egy előre elkészített helyre, jól betakargatva egy csergével.

Nem mindig lógtunk kint a természetben, néha az állatorvos velünk egykorú fiaival kártyáztunk. Nagy kanasztá partikat rendeztünk a kertbe kicipelte nádbútorokon csücsülve. Ha esett az eső, akkor az ő nappalijukban „vertük a blattot”.

A kártyáról jut eszembe, hogy Nagymami kedvenc szórakozása az olvasás mellett, a passziánszosz volt. Erre a célra egy kecses kis asztalkát használt, ami jól illett magasságban a kanapéhoz vagy a hozzátartozó karosszékhez.

A játékot ismertük Anyámtól, aki szintén előszeretettel rakta ki a „jövendőt” a pici kártyákkal. Többféle játékot ismertek, de én csak a Bildergalerie-re és a Hárfára emlékszem. Persze, ahogy már szokás a gyerekeknél: másolták, utánozták a felnőtteket, hogy ezáltal ők is „nagyobbaknak” látszódnak, így én is, ha szabad volt a kártyaasztal és a kártyacsomag lelkesen raktam a passziánszot.

Nagyanyánk egyetlenként a családban, katolikus volt. De nem emlékszem, hogy ment volna valaha is a misére, így vasárnap mi sem jártunk a templomba, csak hét közben játszottunk a kertjében. Anyám szerint Nagymami állítólag spiritishta volt, de én ennek semmi jelét nem láttam. A mai napig sem tudom, hogy ezt lehet-e egyedül is üzni, vagy csak szeánszokon jönnek össze a „hívek”. Dehogyan mertem volna erről kérdezni őt! Talán kedvenc fiának elvesztése, a háborúban történt eltűnése vezette ebbe az irányba, remélve, hogy így találkozhat vele vagy megtud róla valamit. Ki tudja?

És most már soha nem is fogjuk megtudni. Nagymama otthon keveset beszélt, nem mesélt, de szívesen tanított, magyarázott. Mi pedig abban az életkorban voltunk, amikor nem a múlt, hanem a jövő érdekelt minket.

Jönnek elő az emlékek: meleg napokon nyafogtunk, hogy „Itt nem is lehet fürödni, a Nyárád csak térdig ér, bezzeg Szovátán ott van a Géra és a Medve tó is!”. Egyszer aztán Nagymami azzal lepett meg minket, hogy „Akkor ma elmegyünk fürödni!” Mi csak néztünk rá, mint aki azt mondja: a Szaharában lehet horgászni. De ebéd után felszedelőzködtünk és egy teljesen ismeretlen helyre vezetett, ahol a Nyárád nagy kanyart írt le és mindkét partját sűrű bokrok szegélyezték.

Megérkeztünk! - mondta és elvonult az egyik bokorba, ahol bő, lenge nyári ruháját levetve, már fürdőruhában becsusszant a patakba és rögtön elkezdett úszkálni a kb.12 m²-es, mély öbölben. Ez a „medence” mély volt, nem ért le a lábunk. A bokrok eltakarták, nemcsak árnyékot adtak, de az illetéktelen szemek elől is rejtve volt. Mi is követtük a példáját és egy nagyon élvezetes órát töltöttünk ott viccelődve, játékosan és csodálkozva, hogy Nagymami milyen „oldott”, kedves és közvetlen. Felfrissülve és szinte kicserélve ballagtunk haza, majd a tornácon meghitt hangulatban kanalaztuk a hideg, házi aludttej és vajás kenyér vacsoránkat. Utána meglepetésként „csodahabot”, Nagymami specialitását kaptuk a nap megkoronázásaként. Hogy mikor csinálta, nem tudom, mert az aktuális gyümölcsöt hosszan kell verni tojásfehérjével és cukorral, hogy végül egy könnyű gyümölcshabot kapjunk. Még sokáig üldögéltünk a tornácon hallgatva a tücsköket és az elcsendesült természet neszeit. Már a csillagok is feljöttek, amikor ágyba bújunk.

Nagymamiról nem volt fényképünk. Szégyenlős volt, vagy csak nem tartotta fontosnak, nem tudom. De a fürdés délutánján a kis Szmena géppel titokban csináltam róla egy képet. Azt a pillanatot kaptam el, amikor éppen keresi a megfelelő helyet, hol is lehet bemenni a Nyárádba. Egy sötétkék, aprómintás, könnyű rövid ujjú egybeszabott selyemruha volt rajta. Haja olyan jellegzetesen volt hátul és oldal feltűzve - nem is tudom eredetileg milyen hosszú volt. Fején egy szemellenző volt, amilyent a teniszezők hordanak. Kicsit elmerengve állt ott a délutáni napsütésben. Úgy emlékszem, hogy a patikában is csináltam róla képet. Ezek sokáig megvoltak, őrizgettem, de hogy mikor tűntek el és hová - rejtély.

Nem messze a katolikus templomtól a falu közepén volt a patika. A Nyárád itt egy nagy kanyart vett állandó zenét szolgáltatva, ahogyan a nagyobb köveken bukdácsolva haladt a falu másik vége felé.

Imádtam a patikában lenni! Szerettem azt a sehol másutt nem lévő igazi „patika szagot”, ami a sokféle illatos szárított növény, krémek, illóolajok, szeszek nagyszerű keveréke volt. És persze a „patika tisztaságú” tágas, világos helyiségeket.

Az utcáról belépve egy nagy pult és üvegfal fogadott, ami mögött dolgozott Nagymami, illetve innen szolgálta ki a betérőket. A falakon körben polcok különböző fajansz- és üveg-tárolóedényekkel, amelyeken jellegzetes, archaizáló címkéken a tartalmat jelző név állt latinul.

A pult mögött a tipikus patika-mérleg és a különböző méretű papírzacskók voltak, amibe a kiszámolt tablettákat, bogyókat tették.

Az általa kikevert porokat egy speciálisan összehajtogatott pici papírtasakba kellett szórni a megfelelő méretű spatulával. Erre, de a többire is egy a patikát, a patikust megjelölő címkét ragasztottak, de a tartalmat, adagolást és a dátumot kézzel írták rá. Volt olyan por vagy drazsé, amiből egy tasak - egy adag gyógyszer jelentett.

A pult mögött álló patikus mögött is egy magas fal volt, rajta polcok, szekrények, melyekben üvegajtó mögött elzárva tárolták a gyógyszereket rejtő fajansz edényeket. Ezen a magas falon volt egy ajtó, ez vezetett az igazi patikaműhelybe és raktárba, aminek meghatározó darabja a helyiség közepét elfoglaló óriási munkaasztal, pult volt. A tetején kisebb – nagyobb, a finomabb mérést is segítő mérlegek, keverőtégelyek sorakoztak mindenféle méretben. A falon itt is polcrendszer futott körbe. Rajtuk, és a nagy munkaasztalok alatti tároló helyeken melegítő Bunsen-égők, spiritus-égők lombikokkal, gézek, pólyák, vatta, csepegtetők, pipették, kémcsövek sorjázta megfelelő rendben.

A raktárnak volt egy része, egy sarka, ahol a különféle textíliák voltak fölaggatva száradni. Volt egy kályha is, mert nemcsak télen, de sokszor nyáron, főleg az éjszaka is olyan hideg volt, hogy ott dolgozni nem lehetett rendesen, és a gyógyszerészeti anyagok is a temperált helyiséget szerették.

Azonban vigyázni is kellett, mert a sokféle szesz, alkohol, olaj gyúlékony volt, tehát módjával és gondosan kellett tüzelni.

Nagymami egyedül dolgozott itt, vezette a patikát, megrendelte az alapanyagokat, a gyári termékeket, készítette a saját receptjei alapján a krémeket, porokat, mosogatott, takarított, fűtött, ha kellett. Mindezt közel 70 évesen! Később, amikor sikerült felfuttatnia a patikát, akkor a nagy forgalom miatt kérvényezte, hogy legyen egy asszisztense, aki segíti a munkáját. A kérését kereken és határozottan elutasították, viszont megengedték, hogy egy takarítónőt felvegyen. Így is lett és az értelmes székelyasszony a betanítás után az egyszerűbb asszisztensi munkák elvégzésével hamar a segítségé lett.

Nagyanyánk gondoskodó szeretettel látott minket, racionálisan felmérte mivel tud segíteni a lányán, aki a válása után egyedül maradt három gyerekkel és egy kicsi fizetéssel. Mi abban az időben köpenyben jártunk iskolába. Így kitálalta, hogy csináltat nekünk iskolaköpenyt és egy-egy rendes, szép ruhát. A varrónő a falu másik végén lakott. Mi pedig háromszor vagy négyszer, boldogan mentünk próbálni az ajándék új ruhákat. Teljesen el voltam varázsolva, hogy nekem olyan iskolaköpenyem lesz, amilyen senkinek sincs!

Elsétálni a próbákra a varrónőhöz külön program volt. A hozzávezető úton volt lehetőségünk körbe nézni, hogyan is élnek Nyáradremetén az emberek. A férfiak általában nem voltak otthon. Eljártak dolgozni, vagy kint voltak a kicsi földjeiken, vagy fent az erdőben fát vágtak. Az asszonyokra maradt a ház, a kert, a gyereksereg, sütés-főzés, mosás-vasalás, takarítás, az állatok ellátása, szövés-fonás.

Ilyenkor volt alkalmunk megfigyelni, hogyan mosnak az asszonyok. Elég közel a falu központjához, ahol a patika is volt, nagyon jó lapos, aprókavicsos partszakasz volt, ami egyenletesen mélyült a túlsó oldal felé. Az asszonyok rendszeresen idejártak mosni. Nagy fonott „füleskosárban” hozták a mosnivaló ruhát, a maguk főzte szappant, a súrolófát és a sikálódeszkát.

A ruhákat kosárral együtt bemerítették a patakba, majd kisszékre (zsámolyra) ültek, vagy térdeltek a vízpartján és a feltámasztott súrolódeszkára simították a ruhát, beszappanozták és a súrolófával, ami az erdélyi sodrófához hasonlít, elkezdték „megdolgozni” a szennyest. Majd jól kiöblögették a ruhából a szappanlét, és a súlykoló(fá)val kiveték belőlük a vizet. A kimosott ruhát megint kosárba tették és hazavitték kitergetni.

Az asszonyok csicseregtek, mint a dróton ülő fecskék. Nagy traccs ment mialatt a kezük szorgalmasan járt. Ilyenkor zajlott az „információ-csere”. De nemcsak a magánhírek vándoroltak így a falu egyik végéből a másikba, hanem itt, a falu közepén, a központban volt a háborúból itt maradt sziréna is, meg a hangosbemondó is. Ezek a jelző eszközök a különböző történelmi időből itt adtak egymásnak randevút. A sziréna a II. Világháborúban a légítamadást jelezte. Fedezékbe! Mindenki meneküljön a repülőkre és bombákra elől! A hangosbemondó a kommunizmus, (nálunk a Rákosi idők), hírszolgáltató eszköze volt. A magas oszlopra felszerelt hangszórót általában a községházán kapcsolták be és mindenütt ugyanazt lehetett hallani. Többször a Párt legújabb eredményeit hirdette, a beszolgáltatások rendjét vagy bármi más fontos eseményt ezen adtak tudtul a népeknek, amit aztán az asszonyok

ott helyben jól kitárgyaltak. Ezt az „ánti-világban” a kisbírók végezték. „Kidobolták” „Adatik tudtára mindenkinek....”. De azok az idők elmúltak.

Nem mindenki olyan szerencsés, hogy ki tudja mutatni a szeretetét. Nagymami sem volt ilyen szerencsés, és szavai sem igen voltak erre, így nem is nagyon tudott mit kezdeni a mi hálálkodásunkkal. Sem ő, sem Anyánk nem volt simogatós, dicsérős természet, és nem is szerették a „cicáskodást”, ezért mi is inkább apró ajándékokkal kedveskedtünk, mezei virágcsokorral, rajzokkal fejeztük ki hálánkat. A neki készített kis, virágos kártyáimat mindig eltette és könyvjelzőként használta, ahogy évekké később felfedeztem nála.

A nyár folyamán egyszer a nagybátyám átjött Szovátáról és elvitt minket kirándulni a szomszéd faluba, Parajdra, a sóbányába. Ez nagy élmény volt, mert a föld alatt óriási csarnokokba jutottunk, amikben akár 3-4 emeletes házak is elfértek volna. A gyér világítás ellenére mindenütt a falak csillogtak a sok sókristálytól. Az egész hegy sóból volt! Egészen elveszettnek, törpének éreztem magam az óriási termekben.

A parajdi látogatás után átmentünk Korondra is, a másik szomszéd faluba. Megkerestük Vas Áron bácsit és megleshettem, hogyan alakul kezében az agyag öklömnyi darabja medveboccsá, fekvő vagy álló bivallyá. Az öreg készített egy-két történelmi portrét is - Petőfire például jól emlékszem. Többnyire a székelő élet mindennapjainak egy-egy jelenete volt a téma, mint például a favágóké. Anyámnak is volt egy ilyen favágó szobra, de az fából volt kifaragva. Az ember mozdulata csupa lendület volt, ahogyan a fejszét a feje fölé emeli. Otthon, az egyik diófa szekrény tetején volt a helye, így a szobor mozdulata, pláne az árnyéka a falon alulról nézve még élőbbnek tűnt.

A szovátai nyaralásaink után, már a 60-as évek közepén történhetett, amikor egyszer a nagybátyám kézírásával levél érkezett Agigea-ból, a Fekete tenger mellől. A tintával írt levél több helyen olvashatatlan volt, a jellegzetes írás elmaszatolódott. De azért megértettük a lényegét, A NAGY HÍRT:

Nagybátyámat beutalták az ottani szanatóriumba, ahol egy áldott professzorasszony, az általa felfedezett gyógyszerének alkalmazásával az állandóan gennyező sebet a térdében – BEGYÓGYÍTOTTA! Nagybátyám elsírta magát, amikor 37 év után újra víz érte a lábát. A begyógyult sebbel, a már egészséges lábával végre fürödhetett!

Meghatottan olvastuk a könnyáztatta, pacákkal teli levelet, ami élő bizonyítéka volt az isteni gondviselésnek. Mindannyian elégtételt éreztünk, hogy annyi szenvedés után, amin nagybátyám is keresztülment, majd' 40 év

után végre meggyógyult! Teljesen megérdemelten most már ő is élvezheti a fürdés örömét, mint bárki más.

Még további 25 évet dolgozott a patikában, jó egészségben, 76 éves korában ment nyugdíjba, és még egy évtizedig élvezhette családjá, gyerekei, unokái szeretetét.

Felejthetetlen képet őrzök emlékként, ahogyan hárman állunk a Keleti pályaudvaron a 60-as évek végén a Bukarestből érkező vonat egyik kocsijának peronján: Nagymami, aki hajnalban tudott Kolozsváron az ONT (román IBUSZ) csoporthoz csatlakozni, Anyám és én. Beérkezve a Keletibe a csoport tagjai, csupa 30-40 körüli román fiatal, kioktatólag szóltak oda az erdélyi öregasszonynak – Nagymaminak -, hogy szálljon le, mert a vonat egy másik vágányról fog Bécsbe menni.

Mi magunkban csak neveltük őket és fennmaradva a kocsi peronján egy tartalmas órát töltöttünk együtt, amíg a vagon ide-oda tologatták a vágányok között és a vonat új mozdonyt nem kapott.

Mint három grácia álltunk ott és én eltűnődve néztem magunkat, a három generációt, amint úgy beszélgetünk, mintha ez lenne a világ legtermészetesebb dolga, hogy Anya, lánya és unokája 5-6 évenként egyszer találkozzva egy füstös peronon állva meséli el egymásnak az időközben történt családi eseményeket. A ránk szabott idő gyorsan elszállt és feltöltekezve az otthoni hírekkel búcsúztunk el a láthatóan felvillanyozódott, cseppet sem fáradt Nagymamától, aki hosszú útra indult Capriba.

Két hét múlva hasonló módon nyílt lehetőségünk találkozni vele, amint most már hazafelé tartott Erdélybe. De micsoda változás volt! A csoport tagjai előzőekenyen, tisztelettudóan és mosolyogva köszöntek el nagyanyámtól és lelkére kötötték, hogy vigyázzon magára, amíg visszatérnek. Mi történt? – néztünk kérdően egymásra.

„Semmi különös, csak amikor megérkeztünk Bécsbe és szabadjára engedett minket a csoportvezető, akkor a fiatalok csak álltak, nem tudták mi hol van és mivel Bécsben senki nem tud románul teljesen elveszettek voltak. Szerencsére a háború nem sokat változtatott Bécsen, és az emlékeim alapján el tudtam igazodni, németül is tudtam beszélni az emberekkel, így csodálatos napom volt. Este a szállóban, amikor kérdezték merre jártam, nem győzték hallgatni mennyi mindent láttam. Másnap reggel páran csatlakoztak hozzám és kérték a segítségemet a vásárlásaikhoz, vagy jöttek velem felfedezni Bécset. Ettől kezdve ez így ment Rómában, Firenzében, Nápolyban is. Az egész napos járkálásban a fiatalok sorban dőltek ki mellőlem. Bár nem beszélek olaszul, de a latin és a francia, román segítségével jól elboldogultam.

Az olaszok mindenütt nagyon kedvesek voltak velem. Csodálatos volt élőben látni Itália szépségeit, értékeit! Az a rengeteg élmény! „Boo’zasztó” jó volt eljutni Capriba! És a Kék barlang! És St.Michele! Gyönyörű út volt!”

Mindig halvány arca kipirult, szeme csillogott a megvalósult álom felidézése közben. Sokáig néztem a vonat után, ami többszöri átszállással vitte haza, Erdélybe, hogy 75 évesen folytassa szeretett hivatását a fürdőtelepi patikában.

Megint pár év eltelt, amíg már diploma után, felnőtt dolgozóként tölthettem nyári szabadságomat Erdélyben. Nagymaminál laktam, a konyhai dikón aludtam. A korai napsütésben egy csergébe burkolózva, szélárnyékban üldögéltem a ház előtt, figyelve, amint szemközt a hegynyi meredek dombok sorra dobálják le felhőfátylaikat és a sudár fenyők, mint sötétzöld kariatidák egyenként bukkannak elő. Soha nem tudtam betelni a látvánnyal, minden reggel más színjátéknak lehettem tanúja.

Reggeli után Nagymami is kiült a kispadra a felsőkertben. Néha együtt figyeltük a kanyargó kisvasutat, amint kibukkan a szemközti dombok közül, vígan füttyent és elrobog a viadukt hídján át a temető mellett valahová a távolba...

Ritka alkalom volt, hogy beszélt vagy mesélt valamit, inkább magyarázott. Azonban egy napfényes délután a méhzümmögéses virágoskertben ülve váratlanul mesélni kezdett. Előző évben, már nyugdíjasként (80 éves koráig volt a patika vezetője) tett kirándulásáról a Békás szorosba és azon túl, elhagyva Magyarország történelmi határát ki Moldvába, a kolostorokhoz, Jászvásárba és Németvásárhelyre-(Németkő most) tett útjáról, lelkesen beszélve az ottani élményeiről. Rögtön ajánlotta, hogy ezt nekem is látnom kell és megígérte, hogy befizet engem is erre az útra.

Másnap reggeli után felsétáltunk a fürdőtelepre és az ONT-nél kiválasztottuk a megfelelő utat. Utána benéztünk a szemben lévő patikába, ahol bemutatott volt kollégáinak, akik nagy szeretettel és tisztelettel fogadták. Váratlanul és tőle szokatlanul meghívott a cukrászdába. Ekkor derült ki, hogy nagyon szereti a madártejet. Hazafelé menet nem vártuk meg a buszt, ami levisz a faluba - ÉS NAGYON BÜDÖS! - ahogy egyszerre mondtuk. Ezen végre elmosolyodott, de inkább csak a szeme nevetett, mogyorószínű szemében apró arany csillagocskák sziporkáztak.

Délután, amíg szundikált meglepetésként csináltam egy adag madártejet, örömömre a madaraim szép nagyra sikerültek. Láthatóan megghatódott a kedves gesztustól.

A könnyű vacsora után lefekvés előtt általában olvasgatott: eredetiben Stephan Zweig-et, Romain Rolland-t vagy más történelmi regényt. Már ágyban fekvé hallgatta a Vatikáni rádiót vagy meglepetésként az ott tisztán fogható – Szabad Európa adásait. Néha klasszikus zenei hangversenyek szóltak Bécsből – ilyenkor az ernyős állólámpa csak fájós ujjait engedte látni, amint a pici pasziánsz kártyákat rakosgatja. Élete végéig makk-egészséges volt, szakmai ártalomként csak szép keze, az ujjai lettek göcsörtösek a köszvénytől.

Az évek, évtizedek teltek felettem is, sikerek és kudarcok, emberpróbáló idők nekem is kijutottak életem során. A 70-es évek közepén a térdműtétem után éppen kórházban feküdtem. Egy délelőtt egyedül voltam a háromágyas kórteremben, amikor váratlanul egy nagyon jóképű jó negyvenesnek tűnő, elegáns ismeretlen férfi lépett be. Kíváncsian néztük egy darabig egymást, és csak sokára „esett le”, hogy ő a fiatalabbik, a háborúban eltűnt nagybátyám! Amikor a meglepetéstől végre szóhoz jutottunk, elmesélte, hogy a háború végén, mint katonatiszt került amerikai fogságba. Nem részletezte hogyan (a 70-es évek elején voltunk még!!), de Németországban maradt, katonaként szolgált ott. Megnősült, majd áttelepültek Amerikába, ahol a gyerekei már egyetemisták. Nagymami évekig hiába kerestette a Vöröskereszttel és más segélyszervezetekkel is, de nem találták. Nevet változtatott. Nem akarta magát felfedni, mert a kommunista/szocialista Magyarországon, Romániában még bajt hozott volna a családra. Bizony milyen igaza volt!

De most itt van, örül, hogy lát, sajnálja, hogy kórházban vagyok, és így nem tudunk együtt sétálni, beszélgetni. Természetesen Anyámat is felkereste, de nem nála szállt meg. Jobb az óvatosság, ki tudja, milyen kellemetlenséget okozna vele.

Abban az évben sok esemény történt mindannyiunk életében és mivel nagybátyám többet nem jelentkezett, meg is feledkeztem róla.

Tavaly, az időközben újrafelfedezett unokatestvéreim mesélték, hogy nagybátyám a kórházi látogatásom után megkereste Erdélyben az édesanyját és a testvérébátyját is. Nem hallottam tőlük semmilyen részletet, de el tudom képzelni mekkora meglepetés, szívszaggató öröm lehetett, hogy a háborúban elveszettnek hitt és a hosszú évek során keservesen meggyászolt fiú 30 év után egészségesen előkerül és váratlanul beállít a családi házba. Még kétszer látogatott el Erdélybe, feleségének és fiának is megmutatva a családi színhelyeket. Túl a kilencvenen, jó egészségből, szellemi frissességből ment el a hadak útján.

Olyan jó tudni és elégtétellel tölt el, hogy az Élet, az Úristen az utolsó pillanatban még megadta ezt az örömet Nagymaminak. Kárpótolta a sok elszenvedett fájdalomért, a csendes belső gyászért, a történelem és a politika teremtetette meghurcolásokért, a sok megaláztatásáért, újrakezdésért..

Ha Nagymamira gondolok, mindig összeszorul a szívem. A szép, csipkeruhás fiatal lány, akiből sugárzik a belső béke, hetven év múlva is, túl a nyolcvanon, ugyanolyan belső békét sugárzott és az élet csodája, hogy a történelem viharai nem törték meg. Soha, egyetlen csapás alatt sem roppant össze. Sem arca, a lélek tükre, sem jelleme nem torzult el az átélt szenvedések hatására. Soha nem hallottam panaszkodni, pedig milyen körülmények között kellett élni, dolgozzon! Hány emberen segített hosszú élete során!

Hála tölt el, hogy ez a sokat szenvedett asszony, hősi küzdelmei jutalmaként megérhette, hogy hűséges fiának, aki egész életében támasza volt, begyógyult a gennyező lábsebe. Élete végén megvalósíthatta álmát és utazhatott, megláthatta a lánykorából ismert Bécset, imádott Itáliáját, eljuthatott Capriba, a Kék barlangba. És végül, ha az utolsó pillanatban is, de megadatott neki, hogy 30 év után találkozzon a háborúban eltűntnek hitt és oly sokáig és oly sokszor meggyászolt kedvenc fiával.

A következő évben békében, a fia családja körében csöndesen ment el. Átálmodta magát az igaz szeretet birodalmába.

Epilógus

Emlékszel, pár évvel ezelőtt egyszer a születésnapod táján megkértél, hogy látogassuk meg Anyámat. Egy szép napfényes őszi délelőtt érkezünk hozzá. Már nem tudott lejönni a kertbe, de ágyában úgy ült, hogy a nagy ablakon át kilásson a hegyekre, a pompás színekben tündöklő fákra, a madarakra.

Csöndesen beszélgettünk. Néha élénken mesélt, majd váratlanul szó közben elhallgatott, szeme elrévedt valahová, mint aki befelé hallgatózik. Aztán tekintete visszatért, riadtan kérdezte mit is kezdett mondani. Ez többször is megtörtént, egyre nagyobb szünetekkel. Egyszer csak az egész arca elváltozott: teljesen világosan, jól felismerhetően Nagymami nézett ránk!

Megdöbbenve néztük a látomást. Nem mertük levenni tekintetünket róla, csak könyökünkkel böktük oldalba egymást: Te is látod?

Egy hosszú perc telhetett el így, amikor Anyám arca tűnt fel újra. Fáradt volt, mint aki messzi útról tér meg. Gyorsan elbúcsúztunk. Tudtuk, hogy többet már az életben nem találkozunk. Nagymami hívta. És ő pár hét múlva elment. Hozzá.

Soós Katalin

Amikor kicsi voltam...

Pályázatom címe, Amikor kicsi voltam... Ennek megfelelően az 1. korcsoportba tartozik, ☺ vagyis a 10 éves korom alatti életemről, és az akkori családomról szól. Akkor még nagycsaládban éltem, mert a szüleimen kívül a nagyszüleim is közreműködtek a nevelésemben.

Bemutakozom: 1923. november 28-án születtem, Kiskunfélegyházán. Az akkori szokások szerint 2 hetes koromban a katolikus templomban a Flóra Terézia nevet kaptam. A felmenőim, - nagy létszámú volt a család - mindannyian katolikusok voltak. Szükségesnek tartom, hogy - röviden - a legközelebbi családtagokat is bemutassam. 10 éves koromig igen szoros kapcsolatban voltam velük, mert egyikük, másikjuk kiskoromban sokat foglalkozott velem. Három éves koromig az apai nagymamámmal, - annak haláláig - együtt éltünk. Az elemi iskola 4 osztálya alatt pedig az anyai nagyanyáméknál laktam. Onnan jártam iskolába. Nagyszüleim, - távoli - rokonok is voltak. Gyermekkori életemben nagyon sokat jelentett számomra a szűkebb családom lakókörnyezete. Szüleim akkor Kiskunfélegyházán éltek. Édesapámnak születésem idején Kiskunfélegyházán volt az ügyvédi irodája, a saját lakásán, ahol én is születtem. Édesapám édesanyja özvegyen, Móricz gáton - Jászszentlászló községtől 5 km-re - a két lányával az ottani tanyán élt. Ők mezőgazdasággal foglalkoztak. Édesanyám szülei pedig Jászszentlászlón, a falu szélén, szintén tanyán éltek, és ők is gazdálkodók voltak. Tanyájuktól kb. 1,5 km-re volt a falu központja, ahová én iskolába jártam. Ez számomra akkor napi 3 km gyalogutat jelentett. Időközben, 1923-ban megszületett az öcsém. A hugom 1931-ben született. Így hárman lettünk, és maradtunk is testvérek. Kiskunfélegyházáról a nyarakat a szülőkkel együtt, Móricz gáton töltöttük. Ilyenkor édesapám hetenként kétszer utazott a félegyházi irodába. A bírósági tárgyalások Kiskunfélegyházán és Kecskeméten zajlottak, melyek nagy igénybevételt jelentett neki a nyári időszakban. Én nagyon szerettem tanyán is élni. Az ott történetekről, e dolgozatomban, a későbbiekben beszámolok. Eddigi írásomban jeleztem, hogy a szűkebb családom engem nagyon érdekelt.

Kiskunfélegyháza város, és járási székhely. Kiskun nemzetiségű, úgy 35-40 ezer lakossal. Kiskunfélegyháza és Kiskunmajsa között volt Szentlászlópuszta, ahová Jászfákóhalmáról a távolság 60 km, és hajtották nyárra a juhokat, és a szarvasmarhákat legeltetésre. Ez óriási feladat volt. 1878-ban úgy döntöttek Jászfákóhalmán, hogy 45 család, az állataival együtt letelepszik Szentlászló pusztára, és a Kiskunság kellős közepén hivatalosan is megalapítják az eddigi puszta neve helyett a Jászszentlászló községet.

A község első bírója édesapám nagyapja lett, akit Győrök Istvánnak hívtak. Móriczgát pusztát körbeveszi egy felől Jászszentlászló, másfelől Szank községek határa. A pusztaszélének harmadik része pedig Bugac pusztával határos. Van egy rigmus: Bócsa, Bugac, Bodoglár, három átkozott határ! No meg az a tetves Szank! Gyerekkori élményeimet erősen befolyásolta szüleim kétlakisága. Az előzőekben említettem, hogy édesapám, akit Dr. Tápai Lajosnak hívtak, s az ügyvédi irodája Kiskunfélegyházán, saját lakásában volt. Ez tette lehetővé, hogy testvéreimmal együtt mindhárman Kiskunfélegyházán születünk. Az a Tápai család, melynek leszármazottja volt édesapám, 32 tagú volt. Nagyapját Tápai Ferencnek hívták, felesége Hegedűs Erzsébet volt. Mikor a nagypapa meghalt, az özvegyen maradt 70 éves Hegedűs Erzsébet összefogta a 32 tagú családot és hivatalos szerződés alapján megalapította a családi gazdaságot. Ez a megállapodás Tápai Ferencné, született Hegedűs Erzsébet haláláig, vagyis 1887-től 1903-ig 17 évig tartott. A megállapodás idején a földbérletek mellett saját tulajdonban mindössze 20 holdjuk volt. A 17 év alatt a 32 tagú család nagyon szorgalmas munkával 1200 holdra gyarapította a gazdaságot. Ennek történetét Dr. Balogh István történész professzor a Magyar tanyarendszer múltja c., az Akadémia Kiadó által 1980-ban megjelent könyvében részletezi. Ezekről az eseményekről, úgy a szüleimtől, mint a nagyszüleimtől sokat hallottam annakidején, gyerekkoromban is. Gyerekkorom első három évét, - aranykornak nevezhetném. Ugyanis Tápai Illésné, az apai nagyanyámat, akit mindenki Szűcs Tecának szólított, én pedig a legkedvesebb fiának, Lajosnak voltam a gyereke. A nagymamám nagyon szerette a menyét, édesanyámat is. Velem nagyon sokat foglalkozott. Nyaranta, mikor a móriczgáti tanyán voltunk, kézen fogott, és mindenfelé magával vitt. Egyik alkalommal, mikor a kotlóstyúk vezette 40-50 db kiscsirkénket etettük nagy esemény történt. A kotlóstyúk, a tanyaudvar határán lévő akácfasor egyik fájához volt kikötve, és a kb. 2 hetes kiscsibék körbejárhatták a fákat, csipegetni. Etetésükre természetesen a nagymamával együtt mentünk. Egyszer csak furcsa hangokat hallottunk a fákról. Nagymamám azt mondta az a szarka madár, és kiscsirkét akar lopni. (két és fél éves voltam akkor) Nagymamám azt mondta menjek be a tanyára, s mondjam Örzse lányának, hozza ki a vadászpuskáját, és lője le a szarkát. A kérésére elindultam a tanya felé. Időközben jöttek felém a ludak, és a gúnár fellökött. Hanyatt estem, a gúnár a hasamra állt, és a szárnyaival verdeste a fejemet. Természetesen ordítottam, mire nagyanyám hozzám szaladt, és megmentett a gúnártól. Ez idő alatt a szarka leszállt a fáról, és elvitt egy kiscsirkét, a nagyanyám nagy bánatára. Erre az eseményre még ma is 92 évesen is nagyon jól emlékezem, mert még évek múlva is beszédtem a nagy ribillió.

Szép emlékeim maradtak Szücs Teca nagyanyámról, és arról is, hogy naponta hogyan gyűjtöttük össze a tyúktojásokat. Volt ugyan a gangon a tyúkoknak egy tojóláda, de a sok tyúk közül csak néhányan használták ezt a kényelmes helyet.

Az aranykoromnak hamar vége lett, mivel Szücs Teca nagyanyám még a harmadik évemet se töltöttem be, amikor végleg itt hagyott bennünket.

A vele töltött utolsó emlékemre, még ma is lelkiismeret-furdalással emlékszem. Az történt, hogy a tanyáról bejött hozzánk Kiskunfélegyháza látogatóba. Édesanyám már akkor előrehaladt állapotban várta az öcsém megszületését. Egyik napon a nagymamámmal egymás mellett ültünk az asztal mellett. Ő foltozott valamit, én meg a cérnagurigával, meg az ollóval játszottam. Ő nyúlt az ollóért, én meg magamhoz szorítottam az ollót. Ő ebben a pillanatban megszédült, és nagy rémületemre lecsúszott a székről az asztal alá. A zörgésre édesanyám beszaladt a konyhából, és ecetes vízzel élesztgette a nagymamámat. Ő hamarosan magához tért, és mintha semmi sem történt volna, visszaült az asztal mellé. Pár nap múlva, látszólag egészségesen visszament Móriczgátra. ott kb. egy hónap elteltével meg is halt. Akkor én még nem tudtam mi az, ha valaki meghal, csak hallottam, és láttam, hogy a felnőttek nagyon szomorúak lettek. Nagyobb koromban, úgy 5-6 évesen, már tudtam arról, hogy mi a halál, mert a nagy családukból egyre, egyre távozott az idős korosztály. Úgy 5-6 éves koromban is történtek a tanyán számomra maradandó emlékek. A tanyaudvaron szabadon sétálgatott két mangalica öreg disznó. Nevük is volt. Az egyiket Huszár papának, a másikat Tízes mamának hívták. Nagyon szépen, barátságosan éltek egymás mellett. Éjszaka egy kutricában aludtak. A nappalokat az udvaron töltötték. Örömmel vették, ha megvakargattuk őket. Természetesen többféle állat is volt a tanyán: lovak, szarvasmarhák, juhok. Ezek leszármazottai a kiscsikók, a kisborjúk, a kisbárányok a kedvenceim voltak. Sokat játszottam velük. A hatodik életévemben, 1929 év szeptemberében lettem elsős elemista, amit magánúton végeztem el. A nyugdíjas tanító nénit Figlár Juliannának hívták. Ő a jászszentlászlói iskolából ment nyugdíjba. Az elemi iskola többi osztályát már a falu népiskolájában végeztem el. Itt kitűnő tanító bácsi foglalkozott velünk, akit Borbáth Lajosnak hívtak. Az elemi iskola mind a négy évének végén kitűnő osztályzattal minősített. Mivel a szüleim iskolás koromra már Móriczgáton a tanyán éltek, én az anyai nagyszüleimtől jártam az iskolába, napi 3 km-es távolságra, oda – vissza. Nagyapámat Tápai Ferencnek, feleségét a nagyapámat Györök Juliannának hívták. Nagyapámnak Kiskunfélegyháza mellett Kistelken éltek a szülei, ők kiskunok voltak. Nagyanyámék pedig Jászkóhalmából költöztek Jászszenlászlóra. Ő jász származású volt. A faluszéli tanyájuknak közvetlen szomszédja volt egy másik tanya, ahol a

nagyapám húga és a nagyanyám testvérbátyja voltak házaspárok. Mindkét házasságból 1-1 leány született. Az egyik leány az édesanyám volt. (Tápai Margit). A másik leány nem ment férjhez.

Nagymamámék és a szomszéd tanya lakói is nagy szeretettel foglalkoztak velem. Mindkét család gazdálkodott, növénytermelők, állattenyésztők, és bortermelők voltak. Az udvaron közös volt a gémeskút, és a két tanyaudvar között nem volt kerítés. Békés, nyugodt, testvéri szeretettel élt egymás mellett a két testvéri család. Én 10 éves koromig, amíg a nagymamáméknál éltem nagyon jól éreztem magam. Ilyen messziről visszatekintve pedig nyugodtan mondhatom, hogy életem második aranykora volt.

Az iskolai életemre sem lehet panaszom. Igaz, hogy első elemista koromban Figlár Julianna tanító néni elfenekelt, mert lukasra rádíroztam az író füzet egyik lapját, ugyanis a sor elejére leírt „a” betűt nem tudtam olyan szépen leírni, mint ahogyan a minta kinézett. De most, csak azt tudom mondani, hogy a Figlár Julianna tanító néni még haló porában is áldja meg a jó Isten, mert már első elemiben megtanított szépen írni, hangosan, hangsúlyozva olvasni, és fejben számolni. Mindezeket egész életem során jól tudtam hasznosítani!

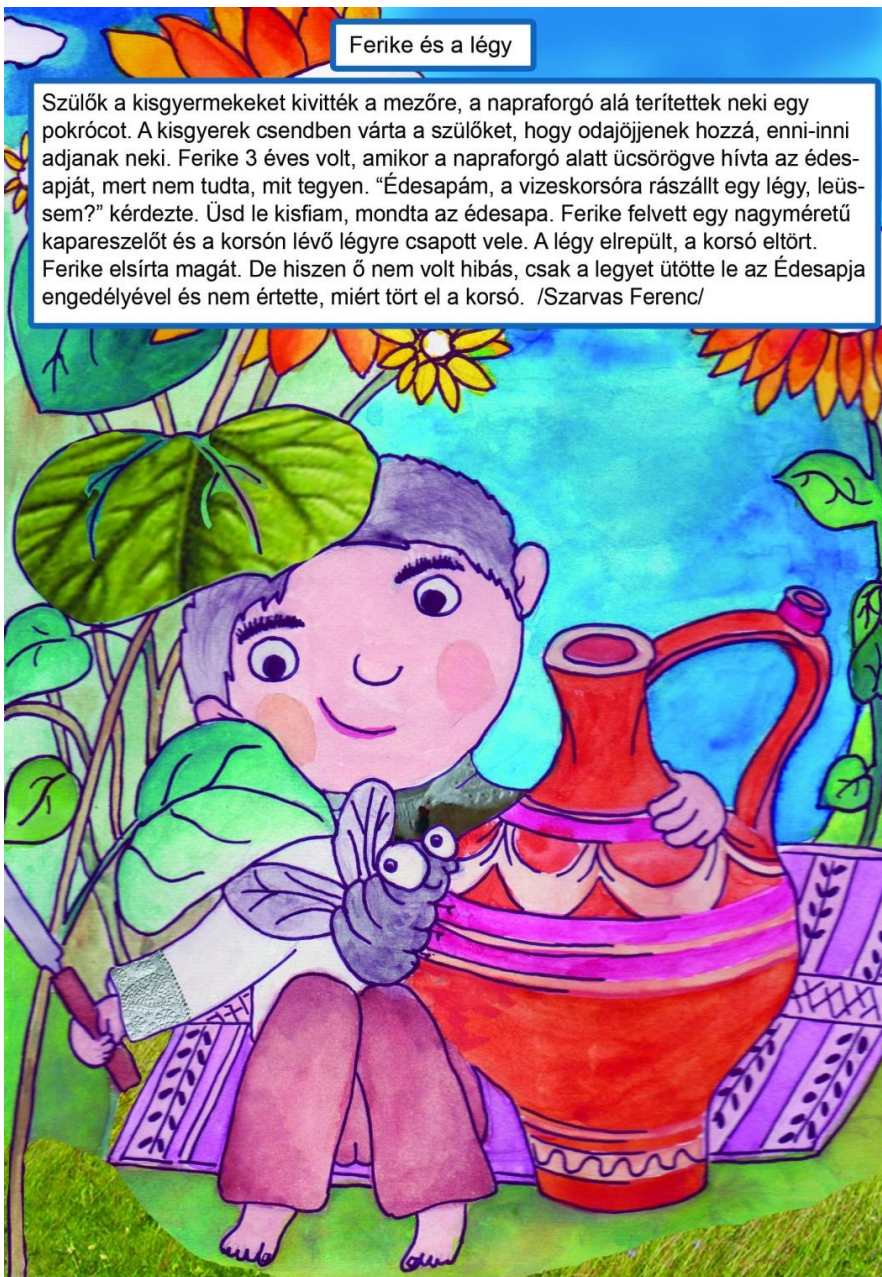
Nem véletlenül választottam azt a címet, hogy „Amikor kicsi voltam”. Életünk első éveiben, főleg 10 éves koromig, a családi, szülői környezetben, és az iskola első négy évében ésszerűen kapott szeretetteljes nevelés adja meg életünk alapját. Amikor kicsi voltam, én ezt megkaptam. Nagy tisztelettel és elismeréssel gondolok mindenkire, és őseimre, akik velem, a neveléssel foglalkoztak. Teljes értékű EMBERRÉ neveltek!

Szakácsi Jánosné dr.

Ferike

Ferike és a légy

Szülők a kisgyermekeket kivitték a mezőre, a napraforgó alá terítették neki egy pokrócot. A kisgyerek csendben várta a szülőket, hogy odajöjjenek hozzá, enni-inni adjanak neki. Ferike 3 éves volt, amikor a napraforgó alatt úcsörögve hívta az édesapját, mert nem tudta, mit tegyen. "Édesapám, a vizeskorsóra rászállt egy légy, leüsem?" kérdezte. Üsd le kisfiam, mondta az édesapa. Ferike felvett egy nagyméretű kapareszelőt és a korsón lévő légyre csapott vele. A légy elrepült, a korsó eltört. Ferike elsírta magát. De hiszen ő nem volt hibás, csak a legyet ütötte le az Édesapja engedélyével és nem értette, miért tört el a korsó. /Szarvas Ferenc/

Ferike és a kismacsi

A 9 éves Ferike ivóvizet keresett, hogy a mezőn dolgozó Édesanyjának és Édesapjának vizet vigyen. 1 méter távolságban látott egy kismacsi, közeledett a nyulcskához, majdnem felvette, szerette volna megsimogatni, de a kis nyúl elszaladt. Letette a vízhordó edényét, és addig kergette a kismacsi, amíg az el nem fáradt és leült. A legényke a kezébe vette a riadt kis állatot, beszélt hozzá, simogatta majd útjára engedte. Ferike aztán elindult, hogy az elhagyott vízhordó vödört megkeresse. Nagysokáig kereste, a kismacsi meg követte őt, míg a kismacsi vissza nem talált a szüleihez. /Szarvas Ferenc/

A pacsirta és a feketerigó

A pacsirta hegykén lépegetett a szántó földön és azt mondogatta: "Én vagyok a madarak királya, mert magasra repülök a levegőben, egy helyen megállok és gyönyörűen énekelek."

A dicsekvő madarat, aki királynak mondta magát megszólította a fekete rigó.

"Tudd meg, nem te, hanem én vagyok a madarak királya, mert az embereknek füttyölök nem magasan, hanem közel a földhöz, hogy mindenki hallja, te pedig a napnak énekelsz.

Kérdezd meg az itt dolgozó embereket, akik még az ebédjükből is adnak, csak füttyöljek, mert szívesen hallgatják." /Szarvas Ferenc/

Szarvas Ferenc – Szarvas Krisztina

Az én trombitám...

Apukám zenész családból származik, így nem csoda, ha a szekrény aljából, a komód fiókjából, a polcokról, itt-ott egy – egy hangszer kerül elő...

Szüleim már kicsi koromban is szerették volna, ha valódi hangszerekkel ismerkednék én is, mint a testvéreim... Mikor már túl voltam a babáknak szánt műanyagból készült fals hangot adó hangszerek korszakán, s épp csak meg tanultam magabiztosan járni, előkerült egy gyermek trombita valahonnan a szekrény tetejéről... Nagyon szépen szólt, nekem megtetszett, s én fújtam, egyre csak fújtam...

(Persze szerintem minden családban megunják a többiek a gyerekek féktelen kolompolását, próbálgatását még akkor is, ha az valódi hangszeren történik, hiszen köztudott, hogy ez egy idő után fül-és fejfájást okoz mindenki számára.) Szóval megkaptam ezt a csodát, és én csak fújtam és fújtam kifulladásig...

Augusztus 20-a volt, kellemesen meleg este. Debrecen főterére készültünk, ahol még egyszer felvonultak a virágkarnevál forgatagát képező virágkocsik s a táncosok, a zászlódobálók...

Persze, nem maradhatott otthon a trombitám sem! Nagyon lassan akart megérkezi az első virágkocsi. A várakozó nézők tömege unottan beszélgetett, néhányan ettek- ittak, egyik lábukról a másikra helyezték testsúlyukat, s fél szemükkel azt keresték, hová ülhetnének le...

No, én úgy gondoltam, majd ÉN felrázom ezt a tömeget, bemutatom, mit tudok én, s szórakoztatom Őket egy kicsit... Előre szaladtam, s az Arany Bika Szálloda előtt féltérde ereszkedtem, elővettem fényesen csillogó trombitámat, s elkezdtem fújni.

Csak fújtam és fújtam, átélve, mint az igazi előadóművészek. Még az arckifejezésem is átélésről tanúskodott. Időnként körbenézve láttam a mosolygós, biztató tekintetű emberek megerősítését arról, hogy milyen ügyes vagyok!

Nagyon élveztem ezt a helyzetet! S a következő pillanatban aprópénzt kezdtek dobálni felém, s én erre még jobban életre keltem, s egyre csak fújtam és fújtam trombitámat...

Büszke voltam magamra, és szüleim is rám, hiszen ezen az augusztus 20-án engem is megtapsoltak, s én is részese lehettem az ünnepnek, mint „fellépő művész”!

Szilágyi Mátyás

Az új lakás örömei...

Kertes házból költöztünk bérházi lakásba...

Megkértem az egyik barátnőmet, hogy segítsen, vigyázzon a két lányomra, akik akkor 6- és 4 évesek voltak.

(Barátnőmről tudni kell, hogy tanító néni.)

Míg férjemmel, sógorommal, s a család többi tagjával az autó, a lépcsőház, a lift, és az 5. emelet között szakaszokban cipeltük a kisebb-nagyobb dobozokat, zsákokat, kisbútorokat..., barátnőm két kis fitringes lányommal az 5. emeleti, frissen festett, nap sárga fényű csodás falak között várták érkezésünket.

Amint beértünk az ajtón, már láttam, hogy valami baj van: Barátnőm a fal előtt térdelpelt, elővette táskájából a mélyén lapuló radírt, és szorgalmasan rádirozta a frissen festett falat.

- Hát Te mit csinálsz?- kérdeztem tőle.

S Ő a megszokott nyugodt, tanítói stílusával ecsetelni kezdte:

- Fantasztikus, hogy mennyire látható ezeknek a gyerekeknek a korukhoz illő rajzkészségük. Leültettem őket rajzolni, - s míg gondolataimba mélyedtem a táskámban rejlő kicsi papírok helyett nagyobb felületre vágytak...

A pontokból és vonalakból kirajzolódó pálcika emberekről - akik mosolyogva néztek rám a falról, eszembe jutott régi gyerekkorom rigmusa:

Pont, pont, vesszőcske, készen van a fejecske...

S ezekkel a dallamokkal mosolyogtam vissza a falra firkált emberkékre...

Szilágyiné Krizsó Gyöngyi

Bezzeg, amikor én még gyerek voltam...

A Dédim sokat mesél a gyermekkoráról. Nemrég például amikor Facebook-oztam és háttérzajnak szólt a Tv, így szólt:

- Jajj, rakd már le azt a telefont és inkább figyelj ide!
- Oké, egy pillanat. - válaszoltam... aztán egy tíz perc múlva mikor még mindig a kezemben volt a telefon megint szólt.
- Ezek a mai fiatalok. Bezzeg az én időmben más volt a módi, akkor nem a telefonnal játszottunk vagy mi az isten...
- Nem játszok, netezek dédi, de tényleg mindjárt befejezem. – szakítottam félbe.
- Mit bánom én mit csinálsz, csak rakd már le, na! Ott tartottam, hogy mi nem ilyen kutyükkal játszottunk, hanem labdáztunk, vagy fogócskáztunk igazi életet éltünk nem pe...
- Ez a kedvenc számom hangosítsd fel! –szóltam neki, de valamiért mérgesen nézett rám, így megkérdeztem:
- Most miért nézel így?
- Kislányom figyelsz egyáltalán?
- Tessék? Persze hogy figyelek csak... ömm... na jó nem figyeltem kezd el újra lécci! –kértem meg szépen, mert volt egy olyan érzésem, hogy nem sokára kizavar a szobájából.

Csak azt mondtam, hogy amikor én még gyerek voltam akkor mást is csináltunk és normális életet éltünk. Egyszer például nagyon meleg volt. Olyan 39-40 Celsius fok, gondoltunk egyet a barátnőimmal és lementünk innen Kaposvárról a Balatonra. Nem, ám mint most, hogy egy kisebb vagyон elmenni oda és visszajönni. Vagy amikor nem volt időnk meleg ebédet főzni elmentünk egy étterembe, de most már. Jajajj. –sóhajtott fel, de erről eszembe jutott egy igencsak vicces történet.

A születésnapomon elmentünk egy 5 csillagos étterembe. Út közben egyszer csak megálltunk. Értetlenül néztem fel a könyvemből. Aztán szomorúan láttam, hogy hatalmas kocsi sor torlódott fel előttünk. Biztosan baleset volt gondoltam. Ekkor hirtelen egy macska futott át az autó előtt. A tesóm, aki akkor még csak négy éves volt (én már nyolc), boldogan felkiáltott:

- Ott egy maska!
- Mi? –kérdézet vissza anyu.
- Egy maska. Nem látod?
- Látom, de nem értem, mi?
- MASKA!
- Mi?

- Fuuu akkor cica! Erre aztán hatalmas nevetés támadt az autóban és az emlék hatására én is nevetni kezdtem. A dédim hangja rántott vissza a valóságba.
- Hát te meg mit nevet annyira?- értetlenkedett.
- Á, semmi folytasd csak.
- Hát jó. Szóval nem csak az ilyen technika dolgokon kéne lógnod hanem, élni az életedet. Meglátod, sokkal boldogabb leszel.
- Értem én dédi, de hát, ha egyszer nem mehetek ki a városon kívülre?
- Nyugodj meg rájössz a kulcsára.

Hát jó. - mondtam majd a szememmel végigpásztáztam a szobát. Gyönyörű régi fa bútorok voltak benne, egy üveg asztal és minden csupa-csupa antik kincs. Örömmel konstatáltam, hogy az egyik szekrény ajtaján ott függ a 80. születésnapjára kapott pólója, rajta az unokák és dédunokák képeivel, képeinkkel. Így belegondolva az élet tényleg nem csak az internetes dolgokból áll. Hanem az igazi élményekből, az örült ötletekből és a szeretteinkből. Nem kell folyton a múlton rágódni vagy a jövőt tervezni, néha elég csak élni. Ez után a gondolatmenet után arra jutottam, hogy kimegyek az udvarra a tesómhoz és játszok vele. Megfogtam a távirányítót és kinyomtam a tévét.

- Hé hát te meg miért kapcsolad ki?- kérdezte tettetett felháborodással.
- Te mondtad, hogy nem kell az elektronikán élni.
- Jó de én most pótolom be a lemaradást!- mosolygott.

Ezen én is elmosolyodtam és kimentem a friss nyári levegőre, a napfényre és megmártóztam a lágy szellőben.

Szlámár Szimonetta

Amikor kicsi voltam

Az én mesém a '60-as évek vége fele kezdődött. Vége volt az iskolának június elsején. Hosszú volt a nyár és meleg. Mivel szüleim dolgoztak, a falun élő nagyszüleimnél nyaraltunk: én, a húgom és volt, amikor csatlakozott hozzánk unokaöcsém is.

A faluba vonattal jutottunk el. Már az is élmény volt számunkra, amikor hangos robajjal közeledett és dudált, óvva intve, nehogy túl közel menjünk. Amikor megállt, igyekeztünk helyet foglalni. Jellegzetes fapados ülései nem voltak túl kényelmesek, de számunkra ez nem is volt fontos. Rögtön feltérdeltünk az ülésre és a lehúzott ablakon keresztül néztük hogyan távolodunk a várostól. Egyre kevesebb házat láttunk és egyre több erdőt. Vigyáznunk is kellett, nehogy nagyon kihajoljunk, mert arcul csaphatott egy-egy benyúló faág. Azért a kezünkkel néha próbáltunk elérni egy levelet. Lobogott a hajunk a szélben, arcunkba csapott a friss levegő. Mikor már olvasni is tudtunk, betűzgettük az állomások neveit: Martinka, Haláp, Hármashegyfalja, Nyírmártonfalva. Sosem láttam még hegyet, ezért mindig elképzeltem magamban, milyen lehet a hármashegy. Úgy képzeltem, hogy három hegy összenőtt, mintha ikrek lennének. Az állomást a hegy lábához képzeltem. Mindig kerestem a hegyeket, de csak a fákat láttam. Azt hittem a fák mögött van a három hegy. Mivel sosem szálltunk le itt a vonatról, sosem láthattam meg milyen is valójában a Hármashegyfalja.

Döcögve, zakatolva érkeztünk meg a mi kis falunkba, Nyírmártonfalvára. Az állomásról hosszú homokos úton kellett végig gyalogolnunk a faluba. Gyerekként nagyon soknak tűnt, mire odaértünk nagymama házához. Amíg végig haladtunk a falun, mindenütt a házak előtt lévő padokon üldögélő embereket láttam, akik mindenkinek köszöntek. A poros utcákon tyúkok kapingáltak, kacsák totyogtak. Voltak, akik lovas szekerekkel mentek tovább. Vasárnap érkeztünk, ezért nem mindig volt még otthon nagymama, mert számára fontos volt, hogy ezen a napon templomba menjen. Nem is értettem sokáig, hogy miért nem vár bennünket, mi fontosabb van nálunk? Egyáltalán mi az a templom? Számomra inkább rémisztőnek tűnt, amikor elvitt magával, hogy kíváncsiságomnak eleget tegyen. Fekete kendős, fekete ruhás nénikéket láttam, és csizmás, fekete ruhás férfiakat, fehér ingben. A harangozás messzire elhallatszott, jelezve, hogy idő van! Hosszas beszédekre és hangos, elnyújtott énekekre emlékszem. Ennyi emlékem maradt a falusi templomról.

Nagymama mindig nagyon készült fogadásunkra. Kemencéjében, mely a sütőházban volt, hatalmas kenyereket sütött. Akkora nagy kerek volt, hogy mi gyerekek el se bírtuk volna. Mielőtt felvágta, keresztet vetett rá. Más íze volt,

mint a debreceni kenyérnek. Friss volt egy hét után is. Egyik alkalommal elfogyott a kenyér, így nagymama dagasztani kezdett. Volt egy nagy fateknője, abba tette a lisztet, kovászt és dagasztotta, míg össze nem állt. Azután kerek formát készített belőle és letakarta vászonruhával. Míg kelt a kenyér begyújtotta a kemencét. Mi gyerekek segítettünk apró gallyakat keresni gyújtósnak. Mikor aztán megkelt a kenyér bevagdosta a tetejét és egy nagy sütőlapáton becsúsztotta a kemencébe. Az az illat, ami onnan áradt, semmihez nem hasonlítható! Alig vártuk, hogy készen legyen és ehessünk belőle. Friss kenyér kacsaszírral, egy kis sóval fenséges éték! Bármikor, bármennyit ehettünk belőle.

Nagyapa suszter volt. Az egyik szoba, az ő birodalma. Háromlábú, fából készült kerek széket csak nála láttam. Nem értettem, hova lett a negyedik lába. Próbáltam ráülni, de véstesen imbolygott alattam, ezért nem is kísérleteztem vele többet. Széke előtt egy fa asztalka volt megrakva mindenféle szeggel, vassal, kalapáccsal. Csomó apró fából készült szeg volt, faszeg. Ilyet sem láttam máshol! Korán reggel arra ébredtünk a másik szobában, hogy nagyapa kopácsol, a kakas kukorékol. Szemüvegével a szemén, meggörbült háttal üldögélt a háromlábú székén, fogai között tartva a faszegeket. A faluból sokan jártak hozzá cipőt javítatni vagy csizmát készíttetni. Hatalmas nagy fekete csizmákat készített bőrből. Kiterítette az asztalra a nagy bőrdarabot, kiszabta és bőrvarrógéppel összedolgozta. Jellegzetes szaga volt a bőrnek, szerettem az illatát. Munka után megebédelt nagyapa, majd lement a szőlőbe. Keresett egy árnyékos helyet és ott pihent.

Mi gyerekek etettük a tyúkokat, kacsákat és vigyáztunk a libákra. Mikor már nagyobbacska voltam, nagymama megmutatta, hova kell hajtani a libákat legelni. Elindultunk a húgommal és a libákkal. Kaptunk a kezünkbe egy-egy pálcát, hogy azzal tereljük őket. eleinte féltem tőlük, mert igen hangosak voltak és hosszúra nyúlt nyakkal gágogtak felénk. Amikor a szárnyukat is kitárták és váratlanul csaptak vele egy nagyot, hátra léptünk ijedtünkben. Egy alkalommal vihar közeledett. A libák hamarabb tudták, mint mi. Ijedtükbe hangosan gágogtak és rohángálni kezdtek össze-vissza. Próbáltuk hazaterelni őket, de nem sikerült. Biztonságos helyet akartak keresni, ezért az út menti homok falban próbáltak menedéket találni. Mi hiába hadonásztunk a pálcáinkkal, nem mozdultak. Nagy megkönnyebbülést éreztem, amikor nagymama közeledett felénk és segített hazahajtani a megrémült jószágokat. Nem volt nekik elég a vihar, még mi ketten is pálcáinkkal ijesztgettük őket.

A libapásztorkodáson kívül a tejhordás is a gyerekek dolga volt. Késő délután a falu utcáin megjelent a tehéncsorda. Meg-megálltak, hangosan bögtek, miközben a kolomp szólt a nyakukban, jelezve érkezésüket. A házaknál

megálltak, ahol már várták a gazdák. Milyen okosak ezek a tehenek! – gondoltam. Mindegyik tudja, hol lakik, pedig senki sem mutatja meg nekik. Egyik alkalommal, unokaöcsémmel és húgommal együtt elmentünk ahhoz a házhoz tejért, ahova nagymama járt. Mivel én voltam a legidősebb, az én kezembe nyomta nagymama a piros pettyes kis köcsögöt. Elég hosszú volt az út, ezért elfáradtunk, mire odaértünk. Habzott a tej, amikor beleöntötte a gazdasszony köcsögünkbe. Elindultunk hazafelé. Útközben megszomjajztunk, ezért az jutott eszünkbe, hogy megkóstoljuk a tejet. A kupa lett a poharunk. Gondosan félig töltöttem mindnyájunknak. Közben persze vita támadt abból, hogy ki kapott többet, ezért újra osztottuk. Finom, meleg ízét még mindig érzem, ha rá gondolok. A habja pedig bajuszt festett a szánkra. Út közben még többször megálltunk, hogy szomjunkat oltsuk. Mire hazaértünk csak a köcsög alján lötyögött egy kis tejecske. Nagymama jót kacagott, miközben összecsapta két tenyerét és azt mondta: Nem baj! Holnap hoztok másikat!

Azóta sem ettem olyan finom kenyeret és ittam olyan édes tejet.

De ha rágondolok, még mindig érzem az illatát!

Tabajdi Éva

Udvarló szellem

A történet, amit a magamévá tettem egy gyönyörű Balaton parti nyaralóban kezdődött. A nyaralót a Góth család birtokolta, amely család már elért egy olyan szintet, hogy megengedhessen magának következmények nélkül egy kis fényűzést. Egy kis nyaralót Badacsonyan a magyar-tenger mellett.

Ezt a nyaralót aprólékos, precíz munkával építette a család, hosszú évek fáradozásával. Napjainkra érték el vele azt az eredményt, hogy munka már csak a kertben legyen, és a pihenés édesen teljen a nagy sárga épületben. Ekkor írtunk Magyarországon 1968-et.

Történetem egyik főszereplője az ifjú és általában kacérságát élvező Góth Tibor most ebben a nyaralóban töltötte idejét. Pontosabban a kertjében és, míg édesapja a szőlőt metszette, ő maga a fűvet nyírta a terjedelmes telken. Hiába kapott a gondolatot megkötő feladatot, esze egyre a parton járt. A Balatoni strandon, amely nagy örömet okozott a fiataloknak, főleg azokban az időkben.

Hősünk, a fűnyírót kíméletlen, vágatott, tört előre a kertben. Minden dús fűcsomót a földig metszett. Sietett, hogy a strandra előbb érjen. Izmos férfi volt. A hölgyeknek ez nagyon is tetszett és hősünk egyik fő oka ez volt, hogy a strandon hamarabb legyen. Izmai most azonban a munkában segítették, és gyorsan is haladt vele, ahogyan azt eltervezte. A kertet nem sokára ott hagyta megmetszve, a fűnyírót a pajtában letette s a szőlőbe belesett. Ott volt apja, még nyakig a munkában. Míg a szőlőt metszette Tibi oda ment hozzá, hogy bejelentsen: a munkában a maga részét elvégezte. Apja azonban éber volt. Tibinek szólnia sem kellett szolt helyette édesapja Imre.

Végeztél is? – fia bólintott és határozottan mondta: - Igen! Az egész kertet megnyírtam!

Jól van! Gyere akkor, mutatok valamit. – a fiú kénytelen kelletlen lépett közelebb apjához. – Figyelj! Megmutatom, hogyan kell a szőlőt jól metszeni. Hasznodra válik majd, ha a sajátodat fogod ápolni. Figyelj! – azzal lemetszett egy nem túl nagydarabot a szőlő egyik fűrtjéből. – Nem szabad a növényt túlságosan visszavágni, mert akkor kevés lesz rajta a termés, de ha hagyjuk, hogy elkanászkodjon akkor túl sok lesz a jóból és így a szőlőfűrtök egymás hegyén, hátán elrohadnak. Érted fiam? – Tibi huszonnégy éves fejével értette apja magyarázatát és ennek hangot is adott. – Majd meglátjuk! – mosolygott a magas délceg férfi. – Menj és nyesd meg te a következő sort, amíg én ezt befejezem! Akkor majd kiderül, mennyit értettél abból, amit mondtam.

Hősünkben nagy ellen érzéseket keltett a gondolat, hogy még a szőlővel is bajlódjon, mikor a nap hétágra süt, és a széplányok mind a strandon süttetik karcsú tagjaikat. Ennek ellenére zokszó nélkül ment a nyesőollóért és bele-

kezdett a feladatba. Szorgalmasan dolgozott. Igyekezett a munkát jól végezni, hogy apja ne küldje be a következő sorba is „gyakorolni”.

A munkától azonban így is anyja mentette meg, aki rávette férjét, hogy engedje már el a fiukat, had tegye, amihez a szíve húzza. Tibi meg is lepődött kissé, hisz édesanyja nem szokott kijönni a kertbe, hogy megmondja, hogyan végezzék az ottani munkákat, de még nagyobb volt az öröme, hiszen végre elindulhatott a partra. Nem kérdezett semmit. Csak köszönetet mondott s elindult.

A parton nagy volt a nyüzsgés, de Tibinek volt néhány jó barátja, akikben nem kellett csalódnia, akár helyfoglalásról, akár lánykeresésről volt szó.

A nap csak úgy ragyogott. Sokan kerestek a hőség elől menedéket a strand büféjénél. A kis épület pultja előtt szétszórta ki volt téve öt kerek asztal, amelyek ugyan ülőhelyet nem, de napernyőt biztosítottak a vendégek számára. Sok férfiember és azoknak a lányoknak a nagy része, akiknek már volt párja, az asztalok körül és között álldogáltak és beszélgettek. A kacér lányok azonban leginkább a part közelében és a mólón sütkéreztek. A vízben azonban csak egy kisebb csapata labdázgatott a fiataloknak. Rajtuk kívül még egy merész anyuka szelte a hullámokat, üvöltő gyermekével a karjaiban és látszott az arcán menyire megbánta, hogy bevitte kisfiát a vízbe.

- Mi legyen? – kérdezte Tibi egyik világi cimborája, miközben hősünk a trikójától igyekezett megszabadulni. – Bemenjünk a vízbe? Vagy csak ülünk le a parton és nézzük a lányokat?

- Bemegyünk a vízbe! – válaszolta Tibi a legnagyobb természetességgel. – Ilyen melegben nem maradok a parton! – két barátja pedig nem ellenezte az ötletet. Mert Tibin kívül két ifjú titán állt még a fák satnya árnyékában, kalandokra éhesen.

Első kalandjuknak az bizonyult, hogy követték Tibit a mólóra. Tibi barátai János és László nem tudták és nem is igazán igyekeztek, hogy megállják a mólón fekvő lányok szemérmetlen vizslatását. A hölgyek nem foglalkoztak a mólón végig ballagó férfi hármassal. Feküdtek és folytatták a nap jótékony sugarainak élvezetét (melyek csak addig voltak jótékony hatásúak, amíg túlzásba nem vitték a sütkérezést). Tibi nem is szentelt sok figyelmet a lányoknak, míg Laci és János annál inkább megvizsgálták a fehérnépet. Hősünk egyenest belesétált a mólóról a Balaton vizébe és nem kellett sok idő, hogy két barátja is kövesse. A maroknyi vízilabdázó fiatal szívesen vette mikor Tibi, és két társa megkérdezték csatlakozhatnak-e a játékhoz! Így összeállt két épkezláb vízilabda csapat és játszhattak egy jó meccset. Éppen Tibihez került a labda és már fel is emelte mikor Laci odalépett hozzá.

Szomjasnak látszanak a lányok. – mutatott a fiú a felforrósodott mólón heverésző hölgyek felé. – Most kellene őket megitatni!

Tibi komolyan elgondolkozott egy pillanatra, majd eldobta a labdát, egyenesen a napozó lányok felé. Na persze nem a lányok egyikét akarta megdobni. Arra sosem vetemedett volna. Csak a fejüknél csillogó víztükröt törte meg a labdával, ami nagyot csobbant és a lányok, némelyik sikítva, némelyik felháborodva, de mindegyikük a barnulásból kikökkentve pattant fel. „Bunkók!” „Bénák!” és hasonló jelzők hangoztak el, ahogy a lányok feltápáskodtak törülközőikről. A labdáért János ment el. – Bocsi lányok! – mosolygott a fiú enyhén vörösödő orral. A három barát közül János volt egyedül, aki megtartotta a kevés sör növesztette hasát, és nem járt el súlyt emelni Lacival és Tibivel. Ő benne a legkülönlegesebb adottság abban merült ki, hogy mikor zavarba jött egy öreg alkoholistára kezdett hasonlítani. Laci legalább is gyakran így vélekedett, és egyszer egy olyan megjegyzést is tett: „Ha ő belé egyszer egy lány szerelmes lesz, akkor egészen biztosan az iruló-piruló orrával fogja levenni a lábáról.” Laci persze hamarosan beismerte, hogy biztosan téved, és nem sokára ismét barátoknak nevezhették egymást.

Tibi és barátai folytatták a játékot a másik csapat ellen, de már nem kellett sok idő és Lacinak feltűnt, hogy a parton fekvő és üldögélő lányok már a játékot figyelik és őket. Többé-kevésbé így sütkéreztek és pirultak tovább a napon.

Én bevetem magam! – súgta oda súlyemelő társának menet közben Laci. Tibi nem szólt semmit. Nézte, ahogy cimborája oda megy a mólón üldögélő lányokhoz, és tágas kar mozdulatokkal terjeszti elő javaslatát, miszerint menjenek el vele a büfébe meginni egy Bambit, vagy a bevállalósabbak egy sört. Az első lánynak, akihez oda ment (ahogy ők szokták mondani) „pasi is járt”, de László nem csüggedt el, és nem is kellett egyedül mennie a büféhez. Egy kíváncsi kistermetű, fekete hajú lány volt az, aki bevállalt egy sört Laci kedvéért. Már Jánossal is elindult egy lány mikor Tibi elbúcsúzott a többi játékosától és maga is elindult a móló felé. Mikor kilépett a vízből, egy pillanat alatt felmérte a helyzetet és közelebb ment a legígéretesebb lánynak. A lány gyönyörű volt. Karcsú, az akkori rövid haj divatát elegánsan viselő úrinő. A lány a hasán feküdt. Alatta egy világos törülköző, rajta pedig egy fekete, női, egybe fürdőruha.

Elnézést hölgyem! – szólt határozottan hősünk, a lány pedig felpillantott rá. – A barátaim magamra hagytak! Nem lenne kedve meginni velem egy sört, hogy ne kelljen magamban iszogatnom?

A lány kedvesen elmosolyodott, majd így válaszolt: - Igazán sajnálom, de én még kiskorú vagyok, így magában kell, úgy fest, iszogatnia.

- Kiskorú? – csodálkozott Tibi. – Hány éves vagy?

- 15 és fél! De ne bánkódjon! Biztosan talál magának egy lelkes vállalkozót!

Tibi a korát hallva nem kérdezett többet a lánytól! Elindult a büfé felé, kivételesen egymagában.

Hé! – szólott utána a bájos női hang. – Maga dobta ide a labdát? Igen, én voltam! – válaszolta udvariasan a fiú. – Elnézést kérek, ha megzavartam vele.

Szép dobás volt! – mondta kacérkodva a fiatal lány, majd visszafeküdt eredeti pozíciójába.

Tibi megszeppenve és magányosan tért meg társaihoz a büfénél. Barátainak leírhatatlan döbbenet ült ki az arcára, azt látva, hogy a fiatal férfi „üres kézzel” tért vissza a büféasztalhoz. Nem is próbálom meg leírni arcuk torzulását. Inkább folytatom ott a történetet, ahol a történelem is folytatná.

A későig tartó beszélgetések és hahotázások után Tibi különösen fáradtan ért haza, és különösen jól esett neki bedőlni a kényelmes ágyba. Még a leégett háta sem zavarhatta meg abban, hogy mélyen elaludjon.

Más nap reggel arra ébredt, hogy valaki a füvet nyírja. Még az ágyában fekvéssel elgondolkozott a különös dolgon. Apja nem lehetett, hiszen ő sosem nyírja le a füvet. Ráadásul tegnap ment végig fűnyíróval az egész telken. Talán a szomszéd kezdett el hajnalok hajnalán füvet nyírni? Az nem lett volna ilyen hangos, és hősünk fel sem ébredt volna, amilyen fáradtan feküdt le előző éjjel. Lehet, hogy még sem sikerült a telek minden szegletét kellőképpen megnyesnie, és édesapja döntött úgy, hogy ezúttal nem ébreszti fel, hanem kipótolja maga a hiányosan elvégzett munkát. Már pedig ezt Tibi még sem hagyhatta. Amit rá bízna feladatot, azt ő meg is csinálja, úgy hogy az jó legyen, ahogyan azt illik. Felpattant az ágyáról, és majd nem vissza is ült rá. Most érezte csak igazán, hogy talán túlzásba vitte az előző esti sörözést. Mikor úgy érezte ismét stabil lábakon áll elindult, hogy megkeresse a zaj forrását. Ahogy kilépett a nyaralóból már egyáltalán nem volt biztos benne, hogy a fűnyíró az ő telkükön morog.

Az övükét a szomszéd telektől hosszú sorokban elültetett almafák választották el. Tibi átlesett az almafák között a telekre, amely, mióta csak az eszébe jutott, üresen állt, és most először látott rajta egy fűnyíróval fel alá sétálgató férfit. Jó kiállítású magas férfi volt és ott állt tőle nem messze egy nő is. A nő egy autó mellett állt és nem csinált semmi mást csak megosztotta figyelmét, a fűnyírót kezelő férfival, és a telek között. A férfi szakmája egészen biztosan nem kertész volt, és a sötét hajú nő nem a férjét kísérte el a munkába. Ahogy Tibi elgondolkozott eszébe is jutott, hogy szülei említették egymás között: „Nem régebben megvette valami hentes az üresen álló telket a szomszédban.” Hősünk úgy gondolta a hentest és kedves feleségét láthatja éppen a fűvel bajlódni. Bármekkora gorombaságnak tartotta is, jó érzéssel töltötte el hősünket, ha másokat dolgozni látott, míg ő visszafeküdhet az

ágyába, és egésznap azt tehetette, amiben kedvét lelte. Vissza is ment a nyaralóba, hogy kipihenje az alkohol okozta kellemetlenségeket. Csak jó néhány órával később kelt fel megint és, miután megivott egy erős kávé, az volt az első dolga, hogy kimenjen a kertbe, és ismét átlessen az almafák között. A telken ezúttal csak a család üres Skodája árválkodott. Minden biztonnal éppen a környéket fedezték fel. „Az újdonság varázsa!”- gondolta Tibi, majd visszahúzta fejét a saját birtokukra. Persze ő is belátta, és még annyi év után is látta, milyen gyönyörű Badacsony a hegyeivel, és a vadregényes ösvényeivel, félre eső kis autóútjaival. A hegyeket, mint bundája a vadat, úgy borították be az erdők. És Badacsony központja, egy szépen rendbe tartott kis kikötő a Balaton mentén, szintén lenyűgözte a turistákat. Maga Tibi sem tagadhatta, hogy szívesen járt le a kikötőbe (bár elég messze esett a nyaralójuktól), főleg, hogy a fiatalság ott lelhetette magának a legnagyobb választékot a szórakoztatóipar remekei közül. És ha ismerkedni akart az ember, akkor legalább olyan ígéretesnek bizonyult a kikötő, mint a part. Tibi csak azért nem ment le minden nap a kikötőbe, mert (mint azt már említettem) túlságosan messzire esett a Góth család nyaralójától.

Góth Tibi egy napozóágyban merengett azokon az estéken, amiket még is csak a kikötőben töltött és felejtethetetlen élményekkel gazdagodott. Hosszú percekben át feküdt ebben a kellemes állapotban, mikor egyszer csak ismerős hangot hallott. Elindult a hang irányába. Egy női hang volt, ami felkeltette az érdeklődését. Egy csilingelő női hang. Egy fiatal nő csilingelő hangja. Átdugta fejét ismét az almafák között és valóban egy fiatal lányt pillantott meg, az egyszer már felfedezett új szomszédok társaságában. A karcsú lányt, fürdő ruhájával együtt, hamar felismerte hősünk. Ez volt az a lány, akit előző nap megpróbált elhívni egy sörözésre. Ez volt az a lány, aki visszautasította őt, ami önmagában még nem szokta elbátortalanítani hősünket, de mindazon által ez volt az a lány is, akinek fiatalsága már elégnek bizonyult, hogy Tibi megszeppenjen és egymagában térjen vissza barátaihoz.

Tibi nem akart sok energiát fektetni a lány megfigyelésébe, ezért kihúzta fejét az almafák közül, és úgy döntött, többet nem lesi meg újdonsült szomszédjait. A szomszédok azonban hamarosan építkezni kezdtek telkükön, és nem tellett bele sok idő, ők maguk mentek át a Góth családi birtokra, megismerkedni az új telkük mellett lakó szomszédsággal. Mikor Tibi meghallotta a kiabáló férfihangot és kísétált az erkélyre, elállt a lélegzete. Ott állt a lépcsőjük aljában az új szomszédság mind három tagja. A középkorú házaspár szélesen mosolyogva fogadta az erkélyre lépő fiút, a fiatal lány azonban rá se nézett Tibire.

Szép jó napot kívánok! – szolt a magas férfi. – Mi vagyunk a szomszédos telek tulajdonosai, és szívesen megismerkednénk önökkel, mint szomszédjainkkal. A szülei itthon vannak fiam?

Persze! – ocsúdott fel meglepettségéből Tibi, majd lelkes karmozdulatokkal kezdte meginvitálni a családot. – Jöjjenek be nyugodtan! Szólok a szüleimnek. Már ők is nagyon kíváncsiak rá, hogy kik lehetnek az új szomszédjaink. – a középkorú férfi mosolyogva indult el felfelé a lépcsőn, majd így felelt: – Gondolom, milyen kíváncsiak lehetnek! Egy ilyen kis lélekszámú településen azért még is csak gyorsan terjednek a hírek. Amit a helyi kocsmárosnak elárulok magamról, arról másnap egészen biztosan tudomást szereznek a szülei is! El szokott járni az apjával a kocsmába?

Igen uram, gyakran elkísérem édesapámat!

Akkor tudja, miről beszélek! – a férfi ekkor ért fel a lépcső tetejére, és rögtön nyújtotta is a jobbját hősünk felé. – Doroszlay Imre, nagyon örvendek!

Góth Tibor! – markolta meg Tibi a felé nyújtott kezét. – Én is örülök! – majd Tibi kezét csókolt a kedves feleségnek és Imre kislányának is. A lány Doroszlay Editként mutatkozott be, és nem adta jelét, hogy már korábban is találkozott volna hősünkkel. Tibit zavarta, hogy a lány úgy tett, mint ha nem ismernék egymást, igaz a nevét tényleg csak most tudta meg. Minden esetre Tibi nem erősködött, hogy felélénkítse a lány memóriáját. Meg sem próbálta. Nem volt hozzá szokva, hogy egy lányt emlékeztetnie kelljen a korábbi találkozásukra. Ráadásul biztos volt benne, hogy a lány nem felejtette el a parton esett beszélgetést. „Biztosan a szülei miatt tesz úgy, mint ha vadidegnek lennének egymásnak!” gondolta. „Egyébként sem értem miért foglalkozom egy ilyen fiatal lánnyal! Nagyon fiatal! Fiatal és szép, az igaz!” És ez a kombináció sehogyan sem tűnt értelmes kifogásnak arra, hogy Tibit miért ne érdekelné a „fiatal és szép” Edit.

Bekísérte a családot a házukba és szolt a szüleinek, hogy ők is megismerkedhessenek a kedves szomszédokkal. A beszélgetés a két család között jól alakult! Az új szomszédok nagyon udvariasak voltak, ezért Tibi szülei sem zárkóztak el a kedveskedő vendéglátásmódtól. A Doroszlay család meg lett kínálva abból a borból, amit Tibi édesapja az egyik helyi borpincésztől vásárolt, és nem átalott elmondani a pincészet pontos lelőhelyét sem. Doroszlayné pedig elárulta vendéglátójuk feleségének (Gáspár Friderika Góth Sándorné) az ő saját elgondolású meggyes lepényének receptjét. A Góth család háziasszonya nem gyakran vetette bele magát a konyhaművészet rejtelmeibe, de köszönettel elfogadta az értékes információt. Góthné is vallotta azt a nézetet, hogy egy információ, minél kevesebben ismerik, annál értékesebb. Márpedig Doroszlayné azt állította, hogy a lányán kívül ő az első, akinek elárulta a sütemény receptjét. Békésen és csupa jókívánságokkal vált

el egymástól a két család. Csak Tibi lelkét dúlta fel egyre jobban Edit rideg tartózkodása az „Ő” társaságától. A tény, hogy szomszédja révén egyre gyakrabban találkozott a lánnyal, nem segítette bánata megemésztését. Teltek a napok, a hetek, és szép lassan eltelt egy év. Tibi a következő nyáron már le sem ment szüleivel minden adandó alkalommal a Balatoni nyaralóba, félve attól, hogy esetleg Editet is megpillantja ott. Így telt a nyár. Hősünk leginkább csak szülei külön kérésére ment le Badacsony-Lábdihelyre, és akkor is sokszor találta szemben magát a ténnyel, hogy Edit is ott van a szomszédban. A lány nagyon fiatal volt, és Tibi sosem vetemedett volna liliomtiprásra, még is zavarta, ha a lányt napozni látta, az idő közben elkészült Doroszlay nyaraló előtt. Az almafákon nem lesett át szánt szándékkal, de így is túl sokat látott a szomszéd telekből. Sokszor látta Editet barátnői társaságában nyaralni, hiszen a lány erőszerezettel hívta meg őket az új nyaralóba. Tibi persze továbbra is eljárt a partra két jó barátjával, Lacival és Jánossal. Hősünknek ott sem volt nyugta a lánycsapattól. Edit sosem köszönt előre neki, ellenben ha Tibi ráköszönt, ő udvariasan viszonzta az üdvözlést. Se Edit, se barátnői nem mutattak érdeklődést Tibi és barátai iránt. Ha esetleg a lányok a mólón napoztak és azt látták, hogy Tibiék a víz felé igyekeznek, minden alkalommal ott hagyták kényelmes helyüket és minél távolabb menekültek a fürdőző csapattól, ami persze csak Tibinek tűnt fel. Egyik alkalommal aztán Tibi eltölthetett barátaival egy újabb gondmentes napot a parton. Nem volt ott se Edit, se a barátnői, és Tibi újra, azaz egy gondolat bánthatta csak: „Hogy ha megissza a következő sört is, akkor hogyan fog hazajutni?”

Újra berúgott barátaival, és újabb felejtetetlen pillanatokat szereztek együtt. Tibinek csak az nem tűnt fel, barátai pedig nem említették neki, hogy ezen a fent említett napon is elhanyagolta a szebbik nemhez való közeledést.

Hősünk végül úgy próbált meg haza jutni, hogy elindult. Egyedül a sötétben, végig a szűkös autópályán, ahova egy vasúti sínen keresztül vezetett az út. Barátainak így is elég volt egy „persze!”, mikor megkérdezték tőle haza talál-e egyedül. Bízta Tibiben és fáradtak is voltak már ahhoz, hogy erősködjének. Az autók nem jártak már, a vonatot pedig nem volt nehéz elkerülni. Így hát a három barát elbúcsúzott egymástól és mindenki elindult, ki-ki a maga útján. Tibinek gyorsan és vidáman telt az útja. Szinte nem is érezte, ahogy az út szép lassan elfogyott a talpa alól, és már majdnem hazaért. Mert már majdnem haza ért mikor megpillantotta a Doroszlay nyaraló ablakaiban kiszűrődő fényeket. Rögtön eltöltötte hősünket a harag, és a bosszúvágy a sok szenvedésért, amit Doroszlay Edit okozott neki. Persze Tibi sosem mondta neki, de a lány biztosan sejtette, hogy szerelmes belé. Ő pedig észre sem vette hősünket. Ezzel pedig, és az alkohol közreműködésével, betelt a

pohár. Ki is tervelt egy módszert amivel, biztosan felhívja magára a lányok figyelmét, és a bosszúja is beteljesedhetne.

Tibi tudta, hogy ez alkalommal csak Edit és az ő barátnői jöttek le a nyaralóba szórakozni. Nem volt az épületben senki, akit Tibi ne szeretne volna, ha a tréfája áldozatává válik, és az idő már későre járt. Rendszerint ilyenkor szálltak ki a szellemek földi maradványaik börtönéből, és Tibi úgy döntött, hogy az egyik ilyen kísértet most a lányok pizsamapartiját fogja meglátogatni.

Így hát Tibi haza ment, ahogy azt eltervezte, de nem feküdt le az ágyába, ahogy az lenni szokott az egész napos sörözések után, hanem megivott egy pohár vizet, hogy biztosabb fejjel vágjon bele tervébe, majd kirángatta lepedőjét az ágyneműi közül. Megivott még egy pohárral az otthoni csapvízből és elindult.

Kint már korom sötét volt, de hősünket ez is csak jobb kedvre derítette. Az almafásor felé vette az irányt. Ezúttal nem csak a fejét dugta át a gyümölcsfák között, hanem teljes egészében átverekedett rajta, aminek köszönhetően az egyik ág kiszakította kockás ingjét, és felhasította a bőrt hősünk oldalán. Tibi azonban ez sem tántoríthatta vissza. Észre sem vette a karcot, csak ment előre céltudatosan. Ahogy a Doroszlai nyaraló közelébe ért megpróbált csendesen az épület mögé kerülni, ahol a tetőre vezető létrát sejtette. Logikájában most sem kellett csalódnia. Egy szép, stabil vaslétra magasodott a fal mellett, egészen a tetőig. Ezen indult el hősünk. Elszántsága kitartott egészen a létra közepéig, ahonnan aztán lenézett, és azt látta, hogy a sűrű sötétség továbbra is takarja előle a látóhatár jelentős részét. Tibi azonban most már nem nyugtatta meg a sötétség. Látni akarta mire esik, ha leesik és egyáltalán hol tart a magas létrán. Aztán Edit arca rémlett fel előtte és úgy döntött bármennyi is van hátra, leküzdje az utolsó métereket a tetőig és ad egy felejthetetlen élményt azoknak az önelégült libáknak. Hamarosan fel is kapaszkodott a tetőre. Kivette nadrágjából az összehajtogatott lepedőt, majd magára terítette azt. Kisétált áruhájában a tető szélére, hogy a terasz és a lányok ablaka fölé kerüljön, azzal huhogó hangot kezdett hallatni.

- HUUUUU! – kezdte elhaló hangon, majd erőt vett magán. – HUUUUU! Ezt követően egy vérfagyasztó női sikoly hangzott fel. Olyan, amilyentől hősünk majd nem leszédült a tetőről. Mikor Tibi szívverése újra a normális tempójához közelített megismételte a huhogást. – HUUUUUUU!

- Jézusom, mi volt EZ? – hangzott újra a hisztérikus női hang, amit aztán sok másik lepisszegett. Hősünk hallotta a teraszajtó nyílódását, úgy hogy ismét bele kezdett, ezúttal már a lepedőjét is rázza a huhogás mellé.

- HUUUU!

- Istenem Tibi, te vagy az?

Hősünk tagjai megmerevedtek a csilingelő női hang hallatán, és onnantól sokkal inkább hasonlított egy madárijesztőhöz az alakítása.

- Gyere le onnan, mielőtt még leesel! – a fehér madárijesztő nem mozdul.

– Gyere be és igyál velünk egy sört! Megérdemled az alakításodért. – mondta a hang, és lányok hangjának éles kuncogása követte a megjegyzést.

- Jézusom! Te hülye! Majd nem a frászt hoztad rám! – szólt felháborodva a hisztérikus lány hangja. – Na, gyere le, hogy megrugdoshassalak érte egy picit.

Erre aztán már ledobta magáról leplét a fiú és megnézte magának az alatta összegyűlt társaságot. Ott állt alatta Edit, karba tett kézzel, és valamennyi barátjának, akiknek mindegyike jóízűen kuncogott a tetőn álló férfira, kivéve az egyiküket. Tibi arra tippelt, hogy őt sikerült olyan ügyesen megijesztenie. Csak azt sajnálta, hogy a tréfája fő célpontja rögtön leleplezte. Nem váratott magára tovább, gyorsan lemászott ugyan azon a létrán, amin feljutott, és felment a lépcsőn, ami a lányok lakóhelységéhez vezetett. A lépcső tetején mosolyogva várta Edit, és hősünk úgy érezte, hogy már csak ezért a látványért is megérte felmászni a tetőre. A lányok bekísérték a házba, és kérdezgetni kezdték a férfit, hogy hogyan juthatott ilyesmi az eszébe. Kapott egy sört is, ahogyan azt Edit ígérte, de Tibi nem kívánta már meginni az italt. Inkább a nyakához szorította, hogy lehűtse ezen a ritka fűledt éjszakán. A lányoknak kitalált valami mesét, hogy ne kérdezősködjének tovább, nekik persze nem fogott ki a kérdéstáruk.

Végül a háziasszony orrolta le őket a be nem álló szájuk miatt, majd észrevette Tibi oldalán a csúnya vágást, amit még a fákkal vívott harcában szerzett.

- Gyere! Lefertőtlenítem! – ajánlkozott a lány, de Tibi próbálta vissza utasítani, eredménytelenül. A lány erőszakos volt, és megmondta, hogy ha nem tisztíthatja ki a sebet, akkor ő nem mehet haza. Tibi a szíve mélyén nem bánta volna, ha a lányokkal kell maradnia, és köztük Edittel, de még is beadta a derekát. Bement Edittel a fürdőszobába, hogy keressenek valami sebre való kenőcsöt.

- Igazából miért másztál fel a tetőnkre? – kérdezte szigorúan a lány.

- Csak szerettelek volna titeket megrézfálni. – válaszolta Tibi a tőle telhető legártatlanabb hangon, ami azonban nem bizonyult elégnek. Edit ingerülten nézett rá.

- Jól van! Ne áruld el, ha nem akarod, de szerintem egy lány van a dologban. Egyikünk tetszik neked igaz?

A mindig gyakorlatias és szilárd természetű Góth Tibor most elvörösödni látszott, mire Edit határozottan bólintott és levett egy üvegcsét a fürdőszoba-szekrényről.

- Remélem, nem engem akartál levenni a lábamról.
- Figyelj Edit! Te egy nagyon szimpatikus lány vagy! – kezdte habogva Tibi, mire Edit egy kézmozdulattal félbeszakította.
- Nem érdekel! Tudok a jegyesedről, és én nem szimpatizálok olyan férfiakkal, akik képesek a szerelmükön kívül más nőnél is keresni a boldogságot!
- De én nem szeretem már azt a lányt! – tört ki hősükből a válasz. Edit nem tűnt meglepettnek.
- Persze, gondolom, hogy nem is szereted, ha képes vagy ezt tenni vele.
- Nem is szeretem, már lassan egy éve! Azóta, hogy téged megismertelek.

Most már Edit is meglepődött kissé, de nem zökkent ki gondolatmenetéből.

- És akkor most mit akarsz csinálni Tibi?
- Elhagyom őt!
- Miattam ne!
- Nem is miattad! Én nem tudok együtt élni olyan nővel, akit nem szeretek. Most csak veled tudom elképzelni a jövőmet.
- Ez változhat! Úgy hogy ne számíts rá, hogy a karjaidba rohanok, miután elhagyod a hitvesedet. Maradj vele! Látom rajtatok, hogy összeilletek!
- Én viszont már nem érzem! – válaszolta komolyan Tibi.

A hozzá állásán nem változtatott egyik fél sem! De nem is kellett. Tibi elhagyta az eljegyzett lányt, ahogy azt korábban megígérte, Edit pedig nem ugrott miatta hősünk nyakába, ahogy azt ő ígérte. De onnantól már közvetlenebbek voltak egymással. Tibi engedett önbecsüléséből és türelmesen viseltetett szerelmével szemben. Edit pedig befogadóvá vált Tibivel szemben, így hősünk bele kezdhett egy hosszadalmas udvarlásba, amit Edit szándékosan nem könnyített meg neki, bár szíve mélyén már szeretne volna, ha a fiú kitart egészen addig, míg célba ér. Tibinek sok udvarlót kellett felül múlnia. Sok férfival szemben kellett megtartania a szeretetet, amit kivívott magának Editben. A szeretetet, amelyből a szép szerelmek születnek.

És Tibi helyt állt ezekben a nehéz helyzetekben. Kitartott, míg ő és Edit egy pár lettek. A Góth család nyaralójának egyik falán még ma is ott diszeleg egy festmény, mely kettejüket ábrázolja örök fiatalon. Egy beavatatlan szem talán el sem hinné, hogy ők azok, hisz az óta már eltelt negyvenöt év. De ha én mondom, elhihetitek, mekkora sikere volt Tibinek! Hiszen itt vagyok és mesélek, én, aki kettejük szerelmének gyümölcsének köszönhetem életem. Büszkén mondhatom, hogy kettejük unokája vagyok.

Tausz Leon

Mamika

Sosem fogom elfelejteni azokat a boldog csopaki nyaralásokat. Minden nyári vakáció így kezdődött: utolsó tanítási nap, biziosztás, ballagás, aztán csomagolás és másnap irány a Balaton. Apai nagyszüleim nyaralója nem messze a parttól, Csopak üdülőövezetében állt. A kis házikó az öt körülvevő otthonos kis kerttel nekem és a húgaimnak maga volt az Édenkert, ahol minden kis bokornak, fának, szegletnek jelentősége volt. A kis virágoskertben nagymamám gyönyörű sárga, piros tulipánjai, nárciszai csalogattak, a kert sarkában álló három kis almafa, egy tuja, s egy nyírfá alkották a „kiserdőt”; az égbenyúló nagy diófa és körtefa magasban szerteágazó vastag ágai pedig kedvenc olvasóhelyeink voltak. A málnabokrok közé gyakran bebújtunk csipegetni, a kis farakásban a ház oldalánál gyíkokat keresgeltünk s éjjel a szuszogó sünikre vadásztunk. Napokig el tudtunk itt játszani, s nem volt hozzá szükségünk tabletre vagy telefonra, hogy remekül érezzük magunkat. Ha süttött a nap, a ház körül, a kertben bújócskáztunk, az utcákon bicikliztünk, rabló- pandúroztunk a helyi gyerekekkel. Ha pedig esett, a fedett teraszon olvastunk, rajzoltunk, kártyáztunk, vagy rejtvényt fejtettünk, verseket és naplót írtunk. Emlékszem, még helyi újságot is szerkesztettünk, felfedeztük a környéket biciklivel, aztán megrajzoltuk Csopak térképét. Kifogyhatatlanok voltunk a játékötletekből...

De igazából nem is a hely szépsége és a mi kreativitásunk miatt voltak olyan felejthetetlenek ezek a nyaralások, hanem elsősorban azért, mert mindent áthatott nagyszüleim gondoskodó szeretete, törődése. Amikor megérkeztünk, nagymamám, akit Irén mamának szólítottunk, de magunk között mindig Mamikának hívtunk, előre felhúzta mindenkinek a saját ágyneműjét - mind az öt unokájának külön ágyneműje volt-, megfőzte a kedvenc ebédünket és mindig olyan nagy örömmel várt s ölelt át bennünket. Nagymamám mindig a családjáért élt, s mikor a gyermekei felnőttek, mi lettünk a szeme fényei, az öt unokája. Nem győzött a kedvünkben járni, s becézni minket. Mindegyikünknek külön becenevet adott: gyöngyöm, tündérem, kincsem, angyalom, ékszerem, drágaságom. Reggelente korán kelt, s amíg mi lustán ébredtünk pihe-puha ágyacskánkban, behallatszódot a tűzhelyen sülő virsli sercegése, s finom illata, majd nyílt az ajtó s Mama csöndesen beszólt rajta: „A reggeli tálalva van.” Mindennap más volt reggelire, mintha szállodában laktánk: bundás kenyér, rántotta, virsli, tejbegríz, s hozzá gőzölgő kakaó és finom tea előre elkészítve a kancsóban. Emlékszem sosem tudtam eldönteni, melyiket igyam, mindig mind a kettőből kértem. Mire mi reggelihez ültünk, Papa is megjárta már a szokásos útját, elkerekedett

biciklivel a helyi kisboltba, s megvette, amiket Mamika gondosan összeírt neki. Mama mindennap megkérdezte, mit főzzön, jó lesz-e, amit kitalált, de nekem igazából mindegy volt, mert minden főztjét nagyon szerettem, s jóízűen ettem, mert valahogy az ő főztje mindig különleges volt. Hogy szerettem a puha, omlós lekváros buktát, amit mindig a konyhai kredencbe rejtett, s az egész napos játék szüneteiben be-beszaladtunk a házba, hogy elcsenjünk egy-egy darabot, s aztán élvezettel falatozzunk!

Egy ilyen csopaki nyaralás alkalmával, a 16. születésnapomhoz közeledve, nagymamám különleges ajándékkal lepett meg. Egy arany nyakláncot vett elő, amit még az édesanyjától kapott, s azt mondta, annak idején megfogadta, hogy mikor a legidősebb unokája betölti a 16. évét, neki ajándékozza. Ez voltam én. Nagyon meghatódtam, amikor könnyes s büszke szemekkel a nyakamba akasztotta, s kérte, vigyázzak rá, s majd egyszer én is adjam tovább az unokámnak. Én meg is ígértem, majd szaladtam vissza játszani, mert épp az izgalmas rabló-pandúr játék közepén voltunk. Ilyenkor a környékbeli utcákban játszottunk: volt egy pandúr, aki biciklivel járta a környéket, a többiek, a rablók pedig bokorról bokorra bujkáltak előle, s akit észrevett és utolért, annak vele kellett mennie a börtönbe, vagyis a kertünkbe, s ott várakoznia, amíg egy rabló társa ki nem szabadítja. Egész sötétedésig játszottunk. Este aztán fürdésnél éreztem, hogy valami nem stimmel. A nyakamhoz nyúltam, s sajnos nem tévedtem, a nyaklánc nem volt ott. Kerestem a ruháim között, hátha lerántottam véletlenül vetkőzés közben, de sehol sem találtam. Mamának nem mertem szólani, félve bújtam be a paplan alá, nehogy észrevegye, hogy hiányzik. Abban reménykedtem, hogy másnap valahol a füben megtalálom majd. Ez azonban eleve reménytelen volt. Reggeli után felkerekedtem, s bejártam a környéket, de ahogy végiggondoltam, előző nap hány bokorba bújtam be, hány fára másztam fel, s hány utcában jártam, kezdtem kétségbeesni. Először még bizakodva, majd lassan reményt veszítve, sírással küszködve kutattam, keresgéltem. Egy idő múlva feladtam, s hazaindultam. Tudtam, hogy el kell mondanom Mamának, mi történt. Kerestem a mentségeket, de a tény előtt, hogy egy nap alatt sikerült elvesztenem azt a pótolhatatlan emléket, amit drága nagymamám hosszú-hosszú évekig őrizgetett, hogy majd nekem adja, egy mentség sem állta meg a helyét. Zokogva borultam Mama nyakába, s elfúló hangon vallottam be bűnömet. Vártam, hogy majd nagyot csalódik bennem, s valahol belül féltem, hogy már nem fog úgy szeretni. De ő vigasztalóan magához ölelt, megsimogatott, s azt mondta: „Ne sírjál, nem érdemes, hiszen csak egy nyaklánc volt”. Semmi neheztelés nem volt a hangjában, és soha többet, később sem dörgölte az orrom alá ezt a történetet.

Imádkozni is a nagyszüleimtől tanultam meg. Igaz, Apu is vitt minket otthon templomba vasárnaponként, de imádkozni soha nem imádkoztunk vele. Nagypám viszont ragaszkodott hozzá, hogy enélkül ne feküdjünk le aludni. Minden este bejött a kis szobába, ahol aludtunk, s mi vele együtt összetettük két kezünket és már fújtuk is: „Én Istenem, jó Istenem...”. Majd a Miatyánkot is elmondtuk utána. Akkoriban még nem igazán értettem, mi szükség van erre, ahogy arra sem, hogy nyaralás alatt is templomba menjünk vasárnap, a sok vadidegen ember közé, mikor helyette annyi mindent lehetne játszani... De nem vitatkoztunk, szófogadóan mentünk Mamáékkal, mert tudtuk, nekik ez mennyire fontos.

Évekkel később, mikor már saját elhatározásból döntöttem a hit mellett, s a bérházasomra készültem, választanom kellett magamnak egy bérmaszülőt. Valakit, aki számomra példa a hit terén, s akihez fordulhatok, ha támogatásra van szükségem. Gondolkodás nélkül Mamika mellett döntöttem. Nemcsak azért, mert a hitben ő volt a példaképem, hanem azért is, mert volt bennem mindig egy erős vágy, hogy ezt neki valahogy kimutassam, hogy érezze, mennyire szeretem és tisztetem. S ő valóban nagyon örült neki.

Ahogy teltek az évek, s egyetemre jártam, akkor is sokszor meglátogattam Mamáékat. Elég volt előző este egy telefon: „Mama, holnap mennék hozzátok!”, s éreztem a hangjában a boldogságot: „Gyere életem, nagyon várunk! Mit főzzek ebédre?” S én általában így válaszoltam: „Mindegy Mama, tudod, hogy mindent szeretek. De teát főzzél mindenképp!” Mintha ez lett volna a titkos varázsszó: a tea. A Mama féle utánozhatatlanul megízésített finom meleg tea minden évszakban, s napszakban, bármikor mentünk látogatóba, ott várt finom melegen, a cserépkályha tetején. S mellé mindig volt valami Mama féle finomság: lekváros bukta vagy legényfagó. Lehettem már 19-20 éves, de mindig ugyanolyan dobogó szívvel és várakozással futottam föl a lépcsőn a zuglói lakótelepi ház második emeletére, s ahogy nyílt az ajtó, Mama mindjárt szorosan magához ölelt és megpuszilt. Ha tudta, hogy jövünk - a testvéreim, unokatestvéreim, vagy én -, Papa is mindig otthon volt, s várták, hogy meséljünk, mi van velünk, a családdal, mindenkivel. Ünnepek voltak számukra minden látogatásunk. Mi pedig nagyon szerettünk menni, mert az egész napos rohanás és stressz után, olyan volt az a kis lakás, mint a szeretet és nyugalom szigete.

Korán mentem férjhez, 21 évesen, s egy évre rá már a szívem alatt hordtam első gyermekünket. Mikor megtudtam, hogy anya leszek, nagyon nagy izgalom, boldogság és kíváncsiság volt bennem. Az első gondolatom az volt, mekkora ajándékot kaptunk a Jóistentől, s a második mindjárt az, hogy milyen boldog lesz Mamika, ha megtudja. Nem is azt vártam a legjobban, hogy a szüleimnek elmondjam a nagy hírt, hanem, hogy Mamával

megosszam. Annyira boldog voltam, hogy talán végre most én adhatok neki valamit, egy dédunokát, s tudtam előre, mennyire fog neki örülni. Mikor Apunak elmondtam a hírt, kértem, ne mondja tovább Mamának, mert mindenképpen én szeretném elmondani neki. Persze izgalomban ezt elfelejtette, s végül mégis elmesélte neki előbb, amiért kissé csalódott voltam. Ettől függetlenül, mikor aztán én is beszéltem vele, éreztem hangjában az örömet, a várakozást s egyszersmind az aggodást, a féltést is.

Miután kis Klárink megszületett, és otthon voltam vele, Mama sokszor főzött nekem ebédet, s mivel ő nehezen mozgott ki otthonról, becsomagolta az ételhordóba, s elküldte Papával, hogy hozza el nekem metróval. Aztán volt, hogy együtt is eljöttek, s Mama olyan örömmel és szeretettel dajkálta a kislányunkat, mint a saját gyermekét. Folyton ellátott tanácsokkal, mert korábban főnövér volt, s pontosan emlékezett rá, hogy hány hónaposan, mit kell adni a babának. Az új „divatot”, miszerint fél éves korig az anyatej bőven elegendő táplálék egy kisbabának, nem tudta elfogadni, s két hónapos korától folyton ezt ismételgette: „De azért remélem, adsz már neki főzeléket is, mert az nagyon fontos!” Én meg inkább mosolyogva ráhagytam a dolgot...

Másfél évre Klári születése után megszületett Ágoston is, az első fiú dédunoka. Akkor már volt saját autónk is, s férjemmel együtt sokszor elmentünk Mamáékhoz látogatóba. S ha nem is jutottunk el, telefonon akkor is sokat beszélünk. Mama volt mindig az első, akit felhívtam, ha valamelyik gyermek valami újat produkált, vagy valamiben ügyesedett. „Tényleg?! Nem mondd, nahát!!! Ez fantasztikus Orsikám!” Mindig őszinte volt az öröme, a csodálkozása, mindig ugyanazt érezte, amit én. S mindig elmondta a telefonban is, hogy mindennap imádkozik értünk, mindenkiért külön-külön és hálát ad a Jóistennek, hogy ilyen szép családunk van. Furcsa mód, én valahogy mindig éreztem ennek az imának az erejét. Olyan volt, mintha egy láthatatlan kéz a tenyerén hordozna, mintha egy különös védőburok venne körül, ami nem engedi, hogy bármi bajunk essen, s mindezt a Mama kitartó imáinak köszönhettük.

Nagypapám váratlanul hagyott itt minket, mikor Klára lányunk 3, Ágoston fiunk másfél éves volt, s Veronka 8 hónapja lakott a pocakomban. Készenlétlenül ért minket a halála, bár tudtuk, hogy gyengélkedik a szíve, de mégsem lehetett rá számítani. Mama nagyon kiborult, de tartotta magát, ahogy tudta. Emlékszem, ahogy a temetésen álltunk, s hallgattuk a gyászbeszédet, én végig Mama arcát lestem, s folytak a könnyeim. Fájt, hogy nagypapám elment, de talán még jobban fájt, hogy Mama egyedül maradt, s annyira sajnáltam őt, aggodtam érte és féltettem, hogy hogyan fogja ezt a fájdalmat elviselni. Mamának a valakiről való gondoskodás volt az élete, s

tudtam, tudtuk, ha nem lesz kiről gondoskodnia, az életkedvét fogja elveszíteni.

Sok időbe telt, mire kicsit újra magára talált. Nagyon sokat sírt, s ha meglátogattuk, mindig Papáról beszélt, s mondta, hogy nem tudja elhinni, hogy nincs már velünk. Minden reggel úgy ébredt, hogy ez az egész meg sem történt, hogy Papa biztos mindjárt benyit az ajtón, s rámosolyog megint.

Nagynéném, a lánya többször próbálta rábeszélni, hogy költözzön hozzájuk, akkor nem lenne annyit egyedül, de nem akart. Abban a lakásban élte le az életét, nem akart onnan elmozdulni. Szép lassan kialakított magának szokásokat, hogy elfoglalja magát: olvasgatott, rejtvényt fejtett, tévézett, s mindennap lement egyet sétálni a parkba két másik nénivel, akikkel jóban volt ott a lakótelepen. De az az életöröm, ami korábban mindig megvolt benne, eltűnt belőle. Csak akkor jött elő újra, ha valaki a családból meglátogatta, s elsősorban, ha a dédunokáit elvittük hozzá. Ilyenkor megint megfiatalodott, körülugrálta őket, eldugta a csokit a háta mögé, s a gyerekeknek kellett megkeresni. De persze ilyenkor is elő-előtört belőle a mély szomorúság hangja, s sokszor elmondta: „Jaj, ha a Papa ezt megélhette volna! Hogy örült volna a kis Veronkának is, meg a többieknek!” S sokszor említette azt is, hogy már várja, hogy ő is a Papa után menjen. Bár ilyenkor mindig próbáltam lebeszélni az ilyen gondolatokról, magamban tökéletesen megértettem, mit érez.

Csopakra sokáig nem volt hajlandó elutazni. Bárhogy bízatta keresztanyám-nagynéném, hogy jót tenne neki a jó levegő, kiülni a kertbe, kicsit kimozdulni a pesti lakótelepi lakásból, de ő hajthatatlan volt. Papa Csopakon lett először rosszul a szívével, s Mamának ez olyan fájó emlék volt, hogy nem bírt vele szembenézni. Később lejött egyszer-kétszer mégis a telekre, mikor Zsuzsi le tudta rángatni magával, hogy ezt-azt rendbe tegyenek lent, de mindig nagyon nehéz szívvel ment.

Két és fél évvel Papa halála után, 2010 augusztusában Mama váratlanul rosszul lett és kórházba került. Először sima gyomorrontásnak tűnt, s reméltük, hogy hamar rendbe jön, s jöhet haza. De nem így történt. Nem nagyon evett, nem volt étvágya, fogyni kezdett, infúziókat kapott, s aztán ez valahogy a tüdejére ment, s tüdőembóliája lett. Pár hét leforgása után a tüdeje kezdte felmondani a szolgálatot, egyre nehezebben kapott levegőt, s aztán már gépi lélegeztetésre szorult. Nehéz volt elhinni, hogy mindez megtörtént, s ilyen gyorsan. Apukám mindennap meglátogatta őt a kórházban, s próbálta biztatgatni, hogy hamar meggyógyul, s nemsokára már otthon lesz újra. De ő pontosan tudta, hogy nem így lesz. Egyszer, pár nappal a halála előtt nyugodt hangon végigsorolta apukámnak a családtagokat, s elmondta, hogy mindegyikünket nagyon szeret, s a legjobbakat kívánja nekünk. Ez volt az ő búcsúzása. S azt is mondta, hogy ne szomorkodjunk miatta, mert ő most már a Papához

megy a mennyországba. Amikor Apu ezt elmesélte nekünk, ez volt számomra Mamika hitének legnagyobb tanúságtétele.

Mikor végre én is bejutottam a kórházba –mert bár telefonon, amíg lehetett, többször is beszéltem Mamával, de amúgy nehezen szabadultam otthonról a három kicsi mellől s már hasamban volt a negyedik...- akkor Mama már nem volt magánál. Csukva volt a szeme, rá volt kötve a légzést segítő gépre, de így is szinte hörögve vette a levegőt, látszott, mennyi fájdalommal jár minden egyes levegővétele. Elszorult a szívem, nem tudtam, mit tegyek, vagy mondjak, ezért csak leültem mellé, simogattam a kezét és azt ismételgettem: „Nagyon szeretlek Mama!” Ő csöndben feküdt egy darabig, aztán alig érthetően hallottam, hogy mond valamit. Nehezen vettem ki a szavait, de aztán megértettem. Ezt ismételgette: „Engedjete el, engedjete el!” Attól a perctől kezdve én is azért imádkoztam, hogy ez mielőbb megtörténjen, mert megértettem végre, hogy Mama már csak erre vágyik, hogy odaát legyen, Papa mellett.

Másnap telefonált Apu, hogy Mama meghalt. Tudomásul vettem a hírt, számítottam rá, s hálát adtam a Jóistennek, hogy ilyen hamar bekövetkezett, s nem kellett tovább szenvednie szegénynek. De magamban a mai napig nem tudtam őt igazán elengedni. Gondolatban ma is folyton őt hívom telefonon, valahányszor a gyermekeim valami sikert érnek el, valami kedveset mondanak, vagy tesznek, a lelkemben már csörög is a telefon: „Képzeld, Mama...!” S aztán csak ömlenek a könnyeim, s folyton azt ismételgetem, „Mama, hiányzol!!!” Hiányoznak az imák, amik láthatatlan hálóként megtartottak a mindennapokban, hiányoznak a kedves szavak, hogy tudom, valaki mindig várja, hogy hívjam, s csak meséljek...

Drága Mama! A Te hited lesz számomra a példa egész életemben! Hiszem, hogy most is látsz minket az égből, onnan őrzöd lépteinket, s most is aggódsz értünk, s velünk örülsz. Kérlek, imádkozz értünk most is, s tartsd egyben a családunkat, ahogy mindig tetted! Ámen!

Tomborné Katona Orsolya

Családi történelem – könyv nélkül

Nagyon régi család a miénk, hitünk szerint egészen Noéra nyúlik vissza, csak hát a szóbeli visszaemlékezések nem igazán szoktak 500-1000 évnél jobban kiterjedni visszafelé... Kisgyerekként számomra még megadatott, hogy részesüljek abból a kulturális szocializációból, amely az emberiség történelmét az írásbeliség és könyvnyomtatás elterjedéséig átadta az ősök történelmét és hitvilágát, azaz emberré tette az embert.

Szülőfalum, Ládbesenyő, amióta Szent László királyunk megalapította, letelepítve a besenyőket a borsodi földvár és fölötté a szendrőládi Bódvágázló védelmére, sohasem volt 400-500 főnél népesebb. Népeisége meglehetősen vegyes, olyannyira, hogy ellentétben azzal, amit a szomszédos Abodról mesélnek, ahol a kolera-járványt csak a kántor és a kutyája élte túl, állítólag maradt a besenyő „vérvonalból” is. A falu történetéről soha ki nem adott, de a megyei levéltárban talán megőrzött, rengeteg gyűjtést és családfát tartalmazó monográfia szerzője, néhai Ráki József tanító úr szerint arcom, alkatom, hajam a besenyő ősökre ütött vissza.

Ez azért is érdekes, mert édesanyám és édesapám ősei túlnyomó részt egyaránt görög katolikus ruszinok voltak, persze ennek a nagy többség által Magyarországon ismeretlen népcsoportnak az egyik lényegi tulajdonsága, hogy könnyen befogad másokat. Ehhez képest mindkét nagyapám magyar nevet viselt, az apai Tóth („Szivi” ragadványnévvvel), az anyai Kondás volt. Anyai nagymamám Zomok volt, állítólag az ő apai nagyapja talán szlovák lehetett, legalábbis római katolikusnak keresztelték. Apai nagymamám Vasmán neve a Waxmanból magyarosodott el, ősei németajkú habánok voltak, akiket Mária Terézia telepített le Borsodba és Zemplénbe. A nagyapja még tudott valamennyit németül, de az apja és unokatestvérei már csak a katonaság alatt tanultak meg. Apai nagyapám és anyai nagyszüleim ősei a 350-400 évvel ezelőtt végbement ruszin, más néven „erdőirtó rutén” betelepüléssel kerültek le a Kárpátokból a Cserehátba, apai nagyapám Abodon, anyai nagyszüleim Rakacán születtek és részben ott is nőttek fel.

Nagyszüleim, sőt dédnagymamám is még sokat meséltek a múltról. Számukra „személyes ismerős” volt nemcsak Horthy Miklós, hanem „Kossuth apánk” is, sőt mi több, a Nagyságos Fejedelem (elvégre a miénk a „Gens Fidelissima”!) és annak hadvezére, Vak Bottyán János, „Bottyán apánk” is, akinek a visszaemlékezések szerint a keze alatt szolgáltak is őseim, mindkét oldalról.

Ezek az elbeszélések dátumokat szinte soha nem tartalmaztak, a történelmet a haza vagy a család nagy embereihez kapcsolták. A Rákóczi-szabadságharc, pláne a csereháti betelepülés előtti korról nekem már semmit nem meséltek. A nyugatra szakadt keleti szláv kultúrákban talán még annyi családinév-ragaszkodás sem volt, mint a középkori magyarban. A sok „-szki”, és „-cki” névvégződés (gyakran ipszilonnal) annyit jelentett, hogy honnan költözött, legtöbbször nősült oda a család. Mert rájuk is átragadt ugyan néhol a földecskék egyben tartásáért kötött rokonházasságok járványa, de az élő, inkább törzsi-, mint nemzeti tudat és a vallás sokat segített azok megelőzésében. Különösen a „búcsúk” bírtak ebben nagy szereppel.

Ezek a búcsúk – amellet, hogy a falvak templomainak címünnepei – az ország több vidékén egyben családi ünnepek is voltak. A néha nagyon távolról érkezők korán reggel beálltak a legközelebbi rokonhoz szekérrel, és mentek fel a templomba, a búcsúi liturgiára. Ez a „beparkolás” azért is jó volt, mert így a háziasszonyok látták, hogy mennyi vizet öntsenek a levesfőző fazékba, ugyanis akik oda álltak be, azok a templomból oda is mentek és ott is ebédeltek. Ebéd után meg sorra illett látogatni a többi rokont, barátot, kora estétől meg bál volt, ahol megismerkedtek egymással a helyi és a más falvakból érkezett fiatalok. Máriapócson már a liturgia után közvetlenül kezdődött az „utcabál” a templomkertben, mert oda főleg nem a rokonok érkeztek, hanem zarándokok a kegyképhez. A máriapócsi búcsúkra, főleg az Illés-napi búcsúra a mai lengyel-szlovák határról, sőt a mai Lengyelországból és Ukrajnából (azaz Galíciából) is érkeztek zarándokok, és Kárpátaljáról, Szatmárból, Biharból, Máramarosból, nemcsak a mai Észak-kelet Magyarországról. Az illés-napi búcsú a ruszinok párosító ünnepe is volt egyben.

Amikor szegénység és keresztényüldözés volt, akkor is igyekeztek megtartani a búcsúkat. Mesélték, hogy Múcsonyban egy szegény özvegyasszony egyszer nem akart búcsút tartani. Nem is volt miből, a pár tyúkocskáját nem akarta levágni magának (a búcsúi ebéd elengedhetetlen része a töltött tyúkból, esetleg töltött galambból főzött leves), vendéget nem várt. Mégis, ahogy virradt Péter-Pál napja környékén vasárnap, a búcsú napján, zörgették a kaput, és egy rokon már állt is be a szekérrel. Mit volt mit tenni, szegény özvegyasszony létrát ragadt és felmászott a zsúpfedeles kis házának a tetejére, ahol már szép nagyok voltak a gólyafiókák. Valamennyi tojást még el tudott dugni a beszolgáltatási népbiztos elől, úgyszólván meg is töltötte, megfőzte. Kicsit halízú volt, de jóllaktak vele a vendégek, csak valahogy kitudódott, és utána „gólyás”-nak csúfolták sokáig a múcsonyiakat. Ez ugyanolyan kellemetlen volt, mit az, hogy a damakiakat meg pirítósnak. Damak ugyanis református falu, talán a leghézsakibb kiskun település. Egy damaki legényt diáktársai többen meghívták búcsúra, és egy idő után elkezdtek kérdegetni,

hogy náluk mikor lesz. Szegény már nem tudott mit kitalálni, azt mondta, hogy a következő vasárnap. El is indultak hozzájuk. A vonattól elég sokat kellett gyalogolni, mire odaértek, már majdnem dél volt, egyből ebédelni szerettek volna. Szegény háziasszony nem is tudott róla, hogy most neki „búcsúi” ebédet kellene rittyenteni, de látta, hogy ott egy csapat éhes fiatal, süttött nekik gyorsan piritós kenyeret.

Azt hamar megtanultam, hogy honnan kapták édesanyámék a „Kondás” családi nevüket. Hogy mit jelent, nekem még nem kellett magyarázni, mert gyerekkoromban a csorda után a kondát is kihajtották.

Az egyik legelső borsodi ruszin településen, Viszlón éltek azok az őseim, akik szakítottak, legalábbis átmenetileg a család által évszázadok óta végzett erdőirtással és juhászkodással. Valami olyan völgyes-dombos terület jutott ugyanis nekik, aminek a fája se ért volna olyan sokat, a meredek domboldalról kár is lett volna kiirtani, mert oda utána leginkább csak bukfencet lehetett volna vetni, a völgy meg gyakran teljesen víz alatt állt. Ráadásul született 10 vagy 11 fiuk, akik szépen fel is cseperedtek, és jó étvágyuk volt. Kitalálta (vagy csak egyedül alkalmazta) tehát azt, hogy a nagyobb fiúkkal („inasokkal” ahogy arrafelé a fiúgyereket és kislegényt mondják) bekerítette „garáddal”, szűrös sövénnyel az egész bérleményt, persze ősszel, hogy a tölgyesbe magukat bevett vaddisznók is bent maradjanak. Beengedte hozzájuk a saját disznóit is, és telente rendszeresen etette őket, leginkább rozssal (ott gabonának mondják) meg árpával. Az állomány kereszteződött és odaszokott az etetőhöz, és ha őseim megéheztek, vagy időszerűvé vált a bérleti díj kifizetése, puskával lőttek annyit, amennyi kellett. Kora tavasztól a szépen gyarapodó sertésállományt táplálékkal ellátta a részben mocsáros völgy, nyár végétől meg a tölgyerdő. Több disznójuk lett, mint az egész falunak, valóságos konda lett, így lett belőlük Kondás. A majd' tucatnyi fiú mind felnőtt, megnősült, és szintén bőséges gyermekáldásban részesült, úgyhogy nemcsak csonka hazánk területén, hanem Szerbiától Lengyelországig, és persze a tengeren túl is élnek ismeretlen vérrokonaim.

Hogy apai nagyapámék honnak kapták a vezetéknévüket, azt már nem tudtam kideríteni. Annyi maradt fenn az emlékezetben, hogy Abodon majd' minden harmadik házban Tóth nevű lakott, és hogy meg tudják egymástól különböztetni őket, az egyik megkapta ezt a szlovákul szürkét jelentő Szivi ragadványnevet. Ez akkor is megmaradt, amikor az összes többi "fajta" Tóth család kihalt vagy elköltözött a faluból.

A család gazdasági felemelkedése szintén egy eredeti gazdasági ötletnek volt köszönhető. Abodon nem volt jellemző a juh- és kecsketartás. Jobbak voltak a földek, mint Rakacán, azt művelték és tehenet, disznót meg persze „erőgépnek” lovat tartottak, sőt az Abodhoz tartozó Királykúton állítólag

bivalyt is. Édesapám dédnagyapjáék, (szépapámék) sokan voltak testvérek, csak kevéske föld jutott neki, és szépanyámat se a földjéért vette el. Valami kis portát, házacska örökölték ugyan, de a megélhetésükhöz kevés volt a föld. Kitalálta tehát, hogy „kibérel” és ha lehet, meg is veszi (ledolgozza az árukat napszám helyett) a legmeredekebb cserjés domboldalakat és a nádas-füzes mocsarakat. Örömmel adták oda, a legtöbben teljesen ingyen, mert azok se erdőnek, se termőföldnek, se a marháknak legelőnek nem voltak jók, és a távolabbi mocsaras-füzes ligetekbe nem volt érdemes kihajtani a kondát sem. Ezzel párhuzamosan, házasebberként még az első télen elkezdett kecskéket venni. Azok örömmel ették a lehetetlen helyekről gyűjtött „szénát” (száraz gatz), a falubeliek meg somolyogtak, hogy ugyan mit fog kezdeni annyi kecsketejjel. A sajtkészítésnek akkor és ott ugyanis nem volt hagyománya. Aztán a következő tavasszal, az őszyvetségi húsvét előtt vagy egy héttel a kecskegidákat az apjáéktól kölcsönként szekérre rakta, és levitte Sajószentpéterre, ahol akkoriban talán több kóser mészárszék is működött, és eladta az összest, jó pénzért. A vásárban vett egy szekéredéréknyi malacot, kiválogatva a leggirhesebbeket, azaz a legolcsóbbakat. Hazavitte, és kecsketejjel „felpendítette” mindet. Egy hónap múlva már ő árulta a vásárban a legszebb, leggömbölyűbb és legdrágább süldőket, amelyeknek az árát nagyrészt visszaforgatta sovány kis borzas malacokba. Így tudott aztán évek alatt tehenet, lovat, szekeret, földeket, a gyerekeinek portákat venni, nagy házakat építeni.

Ha már építkezés, gyarapodás, akkor időben is előrébb léve térjünk vissza édesanyámék családjához Rakacára. Dédnagyapám, Kondás Ferenc istenfélő juhászember volt. Elfogadta valahogy azt is, hogy két szép fia odaveszett a háborúba, mert neki legalább maradt még egy, de bizony nem sokat mosolygott. Az egyik alkalommal, amikor szinte az egész falu Máriapócsra zárandokolt, ő is ment. Abból a távolságból ezek több napos gyalogos-szekeres zárandoklatok voltak. A többség gyalogolt, az öregek, a betegek, a várandós anyák és a kisgyerekek szekéren mentek, és a szekér vitte a tarisznyákat is, kenyérrel, vízzel, kis szalonnával, hagymával. Éjszakánként csűrökben aludtak. A búcsúi liturgia után dédnagyapám félrehúzódva ült a templom mellett, amikor egyszer csak odament hozzá a „kegyes atya”, a szerte földön ismert Pásztori Árkád bazilita szerzetes. Megszólította, és dédapámnak csak később tűnt fel, hogy a nevében szólította:

- - Mit szomorkodsz itt Ferenc, miért nem táncolsz?
- - Minek örülsz, atyám? Két szép fiam meghalt, én is egyre gyengébb vagyok.
- - No, Ferenc, akkor most dobd el a kostökcacska (mint minden rendes juhász, ő is abban tartotta a dohánt), menj, mulass, aztán ha hazaérsz, bontsd le a házat és építs fel egy sokkal nagyobb!

- - De atyám! Minek? Ez az egy fiam maradt, ő is beteges, én is, minek nekem olyan nagy ház?

- - Azért, mert igen nagy szükségetek lesz rá! Ne félj, nem leszel magvaszakadt! Tele lesz a ház, és lesz még a te ivadékaid között híres pap is.

Dédnagyapám úgy is tett, eldobta a zacskót és a pipát, elment mulatni. Közben fogta fel, hogy mi is történt. Ahogy hazaért, sokak megbotránkozására lebontotta a házát, és épített egy olyat, amitől csak a parókia volt nagyobb. Alig lett kész, amikor hazaköltöztek majd' tíz év után dédnagymamámék Clevelandből, ahová kisgyerekekkel mentek ki, hogy összegyűjtsenek annyi, amiből lovat-hámot, földet-házat és minden más szükséges termelőeszközt és életfeltételt elő tudnak teremteni. Pirospozsgás, gömbölyded nagylányuk egyből megtetszett a magas, sovány, kicsit sápatag nagyapámnak, így hát ő lett a nagymamám. Nyolc gyerekük született és mindegyiket fel is nevelték egészségesen. Lett dédnagyapámnak öt fiú-unokája is, de bizony nem érte meg, hogy pap legyen akármelyikből is, pedig nagyon szerette volna. Már a sírköve is megporladt, amikor bekövetkezett a rendszerváltást visszavonhatatlanul érezhetővé tevő pápalátogatás, amelyet az egész magyarság felekezettől függetlenül követett a tévében és a rádióban. És bizony az ünnepi eseménysorozat egyik „szakkommentátora” görög katolikus papként és egyben akkor már (és azóta is) elismert rádiós-tévés szakemberként Kondás Ferenc dédunokája, az unokatestvérem volt.

Persze nem csak gyarapodásból és lelkesedésből állt a családunk történelme. Édesanyámék viszonylag olcsón megúszták a második világháborút, pedig többször is átment rajtuk a front. Amikor először törtek be az oroszok, édesanyám (vagy 5 éves volt) a szembe-szomszédoknál játszott az ő lányukkal a kemencepadkán. Bement a katona, ők köszöntek neki ruszinul, az vissza oroszul (nincs olyan nagy különbség), és megkérdezte, merre mentek el a németek, ők meg megmondták. Amikor végleges lett az orosz megszállás, az az egység abban a faluban meglepően kulturáltan viselkedett. Egy részeg orosz akart egy asszonnyal erőszakoskodni, de azt a nagyszüleimhez beszállított komisszár saját kezűleg agyonlőtte a helyszínen. Gondot az okozott, hogy a front elvonultával a falu szélén a beteg román katonáknak tábori tífuszkórházat rendeztek be, amit nem zártak el, és a járóképes katonák is besétáltak a faluba, meg a gyerekek is a táborba, még a barakkokba is. Ennek édesanyámra nézve két következménye is lett.

Az egyik az, hogy elkapta a hastífuszt, csontra soványodott, és majdnem meghalt. Előtte sem volt túl jó állapotban, nem is olyan sokkal azelőtt esett át egy tüdőgyulladásra, amit a helyi orvos meg tudott állapítani, de gyógyszert nem tudott adni, mert nem volt. Papért ment hát nagyapám a hóviharban, de nem a helyiért, bármennyire is szerették, hanem a szomszéd faluba, Viszlóra.

Ott szolgált nagyon idős kori haláláig Fedor István, aki nemcsak a lelki üdvösségért, sőt nem is csak a lelki egészségért tudott sokat tenni, hanem a testi egészségért is. Felült nagyapám mellé, megnézte édesanyámat, megmondta, milyen közönséges alapanyagból főzzenek teát neki, megvárta, hogy megittassák és magához térjen, majd visszaült a lovas szánra, hogy vigyék haza. Nemcsak embereket, hanem háziállatokat is gyógyított.

A másik következmény jóval később jelentkezett. A '70-es évek vége felé jól működött a téesz, és többek között egy körutazást is szerveztek a tagoknak, Edelényből Szeged – Szabadka – Temesvár – Arad útvonalon. Aradon történt, hogy édesanyám, természetesen magyarul, kérdezni merészelt valamit egy boltban. Erre az eladónő elkezdett románul üvöltözni vele – és még meg is értette – hogy Romániában románul beszéljen. Ekkor villámcsapásként jutott eszébe édesanyámnak, hogy mit is kiabáltak egymásnak a román katonák, harminc-egynéhány évvel azelőtt, amikor haragudtak egymásra. Ugyan sem '45-ben, pláne '78-ban nem tudta igazán, mit is jelent, de elmondta, jó hangosan, elvégre azt mondták, hogy románul beszéljen...

„Természetesen” a hisztiző eladónőt azonnal behívta a főnöke, „természetesen” előkerült a raktárból valami Marika (minden elszakított területen minden nagyobb boltban dolgozott egy Marika (vagy Katika, Erzsike) aki tudott magyarul és bizonyos esetekben elő lehetett venni), és kiszolgált az egész csoportot, sűrű bocsánatkérések között.

Édesapáméknál sokkal tragikusabb volt az „átszállás”. Ott több lányt és asszonyt is megerőszakoltak. Egyet ismertem, aki túlélte, ő azután soha nem mert kilépni a házukból, és olyan 10-12 évesnél nagyobb fiúgyerek nem mehetett a közelébe, mert rohamot kapott. Az apja (még lesz róla szó) P. János, az amerikai kommunista párt alapító tagja volt, a háború előtt költözött haza, és építette fel a faluban a legnagyobb házat.

Nagymamám akkor várta a harmadik gyereket. Agglegény unokatestvérével, nagyapámmal, édesapámmal és nagybátyámmal éltek egy portán. Hogy az összes füstölt sonkát-szalonnát elvitték, amit ettek volna egész nyáron, szinte nem is nagyon bánták, hogy a pincében nemcsak teleítették magukat, hanem amikor tele voltak, betörték a hordók fenekét, hogy kifolyjon a bor, és hogy kivágták a cseresznyefát, hogy könnyen le tudják enni róla a gyümölcsöt, azt már jobban. A felnőtt férfiak, hallván az oroszok rémtetteiről, várandós nagymamámnak készítettek egy búvóhelyet: a trágyadomb közepét kiásták, kibélelték szalmával és vesszőfonattal, le is fedték azzal, és a tetejét is letakarták egy kis trágyával. Az oroszok persze, látva két felnőtt férfit és a két kisfiút, követelték, hogy hol a „zsena”, puskatussal verték nagyapámat és nagymamám unokatestvéré, édesapámat és öccsét meg pofozták és rugdosták. Mindannyian túléltek, látszólag egészségesen megszületett –

ahogy a faluban mesélték, gyönyörű szép – nagynéném, fel is nőtt, de nagylány korában már jelentkeztek idegrendszeri problémák nála. Férjhez ment, gyereket szült, fel is nevelte, de bizony többször szorult kórházi kezelésre. Azok meg hol eredményesek voltak, hosszabb időre is, hol meg nem. Aztán eljött az a nap is, amikor egy hóviharos éjszakán, már jóval túl az ezredfordulón, hálóingben kísétált a kórházból és eltűnt a nagy hóban. Olvadáskor találták csak meg, nem is messze a kórházhoz, hazafelé indult, gyalog, mint a hadifoglyok, talán ő volt a II. világháború utolsó áldozata.

A háború után sehol sem volt könnyű. Rakacán és környékén elterjedt, hogy határkiigazítás lesz, Zemplént, (a tokaji borvidéket), Abaúj-Tornát és Borsod egy részét átadják Csehszlovákiának, cserébe Magyarország visszakapja Csallóközt. A falu lakossága nagyon megijedt ahhoz képest, hogy őket „tót”-nak tartották. Borsodban ugyanis a lengyel is tót. (Ezt mondjuk kicsit meg is alapozza, hogy a Szepességből az egykori Derenkre, onnan Ládbesenyő-Andrástanyára telepített, archaikus lengyel nyelvet beszélő emberek akadálymentesen tudtak anyanyelvükön beszélgetni a műcsonyi, úgymond elszlovákosodott (valójában eperjes-kassai nyelvjárású) ruszinokkal.) A rakacaiak félelmét erősítette, hogy a gyerekek a háború alatt gyakorlatilag elfelejtettek magyarul. Otthon és a megszállókkal ruszinul beszélte, a templomban óslávul imádkoztak, de sok gyerek használt német szavakat és kifejezéseket is, amiket nemcsak a német megszálló katonáktól, hanem nagyapjaiktól, „Ferencjóska katonáitól” is összeszedtek. Édesanyámék emellett egymás között angolul, pontosabban angol szavakat használva is beszéltek valamennyire, mert csak rájuk ragadt valami nagymamámtól, aki írni pl. csak angolul tanult. Aztán persze a már említett módon a román katonák is gazdagították a nyelvi és kulturális sokféleséget. Nem csoda, hogy a tanító néni sírva fakadt, amikor ismét elkezdődött az iskola. A rémhírek hatására aztán úgy döntött a falu vezetése, hogy attól fogva mindenki, különösen ha hallják a gyerekek, csak magyarul beszélhet, mert a rakacai „tótok” nagyon nem akartak szlovákká válni, mint a határ túloldalán a rokonok.

A gyerekek el is felejtettek minden más nyelvet. Édesanyám is, mindaddig, amíg a nyelvi környezet elő nem hozta belőle. A ruszin nyelv korábban előjött. 1968 telének elején jött a titkos hír, hogy az amerikai ruszin-magyarok eljuttattak egy jelentősebb mennyiségű miseruhának való selyembrokátot Eperjesre, ahol be volt tiltva a görög katolikus egyház, úgyszólván az ottani ortodox esperestől lehetett ingyen, de jelszó ellenében átvenni. Papjaink édesanyámat és nagynénémet kérték meg, hogy valahogy csempésszék azt át Magyarországra. Arról a környékről hagyományosan is sokan jártak (amikor lehetett) Kassára bevásárolni, hiszen valamikor még Csehszlovákiába is zarándokoltak. Az új határ egészen érdekes csempész-

folklórt teremtett. Magyarországon volt jó minőségű és viszonylag olcsó élelmiszer, például bőrszalonna, Csehszlovákiában meg bár beszolgáltatási kötelezettség volt a sertésbőrre, és nem is volt szabad perzselni, de jó és olcsó volt a ruhanemű és szinte minden más iparcikk is, a cipőtől a kerékpáron át a kézi kaszáig és az iskolai felszerelésekig. Nekem is szinte minden cipőm és ruhám onnan került évekig. Elindult tehát a két fiatalasszony, először ahogy szoktak, a határtól Tornáig gyalog, onnan Szepsibe busszal, majd Kassára vonattal. Kassán aludtak, le volt szervezve, mikor kihez kell menniük. Másnap reggel édesanyám már elkezdte érteni, hogy mit beszélnek. Eperjesig nem mertek egy járművel menni, két nap alatt értek oda, hol busszal, hol vonattal, hol gyalog, de mire odaértek, édesanyám úgy beszélt „tótul”, mintha soha nem hagyta volna abba. Nagynéném fiatalabb, ő már meg sem tanult gyerekkorában, ezért különösen csodálkozott, hogy ez hogy lehet.

A szüleim rövid udvarlás után 1954-ben, a legnagyobb szegénységben, kifosztottságban házasodtak össze. Édesapám nagyapja ott sem tudott lenni az esküvőn, mert börtönbe zárták. Olyan lelkes volt ugyanis a helyi beszolgáltatási népbiztos, hogy még a vetőmagot is elvitette tőle csépléskor. Dédnagyapám úgy volt vele, hogy lesz, ami lesz, de ő nem hagyja gazosodni a földet, felszántotta és beboronálta. A kihullott szemekből ki is kelt valami „ritka szép” búza, talán még valami termés is lett volna belőle, ha a falvak nyilasávós házmestere, a helyi útkaparó fel nem jelenti, és le nem csukják két évre, közellátás veszélyeztetése miatt.

A szüleim is nagy szegénységben kezdték közös életüket, hiába dolgoztak annyit ősök. A már említett töltött „tyúkból” főzött húsleveshez házasságuk első évében egyszer jutottak, amikor a kutyájuk lefogott egy fácánt a fészken, amikor éppen a tizenkettedik tojását tojta. A beszolgáltatási népbiztosék persze nem úgy éltek, amikor hazalátogatott Pestről a főelvtárs rokon, száz tojásból sütöttek rántottát. A falu népe, akik zsír, kolbász, tejföl és tojás nélküli lecsón éltek szinte egész nyáron, elvásott foggal, csorgó nyállal próbált valami másra gondolni, érezve a tojásillatot.

Szüleim egyik szomszédja, B. János, Sztálin személyi testőre volt. Az I. világháborúban korán és fiatalon hadifogságba esett. Az agymosás után Sztálin kiválasztotta a fiatal vöröskatonát, és együtt harcoltak a polgárháborúban is, és még a jaltai csúcsról készített híradó-filmen is együtt vannak, amikor a szovjet delegációt mutatják. Hasonló volt a bajusza, mint a gazdájának, és karabélyát a tus végénél fogta. Elbeszéléseinek ismeretében csöppet sem lep meg, hogy a mai kor polgárháborúiban sem az a jellemző, hogy katonák katonák ellen harcolnak, hanem ma is az történik többnyire, hogy katonák gyilkolnak civileket, és meglepődnek, ha a célpont visszalő. A vörös hadsereg polgárháborús vonulásának rögzített protokollja volt. Ha bevonultak

egy faluba, élelmiszert és vodkát kértek. Azok persze mondták, hogy nekik sincs, elvitték az előző csapatok. „No, akkor ti fehérek vagytok!”- mondták. Közölték, hogy ott lesz a front, a katonák fáradtak, mindenki menjen a falu mellé, lövészárkot ásni. Megadták a méretét és helyét, majd pihentek. A faluban élő öregek, nők és gyerekek (a férfiak vagy halottak voltak, vagy katonák) ki is ástak egy mély árkot, és melléálltak, hogy ellenőrizzék. Az újoncokat eközben kérdezte meg a parancsnok: „No, elvtársak, ki akar tiszttal lenni?” Mindig volt néhány jelentkező. A csapat nagy része a parancsnokkal együtt elvonult, másik falut keresni, ők meg megkapták a parancsot, hogy géppuskázzák bele a frissen kiásott árokba az összes civilt, és kaparják rájuk vissza a kiásott földet. Utána felgyújtották a házakat is. Fából, nádból és földből épült falvak tucatjai vagy százai tűnhettek így el, szinte nyomtalanul. Az önkéntes tisztjelöltek jutalma sem maradhatott el, a komisszár és emberei agyonlőtték őket, amikor már az összes ház égett, és otthagyták őket a kóbor kuttyák, farkasok martalékául. Nagyon hihetetlen volt ez is, de amióta hallani lehetett, hogy a Belorussziában útépités során találtak ilyen férfi-mentes tömegsírokat, azóta azt is hajlamos vagyok elhinni, amit Lenin haláláról mesélt, hogy ti. Sztálin végezte ki személyesen a Kreml mögötti parkban, egy Colt-szerű 12 lövetű kozák lovassági revolverrel. Négy éves múltam 1966-ban, mire János bácsi idegeit az elkövetett tömeggyilkosságok, a párttitkár veje, és persze az ezekből fakadó hazugságok felőrölték, és a kert végi pelyvásban, ahol élt, a szájába vette a sörétes puskáját és elsütötte egy borús őszi napon. A következő tavaszon édesapámmal takarítottuk a gyümölcsös-kertet, és megtaláltam a koponyájának egy darabját.

A forradalom után sem volt könnyű az élet, a huszon-egynéhány hold sovány földből megélni még nagy nehezen meg lehetett volna, de mivel főleg télen csak rapszodikus erőfeszítést igényelt és mivel már nem volt beszolgáltatás, édesapámnak orvosi utasításra rendszeres munkát kellett vállalnia, hogy lejjebb menjen a vérnyomása.

A bányában aztán sok emberrel találkozott, csapatvezető vājarként ment nyugdíjba. Egy időben észrevettük édesanyámmal, hogy nagyon feszült, ideges, robbanékonny. Vagy két hét eltelt, mire túl lett rajta, és elmondta, hogy felismerte azt az ávóst, aki őt három napig verte, visszaköltözött Edelénybe. Először azon járt az agya, hogy kellene bosszút állni, megverni vagy megölni, de aztán győzött a józanész, „annyit kapnék érte, mint egy rendes emberért”, feltűnés nélkül követte, és amikor egy kocsmá előtt jártak, elkapta a karját és berántotta, leültette, kikért két felest és két sört, melléült, és csak annyit mondott: Mesélj!

Természetesen a „volt ávós” (Olyan van?) is emlékezett édesapámra. Elmondta, hogy eredetileg két hétig akarták bent tartani, és úgy kellett verni,

hogy meg ne haljon, de többet ember ne legyen belőle. Apám nagybátyjára, az egykori bíróra is ugyanez a parancs vonatkozott, pedig ő nem is „viccelődött”. Utána soha nem tudott egyedül lemenni a lépcsőn, úgyhogy a tornác végében kellett neki árnyékszékét építeni. Templomba sem bírt többet elmenni, a pap ment mindig hozzá. Hála nagyapámnak és az előhasi üszőnek, apám olyan jól megúsza, hogy azt mondta, megérte. A sors persze néha egész meredek forgatókönyveket ír. Az ávós a bányában kapott munkát, és apámhoz osztották be...

Persze dolgoztak ott sokan mások is, például az a barátja édesapámnak, akiről az alábbi három történet szól:

Szegény K. Jani Edelényben volt bányász és pártcsoporthitvány. Valahonnan Mátészalka környékéről költözött oda a szoc.prosperity okán. Nem lehetett könnyű gyerekkora, talán a gyermekkori éhezés, a szénhidráthiány miatt. Gondolkodása és beszéde feltűnően lassú volt, de egyébként rendes, dolgos kommunistaként (ő az egyetlen, akiről ilyet mondtak a környéken) ismerték.

A '80-as évek közepén történt, hogy felépült a görög katolikus templom Edelényben. Hivatkozva Hazafias Népfontra meg a szövetségi politikára, a pártbizottság kirendelte a párttagokat is a templomszentelésre. Jani barátunk unalommal elegyes meghatottsággal csapódott édesapámhoz, kérve, hogy mutassa, mit is kell csinálni ilyen helyen. Meg is történt, aminek kellett, Szilárd püspök záró áldást adott, és következett a miroválás. Erről annyit illene tudni, hogy egy, a kereszténység gyökerétől ismert, ún. szentelmény, amelyben bármely jóakarátú ember részesülhet, vallásától függetlenül. A pap egy illatos olajkészítménnyel az előtte álló ember homlokára rajzol egy keresztet, miközben azt mondja: „Krisztus közöttünk!” A hívők erre az év nagy részében a „Van és lesz!” választ adják. No, az emberek szépen sorba állva megindultak a papok felé. Jani barátunk is szépen követte tőle vagy egy fejjel magasabb munkatársát, édesapámat, aki kinézett egy kellően értelmes rokon papot, rákacsintott, és hátraintott a fejével. Jani került a pap elé, aki emelte az ujját az áldó olajkenetre. Jani meghökkent.

- De tisztelendő úr, én nem vagyok katolikus!

- És?

- Én párttag vagyok!

- És?

- Meg párttitkár...

- Na és?

- Meg még református is!!!

- Nem baj...

Megkapta a kenetet.

Egy szép nyári estén kommunista műszak (Újszülöttek és amnéziások kedvéért: olyan „jótekonysági” v. „szolidaritási” szombati vagy vasárnapi munka, amely során vagy elkönyvelték a hetekkel előre elvégzett munkát, esetünkben szénkitermelést, és az árát elküldték külföldi terroristasejteik felszerelésére. Más esetekben parkokba, óvodák udvarára ültettek balesetveszélyes fákat és mérgező bogyókat termő bokrokat, esetleg hegesztettek gyereknýársaló játékokat, kerítéseket; és mindezek örömére a végére jól berúgtak a Szakszervezet számlájára.) után kacsázott haza Jani a IV. aknától Babetájával, közepesen alkoholos állapotban. Meglátott egyszer csak egymás mellett két, az ő szemében imbolygó kis halovány piros lámpát.

- Á, biciklisek! Adok én nekik egymás mellett menni! Majd most jól megijesztem őket!

E gondolatsor lefutása után lopakodó üzemmódra kapcsolt, azaz levette a világítást, visszaengedte a gázt és behúzta a kuplungot, majd amikor már kellően közel voltak, nagy gázt adott, hogy majd ő kimegy közöttük. Az elgondolás egész jó volt, de az imbolygás az észlelő állapotából adódott, a két kis piros fény meg egy álló Zaporozsec helyzetjelző lámpájának a fénye volt...

Persze a bánya érdekes téma, és nemcsak az ablakon kitekintésben frusztráltak a dolgozók. A következő történet és hőse is abszolút szervesen kapcsolódik az edelényi IV. aknához (elvégre nemcsak Janiból állt ott a „Párt”). Meg az egypártrendszerhez. Volt a Trösztnek egy saját újságja, Borsodi Bányász címmel. Bányászban ritka volt a kényszerbeteg olvasó, de néhányan átlapozgatták, és feltűnt nekik, hogy egy ifjú titán milyen eszméletlen baromságokat ír. K. Janiék szová is tették párttaggyűlésen, ahol megtudták, hogy a legény egyetemista, végzős bányamérnök hallgató, apja valami főnök a Trösztnél, anyja meg pártbizottsági vagy szakszervezeti főkerékkötő. No de az információk valahogy mégis eljutottak a szerkesztőséghez, úgyhogy ki is küldték a fiatal elvtársat életszagú beszámolót készíteni az edelényi szénfrontra. Azt is megmondták, hogy váratlanul, az éjszakás műszakra fog érkezni, és vigyázzanak, mert a szabályokat elvileg jól ismeri.

Apám is előre készült. Jól bevacsorázott, hagymás rántottát némi othelló borral.

Meg is érkezett a fiatalember, játszotta az agyát rendesen, mindenhez értett. Megkérdezték, meg akarja-e nézni a marógép munkáját. Akarta. Tudni kell, hogy a szénréteg ott nagyon vékony volt, gyakran még az egyméteres vastagságot sem érte el, és azon a részen fölötte egy vékony palaréteg választotta csak el a futóhomoktól.

A marófejet a szállítószalag mellett kúszva lehetett megközelíteni. A bányászok dolga volt a melléhullott széndarabokat térden állva, szívlapáttal

felhányni a szalagra. Apám mászott elől, intett a gépkezelőnek, hogy fölfelé egy kicsit. A diák kúszott utána, egészen addig, amíg a marófej át nem törte a meddőt és egy nagy szisszenéssel be nem ömlött a homok a járatba. A marót gyorsan lefelé korrigálták, de a futóhomok sistergéséhez recsegő hang és rettentő bűz társult. A nagyreményű mérnökjelölt felordított, hogy sújtólég, majd jóval szintidőn belül felvette az önmentő légzőkészüléket. Gondolom, sejthető, hogy a légkör megváltozását a hagymás rántottából és othellóborból szárnyra kapott békegalambok okozták, nem a sújtólég. Amikor a szalag kihordta a homokot, kikúszott a fiatal elvtárs is, és bizony láthatóvá és érezhetővé vált, hogy alaposan összecsinálta magát. Utána még párszor publikált, de már csak külszíni fejtésekről, meddőhányókról...

Ha már az ilyen testi „történekekről” van szó, nemcsak a háborúban kényszerülnek az emberek rendhagyó megoldásokra. Az első eset 1964-ben történt. Augusztusban volt egy nagy bányásznapi ünnepség Aggteleken, amire teherautóval vitték a tényleg önkéntes érdeklődőket. Ott aztán egy népünnepély várta őket, aminek részét képezte az alig lötyyedt kaszadinnye árusítása is. Még akkor nem volt egészen kész a mai PHARE-vizesblokk, helyette volt egy pottyantós deszka budi, amihez százak álltak sorba. Az asszonyok megoldották, ötösével-hatosával elvonultak a bokros részre, eljátszották a „körben áll a kislánya” játék tájjellegű változatát, azaz egy leguggolt, a többi körbeállta, hogy nyugodtan tudja kisebb-nagyobb dologát elvégezni.

A férfiaknál nem volt ilyen szokás, a kisebb dolgokat ők egyébként is rugalmasan megoldották, és apám érezte, hogy nagy dolgok vannak készülőben, alighanem a lötyyedt dinnyétől, és ő nem bír órákat sorban állni hozzá. Megindult tehát fölfelé (lefelé mindenütt emberek voltak), és amikor már nem bírta tovább, talált annyi sziklapárkányt, ahol félig le tudott guggolni, no meg kapaszkodni. Nem is lett volna baj, ha a szép sárga matéria megmarad a sziklán, de higan folyós állaga és a terepviszonyok miatt megindult, szétfolyt, rá a barlang főbejáratánál odalent sorakozó ünneplőkre. Azonnal lincshangulat alakult ki, úgyhogy apám (megkönnyebbülve) sürgősen balra távozott, olyan sebességgel, hogy a határőrök alig bírták megállítani.

A másik kellemetlenség velem esett meg, 1980-ban Edelényben. Május elseje volt, érettségi előtt, majális a Kastélykertben, édesanyám téészes sör-virslis jegyével a zsebemben bedobtam magam az élvezetekbe. Mivel későn értem oda, a sör és a virsli azonos hőmérsékletet ért el, de a külön pénzen vett cseresznyepaprika feldobta az ízeket. Egyszer csak valami körhintán ülve csikarni kezdett a hasam. A vonatkozó zöld házhoz százak álltak sorba, magyar hagyományként a férfi oldalhoz is többségében nők. Parasztgyerekekkel nem lehet kitolni felkiáltással megcéloztam egy Bódva-parti fűzfabokrot, de foglalt

volt, a következő is, és sorban mindegyikben vegyes párosok tagjai feküdtek egymáson. Több száz méter Canossa-járás után, már karikákat látva, találtam egy bokrot, ahol senki sem volt. Nadrág le, gatyá le, csücs, trotty. üvöltés. Megkönnyebbülve és az égő fájdalomtól magamhoz térve néztem körül. Megértettem, miért nem pározott senki abban a bokorban: térdig ért a csalán...

Azután felöltöztem, és igyekeztem feltűnés nélkül sétálni tovább, ami nehezen sikerült, mert összemart felszerelésem miatt úgy lépegettem, mintha kis dolgom végeztével nagyozolásból a villanyoszlopot tettem volna el.

Persze nemcsak ilyen jellegű saját élményeim voltak. Az első emlékem szinte túl korai. Még alig tudtam járni, két- vagy három éves, ha voltam, amikor édesanyám húga férjhez ment. Nagyon szegény világ volt, csak a legszűkebb család jött össze nagyapámék házánál. Hideg, borongós-esős május eleje volt. Sátort sem állítottak, a tornácon játszott egy kis cigányzenekar egy darabig délután. A vacsora bent volt a házban, a „pitarban”, ahol a nagy asztalon kívül volt oldalt egy „asztalág” is, egy olyan asztal, amelynek a fiókjában szalmazsákot tartottak, és ennek a fióknak két lába is volt. Elsősorban arra szolgált, hogy az asztal-részén teknőben biztonságosan meg lehessen fürdetni a csecsemőt, kisgyereket, és onnan egyenesen a szalmazsákra lehessen tenni megtörölgetni (kevesebb gyereket ejtenének fejre, ha ma is lenne hasonló), de jó szolgálatot tett a vendég gyerekek elszállásolásában is. Engem is oda fektettek le vacsora után, kicsit lejjebb csavarták a nagy lámpát. Beszélgettek, énekelgettek, de én jól aludtam. Valamikor hajnalban aztán rikoltásra ébredtem. Bevágódott az ajtó, valami furcsa zene szólt, és először számomra érthetetlen nyelven, majd kicsit törve magyarul is elmondták: elénekeltek, hogy ők messziről jött rokonok, hallották, hogy férjhez megy a Kondásék legkisebb lánya, és eljöttek felköszönteni. Játsoztak még egy kicsit a számomra ismeretlen hangszereken, aztán ledobták a subájukat és azt a valamit a többi kabát tetejére, ahonnan azok lecsúsztak az én helyemre, sajt-, fenyő és hóillatot árasztva. Akkor láttam, hogy az valami kiskecske, és meg akartam simogatni, de nyígni kezdett és megijedtem, elsírtam magam. Sohasem láttam addig dudát. Akkor vett észre a két juhász, a fiatal, hosszú hajú szőke és az ősz hajú, akinek a haja négy farkocsba volt csimbókolva, és hátul csontfésűvel volt feltűzve. Az öreg beszélt magyarul is, a szaga is ismerős volt, elmondta, hogy ők külföldről jöttek. Kérdeztem, hogy Szlovákiából-e, mert ha nem is volt olyan, de édesanyám is oda járt vásárolni. Mondta, hogy nem, hanem Lengyelországból jöttek gyalog (a pásztor-internet átvitte a Magas-Tátra gerincén a hírt). Kérdezte, tudom-e hol van, és meg mondtam, hogy „Kis kacsá fürdik fekete tóba – Anyjához készül Lengyelországba”, úgyhogy biztos nincs messze.

Gyerekkoromban minden nyáron Rakacán nyaraltam. Bojtárkodtam nagyapám mellett, és bizony többször kellett friss vízért vagy valami másért mennem, és amikor messziről jöttek ilyen kinézetű emberek. Ha kérdezősködtem, annyi volt a válasz, hogy nem jól láttam. Nem is láttam közlelő aztán harminc évig ilyen juhászt, mint az öreg volt. Akkor egy ökumenikus zarándoklat keretében Moldvában, valahol a Csalhó oldalában, valamelyik apró román ortodox kolostor kis fatemplomába érkeztünk az éjféli zsoltosma kezdetére. A templomnak csak déli oldalajtaja volt. Amikor bementük, és elindultam hátra, leesett az állam: a templomocska nyugati végében a falnál álló jellegzetes „állókában” három „szkíta” juhász állt. Három olyan férfi, akiről alig száz éve még az Atlanti-óceántól a Sárga-tengerig mindenki tudta volna már ránézésre, hogy juhász, és amelyet már – talán az utolsó bakonyi betyárt – Fekete István is csak kisgyerekként látott utoljára, karácsonyi éjféli misén. Egyszer csak furcsa érzésem támadt, akaratomtól függetlenül gyakorlatilag csak észleltem, hogy megindulok és kimegyek az ajtón. Közben a feleségem sűgva meg is kérdezte, hogy hová megyek, én meg mondtam, hogy nem tudom. Ahogy kiléptem, megfordultam, és láttam, hogy emelkedik fel a kezem, és hogy jött a legöregebb juhász is, és karomra támaszkodva lement a lépcsőn. Két lépcsőfok volt összesen. Ahogy leért, rám nézett és annyit mondott magyarul (!), hogy köszönöm, és elment.

Én nagyon sajnálom a „szinte” minden információt kényelmesen és gyorsan megkapó gyermekeimet, unokáimat. Számukra nem adatik már meg, hogy nagyszüleikkel hosszan beszélgessenek, vagy különösen az, hogy hosszan hallgassanak. Mi, mai nagyszülők munkából fáradtan értünk csak haza, nincs annyi türelmünk. Nincsenek olyan tevékenységeink sem igazán, amely közben nyugodtan tudjuk meghallgatni a kicsiket és a nagyobbakat. Én még gimnazista koromban is gyakran leültem esténként az istálló küszöbére, hogy tudjak édesanyámmal addig is beszélgetni, amíg megfeji a tehenet. Tehenek sincsenek. A határ közelében lakó, kis faluban tanító rokonom mesélte, hogy amikor átmentek a gyerekekkel Szatmár megye romániai részébe, meg kellett állni a busszal, mert a falusi gyerekek szerették volna közlelő megnézni a teheneket.

Pedig (még?) egy Mehemed sem volt köztük...

Tóth Zoltán

A család

Nagymamám sokat mesélt gyermekkoráról. Amikor kicsi voltam, az ölébe vett, az én ölembe egy babát rakott, nem is akármilyen babát, egy csutkababát! Egy lánynak sem volt az utcában ilyen babája. Nagyanyám készítette, olyan volt, amilyenrel ő játszott gyermekkorában. Elmesélte, hogy a kukoricacső, miután leszedték róla a szemeket, még milyen sok dologra volt használható. Jól égett, gyújtósnak is használták a kályhában. Mert jól dörzsölt, a padlót sikálták fel vele, és persze játékokat is készítettek belőlük.

Az én babám nagyon különleges volt. Mami a csövet beborította egy ruhaanyaggal, szemet, orrot, száját rajzolt rá. Még ruhát is varrt neki, és volt alsószekrénye, bizony az én csutkababámnak olyan volt a ruhája, mint nagyanyám gyermekkorában az asszonyoknak. A kezeit rőzséből készítette, azokat is bevonta fehér ruhaanyaggal, majd hozzávarrta a beborított csutka törzshöz.

- Mami, mi volt a babádnak a neve? - kérdeztem kíváncsian.
- Rózi - válaszolta nagyanyám, és kedvesen nézett ölemben a babámra.
- Jó, akkor az én babámnak is Rózi lesz a neve! - mondtam nevetve.

Olyan volt mit egy báb, ha megfogtam, a szekrénye alatt nem látszott a kezem. A fotel mögé bújva báboztam is vele. Soha nem unatkoztunk, sokat beszélgettünk, sokat mesélt a régi időkről. Rózi mindig velünk volt.

Egy esős, szeles napon arra kértem nagyanyót, hogy meséljen arról milyen játékaik voltak még. Rózi babáról tudtam, és érdekelt mi volt még. Nekem annyi játékom van, hogy néha nem is ferek el a szobámban, de mi lehetett neki, akkor?

- Hát, tudod nem volt sok játékom, csak a Rózi. Édesapám készített deszkából ágyat neki. Az én ágyam mellett volt a kisasztalon Rózi birodalma. Édesanyám pici rongyszőnyeget készített babám ágya elé. Párnája és takarója is volt. Rózi baba velem volt egész nap. Amerre én mentem vittem magammal. Este is együtt feküdtünk le, olyan volt, mint egy barátnő.
- És nem is volt más játékom? - kérdeztem meglepődve.
- Nem, de nem is volt rá szükségem. Bár volt egy tintaceruzám!
- Tintaceruza? Az mi, nagyfi?

És nagyanyám mesélt.

- Hát, tudod lila színnel fogott, és nehéz volt kimosni a ruhákból.
- Rajzoltál vele? - kérdeztem.
- Igen Rózsimat leültettem a konyhaasztalra, és neki rajzoltam. Lerajzoltam a családjunkat. Csak úgy lettem a tenyeremet a lapra, körberajzoltam – mert érdekes volt. Aztán észrevettem, hogy annyi ujjam van, ahányan

vagyunk a családban. Nagy ötletem támadt. A középső legmagasabb ujra megrajzoltam édesapámat. Kalapot és bajuszt kapott ez az ujjam. Mellette a mutató ujjból megrajzoltam édesanyámat, kék kötényruhában. Édesapám másik oldalán a gyűrűs ujjból bátyámat rajzoltam meg, sapkában és rövid-nadrágban. A hüvelykujjból pólyás kishúgomat készítettem el. Legvégül a kisujjból elkészítettem magamat, kicsi szoknyácskában, göndör hajammal. Ez volt a mi családunk. Édesanyám ki is ragasztotta a konyhaszekrényre. Éppen tésztát gyúrt az asztal másik felén. Egy csepp tojásfehérjét elkent a lap hátulján mind a négy sarokra, ez olyan erősen oda ragasztotta a rajzomat, hogy még akkor is ott volt, amikor nagyapa megkérte a kezemet.

- Mami rajzoljuk le most a mi családunkat, anya is biztos örülne. - kérleltem nagyanyót.

- Rajzoljuk, - nevetett nagyanyám. Én hoztam a lapot, ő a ceruzát, nem tintaceruzát, grafitceruzát.

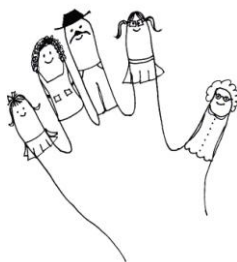
Körberajzoltam a bal kezemet, és elkezdtem átalakítani az ujjaimat a családommá. A középső legmagasabb ujj édesapám lett. Rajzoltam neki bajuszt, mert édesapámnak szép fekete bajusza volt. Mellette a gyűrűsujjból édesanyám készült el. Göndör hajával, és mivel sok finomságot készít nekünk, kötényt kapott. A mutatóujj átváltozott copfos, szemüveges nővéremmé. A kisujj csakis én lehettem, a család legkisebb tagja. Piros szalaggal hajamban, piros szoknyácskában. És a hüvelykujj nálunk nagyanyám lett. Hófehér hajával picikerek szemüvegével, mosolygós arcával.

Igen összetartozunk, mint az ujjak a kézen. Együtt, egymást segítve! - mosolygott nagyanyám.

- Nagyi, ez a mi családunk - mondtam és pusztit nyomtam ráncos, öreg, bal kezére, amit valaha ő rajzolt körbe.

Mire elkészültem művemmel, megérkezett a munkából anyukám. Nagyot nézett a rajzom láttán. mindenkit felismert, jót nevtünk.

És képzeljétek, a rajzomat kitűzte az üzenőtablára. Csak nem lesz kint addig, amíg Pisti a nagycsoportból átjön, és megkéri a kezemet...?

„Igen összetartozunk, mint az ujjak a kézen. Együtt, egymást segítve!”

Tóthné Herner Rita, Ritáti

Naplótöredék

Akkor, ott a padláson már tudtam. Abban a pillanatban minden zsigeremben éreztem, a poros, dohos dobozok, régi emlékek kavalkádjában, hogy beszélnem kell velük. Tudnom kell, meg kell ismernem a titkot. A titkot, ami számukra annyira természetes, hiszen ők csak élnek. Együtt. Nem egymás mellett, nemcsak kötelességből, hanem együtt.

Kedves Naplóm!

Ma reggel betettem az utolsó kötényruhát a bőröndbe, majd lezártam. A fém kattánása jelezte, hogy véget ért az itteni boldog életem. Nem tudtam, hogy hova visznek, és miért megyünk. Nem tudtam, hogy milyen élet vár majd azon az ismeretlen helyen rám és a családomra. Csak tettem, amit tennem kellett, amit elvártak tőlem. A lábaim kivittek a kapun, fel a kocsira. Nem néztem vissza, mert tudtam, hogy fájna az elmúlt évek emléke. Nem köszöntem el senkitől, mert tudtam, hogy az a búcsú örökre szólna. A szüleim és testvéreim már a kocsin vártak. A bőrönd halk puffanása, és a távolodó házunk egyre halványuló vonalai jelképezték a gyermekkorom felhőtlen éveit. Egy percre sem tudtam lehunyni a szemem. Nem akartam a jelen egyetlen pillanatát sem elszalasztani. Érezni akartam. Átélni minden egyes percét. Látni a fákat, amint a levelek néha megmozdulnak egy kósza szellőtől, érezni a nyár szivárványillatát. Hallani akartam a lovak patáinak dobbanását, amint a földön ütemesen koppannak. Nem akartam elengedni a jelent, mert még mindig őriztem a múltat, a Tósnyárasdon eltöltött idő boldog és kevésbé boldog pillanatait. A pályaudvarra mentünk, ahol több családdal együtt felszálltunk a vonatra. Nem akartam lehunyni a szemem, de az egyre múló idő és a vasparipa monoton zakatolása az álmok tengerére repített. Amikor újra felébredtem, egy új világ tárult elém. Megérkeztünk. Azon a helyen voltunk, ami családunk számára a jövőt jelentette. Kedves Naplóm! Ez a jövő egy új, tiszta lapot és tiszta gondolatokat igényel.

Kisvaszar, 1947. június 5.

A konyhaasztalnál ült, és cigarettáját pödörte a jól megszokott mozdulatokkal. Amikor a naplót elővettem, rápillantott a nagyanyámra, aki elhomályosult tekintettel figyelte a megsárgult lapokat. Nem kellett megszólalniuk. A csönd beszédesebb volt bármínél. 86 évesen az ember már nem fecseg feleslegesen.

- Jól emlékszem arra az esztendőre. Nagy változások voltak akkoriban az ország életében. Mi a faluban azt érzékeltünk ebből, hogy az általunk oly jól ismert családoknak össze kellett csomagolniuk mindenüket, és kiköltözniük a

saját házukból, hátra hagyva ezzel mindent. Nem értettük, hogy miért. Hallottunk ugyan ezt-azt, de hittük, amit láttunk. Én személy szerint a karrieremet építettem. Az idő tájt ugyanis gyakornok voltam az erdészetnél. Erdész szerettem volna lenni...

Kedves Naplóm!

Új nap, új gondolatok. Számos dolog történt velünk tegnap. A hosszú utazás, a sok ember... a sok idegen ember! Az állomásról egy teherautóval vittek bennünket az ismeretlen felé. Félttem. Ehhez a félelemhez azonban a várakozás lelkesítő érzése is vegyült. Abban az egyben biztos voltam, hogy minden rendben lesz, hiszen a családom velem van. Az autó lassított, amint a faluba értünk. Az emberek kint álltak az utcán, a házaknak támaszkodva. Mindenki minket nézett. Idegenek voltunk az idegenek közt. Abban a pillanatban vissza akartam menni a jól megszokott környezetembe. Miért pont mi? Miért ide? Hát nem értik, hogy nem mi akartuk? Nem akartunk mi semmi rosszat! Csak élni. Ugyanúgy, mint bárki más. Boldogan! Egyszerűen csak boldogan, senkinek sem ártva. Az autó már harmadszorra állt meg, és most minket szólítottak. Apám kezébe kapta a jövőnk kulcsait. Az út melletti ház kapuja zölden, a remény színével várt bennünket. A szomszéd árokban egy csapat fiú ült. Láttam, ahogy összesúgnak. Láttam, hogy az egyikük hosszasan engem néz. Hideg kék tekintete volt, ami mégis melegséget árasztott. Azt sugallta, hogy itthon vagy, megérkeztl. Éreztem, amint a pír előnti arcomat. Természetesen gyorsan elfordítottam a fejem, de ez a felejtethetetlen pillantás a gondolataimba férközött. Apám, anyám kezét szorítva behelyezte a kulcsokat a zárba. Kinyílt a kapu. Minden véglegessé vált. Ebben az üres, elhagyatott házban kell élnünk, ezt kell egy családként otthonná varázsolnunk. Kedves Naplóm! Egész nap utaztunk, csomagoltunk, új otthont teremtettünk. Új életet kaptunk.

Kisvaszar, 1947. június 6.

Nagyapám főkönyvelő volt egy TSZ-ben. Emellett a fával való munka, az esztergálás mindig is érdekelte, és ameddig tudta, csinálta. Abban a pillanatban magam előtt láttam egy húsz éves fiatalembert, amint minden reggel elindul az erdőbe és mindent megtesz azért, hogy megvalósítsa álmait.

...A bátyám erdész volt. Még emlékszem a fa illatára és azokra a formákra, amit a mi családjunk nevéhez kapcsolnak. Apám esztergált, és én is megtanultam a mesterség összes csínját-bínját. Emlékszem arra a napra, amikor nagyanyád megérkezett. Több családot hoztak aznap a faluba. Mi, helyi lakosok kint, a házak előtt figyeltük őket. Kíváncsi voltam, hogy kik lesznek az új szomszédjaink. Milyen emberek jönnek? Milyen életformát

hoznak magukkal? Aznap azonban, mikor megtudtam, hogy megérkeznek, nem foglalkoztam vele. A haverjaim mondták, hogy igenis kutya kötelességem megnézni őket. Szívem szerint a műhelyben lettem volna, hogy a terasz oszlopán dolgozzak, de valamiért mégis a házunk előtti árokpártot választottam. Soha nem érdekelt más emberek magánélete, nem foglalkoztam vele, és ez így van a mai napig. Emlékszem, amikor megállt az autó, és nyílt az ajtó. Odanéztem. Szerencsére odanéztem. Tudod, engem sosem érdekelték a lányok, de amikor megláttam a nagyanyád, akkor tudtam, hogy ő lesz az én feleségem. Ez az a lány, aki kell nekem...

Kedves Naplóm!

Rohan az idő, a hónapok úgy telnek, mintha percek volnának. A beilleszkedés sehol, senkinek nem egyszerű feladat. Az első éjszakákon arra gondoltam, hogy vajon Tósnýárasdon is ugyanígy fogadták-e azokat a családokat, akik a helyünkre költöztek, mint itt bennünket? Talán egy kicsit sikerült jobban megértenem a rideg bánásmódot. Nem hibáztathattam ezért senkit sem. Nem volt sok munkalehetőség a faluban. Eddig egy családnál gyerekekre vigyáztam. Velük éltem a nap huszonnégy órájában, és a gyerekek nevetése, játékosága tette vidámmá a hétköznapiakat. Itt azonban nem divat, hogy idegenek felügyeljének a gyerekekre. Nem volt más választásom, mint a többi velem egykorú lánynak. Az erdészethez mentem dolgozni a csemetekertbe. A hajnali kelést, és a napok szürkeségét csak egyvalaki tette színesebbé. Az erdészgyakornok. Az a fiú, aki már első nap hideg kék tekintetével melegséget lopott a szívembe. Amikor először megláttam őt a csemetekertben, nagyot dobbant a szívem. Megállt az idő egy pillanatra. Nem tudom, hogy hogyan történhetett meg, de a napok múlásával egyre közelebb kerültünk egymáshoz. Kedves Naplóm! Holnap eljön hozzánk, és hivatalosan is bemutatkozik a családomnak.

Kisvaszar, 1947. november 14.

...Hogyan is felejthetném el azt a napot; az első közös vacsora emlékét. Az eltelt hónapok alatt már megismertem a dédszüleidet, de be akartam bizonyítani, hogy komolyak a szándékaim nagyanyáddal, és ezt nekik is el kellett mondanom. Az erdészetben lopott, titkos órák izgalma, nem az én világom volt. Mindig is egyenes ember voltam, és vagyok a mai napig. Az a vacsora hivatalossá tette a kapcsolatunkat. Megkaptuk a szülők áldását, hogy a jövőben találkozunk. Természetesen úgy, hogy valaki mindig ott volt velünk. Abban az időben ez volt a szokás...

Kedves Naplóm!

Holnap lesz az esküvőm! Az a férfi vesz feleségül, aki a megérkezésünk első napjától részese az itteni életemnek. Az a férfi, aki nemcsak fizikai jelenlétével támogatott mindenben, de lelkiileg is erőt adott, mellettem állt mindig. Úgy érzem, hogy ennél jobb nem is történhetett volna velem. Nincs nálam boldogabb ember a világon, hiszen azzal köthetem össze az életem, akivel ugyanúgy látunk mindent, és ugyanúgy képzeljük el a jövőnket. Sejtettem, hogy egyszer eljön ez a pillanat, csak nem tudtam, mikor. Holnaptól új életet kezdek a férjemmel. Kedves Naplóm! Úgy vélem, hogy ez a néhány gondolat méltó arra, hogy három év után ez legyen az utolsó bejegyzés...

Kisvaszar, 1950. május 20.

...Szóra sem érdemes az a pár esztendő, amíg meg nem kértem nagyanyád kezét. Az az időszak pont arra volt elég, hogy megismerjük egymást, és megértjük, hogy együtt tudunk, és együtt akarunk élni. Igazán szóra sem érdemes, hiszen 63 év boldog házasság elég bizonyítéka annak, hogy jó döntést hoztunk. Mindig a család volt a legfontosabb számunkra. A család, ami életünk erős, jól kifaragott oszlopait jelképezi.

Akkor, ott a nagyszüleim konyhájában már tudtam. Abban a pillanatban megértettem. Minden zsigeremben éreztem a titok nyitját. Átadták... továbbadták. Nem akkor és ott, hanem egész életükben, minden egyes cselekedetükkel. A két gyereküknek, és rajtuk keresztül unokáiknak, dédunokáiknak.

Ujhelyi Mónika

Petike mesék

avagy: A Téglásháztól a meseországig...

1. füzet- „Május 35” részletek

A Téglásház fent állt a meredek Szőlőhegy egyik magányos telkén, igen csak elhagyatottan. Emiatt ütött meg kopott is volt kívülről, sőt egyenesen talán már rendetlen, de Petike ennek ellenére rendkívül megkedvelte. Amikor csak tehetett, kora tavasztól késő őszig, naponként hűségesen járt el oda. Jobban kifejezve, nap mind nap kerekedett fel hozzá a biciklijén. Téglásházhoz rendszerint Laci bácsi is elkísérte, akinek ez épület mellett Petike igen sok dologról tett fel kíváncsi kérdéseket.

Odalátogatásaikor sose felejtette el, hogy a Téglásház ajtajának keresztgerendájára rákopogtasson Laci bácsival. Annak részéből ugyanis ilyenkor mindig finom por hullott alá. E porról Petike pedig addigra már igen jól tudta, hogy az a Téglásházban lakó Manónak egyik fontos kelléke. E Manó azt tulajdonképpen egy kis selyem vászonzacskóba szokta összeporszívózni, melyben az álom-varázsporra változott, majd esténként útnak indult, hogy azt a Téglásház messzi környéken lakó gyerekek szemeibe hintse. Hát, ettől azután e gyerekek hamar le is csukták a szemeiket, és édesen elszenderegve aludtak egészen pirkadatig. Közben pedig csodás meseálmokban volt részük. Nos, egyszer e Manó, aki belülről rendszeresen leselkedett, amikor Petike, együtt a Laci bácsival, oda feljött, elhatározta, hogy szolgál nekik egy érdekes ajándékkal. Ezért, amikor legközelebb újból odajöttek, és Petike rádörömböltetett az ajtó keresztgerendája, ez ajtó csodák-csodájára egyszerre csak magától kitérült...

...Mögötte pedig egy különös fény ragyogott fel, és Petike láthatta, hogy lent, igen mélyen volt egy folyosó, melyhez hosszú lépcső vezetett. Nem lehetett azt állítani, hogy Petike egy cseppet sem szeppent volna meg ettől. Bizony jócskán kalimpált az ő kicsi szíve emiatt, de azután a kíváncsiság erősebbé vált nála, a félelemnél. Ami biztos az biztos, jó erősen megmarkolta Laci bácsi kezét, és azt mondta neki: „Laci bácsi, gyere! Nézzük meg, hogy mi van odalent.” Együtt ballagtak le tehát a lépcsőn, majd beértek egy szintén szokatlanul megvilágított hosszú folyosóba. Nos, az is egy érdekes folyosó volt ám. Egy csomó más folyosó ágazott el belőle oldalra, de ami a legfurcsábbnak látszott e helyen, hogy azok mindegyik bejáratában egy háttal a főfolyosóba fordított nagy ezüstös szekrény állta el az utat. E szekrények tetejéről pedig táblák függtek ilyen feliratokkal:

„Május 35”, „Aladdin és a bűvös lámpa”, „Thomas a gőzmozdony”, „Dugó Dani vadember lesz”, „Maki majom és Bubu elefánt”, stb. ... Laci bácsi ezeket

mind el is olvasta Petikének. E másképpen nagyon eszes gyerek ugyan még nem tudott olvasni, mivel egyelőre csak óvodába járt, de a felolvasott szövegeken, és sok más tapasztalt dolgon is, már képes volt a korához képest jóval érettebben törni a fejét. Éppen ez okból kérdően függesztette szemeit most is Laci bácsira. „Laci bácsi, és mit jelentenek e feliratok”, kérdezte. Magát Laci bácsit szintén nagyon meglepte az egész, így ő is erősen járatta a gondolatait, hogy vajon mit is jelentenek e táblák. Azonban, nem kellett nekik sokáig együtt töprengeniük efelett. Amit eddig nem vettek észre, a folyosó falán bizonyos távolságokban valamilyen szürke-ezüstös dobozok voltak felfüggesztve. És lám azok most egyszerre mind megszólaltak, méghozzá eléggé érthetően: „Itt a „Manó Rádió” a Téglásházban...” A megafonok recsegték egyet, majd magnómanó-hangon folytatták tovább... „Üdvözljük kedves idetévedetteinket. Közljük velük, hogy addig innen ki nem mehetnek, míg végig nem járták az összes oldalfolyosót. Azokból pedig van itt talán harminc is. Minden oldalfolyosó egy mesébe torkollik. Ezek neve pedig Petike mesék. Kérjük kedves idetévedetteinket, hogy az egyes folyosókba való belépésüknél szigorúan tartsák magukat a munkaelőírásokhoz és a munkavédelmi szabályokhoz. Mert aki ebben rendetlen lesz, azt a Téglásházi Álommanó szigorúan rendre fogja utasítani...” Hű, amikor ezt Petike meghallotta, igen csak megszéppent. De mégis ott maradt e folyosóban, pont az első elágazás szekrényének ezüstös hátuljánál, ami fölé ez volt írva: „Május 35”, még jobban szorítva meg Laci bácsi kézfejét. Laci bácsi meg eközben ráncolta a homlokát, keményen elgondolkodva. „De hiszen a naptár szerint május harmincöt nem is létezhet!” - mondta megrökönyödve. Aztán hirtelen koppintott kezével ugyanarra a homlokára, mert eszébe jutott, hogy gyermekkorában egy csodás, mesébe illő könyvet olvasott. Mindjárt szólt is erre vonatkozóan Petikének: - „Te Petike, az a gyanúm, hogy e szekrények mögött egyes mesés történetek rejtőzködnek valahogy. És, ha majd belépünk mögéjük, igen érdekes találkozásokban lehet részünk.” Petike pedig erre ezt felelte: „Laci bácsi, akkor menjünk gyorsan be ez első mögé.”

Majd hirtelen elhallgatott, mivel rájött, hogy nem is közismert, miként lehet egy szekrény hátulján belépni. Még szerencse, hogy előtte Laci bácsival néhány Harry Potter kazettát néztek meg. Így eszükbe jutott, hogy úgy kellene talán e szekrények mindegyikébe behatolni, ahogy ezt tették a Roxforti diákok a híres 9 és feles peronon. „No, Péterkém, hunyjuk csak be mi szépen a szemeinket, és menjünk gondosan arccal neki e legközelebbi szekrény hátuljának. Legfeljebb az orrunkat verhetjük be, de nagyobb bajunk ennél talán nem eshet.” Jelentette ki Laci bácsi. És mindketten így is tettek...

Egy pillanatig tulajdonképpen semmi különöset nem tapasztaltak. De amikor újra kinyitották a szemeiket, tudták, hogy valahová máshová, teljesen

máshová, kerültek el a Téglasháztól. Nagy távolságban maguk mögött még látták ugyan az ezüstös szekrényt, melyből teljes valószínűséggel ide kiléptek, viszont figyelmüket sokkal inkább már az új látvány, egy új táj, amivel éppen szembesültek, nyűgözte le. Laci bácsi és Petike elképedve bámulta azt a kövérkés szivar-alakú léghajót, ami ott nem messze, olyan tíz méter magasan, lebegett a kék égbolt alatt. Hétágra sütött fent a nap, lent pedig a talaj felett langyosan finom szellő fújdogált. E léghajónak csillogó ezüst volt a borítója, és alatta egy csinos piros gondola csüngött. És e repülőalkalmatosság motorja szintén vidáman dohogott, még ha egyelőre mozdulatlanul is függött. Viszont még e léghajónál is érdekesebb volt az a társaság, mely helyet foglalt az élénkpiros gondolájában. Azonnal észlelni lehetett, hogy a tagjai még nem vették észre a hirtelen idetévedt Petikét és Laci bácsit. Ez a miatt történhetett, mivel éppen nagyban játszották a „Petike ne légy morcos” nevű társasjátékot. A gondola asztalánál, melyen nyugodott e játék táblája, négyen ültek. No, mondhatni úgy is, hogy egy szép vegyes csoportként: Aki éppen elvetette a kockát az egy körülbelül Laci bácsi korabeli, szemüveges és kalapos úriember volt. Miközben összpontosított tekintettel figyelte az általa eldobott kocka pörgését, jó mélyeket szívott a szájában lévő szivarjából, melyből emiatt olyan füstfelhők tekeredtek fel a léghajó aljához, hogy arra egy békebeli gözmozdony is büszke lehetett volna. A balján egy tizenéves fiú ült. A kissé fejéhez lapított haja szőke volt, kék trikót viselt, rajta egy Pókember fejjel, és azon vezettek át zöld vászonnadrágjának a trakkjai. Ő is igen érdeklődő tekintettel figyelte a kocka irányát. A további üléseken pedig talán még érdekesebb két alak foglalt helyet. A tizenéves fiúval szemben egy szintén tizenéves kislány csücsült. Na, de micsoda egy kislány. A bőre tetőtől talpig tele fehér-szürke ferde négyzettel, mintegy mozgó sakktáblaként! És ráadásul e különös teremtmény egy ananászt szopogatott. A fiútól balra pedig egy nagy fekete ló terpeszkedett, a négy lábán felcsatolt görkorcsolyákkal. Az elvetett kocka meg csak pörgött tovább és tovább a játéktáblán, utána az egyik ráhelyezett bábun hirtelen megugrott, ettől irányt tévesztve szépen ki is pottyant a gondolából. Erre mind a négy játékos egyszerre ugrott oda a gondola pereméhez, mire e duci léghajó nagy himbálódzásba kezdett. „Azonnal ugorjatok vissza a helyetekre”, kiáltott fel erre a szivarozó úriember. És a többiek rögvest szót is fogadtak neki. A léghajó lassan abbahagyta a himbálódzást. Közben az úriember elképedve meredt le a tízméternyi mélységbe. Ugyanis csak akkor pillantotta meg lent Petikét és Laci bácsit. „Elnézést uram,” szólt ezután. „Lenne olyan kedves, és megkeresné a kiesett kockát?” E felszólítása Laci bácsinak szólt. Laci bácsinak pedig nem jelentett külön nehézséget e művelet, mivel e kocka éppen cipőjének a spiccéhez gurult, miután a léghajóból kihullott. „Ezer

örömmel, uram”, válaszolta udvariasan Laci bácsi is, miközben a kockát az aszfaltról felemelte. Petike meg csak meresztgette a szemeit, és bámult erősen felfelé, mert sehogy nem volt képes napirendre térni a felett, hogy mit is keresnek azok a rendkívül furcsa alakok a gondolában. A négyzetekkel takart bőrű kislány látványát még úgy valahogy le is nyelte volna, azonban a görkorcsolyás ló már teljes egészében kizökkentette. Közben Laci bácsi már meggyőződött, hogy a szekrényen keresztül tényleg abba a mesébe csöppent a Petikével, melyet feltételezett. „Ugyebár, ha nem tévedek, Ön Ringelhut úr” mondta tisztelettudóan a gondolából kitekintő és szivarozó férfinak. Az meglepetten tekintett vissza rá, és szintén nagy udvariassággal válaszolt: „Igen, én vagyok. De, kedves uram, Ön ezt honnan tudja?” „Hát”, válaszolta Laci bácsi, miközben már eleresztette Petike kezét, „tetszik tudni, amikor én voltam olyan, mint e Petike itt mellettem, majd valamivel nagyobb, sokat olvastak nekem - és később olvastam magam is - Önről.” „Nahát”, mondta erre a szivarozó férfi nagy vidáman „tehát mégis igaz lett, hogy Erich Kästner úr megírta a közös történetünket, melyet e kiváló csoportommal együtt valamikor átéltünk „Május 35” ürügyén.” - „Ez bizony már csak így történt” válaszolta Laci bácsi. „Egyébként nem igen ismerhetném se Önt, se a további kiváló személyiségeket a csoportban.” - „Eszerint tehát ismeri a többiek is?” - kérdezte a férfi a piros gondolából. - „Még hogy ismerem-e?! Ön és a többiek jelentették a gyermekkorom egyik legkedvesebb olvasói élményét. Éppen ezért rendkívül örülök, hogy most pont Önökkel hozott össze a jó sorsom. Igen csak szeretném kedves mindnyájukat bemutatni Petikének is.” A szivarozó férfi ajkai erre megint széles mosolyra húzódtak szét. „Részemről is a szerencsémnek fogom ezt tartani”, jelentette ki nagy vidáman. „Kérem lépjenek most néhány méterrel hátrébb, hogy leereszkdessünk arra az aszfaltnégyzetre, ahol éppen tartózkodnak.” Megfogva Peti kezét, Laci bácsi jócskán ment hátrébb, mivel még tisztán emlékezett arra, amit az előbb a manó - magnós hírmondó mondott: „Kérjük a kedves idetévedetteinket, hogy az egyes folyosókba való belépésüknél szigorúan tartsák be a munkaelőírásokat és a munkavédelmi szabályokat...” most már megértette e szavak valódi értelmét. Még csak az kellene, hogy egy mesebeli léghajó rájuk szálljon le. Na hiszen, kapnának akkor a Manótól egy kiadós dorgálást...

Eközben a piros gondola szépen meg simán le is telepedett az aszfaltnégyzetre. És belőle kiszállt, egymást követve: Ringelhut bácsi, Konrád az unokaöcs, Petrezselyem, a kockásbőrű bennszülött lány, és Negro Kaballo, a múltban egy nagyon híres, de ma már csak nyugdíjban lévő cirkuszi ló. Mind lelkendezve fogták közre ezután Laci bácsit és Petikét. A bemutatkozásoknak se vége, se hossza nem volt. Még Negro Kaballo is parolára nyújtotta nekik a jobbik patáját... helyesebben mondva görkorcsolyáját. „Apropó, ha már

egyszer említette a Manót... Hogy a manóba kerültek ide ilyen hirtelen?” Laci bácsi erre szintén jókedvűen mosolygott, mialatt Petike folytatta a kockásbőrű kislány, meg a görkorcsolyás ló méla bámulását. „Nos, hát elég hosszú ennek a sora, de igyekszem röviden közölni. Szinte naponként járunk Petikével a Téglásházhoz... Tudják, ott van az, ahonnan látni a Siklós dombot is. No mármost, onnan minket rendszeresen meglesett a Manó, aki annak a pincéjét bérli. Az, aki a gyerekek szemeibe álomport hint. A mai napon - a tudtunkon kívül - eldöntötte, hogy a meseországba minket becserkész. Hát, így kerültünk valahogy ide.” Laci bácsi torka majdhogynem kiszáradt az ilyen hosszú magyarázgatástól. Ringelhut bácsi erre megint mosolygott. „Örvendek, hogy elsőre éppen a mi mesénk országába csöppentek bele. Azóta, hogy Erich Kästner úr írt rólunk e mesevilág is egy jó nagyot fejlődött. Ön is láthatja, hogy ma már egy léghajó gondolájában játszhatunk társasjátékot, ami azelőtt azért nem igen fordulhatott volna elő.” Laci bácsi ezt szó nélkül jóvá is hagyta, bár viszketett a nyelve, hogy megmondja Ringelhutnak, miszerint azt ma már akár egy Airbusnak, azaz Légibusz-nak nevezett repülőn is játszhatnák. Hogy egy jó nagyot lendítsen a társalgáson, most Negro Kaballot szólította meg: „Tisztelt Kabbalo úr, mondja, hogy érzi magát a nyugdíjaztatása után.” „Hát... időm az lett sok, - sőt sokk - viszont az abrak annál kevesebb. Ennyit tudok erről nyilatkozni. Pont e dologtalanságom miatt kell részt vennem az ilyen bugyuta társasjátékok üzésében. Pedig... ha csak rá-gondolok..., még mindig kitűnően tudnék görkorcsolyázni a porondon. Ó azok a régi szép artista idők például a Humberto Cirkusban. Sose felejttem el...”

És erre egy jó nagyot szipogott. „Bő...őőő”, hangzott fel hirtelen. Mindenki összereszt. Ringelhut bácsinak még a szivar is kiesett a szájából. A társaság többi tagjának szeme mind a kockásbőrű kislányra szegeződött, mert az bőgött fel ugyanis egyszerre ilyen keservesen. „Hát téged meg mi lelt”, kérdezte Ringelhut bácsi, kissé méregbe is gurulva, hogy időközben nélkülöznie kellett a kubai szivarját. „Bő ...őőő” óbégatott e kis bennszülött ivadék még erősebben. „Eszembe gyűtt a cethál, ahógy nekém támt az őserdőbé. Meg, ahógy ott űtem fönn a pámafán a Kästner úr meséjibe, oszt bömbötem. Oszt, e mese még valódi se vót! Bő...őőő.” „Valódi, vagy nem valódi!” dohogott Ringelhut bácsi. „Mit is számít az most már. Hiszen láthatod, hogy éppen annak köszönhetően a Téglásházi Álommanó még két további látogatót is ide küldhetett hozzánk.” Laci bácsi érezve, hogy az ügy kezdett közöttük kissé elmérgesedni, más vágányra váltotta át a beszédet. „Hogy ide juthattunk, az még csak hagyján, de hogy fogunk mi innen a Petikével elkerülni. Nem mondom... jól érzem itt magam, de hát, ahogy a közmondás is úgy tartja: „Mindenütt jó, de a legjobb otthon.”

Ringelhut úr, akinek az esze a helyén volt, erre villámgyors talpraesettséggel így reagált: „Hát, még ez is probléma?! Laci úr és Petike, jöjjenek az én szerény hajlékomba. Tudni kell, hogy Kästner úr szerint ott az a szekrény, melyen keresztül mi is annyi pazar kalandra mehettünk el a meseországba, de vissza is térhettünk onnan mindig. Szerintem ez esetben is kitűnően fog megfelelni e célra.” Az idősebb és az ifjabb Ringelhut tehát betessékelte Petikét és Laci bácsit a léghajó piros gondolájába, és sebesen repülve elvitte őket, a lóval meg a Petrezselyemmel együtt, az otthonukba. És amíg ott Negro Kabblo megint lelegette a muskátlikat Ringelhut bácsi balkonjáról, mert Petrezselyem, a kockásbőrű bennszülött lány nem ügyelt fel rá, hanem inkább mobiltelefonon fecsegett össze-vissza az édesapjával, aki egy híres csendes-óceáni törzsfőnök volt, de már szintén nyugdíjban, Petike és Laci bácsi beléptek az ottani varázsszekrénybe.

Sutty!... A szemhéjaikat még alig tudták behunyni, amikor e szekrény már széleseben bökte is el őket valahová. Aki azt hiszi, hogy a Téglásházba, kerültek vissza, az egy nagyot téved. A kiküldőjük ezt még távolról sem akarta így!

Ezért tehát egy újabb mese területén kötöttek ki. De hogy ez hol is volt, azt mindenki csak a következő történebből tudhatja meg!

3. füzet- „Thomas a gőzmozdony” - részletek

Megint ismétlődött tehát az a folyamat, amit a harmadik füzetben már nyugodtan elnevezhetünk „Meseszekrényezés-nek” is. Pontosan azokban a pillanatokban, amikor a Mamlukok aranyat osztogattak Aladdin parancsa szerint a népnek, a keleties díszítésű szekrény Badr el-Badur kényelmes hálósobájában hirtelen megremegett. Benne, behunyt szemekkel, már akkor ott állt Laci bácsi és Gál Péterke.

Sutty!... Hirtelen valahová el is lettek lökve. Úgy tűnt nekik, mintha egy rendkívül gyorsan robogó vonat első osztályú vagonja kupéjában álltak volna. Szinte még a levegő is sivított a füleik mellett, melyeket a szemeikkel ellentétben nyitva tartottak. Laci bácsi egy pillanatig még egy gőzmozdony füttyét is hallani vélte. De meg volt győződve arról, hogy ez csupán egy képzelgés lehetett, mivel a 2007-es év végén az ilyen mozdonyok már csak a vasutak mindenkori múzeumaiban léteztek. Majd e lökés utáni mozgásuk, Petikével együtt, abba is maradt, ahogy mindig. Miután újra kinyitották a szemeiket, és a füleiket is tovább nyitva tartották, rájöttek arra, hogy egy újabb mese színhelyére érkeztek meg. De, ami ez egészben különösen meglepőnek tűnt, hogy a tájban, melyben magukat találták tényleg szólt a

gőzmozdony fűtty. A táj maga pedig sokkal valóságosabbnak mutatkozott, mint csak egy mese helyszíne. Laci bácsinak nem is kellett sokáig törni a fejét afelett, hogy tulajdonképpen merrefelé is kerültek. Amikor a keleti szekrényt már maguk után tudták, nem máshol tájékozódhattak az új helyzetüket illetően, mint az Oroszkai Cukorgyár kapujának látszólag nagyon is valós közelében. E kapun e gyár vasútjának a sínpárja vezetett keresztül. Viszont az egész helyzetet valami mégis mesebelivé tette. Mégpedig az a tény, hogy amikor Laci bácsi e helyszínt a valóságban igazán ilyennek láthatta, akkor még csak körülbelül tizenkét éves lehetett. Tehát az egész valamikor a huszadik század ötvenes éveinek elején játszódott le.

Most viszont, amikor a naptár 2007-et jelzett, már más volt a század, és ő maga is egy vonat sebességével közeledett a hetveneshez - nem kilométerekben - években. A szekrényutazás után tehát ott álltak a gyár Lévához közelebbi nagykapuja előtti térségben, melynek a két szárnya széttárva volt, és hallhatták, ahogy a gyár-udvar egyik távolabbi részéből egy vonatszerelvénnyel zakatolt éppen odafelé, aminek a mozdonya alul gőzt pöfögött ki, és időnként fűttyögött. „Nos, Petike, most majd velem együtt olyat fogsz látni, amit Laci bácsi tizenévesen tapasztalt. Hamarosan ide érkezik egy gőzmasina, hogy az oroszok állomásra vontassa az üres teherkocsikat.” Akkor viszont a cukorgyár még teljes kapacitással üzemelt. Volt is aztán egy tolató masinának munkája éppen elég. Robogtunk tehát a külső vágányokra sokszor egymás után. Hol kifelé vontattuk a teherkocsikat, persze rendszerint üresen, hol meg befelé, sokféle rakománnyal.

Eleinte természetesen csak figyeltem, ami körülöttem történik. E mozdonyoknak nem volt külön szeneszkocsija, melyet szaknyelven tendernek neveztek. A szén egy szekrényyszerű rekeszben hordozta magával. (Érdekes, de ez szintúgy így fest Thomas, a gőzmozdony esetében is.) E szén rendszerint elég volt egy műszakra. Ami a vizet illette, azt az oroszok állomás erre szolgáló „ítatójából” szívta be magába. A fűtő e mozdonyon is hasonlóan tette a dolgát, mint az a zólyomi nagymozdonyon. Természetesen engem nála sokkal jobban érdekelt a mozdonyvezető tevékenysége. Nos, amikor csak egyszerűen vitte ki a kocsikat az állomásra, akkor ez nem is volt túl bonyolult. Annál inkább vált azzá, ha az állomáson tolatást kellett végeznie. Mielőtt egyszer ebben személyesen is részt vehettem, több órán keresztül figyeltem meg a mozdonyvezetői fülkében végbemenő dolgokat. Talán onnan kezdeném, hogy egy műszaknak mindig voltak hosszabb, rövidebb állószakaszai. Például akkor is, ha az oroszok állomásra egy rendszeres menetrend szerinti szerelvénnyel érkezését kellett kivárni.

Ilyenkor a mozdonyunk ott pöfögött békésen az állomáshoz legközelebbi sínpáron. Ekkor rendszerint körbejártam a masinát, és mindent többször is jól

megnéztem rajta. Pont emiatt emlékszem, hogy rá kellett jönnöm, miszerint a gőznek is van egy jellegzetes szaga, sokkal inkább helyesebb, ha ezt, mint illatot jelölöm. Amikor pedig újra elindultunk, bent a vezetői fülkében néztem szét. Így tanultam meg, hogy egy kar indítja a masinát, azzal, ha meg van húzva. Ha pedig csökkenteni kívántuk az iramát, e kart teljesen vissza volt szükséges lökni. „Laci bácsi, most biztosan meg leszel lepve, mert én bizony csak azért vagyok itt, mivel most te meséket írsz Petikének. Pont egy héttel ezelőtt hívott fel engem a Téglásházi Álommanó mobilon, és közölte velem, hogy ma itt fog titeket megjelentetni. Nos, erre fel is gőzölődtem én jó forróra ide, hogy mire ti erre szekrényeztek, kész legyenek Petikének bemutatni, hogyan zajlott le a te gyermekkorodban az üres vagonok vissza-vontatása az állomásra.”

- „Ez bizony derék dolog tőled, Thomas” dicsérte meg őt Laci bácsi. „Örülök, hogy a segítségeddel Petike is belekóstolhat a gyermekkorom mesébe illő élményeibe.” - „Én is örülök ennek, Laci bácsi, de elnézésedet kérem, ha most e szolgálatomért tőled szintén kérek valamit.” - „És mi lenne az, Thomas barátom?” - „Hát, se több, se kevesebb, mint annak elmesélése, hogyan is történt, és mi mindent tapasztaltál te akkor.” - „Nos, állok elébe! Petikém, ülj le a fűtő bácsi ülésére, te meg Thomas haladj csak szépen komótosan a végső célod helyszínére.” Laci bácsi Thomasnak és Petikének elmondja a meséjét.

Akkor is azt a piros pulóvert viseltem, amikor végre egy rövidke kis időre felkerülhettem az oroszokai gyár egyik tolató gőzmozdonyának - az Adams-nak - vezetői fülkéjébe. Hogy ez igazzá válhatott, azt Kató nénimnek és Anti bácsinak köszönhettem. Kató néni Édesapám húga, Anti bácsi pedig az ő férje volt. Az ötvenes évek több nyarán utaztam el hozzájuk a szünidőkben. Mivel ők akkor már befutott cukorgyáriak voltak, ennek hála még az ilyen különleges kérésemet is el tudták intézni.

Az oroszokai cukorgyár ma...

Laci bácsi, amikor tizenéves volt...

Thomas

A zólyomi mozdony

Adams

De mielőtt e mesém a számomra egy rendkívül szimpatikus tolató gőzmozdonyon töltött rövid időm elmondásával fejeződne be, elmesélem azt is, hogy milyen volt az oroszai cukorgyár, amikor még teljes gőzzel ontotta ki magából a cukrot.

Nos, Oroszkán a cukrot, minden okos emberi tevékenységgel azonos időben, cukorrépából gyártották, köszönve ezt a Schöller dinasztia békebeli pénzbeli támogatásainak. Ahová Thomas te most a Petike nevelési szempontjából szép lassan vontatod ezeket az üres tehervagonokat, vagyis az állomásra, attól nem messze álltak, és az emlékeimben még ma is ott magasodnak, de már hasznavehetetlenül az úgynevezett „Elfák”. Hogy mik is voltak ezek, Petike? Nos, azok mosták ki az ideérkezett tehervagonokból a földekről begyűjtött cukorrépa termést. Innen e cukorrépák bekerültek az úgynevezett „úsztatókba”. Ez nem jelentett mást, minthogy egy elmésen kitalált vízfolyam szállította be azokat a gyár belsejébe. Ott e répák vágó-gépekbe jutottak, melyek azokat vékony csíkokra – szeletekre – aprították. Amikor e szeletek kellő mennyisége már megvolt, akkor be lettek helyezve a diffúzor berendezésekbe. Ezekben a kilúgozási folyamatuk ment végbe... Én tudom Petike, hogy a kilúgozás neked egy eléggé még nehéz fogalom, de fogod te e meséimet olvasni majd újra akkor is, ha kissé idősebb leszel... E kilúgozásuk

folyamata végén jelent meg a fontos nyers lé akkor, ha egy felmelegítési folyamat ment előbb végbe 68 és 77 Celsius fokon.

Amikor tizenévesen láthattam a gyártás e részét, nagyon tetszetek nekem e diffúzor berendezések katlanai, mind rozsdamentes acélból. Élveztem a kilúgozás melegétől felhevített, és a cukortól édesen illatozó levegőt is a lámpákkal kivilágított termekben. És ez egészet még érdekesebbé-meséssé tette az állandó zümmögő zaj, valamint a gépeket ott kezelő fehérköpenyes személyzet folytonos nyüzsgése. A nyers lé ezek után az egész gyár minden területére eljutott, miután át lett alakítva. És a végén belőle született meg úgy a por, a kristály-mint a kockacukor. Ami pedig a kilúgozás maradékát illette, vagyis a már cukorra nem használható kilúgozott cukorrépaszeleteket, azok takarmányként kerültek felhasználásra. És hogy mi is az a takarmány? Emlékszel még Petike, amikor az általad termesztett salátát együtt nyírtuk le, és vittük el a Tégglásháztól nem messzire ott tenyésztett nyulaknak? Nos, akkor is takarmányról volt szó. Minden olyan növényi részt, ami a háziállatok etetésére felhasználható, takarmányként neveznek az emberek. A cukrot illetően pedig, mindmáig ott van előttem a gyártásával összefüggő négy jellegzetes termékének a látványa. Az egyik volt a porcukor, a másik kristálycukor a harmadik pedig a kockacukor. És e három közül mindegyik más módon keletkezett. És, hogy mi volt a negyedik? Nos, a melasz. Sokat is voltak ezek mind akkoriban emlegetve az Oroszkai Cukorgyárban. Még egy érdekes dolgot említek meg nektek a cukorgyártással kapcsolatban. A kilúgozás folyamatának egyik fő eredményét képezte az úgynevezett cukros szirup, mely a nyers léből származott. Nos, amikor az Oroszkai Cukorgyár még gyártotta a cukrot, e szirupból volt alkalmam egy keveset fogyasztani. Olyan volt ez, mintha mézet ittam volna, de azért valahogy mégis máshogy ízlett. Az eddigi meséből ugye világosan kitűnt, hogy a cukor gyártásánál rengeteg anyagot is szükséges volt szállítani. Éppen ezzel kapcsolatban lépjen fel most újra egy rövid időre a vágányokra az egykori cukorgyári tolató gőzmozdony, az Adams, a Thomas barátunk egyik korai őse. Rajta én is eltölthettem, szerintem sajnos csak igen csekély, időt. Hogy ezt tehettem a Kató nénimnek és a férjének, Anti bácsinak köszönhettem. Ami az erről szóló meserészt illeti, a végén megjelent benne még egy másik néném is, az Ili néni. Alighanem szükségtelen kihangsúlyozni, hogy gyermekkoromban engem a gőzmozdonyok mindig hihetetlen erővel vonzottak. Így történt például akkor is, amikor párszor ellátogattam Zólyomba, ahol Ili nénim lakott (aki majd e mesélésem végén is újra felbukkan), együtt a férjével, Radványi Jenő bácsival. Az általam kedvelt e Jenő bácsi azokban az években egyik megbecsült alkalmazottja volt a zólyomi főállomásnak. És ez pedig nem volt egy „piskóta” munka. Mert a zólyomi állomás minden történelmi időben egy

igen jelentős vasúti gócpontot jelentett. Az ilyen odalátogatásom egyik alkal-mával Jenő bácsi, köszönve ezt a megbecsült beosztásának, felkérdezkedett, velem együtt, az egyik hatalmas vontató gőzmozdonyra, mely akkor éppen ott mozgott méltóságteljesen ez állomás sínterében. Biztosan el tudod képzelni Petike, de talán még te is Thomas, hogy mennyire kalapált akkor a szívem az izgalomtól. Szinte alig tudtam még kora tizenévesen felkapaszkodni rá, a vaslépcsője elég magasan álló fokai miatt. De bent a mozdonyvezetői fülkéjében azután ez izgalomért szinte minden bőségesen kárpótolt. Fenséges volt kitekinteni onnan az elülső oly tipikus ablakon, vagy ugyanazt tenni, egy kissé kihajolva, az oldalajtáján. Látni, ahogy lobogtak a kazán lángjai, amikor a kissé füstös ruhájú fűtő, miközben biztatóan rám mosolygott, kinyitotta annak egy kallantyúval kezelt ajtaját, és egy hatalmas lapáttal rakta be a nagy széndarabokat. A szintén füstös öltözetű, és sapkájú mozdonyvezető, pedig egy kart húzott meg, amikor már bent voltunk Jenő bácsival, mire ez acél táltos először csak néhányat komótosan pöfögve a kéményén keresztül szépen lassan, majd egyre gyorsabban kezdett el gördülni előre. Akkor még nem tudhattam, ezt csak Oroszkán ismertem meg, hogy a kazán mellett elhelyez-kedő fogantyús kereke már korábbtól lett beállítva az előrehaladásra. Akkor ott még e mozdonyóriást a forgató különleges hídra is felvezette, és azon a mozdonyvezető bemutatta nekem, hogy lehet e berendezés segítségével a masinát egy másik sínparra áthelyezni anélkül, hogy erre váltót kellett igénybe venni. Nos, ugye hogy ez élményem egymaga is egy teljesen fantasztikus kis mesét jelentett. Ami esetleg benne a kevésbé jót jelentette, hogy nekem nem lett megengedve ott bármihez is hozzáérni. Nem csoda hát, hogy az ilyen fantasztikus élmény után Oroszkán egyre csak azért nyaggattam Kató nénit, meg Anti bácsit, hogy ott is egyszer felkerülhessek az egyik tolató gőzmozdonyra. Titokban persze abban is reménykedve, hogy mivel az sokkal kisebb volt a zólyomi nagybátyjához képest, majd valamit mégiscsak a mozdonyvezetői fülkéjében nekem is engednek megérinteni. Hát, egy napon e régi vágyam aztán fényesen teljesült!

Emlékszem, hogy igen korán reggel mentem ki akkor ahhoz a kapuhoz, amelynél e mesében az előbb Petikével álltunk. És jött is nemsokára erőtelje-sen pöfögve, meg egyet sípolva, a hosszúkéményű, szeneskocsival nem ren-delkező ügyes kis Adams. És én arra, akkor ott szintén fellephettem. Abban a pillanatban, amikor e szavait befejezte e gőzparipa már valóban látható is lett. Ekkor viszont a kis Petike kiáltott fel, és nem is kis lelkesedéssel: - „De, Laci bácsi, hiszen ez a Thomas, a gőzmozdony!” És bizony Petikének teljesen igaza volt. Nem más, mint Thomas eregette ki a füstöt jellegzetes kéményén keresztül, amikor abban pillanatban ért oda a kapu kitért bejáratához. Mögéje pedig oda volt csatolva három üres teherkocsi. Azok még szinte illatoztak a

korábban bennük lévő édes cukorréptől. Amennyire Laci bácsi és Petike meg volt lepődve, éppen olyan mértékben örült Thomas is, aki egy szemvillanás alatt vette észre őket, hogy ott vannak a kapu egyik oldalánál, és vidáman forgatta rájuk a szürke elején ott lévő két nagy szemét. Ezzel együtt szélesen el is vigyorodott, és egy jó erőset sípolt. „Szia, Thomas” - köszönt neki Laci bácsi barátságosan. „Jó napot, Laci bácsi, szia Péterke” - köszönt vissza illedelmesen Thomas, és fokozatosan fékezve megállt éppen a gyár kapujában, közel a két odacseppent vendéghez. „Kérem, Laci bácsi és Péterke, fel lehet lépni a fülkémbe. Pont az oroszai állomásra tartok ezekkel az üres vagonokkal.” Laci bácsi nem kérte magát sokáig, hanem maga előtt segítve fel oda a Petikét, feszálta a Thomas mozdonyvezetői fülkéjébe. A mozdony, továbbra is vezető nélkül, erre megint egy nagy vidámat füttyentett, és lassan nekifutva indult el a sínpáron az állomás felé. „Tisztelt Thomas” szólt ekkor hozzá megint Laci bácsi, „nem gondolod, hogy te kissé el vagy tájolódom, hiszen az Oroszai Cukorgyár már hosszú évek során nem működik. Ez időben a sajnálatos lepusztulás állapotában álmodja a gépei tönkretévése utáni esztendőik rendkívül keserű álmát. Már nem is emlékezhet, hogy mikor lett ide fuvarozva utoljára akár csak egyetlen vagon cukorrépa is. De hát akkor te meg miért lihegsz itt e három üres vagonnal?!” Ha egészen megállítani akartuk, akkor e kar melletti rövidebb karral fékeztük azt le. Ennek akkor volt nagy a jelentősége, amikor tolattunk. Az előre és a hátra való haladás beállítását pedig a már korábban is jelzett kerékkel szabályoztuk, jobbra vagy balra való eltekerésével. Mint azt már említettem, egyszer az ilyen műveletben én is részt vállalhattam, mégpedig az indítókar meghúzásával, miután a mozdony, szépen engedelmesen, el is indult. De büszke is voltam erre! Amilyen lelkes lettem, úgy naponként jártam el e mozdonyhoz. Ez úgy két napig kitartott. A harmadik napon előbb meglepve, majd keserűen kellett tapasztalnom, hogy egyre képtelenebb lettem ahhoz, hogy rá feljussak. Csak felnőtt fejjel értettem meg, hogy mint a mozdonyvezetőnek, úgy a fűtőnek én tulajdonképpen egy kolonc voltam a nyakán. Hiszen rendkívüli feladatot jelentett nekik, hogy megőrizték testi épségemet, ha éppen velük voltam a fedélzeten. Emiatt változtatni kezdték a ki és bemenetelük időpontját, ami után idővel én is „lekoptam” mellőlük. Még ma is élénken él a gondolataimban, hogy miután akkor ott megjelent Icu néni, az csak szörnyülködve csapta össze a tenyereit. Majd leparancsoltatta rólam a kedvelt vörös pulóveremet, és egy lavórban azt kimosta. Sem előtte, sem utána én még annyira fekete vizet egy lavórban nem láttam. Majd ezek után ezt mondta: „Te gyerek, ha én ezt most ki nem mosom, a te édesanyád úgy engem, mint téged, a fülünknel fogva cibál meg.” Szegény értette, hogy mennyire szeretem a mozdonyokat, hiszen nála Zólyomban is ugyanazt

mutattam ki. De értette azt is, hogy a jó Édesanyám mennyire rémüldözött volna, ha Oroszkáról egy kéményseprő inast kap majd vissza

Ezek voltak tehát az én valamikori élményeim. Úgy a cukorgyárral, ahogy a mozdonyokkal kapcsolatban is. És egyáltalán nem bánom, hogy ez mind egyszer ez általam most ismert világban megtörténhetett. Amikor mesélek most drága kis Petikém, neked is hasonló gyönyörű emlékeket kívánok egyszer. Hát eddig tartott a mesém e része, Péterke és Thomas, te kis gőzmozdony, mely annyi örömet szereztél a téged ismerő gyerekeknek.

Laci bácsi érezte, hogy úgy Thomas, a gőzmozdony, mint a kis Gál Péterke meg voltak nagyon hatódva azon, amit hallottak. Ezek után azonban újra feltette a fogós kérdést: „Nos, ebből a meséből vajon hogyan kerülünk mi a Péterkével ki tovább?” Thomas erre azt válaszolta: „Én ezt már korábban megbeszéltem a Manóval. Tessenek csak bemenni a szenes szekrényembe, mely most nálam csaknem üres. Ezután majd jöhet egy újabb mese helye.” Laci bácsi és Petike ezt is tették, de Laci bácsi eközben még meg is jegyezte: „No, ez is eléggé egy vad dolognak látszik, bárhová is elindulni egy szénporos tárolóból.” Ezután: Sutyty! Megint csak tovább lettek bökve.

Téglásházi Álommanó

Ladislav Ūrge

Apám nyomdokaiban

A hatvanas évek közepén születtem Nádudvaron, „munkáscsalád” elsőszülött gyermekeként. Később született még két öcsém és egy húgom. Tanulmányaimat itt végeztem el, a szüleim az akkori Vörös Csillag TSz dolgozói voltak. Abban a szellemben tanítottak és neveltek, hogy hit, tisztesség, becsület mindenekelőtt. Az idősebbekre felnéztünk és tiszteltük őket.

Akkoriban nagy hírű volt a Nádudvari Vörös Csillag TSZ- és annak elnöke Szabó István „a mi Szabó Pista bácsink.” Igazából faluról nem nagyon tudtunk feljutni Budapestre, nem úgy, mint most.

Történt egyszer, hogy a 80-as évek közepén besoroztak Határőrnek Budapest Ady-ligetre. A kiképzésem Nyírbátorban volt 3 hónapig, utána visszakérültem Budapestre. Itt töltöttem a másfél év többi idejét. Egy hétvégi kimaradás alkalmával lehetőségem volt arra, hogy az Országházban tegyünk egy látogatást, mint határőrök. Gondoltam nem hagyom ki ezt a nagyon jó lehetőséget, nem tudhattam, hogy mit hoz az élet, lesz-e még lehetőségem erre. Így is történt, a határőrség szervezésében elmentünk megtekinteni az Országházat. Amikor oda értünk, kívülről kezdtük körbe járni, utána pedig belülről. Én még ilyen csodát nem láttam, szinte nyitott szájjal jártuk körbe a házat. A legszebb csoda pedig akkor ért, amikor lemegettünk a képviselők székeihez. Tudtam, hogy akkoriban voltak Nádudvari születésű, és nádudvari képviselőtű képviselők az Országházban. Így Szabó István a Nádudvari Vörös Csillag TSZ Elnöke, a TOT Elnöke, és Oláh István Honvédelmi miniszter. A képviselők székeinél meg voltak egy réztáblán jelölve a nevek. Nagy izgalommal kezdtem keresni a mi „Szabó Pista bácsink” tábláját. Meg is találtam és egy kis habozás mellett, beleültem abba a kényelmes bordó bársonnyal behúzott székbe (fotelbe) amiben a nádudvari emberek példaképe akkoriban volt. De nyugodt szívvel mondhatom, hogy a mai napig is az. A katonatársaimnak büszkén mutogattam, hogy a mi Pista bácsink széke. Nekem ez olyan élmény volt, hogy a szüleim nevelése találkozott a példakép neveléssel.

Édesapám mindig arra tanított, hogy „fiam nem nekem tanulsz, hanem magadnak, de arra leszek büszke, ha tőlem többre viszed”.

Ez a szellem öröklődött bennem is, és én is erre nevelem és tanítom az öt szép lányomat. Van mikor mesélős kedvem van, és akkor beszélek a gyerekkori emlékekről, katonaeletről, de ezt a gyönyörű emléket mindig felidézem.

Azóta sikerült eljutni az Országházba a gyerekeimmal, de sajnos a képviselők székébe nem lehetett beülni.

Ez már csak egy gyönyörű emlék marad részemre.

Vida Imre

A kántor

Édesapám 8 éves volt, amikor kezdett zongorázni tanulni. Zongoratanára és szülei szigorúak voltak. Apukám is szeretett volna az utcán játszani, mint a többi gyerek, de neki gyakorolnia kellett a zongoraórákra. Sokat sírt és toporzékolott emiatt, ám ennek köszönhetően talált rá élete kedvenc tevékenységére, a kántorkodásra. 12 éves korában a Galánta melletti Taksonyfalva templomában ülhett először orgona mögé. Örült a lehetőségnek, mégis arra vágyott, hogy Galántán, a lakhelyén orgonálhasson, csak sajnos, ott volt kántor.

Szeretett volna magasabba szinten foglalkozni tehetségével, így 14 éves korában kántorképzőbe jelentkezett Budapestre. Fel is vették, de mivel a kollégium megtelt, budapesti rokonainkat kérték meg édesapám szülei, hogy fogadják őt be a tanfolyam időtartamára. Ezt meg is ígérték, ám a Budapestre indulás előtt két nappal levél érkezett tőlük, melyben megírták, hogy mégsem vállalják őt. Óriási csalódás volt ez apukám számára. Alig bírta kiheverni, de szülei azzal nyugtatták, hogy jövőre időben intézik majd a kollégiumot. Persze aztán sem egy év múlva, se később nem jutott el a kántorképzőbe.

Apu negyedikes gimnazista volt, mikor egyszer váratlanul betoppant egy bácsi, aki minden nap ott volt a szentmisén. Üzenetet hozott a plébános úrtól, hogy menjen orgonálni a galántai templomba, mert a kántoruk felmondott. Végre teljesült a vágya, a galántai templom kántora lett. Rövidesen énekkart alapított, ami fokozatosan növekedett. Ott ismerkedett meg édesanyámmal is. Az esküvőjükre is apám tanította be a kórust, ami akkorra már harminctagú volt.

Apukám fő foglalkozása betegápolás volt, a galántai kórházban dolgozott. A kántorkodást a munkája mellett végezte. Az volt a vágya, hogy a kántorkodás lehessen a főállása és ne kelljen a kórházban dolgoznia, de ez Galántán nem volt lehetséges. Titokban arról álmodozott, hogy egy nevezetesebb templomban főállásban kántorkodhasson.

Telt az idő, megszületett a nővérem majd egy évvel később én. Egyszer apukám Sasvárban járt, ahol egy gyönyörű bazilika van és abban található Szlovákia legnagyobb orgonája. Megnézte a templomot és játszott az orgonán is. Egy oda-valósi fiatalembertől megtudta, hogy kántoruk idős és beteg, ezért új kántort keresnek, aki főállásban vállalná az orgonálást. Ezt kellett apukámnak hallania! El is árulta neki, hogy ez egy régi titkos vágya. Megörült ennek a fiú, és próbálta rászedni aput, hogy beszéljen a bazilika plébánosával, de édesapám erre nem volt még felkészülve. Azt mondta neki, említse meg a plébánosnak, hogy járt itt ilyen valaki. Ám amíg erről vitatkoztak, megjelent ott a plébános úr. A fiú rögtön nekiállt és elmondta, miről beszélnek. Ő is

nagyon meglepődött, és most már ketten kérték, legyen ő a sasvári bazilika kántora. Apu mondta, hogy ő szívesen jönne, de ez nem olyan egyszerű. Kilencven kilométerre lakik onnét és nem hagyhatja feleségét magára a két pici gyermekkel. A galántai templomot sem hagyhatja csak úgy egyik napról a másikra kántor nélkül, de megígérte, hogy fontolóra veszi a dolgot. A sasvári plébános úr megnyugtatta aput és azt mondta, ha elvállalja, lakást biztosítanak az egész családnak.

Csábító volt az ajánlat, de egy dolog még mindig gondot okozott. Galánta magyarul város, de Sasvárban nem élnek magyarok és nincs is ott magyar iskola. Márpedig szüleim ragaszkodtak ahhoz, hogy gyermekeik magyar iskolába járjanak. Nehéz volt dönteni, ezért apu és anyu sokat imádkoztak együtt, hogy mutassa meg az Úr, mi lenne a helyes döntés. Végül úgy döntött, egy feltétellel elvállalja a felkérést. Az pedig az volt, hogy újítsák fel az orgonát, mert az nagyon rossz állapotban volt.

Galántára sikerült új kántort találni. Apukám fájo szívvel átadta neki az ének-kart és elindult vágyai után. Sajnos, az öröm nem tartott soká, mert mikor belépett az új munkahelyére, még nem volt biztosítva a lakás, ezért csak a kolostorban kapott egy szobát, ahova minket nem vihetett magával. Az orgona javítására is csak kisebb összeget fordítottak, így azt sem sikerült jól megjavítani. Rövidesen az is kiderült, hogy lakást sem fognak biztosítani, ezért apu albérletet keresett, hogy mi is vele mehessünk.

Kilenc hónap múlva Sasvárba költöztünk. Nővérem kettő, én pedig fél éves voltam akkor. A lakás, amit apu szerzett, egy elég rossz állapotban lévő, öreg bútorokkal berendezett pincelakás volt. Ráadásul sokat kellett érte havonta fizetni. A tulajdonos néni, aki az emeleten lakott, egy kellemetlen alkoholista nő volt. Szerény lakásunknak több lakója is volt, egerekkel kellett osztoznunk rajta. Ezekre az élményre még én is emlékszem.

A kellemetlenségek ellenére szüleim sok barátra tettek szert. Mikor oda költöztünk, még nem tudtam folyékonyan beszélni. Mivel Sasvár egy szlovák város, magyar anyanyelvem mellett szlovákul is igyekeztek szüleim megtanítani. Én nagyon csendes kislány voltam, alig szólaltam meg magyarul is, nem még hogy szlovákul. Viszont nővérem elég jól megtanulta az ország nyelvét.

Egy éves ott tartózkodásunk alatt minden úgy alakult, hogy egyre nyilvánvalóbbá vált, a Jóisten nem akarja, hogy ott telepedjünk le. Új bérlakások épültek Sasvárban. Szüleim kérvényeztek egy lakást, de nem kaptuk meg. A nővéremet nem vették be az ottani óvodába. A nénivel, akinél laktunk, sokat kellett veszekedni és mindig kevesellte a pénzt, amit fizettünk neki. Ezért egy év után visszaköltöztünk Galántára, apukám pedig megint a kolostorba. Nővérem Galántán kezdett óvodába járni, ami a Sasvárival ellentétben magyar nyelvű volt. Néha elmentünk meglátogatni aput és a régi ismerőseket

Sasvárbá. Az utat odafelé vonattal szoktuk megtenni. Erre már tisztán emlékszem.

Másfél év múlva apukám is visszajött Sasvárból, mert nem sikerült kiharcolnia, hogy javíttassák meg az orgonát. Ha arról beszélt, milyen rossz az orgona állapota, senki sem értette, mit is akar, hiszen az orgona szól. De hogy hogyan és mi minden nem működik rajta, az már senkit sem érdekelt! Azt szokta mondani, hogy amit ott művelnie kell, az nem zene, hanem csak kínlódás, gyötrődés. Igaz, jelentősebb templomban főállásban végzi a feladát, de messze nem az eredeti elképzelései szerint. Sokkal jobb volt Galántán kántorkodni és az énekkart vezetni. Galántán viszont már volt új kántor, így nem léphetett vissza a helyére. Az énekkar sajnos ez alatt az idő alatt megszűnt. Ekkor jött rá apám, mekkora hiba volt elfogadni a Sasvári felkérést.

Három évig nem kántorkodott, majd a környező magyar falvakban vállalt itt-ott kántori szolgálatot, de csaknem mindenhol ugyanaz a gond, rossz az orgona. Apu pedig már nem hajlandó rossz orgonán játszani, ezért ahol nem javíttatják meg az orgonát, ott nem vállal kántori szolgálatot. Jelenleg egy kis faluba, Vezekényre jár vasárnaponként orgonálni, mert ott felújították az orgonát, de komolyabb kántori munkára, kórusvezetésre, napi orgonálásra jelenleg nincs lehetősége.

Tavaly, 9 évvel az után, hogy apu eljött Sasvárból, a nagyszombati érsek atya magyar zarándoklatot szervezett a sasvári bazilikába. A kántori szolgálatra édesapámat kérte fel, mivel tudta, hogy ő ismeri ott a járást. Így szüleimmel és testvéreimmel visszalátogattunk Sasvárbá. Kevés dologra emlékeztem, de a templom illatát és a körülötte lévő parkot felismertem. Az ottani ismerőseink örömmel láttak viszont bennünket. Emlékezetükben egy három- és egy kétéves kislány maradt meg, de ekkor már nővérem 13, én pedig 12 éves voltam. Bemutattuk nekik öcsémet és húgomat. Az egyik család, akivel akkor közeli barátságban voltunk, meghívott minket hozzájuk. Először csak a nappaliban ültünk, de mikor átmentünk egy másik helységbe, felismertem a lakásukat. Visszaemlékeztem mindenre, mi hol van. Apukám visszaült régi orgonája mögé. Úgy érezte, mintha még mindig ott dolgozna, mintha közben az a kilenc év el se telt volna. Az orgona állapota is még mindig a régi, azóta se javították meg.

Jól éreztem magam ezen a zarándoklaton, jó volt feleleveníteni a régi emlékeket, de szerintem szüleimnek a rossz emlékek is visszajöttek.

Édesapám két hét múlva 44 éves lesz és remélem, hogy az ő kántori történetének még nincs vége.

Záreczky Terézia

Tavaly nyáron veszítettük el Csíki Sándort, a nyárádszeredai tanárt, író, újságíró, az Erdélyi Családszervezetek Szövetsége elnökét, a Marosszéki Székely Tanács leköszönt elnökét. Életmese pályázóink sorában szinte az elsők közt találkozhattunk írásaival. Mindig közösségben gondolkodott, legyen szó erdélyi vagy Kárpát-medencei családszervezetek szövetségéről, napi politikáról vagy autonómiaküzdelemről. Székely népének szeretete hatotta át írásait is. Szeretnénk Dr. Szabó Endre nekrológjával és az alábbi kis írással megőrizni emlékét.

Csíki Sándor halálára

mottó: Sanyi nagy fekete kalapjára utalva:

Ej, nem szeretem az idő járását,
Megfordítom kalapom állását,
Nem árt annak sem eső sem dara,
Ej, még a jég is csak lepereg róla..

kalotaszegi népdal

Magyar sors: Csíki Sándor ükapja, Makkai Zsigmond, Maros-Torda vármegye országgyűlésben a frissen elkészült budapesti Országházban a következőket mondta 1902. február 5-én: Erdélyország olyan, mint egy fejőstehén, melyet mindenki fej, de enni senki nem ad neki. Erdély beteg, a magyar állam nem törődik vele. Az ükapa szavait 2006-ban az Országházban tett látogatásunk alkalmával kikerestettük Sándorral, az érdemi nemzetépítő korabeli felszólalásokat korabeli dokumentumok igazolják. Így könnyen cáfolható az a Sándor által említett családi anekdota, miszerint a képviselő ükapa egyetlen parlamenti felszólalása az volt, hogy „csukják be az ablakot, mert huzat van”.

Sándor, az ükunoka, 2007-ben Nyárádszeredán a következőket vetette papírra: Erdélyben a demográfiai katasztrófa szélén állunk, 2050-re összeomlik az iskola, majd a nyugdíjrendszerünk. Önmagunkon kívül nincs támaszunk.

Vagyis felismerte, hogy nemcsak a családon belül és munkahelyi testnevelő tanárként van tennivalója, hanem a közéletben is van dolga. Vessünk számot, Sándor kiknek adott: szűk családján túl összességében hány embert taníthatott több évtizedes pedagógus pályáján, a Kárpát-medencei Családszervezetben, a Családláncban, az erdélyi családszervezetekben, vagy a Nemzeti Tanácsban hány emberre lehetett hatással életútja. Nem is szólva írásairól, könyveiről, vagy éppen interneten megjelenő közléseiről. Ezek alapján összességében személyes kapcsolatainak száma több tízezer lehetett.

Sándor barátom lármafa volt, nem csak Erdély, hanem az egyetemes magyarság lármafája. Hangos, de nem agresszív, hanem szelíd, a maga módján derűs, humoros lármafa, talán még így hangosabbnak is hatott, mintha harsány lett volna. Ez a világ pedig a harsányságot kedveli.

Részem lehetett Sándor betegségének felfedezésében és végigkísérésében. Szenvedését csendben, székely méltósággal viselte, szelíden, humorosan, de reálisan felfogva pontos helyzetét. Pontosan olyan volt, mint amilyenek íásaiból az utánunk jövők is meg fogják őt ismerni.

Magyar sors: betegsége során valóban nagy figyelem összpontosult rá mindenfelől. Olyan, amelyet egész életében megérdemelt volna...

A temetés alkalmával elfűjnék egy olyan keszvest, amelyet csak az erdélyi Gyimesközépleknek tudnak fűni. Mivel nincs erre sajnos lehetőség, a szövege osztható meg.

Olyan házat csináltak, Olyan házat csináltak
Ablakot rá nem vágatok, ablakot rá nem vágatok.
Sem ablaka sem ajtaja, sem aki békopogtatna,
Sem ablaka sem ajtaja, sem aki békopogtatna...
Elmenyek a földbe lakni, hogy ne taszigáljon senki,
Elmenyek a földbe lakni, hogy ne taszigáljon senki...

Dr. Szabó Endre
Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége, Családlánc
elnök

Amikor hazajönnek... az unokák!

„S egyszerre csak egy kisgyerek hangosan megszólalt hátul:
"Édesanyám! Mi a szabadság?"

A tanítóban elakadt a szó.

Odanéztek mindannyian.

Az asszony pedig felsóhajtott és azt felelte:

„Amikor hazajönnek a katonák, fiam”

Wass Albert: Emlékezés egy régi márciusra

Marosszék magyar pártnagyjai nyilatkoznak. Főleg a közpénzekből eltartottak. Akiknek saját sajtójuk is van. A Bukarestből fizetett - tulipános - alelnök azzal lep meg, hogy épp a székely jelképeket „védelmezi”. Csak diszkréten jelzem, hogy pártja székházán máig nem lengeti szellő a székely lobogót. S pár évvel ezelőtt - az ő megyei nagy-asszonysága idején - párttársa feljelentte azt a székely hazafit, aki ki merte tűzni községházára a székelyek nemzeti jelképét. Hősnőnk nemrég - végre - magyarul is megszólalt a megyei tanács egyik ülésén. De csak miután egy külhonból hazatért, bátor hölgy konokul kikövetelte a kétnyelvűséget. „Édesanyám! Mi a szabadság?” Kérdem én - csak úgy, magamba le - a száműzött költővel. A válasz erre ma ez: AMIKOR HAZAJÖNNEK... AZ UNOKÁK!

A Budapestről táplált, fiatal magyar pártelnök elmondja, hogy ők mindent elsőprő csapatmunkával - csak úgy a semmiből - előrángatták, és közkinccsé tették az autonómiát. Egy másik vezér olyan megvalósításokat listáz, mely kezdeményezéseknél ökelme csak kívülről szimatolta a közéletet. Mert jóval előtte egy ugyancsak külhonból épp hazatelepedett, marosvásárhelyi bátor, demokrata hölgy a sarkára állt, s makacsul felrázta álmából a székely város - szunyókáló - magyar őslakosságát. S nem kiáltotta ki semminek az évét, s nem jelent meg félszáz rendezvényen, és nem költögette két marékkal a közpénzeket, „csak” elkötelezetten civil mozgalmat teremtett. „Édesanyám! Mi a szabadság?” Kérdésemre a válasz ezúttal is ez: AMIKOR HAZAJÖNNEK... AZ UNOKÁK!

A sehonnan se pénzelt - székely - önkéntest nem rohanja le a pártmédia. Neki nincs lapja, hatalma, költségvetése. Ennek ellenére nyugodt, jóleső érzéssel szemléli azokat, akik pénz, befolyás és pártsajtó birtokában: az ő tollaival is ékeskednek. Gondolatban szelíden vállon veregeti őket, és arra gondol,

Istenem, milyen jó, hogy végre ezek a pártelvtársak is „székelykednek”. S nem olyan nagy tragédia az, ha elfelejtik azt, hogy a székelyek nemzeti tanácsa épp idén lett 10 esztendőös, és a sírból valójában ő hozta vissza a székely autonómia gondolatát. S létrejötte óta, örökké kettős ellenszélben, bérmentve, mellőzve cselekszik. S békésen megmosolyogja, ha kisajátítják, avagy gúnyolják az általa kinnal megszült, több mint 100 000-es kiállást. S bölcsen befogad mindent, ami közelebb visz a szabadsághoz.

Istenem, bár hazajönnének valahára a messzi külhonból az UNOKÁK!
Mert egyre több székely-magyar őshonos teszi fel a kérdést szülőanyjának Erdélyben, Székelyföldön, Marosszéken, Székelyvásárhelyen: „Édesanyám! Mi a szabadság?”

†Csíki Sándor

Díjazottak névsora

Résztevő neve	Korcsoport	Helyezés
Peresztegi Hanna	1	I.
Siteri Lelle	1	II.
Czakó Orsolya	1	III.
Mike Boróka	1	Különdíj
Fazekas Lili	1	Különdíj
Hrabovszky Tünde	2	I.
Katona Zsófia	2	II.
Narancsík Eszter	2	II.
Szilágyi Mátyás	2	III.
Lakatos Anita	3	I.
Csikiné Tóth Viktória	3	I.
Mike Bernadett	3	II.
Tomborné Katona Orsolya	3	III.
Soós Katalin	4	I.
Sebők Mihály	4	II.
Papp Lajosné	4	III.
Sikli László	4	III.
Ürge László	4	Különdíj
Tóthné Herner Rita	4	Különdíj
Tóth Zoltán	4	Különdíj
Szombathelyi Bercsényi Miklós Általános Iskola	1	Iskolai elismerő oklevél

2015-ben pályázatot beküldők

Pályázó neve	Település	korcsoport
Árpás Károly	Szeged	4.
Balaskó Ádám	Debrecen	2.
Balogh Enikő	Szombathely	1.
Balogh Viktória	Debrecen	2.
Barabás Lilla	Szombathely	1.
Baranyi Tünde	Nagyvárad	2.
Bertalan Sára	Biatorbágy	2.
Busai Boglárka	Szombathely	1.
Czakó Júlia	Nyalka	1.
Czakó Orsolya	Debrecen	1.
Csabai Nikolett Éva	Törökszentmiklós	3.
Császár Laura	Szombathely	1.
Csikiné Tóth Viktória	Budapest	3.
Dorogi Erzsébet	Mikepércs	4.
Érfalvyné Kecskés Bernadett	Vál	3.
Ercsi Dávid	Szombathely	1.
Ercsi Dorottya	Szombathely	1.
Erdősi Marcell	Monor	2.
Fábián Krisztina	Abádszalók	4.
Fazekas Edina	Eger	3.
Fazekas Lili	Debrecen	1.
Fehér Katalin	Csengőd	4.
Fodorné Hámosi Ágnes	Tiszafüred	4.
Grénus János Árpád	Orosháza	3.
Grénusné Kelemen Erzsébet	Orosháza	4.
Gulácsi Vivien	Debrecen	2.
Gulya Istvánné	Forró	4.
Gyarmati Barnáné	Debrecen	4.
Harangi Istvánné	Debrecen	4.
Holczer Tímea	Debrecen	2.
Horváth Botond	Szombathely	1.
Horváth Lilla Mária	Szombathely	1.

Hrabovszky Tünde	Kürt, Felvidék - Szlovákia	2.
Ilosvay Mária	Beregszász, Kárpátalja - Ukrajna	4.
Izsák Ildikó	Komárno, Felvidék - Szlovákia	4.
Juhász János	Bekecs	4.
Juhászné Vanyó Erzsébet	Noszvaj	4.
Kalita Gábor	Bratislava, Felvidék - Szlovákia	4.
Kálnási Dzszenifer Eszter	Kaposfő	2.
Kalotai Ildikó Kinga	Győrújbarát	4.
Kárpátiné Marton Éva	Budapest	4.
Katona Zsófia	Feketenyék, Felvidék - Szlovákia	2.
Kelemen Pálné	Túrkeve	4.
Kis Károly	Körösladány	4.
Kiss Bence	Ada, Vajdaság - Szerbia	1.
Kiss Daniella	Ada, Vajdaság - Szerbia	3.
Kocsis Zsanett	Debrecen	2.
Kopácsi Barnabás	Szombathely	1.
Kovácsné Jóga Ilona	Mikepércs	3.
Lakatos Anita	Wiesmoor, Németország	3.
Lasanczné Iván Tímea	Mélykút	4.
Lelovič Sándor	Tesedikovo, Felvidék - Szlovákia	2.
Lőrincz Sarolta Aranka	Ipolybalog Felvidék - Szlovákia	4.
Málik Zsuzsa	Budapest	3.
Mándli Adrián	Szombathely	1.
Mészáros Magdolna	Felsőszeli, Felvidék - Szlovákia	4.
Mike Bernadett	Kézdivásárhely, Erdély - Románia	3.
Mike Boróka	Kézdivásárhely, Erdély - Románia	1.
Molnár Ágnes	Szombathely	1.
Molnár Barbara	Debrecen	2.
Nagy Anikó	Debrecen	4.
Nagy Dániel	Esztár	1.
Narancsik Eszter	Galanta, Mátyusföld - Felvidék - Szlovákia	2.

Németh Levente	Szombathely	1.
Orosz Laura	Biatorbágy	2.
Pál Boglárka Anna	Monor	1.
Papp Lajos	Komádi	4.
Papp Lajosné Marikovszky Zsuzsanna (Mzsuzsó)	Debrecen	4.
Peresztegi Hanna	Budapest	1.
Princz Andrea Judit	Eger	3.
Richly-Kárpáti Éva	Budapest	4.
Richter Anikó	Budapest	4.
Rózsás Ágnes	Budapest	3.
Rózsásné Kubányi Andrea Rózsa Csabáné	Budapest	4.
Sebők Mihály	Szentkeresztbánya Erdély- Románia	4.
Sikli László	Pilisszentlászló	4.
Siteri Lelle	Debrecen	1.
Somi Zsuzsanna	Eger	3.
Soós Katalin	Budapest	4.
Szabó Veronika	Nyíregyháza	4.
Szakácsi Jánosné	Debrecen	4.
Szarvas Ferenc - Szarvas Krisztina	Budapest	4.
Szilágyi Mátyás	Debrecen	2.
Szilágyiné Krizsó Gyöngyi	Debrecen	3.
Szlámár Szimonetta	Kaposvár	2.
Tabajdi Éva	Debrecen	4.
Tausz Leon	Vasasszonyfa	3.
Tomborné Katona Orsolya	Biatorbágy	3.
Tóth Zoltán	Debrecen	4.
Tóthné Herner Rita (Ritánti)	Szigetvár	4.
Ujhelyi Mónika	Dombóvár	3.
Ladislav Üрге (Üрге László)	Levice, Felvidék - Szlovákia	4.
Vida Imre	Nádudvar	4.
Vida Zsófia	Nádudvar	
Záreczky Terézia	Galanta, Mátyusföld- Felvidék-Szlovákia	2.

Tartalomjegyzék

Kedves Olvasó!	5
Bevezetés.....	6
Egy izgalmas nap	8
Nagyapám, édesapám története.....	10
A dicsőség napja.....	14
A gondoskodó felebarát	16
A szentségek.....	18
A levanteoktató délutánja.....	21
Összekerülés.....	23
Felebaráti kötelesség	27
Ismerkedés a mezőgazdasággal.....	29
Összeröffenések	32
Kedves gyermekévek	35
A repülő kismókus	36
Dédi	37
Történetek őseimről	38
Amikor kicsik voltunk.....	40
Anya szeretlek!.....	42
Ha majd én nagy leszek.....	42
Családommal a délután	43
Szimfónia	44
A század embere	45
Anyum könyve	61
Vallomás Gyermekeimnek	65
A tanácselnök lánya	79
Ég veled, Puffogó!	82
Életre szóló ajándék	83
Az én családom	85
Kereszt az út szélén	86
Megálmodni és elindítani valami jót.....	88
Sok mosolyra serkentő történet	90
Az én életem.....	92
Maris néni érzi az élet ritmusát	93
A cigléd története	98
Hit, Remény, Szeretet	101
Köszí, Öreg!	114
Apám emléke	117

Első táborozásom.....	118
Emlékek kapui	118
Rajzolj nekem napot, csillagot.....	129
Zöld vers	129
A csodaudvar	129
Talentumok	130
Amikor kicsi voltam	133
A vízhordástól a gyárvezetésig	135
Örök barátság.....	143
Hogyan tanultam meg kimondani az „r” hangot?.....	145
Az új nadrágom.....	145
Cigány népszokások, babonák.....	147
Balatoni utazás.....	155
Palóc élettörténet a régi paraszti világból	156
Azalka őrangyal és a Mikulás	159
Áron és a Karácsonyi Angyal	161
Dédanyám igaz meséje	163
Medvelesen Bálványoson	176
Mesél a papám	179
Borika életmeséi	181
Első mese Borikáról.	181
Vége lett a háborúnak... ..	191
Életmese folytatódik	195
Munkásélet.....	198
Amikor én kicsi voltam.....	201
Napló a múltból	203
Szívet szívvel	209
Drága Patya!	211
Ötven év története.....	214
Hogy lettem napközi alapító?	217
Utolsó kívánság.....	225
Családfa	237
A kifutófiú	238
Libakaland	252
Arckép cserepekben.....	255
Amikor kicsi voltam... ..	280
Ferike	284
Az én trombitám. . .	287
Az új lakás örömei. . .	288
Bezzeg, amikor én még gyerek voltam. . .	289

Amikor kicsi voltam.....	291
Udvarló szellem	294
Mamika	304
Családi történelem – könyv nélkül.....	310
A család.....	324
Naplótöredék	326
Petike mesék.....	330
Apám nyomdokaiban	343
A kántor.....	344
Csíki Sándor halálára	347
Amikor hazajönnek... az unokák!.....	349
Díjazottak névsora.....	352
2015-ben pályázatot beküldők	353

Köszönjük

a Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetségének (KCsSZ)
valamint a Nagycsaládosok Országos Egyesületének (NOE)
támogatását.

Kiadványunk a

Mosolyvirág Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete számára
felajánlott 1%
és a tagságunk segítségével jött létre.

**Köszönet azon tanító, és tanár néniknek,
akiknek megismertük a nevét...!**

Ékesné Baranyai Enikő

Horváthné Feiner Orsolya

Kaposváriné Polgár Edina

Koczor Viktória

Pásztor Adrianna

Pócs Krisztina

Somi Zsuzsanna

Szimáné Vlajk Mária

Tolvaj Andrea

Vagyas Zsuzsanna

Feleségnek: Kele Erika

Férjnek: Juhász Gyula

Szülőknek, dédszülőknek

Tóth László

Dr. Fazekasné Csabai Mária és Dr. Fazekas István szülők

Ismerősöknek, rokonoknak

Bécsiné Kléri Ágota

**... és köszönet mindazoknak,
akiknek nem ismertük meg a nevét!**